

**UCHWAŁA NR XXXV/228/21
RADY MIEJSKIEJ W KOWARACH**

z dnia 25 lutego 2021 r.

w sprawie przyjęcia „Programu Rozwoju Gminy Miejskiej Kowary na lata 2021 – 2030”

Na podstawie art. 18 ust. 1 pkt. 6a Ustawy o samorządzie gminnym z dn. 8 marca 1990r. (tekst jednolity Dz. U. 2020 r. poz. 713 z późn. zm.) i art. 19 ust. 3b Ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z dnia 6 grudnia 2006r. (tekst jednolity Dz. U. 2019 poz. 1295 z późn. zm.), Rada Miejska w Kowarach uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się do realizacji „Programu Rozwoju Gminy Miejskiej Kowary na lata 2021 – 2030” w brzmieniu określonym w załączniku do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Kowary.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady
Miejskiej w Kowarach

Maciej Michella

PROGRAM ROZWOJU GMINY MIEJSKIEJ KOWARY na lata 2021-2030

**Urząd Miejski w Kowarach
Luty 2021r.**

PROGRAM ROZWOJU GMINY MIEJSKIEJ KOWARY NA LATA 2021-2030

Dokument sporządzony przez Zespół Roboczy ds. Programu Rozwoju Gminy Miejskiej Kowary przy udziale Zespołu Ekspertckiego w oparciu o materiały źródłowe pracowników Urzędu Miasta i Gminy Miejskiej Kowary oraz gminnych jednostek organizacyjnych. Program Rozwoju Gminy Miejskiej Kowary na lata 2021-2030 zawiera dane według stanu na 31 grudnia 2019 roku, o ile nie zaznaczono inaczej. Elektroniczna wersja Programu znajduje się na stronie internetowej miasta: <http://www.kowary.pl/> oraz na stronie BIP: <https://www.bip.kowary.pl/>

Zespół Koordynujący:

- Anna Pyzik
- Roksana Czerwińska
- Anna Hordyniak-Mielcarek

Współpraca:

- Elżbieta Zakrzewska
- Ryszard Rzepczyński
- Agata Młodawska
- Dorota Czyżak
- Radosław Burchacki
- Maciej Janas
- Andrzej Weinke
- Małgorzata Krysiak
- Henryk Maniecki
- Danuta Bunij
- Krzysztof Ślęzok
- Dorota Goetz

Urząd Miejski Kowary
ul. 1 Maja 1A
58-530 Kowary
tel. +48 75 643 92 22
fax +48 75 761 31 73
e-mail: bok@kowary.pl
www.kowary.pl
www.bip.kowary.pl

WSTĘP

Szanowni Mieszkańcy Gminy Miejskiej Kowary,

Pod koniec 2020 roku rozpoczęliśmy pracę nad przygotowaniem Programu Rozwoju Gminy Miejskiej Kowary na lata 2021-2030. Dokument ten wyznacza główne kierunki, w jakich nasza Gmina będzie się rozwijała przez najbliższe lata. W dokumencie przedstawiono stan naszej Gminy, a także zaproponowano cele i działania strategiczne, których realizacja wpłynie na rozwój naszego pięknego miasta.

Dziękuję wszystkim zaangażowanym osobom, które brały udział w budowaniu naszego Programu. Dziękuję pracownikom Urzędu, jednostek organizacyjnych, przedstawicielom organizacji pozarządowych oraz Państwu – Mieszkańcom, którzy włączyli się w proces konsultacji społecznych. Nasz wspólny wysiłek pomógł wyznaczyć priorytety oraz kierunki działań, jakie będziemy starali się realizować, aby podnieść jakość życia w naszej Gminie. Wierzę, że pomimo wielu wyzwań jakie niesie przyszłość, w tym zmierzenie się z gospodarczymi, ekonomicznymi i społecznymi skutkami pandemii koronawirusa COVID-19, uda nam się wspólnie zrealizować cele postawione na 2030 rok.

Zachęcam Państwa do lektury niniejszego opracowania, a także do śledzenia postępów we wdrażaniu Programu Rozwoju Gminy Miejskiej Kowary w życie.

Burmistrz Miasta Kowary
Elżbieta Zakrzewska

Spis treści

WSTĘP	3
WPROWADZENIE	6
I. DIAGNOZA	9
1. PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO	9
1.1. Położenie geograficzne Kowar.	9
1.2. Położenie administracyjne.	10
1.3. Walory przyrodnicze.	11
1.4. Walory kulturowe.	20
2. SFERA SPOŁECZNA	29
2.1. Demografia.	29
2.2. Rynek pracy.	37
2.3. Bezrobocie.	40
2.4. Ochrona zdrowia i pomoc społeczna.	45
2. 5. Oświata i wychowanie	61
2. 6. Kultura, sport i rekreacja.	66
2. 7. Gospodarka mieszkaniowa.	74
2. 8. Bezpieczeństwo publiczne i plan adaptacji do zmian klimatu gminy.	86
2. 9. Administracja samorządowa.	97
2.10. Organizacje społeczne i polityczne.	107
3. SFERA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I TURYSTYKI	111
3.1 Rolnictwo i leśnictwo	111
3.2. Przemysł	113
3.3. Usługi	120
3.4. Turystyka.	121
4. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA.	135
4.1. Komunikacja i drogownictwo	135
4.2. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna.	141
4.3. Sieć gazowa	144
4.4. Energetyka	145
4.5. Ciepłownictwo i Program Gospodarki Niskoemisyjnej.	145
4.6. Technologie informacyjno-komunikacyjne	147
4.7. Gospodarka odpadami	149
4.8. Cmentarze.	156
4.9. Obiekty obrony cywilnej	156
5. ZARZĄDZANIE I FINANSE	156
5.1. Zasady gospodarki finansowej gminy	156

5.2. Budżet gminy.....	157
5.3. Analiza pozioma budżetu.....	160
5.4. Bilans.	162
5.5. Planowanie strategiczne.....	162
II BADANIA ANKIETOWE	164
1. Raport z badań ankietowych	164
III ANALIZA SWOT.....	187
1. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE	187
2. ANALIZA SWOT GMINY.....	187
IV. PROGRAM ROZWOJU GMINY	193
1. ANALIZA POTRZEB I UWARUNKOWAŃ ROZWOJOWYCH - WNIOSKI.....	193
2. MISJA I WIZJA MIASTA	200
2.1. Misja Miasta	200
2.2. Wizja Miasta.....	201
3. PRIORYTETY, CELE STRATEGICZNE, ZADANIA I KOORDYNACJA	201
4. ZGODNOŚĆ WIZJI I KIERUNKÓW ROZWOJU Z DOKUMENTAMI.....	204
STRATEGICZNYMI SZCZEBŁA REGIONALNEGO I KRAJOWEGO	204
5. SYSTEM WDRAŻANIA I MONITOROWANIA PROGRAMU	208
5.1. Harmonogram przygotowania Programu	208
5.2. System przygotowania, realizacji i monitorowania Programu.....	211
6. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA I PLAN FINANSOWY	213
6.1. Źródła finansowania	213
6.2. Plan finansowy	214
7. RAPORT Z KONSULTACJI SPOŁECZNYCH PROGRAMU	218

WPROWADZENIE

Dokument Programu Rozwoju Gminy Miejskiej Kowary na lata 2021-2030 został opracowany na podstawie wyników prac Zespołu Roboczego ds. Programu, diagnozy społeczno-gospodarczej Gminy Miejskiej Kowary, raportu z badań ankietowych i prac warsztatowych Zespołu Ekspertckiego oraz konsultacji społecznych.

Konieczność zmiany Programu Rozwoju Gminy Miejskiej Kowary na lata 2016 - 2020 wynika z kilku powodów:

- po pierwsze - dobiegł końca zakres czasowy obowiązywania Programu Rozwoju Gminy Miejskiej Kowary na lata 2016 - 2020, zatwierdzonej uchwałą Rady Miejskiej w Kowarach nr XXI/98/16 z dn. 18.02.2016r.,
- po drugie - z potrzeby dostosowania i zapewnienia spójności zapisów dokumentów programowych miasta Kowary do obecnie obowiązujących dokumentów krajowych i regionalnych,
- po trzecie - z konieczności uwzględnienia najnowszych uregulowań zawartych w dokumentach unijnych, określających priorytety polityki spójności i polityki regionalnej Unii Europejskiej oraz możliwości współfinansowania przedsięwzięć.

Program ma być narzędziem i motorem przyszłych zmian, planowania przedsięwzięć. Od czasu uchwalenia poprzedniego Programu rozwoju minęło już 5 lat. W tym okresie zaszły zmiany w sytuacji społeczno-ekonomicznej miasta, jak i funkcjonowaniu całego jego otoczenia. Zmiany te wynikają m. in. z szeregu inwestycji, które zostały zrealizowane w mieście, sfinansowanych z budżetu gminy jak i ze środków krajowych i Unii Europejskiej, a także z powodu zachodzących przemian demograficznych, jak np. starzenie się społeczeństwa, migracje zarobkowe.

Zaangażowanie lokalnej społeczności w powstanie strategicznych planów rozwoju prowadzi do istotnych zmian w funkcjonowaniu organizmu, jakim jest Gmina Miejska Kowary. Rodzi się poczucie identyfikacji lokalnych instytucji, zrzeszeń, firm i poszczególnych obywateli z celami rozwoju oraz motywacją do współudziału w realizacji zadań nakreślonych w Programie. Odpowiedzialność za wszechstronny rozwój Gminy podejmuje nie tylko administracja samorządowa, lecz również szerokie spektrum innych podmiotów, dzięki czemu wzrastają możliwości poprawy jakości życia. Wyzwalanie się nowych inicjatyw ma swoisty efekt łańcuchowy: społeczność, która sama potrafi zagospodarować własny potencjał rozwojowy swojego miasta, może też coraz skuteczniej zabiegać o pozyskanie wsparcia z zewnętrznych źródeł finansowania.

Żeby tak zarysowane efekty opracowania programu rozwoju były możliwe, niezbędne jest, aby był on autentycznie dziełem opiniotwórczych przedstawicieli lokalnej społeczności, nazwanych w obecnym opracowaniu Zespołem Ekspertckim. Rolą Zespołu Roboczego było opracowanie tzw. diagnozy, a więc zebranie kompendium danych obrazujących stan istniejący, a następnie prowadzenie prac warsztatowych Zespołu Ekspertckiego, opracowanie i zapisanie wyników dyskusji. Istotne treści Programu tj. ocena silnych i słabych stron miasta, sformułowanie celów strategicznych i zadań prowadzących do ich realizacji, a także zasad monitoringu realizacji Programu wypływają od Zespołu Ekspertckiego.

Żywimy nadzieję, że niniejsze opracowanie przyniesie nowe impulsy rozwoju Miasta Kowary i spełni oczekiwania, jakie z nim wiążą jego inicjatorzy.

Do Zespołu Ekspertckiego ds. Programu zaproszono ponad 50 osób, reprezentujących partnerów społeczno-gospodarczych Miasta. Praca była realizowana w ramach 3 Zespołów Ekspertckich, dot. sfer funkcjonowania Gminy Miejskiej Kowary:

I. ZESPÓŁ EKSPERCKI, DOT. SFERY ŚRODOWISKOWO-INFRASTRUKTURALNEJ:

• Podzespół ds. przestrzeni i infrastruktury technicznej:

- Ryszard Rzepczyński – *Przewodniczący, Zastępca Burmistrza Miasta Kowary,*
- Radosław Burchacki, *Naczelnik Wydziału Rozwoju Miasta (WRM)*
- Ewelina Młotkowska – *Zastępca Naczelnika WRM ds. gospodarki nieruchomościami, rolnictwa i gospodarki przestrzennej*
- Maciej Janas, *St. Główny Informatyk UM Kowary*
- Jerzy Wateha, *Dyrektor Zarządu Eksploatacji Zasobów Komunalnych*
- Andrzej Wingert - *Prezes Spółdzielni Mieszkaniowej „Śnieżka” w Kowarach*
- Mariusz Kubiak, *Zarządca Nieruchomości w Kowarach*
- Wojciech Chwałko, *Dyrektor Karkonoskiego Systemu Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Kowarach*
- Małgorzata Staręga – *Radna, Przewodnicząca Komisji Budżetowo-Gospodarczej*
- Michał Urbański, *Home ARCH Pracownia Projektowa*
- Karol Przybylak, *Radny Rady Miejskiej w Kowarach*

• Podzespół ds. ochrony środowiska:

- Radosław Burchacki - *Przewodniczący, Naczelnik Wydziału Rozwoju Miasta*
- Ada Bartuś, *stanowisko ds. ochrony środowiska i gospodarki odpadami UM Kowary*
- Kamila Pietraszek - *Radna, Przewodniczący Komisji Rewizyjnej*
- Dagmara Rodowicz - *Radna, Zastępca Przewodniczący Komisji Rewizyjnej*
- Marta Jaworska, *Nadleśnictwo Śnieżka, zagospodarowanie turystyczne, edukacja*
- Radosław Adamowicz, *Radny Rady Miejskiej w Kowarach*
- Małgorzata Staręga – *Radna, Przewodnicząca Komisji Budżetowo-Gospodarczej*

II. ZESPÓŁ EKSPERCKI, DOT. SFERY PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I TURYSTYKI:

• Podzespół ds. przedsiębiorczości i rynku pracy:

- Radosław Burchacki - *Przewodniczący, Naczelnik Wydziału Rozwoju Miasta*
- Maciej Michella, *Przewodniczący Rady Miejskiej w Kowarach, Prezes KEMPF ZBPS Sp. z o. o. Kowary*
- Jerzy Gadomski, *Juro Trans Kowary*
- Andrzej Machnica, *Radny Rady Miejskiej w Kowarach*
- Karol Przybylak, *Radny Rady Miejskiej w Kowarach*
- Jerzy Zakrzewski, *Lakfam Sp. J Jerzy Zakrzewski, Artur Zakrzewski, Kowary*
- Beata Espenschied, *Wiceprzewodnicząca Rady Miejskiej w Kowarach*

• Podzespół ds. turystyki, sportu i rekreacji:

- Andrzej Weinke - *Przewodniczący, WRM, St. ds. marki Kowar i informacji turystycznej*
- Roksana Czerwińska, *WRM, St. ds. marki Kowar i informacji turystycznej*
- Marian Piasecki, *Park Miniatur Zabytków Dolnego Śląska*

- Marek Jankowski, *Jelenia Struga, Sztolnie Kowary*
- Ewa Pędziwiatr, *Radna, Przewodnicząca Komisji Oświaty, Sportu i Turystyki*
- Bernard Utrata, *Kowarski Miłośnik Turystyki, Miejski Przewodnik,*
- Marta Jaworska, *Nadleśnictwo Śnieżka, zagospodarowanie turystyczne, edukacja*
- Gabriela Kolaszt, *Przewodnicząca Stowarzyszenia Miłośników Kowar*
- Karol Przybylak, *Radny Rady Miejskiej w Kowarach*
- Adam Bierowski, *Radny Rady Miejskiej w Kowarach*

III. ZESPÓŁ EKSPERCKI, DOT. SFERY SPOŁECZNEJ:

- **Podzespół ds. sfery społecznej:**

- Aniela Woźniak - *Przewodnicząca, Naczelnik Wydziału Spraw Społecznych (WSS)*
- Włodzimierz Chmiel, *Komendant Komisariatu Policji w Kowarach*
- Ewa Hamziuk, *Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kowarach*
- Bożena Kolasińska, *WSS St. ds. mniejszości narodowych i etnicznych rozwiązywania problemów alkoholowych*
- Krystyna Konieczna, *PKPS w Kowarach*
- Marta Ogródowczyk, *WSS St. ds. oświaty UM Kowary,*
- Tadeusz Cwynar, *Radny Rady Miejskiej w Kowarach*

- **Podzespół ds. edukacji i kultury:**

- Aniela Woźniak - *Przewodnicząca, Naczelnik Wydziału Spraw Społecznych (WSS)*
- Małgorzata Krysiak, *Dyrektor SP1 w Kowarach*
- Henryk Maniecki, *Dyrektor SP3 w Kowarach*
- Sylwia Ciszek, *dyrektor Zespół Szkół Ogólnokształcących w Kowarach*
- Dariusz Kaliński, *dyrektor Miejskiego Ośrodka Kultury w Kowarach*
- Ewa Pędziwiatr, *Radna, Przewodnicząca Komisji Oświaty, Sportu i Turystyki*
- Ewa Król, *Dyrektor Przedszkola Krokodyl Schnappi*
- Zofia Olszewska, *Dyrektor Przedszkola Publicznego*
- Tomasz Stasiak, *Prezes Stowarzyszenie „Eurojedynka”*
- Dagmara Rodowicz, *Radna Rady Miejskiej w Kowarach*
- Anna Klepacz, *Radna Rady Miejskiej w Kowarach*

Serdecznie dziękujemy wszystkim osobom, które wzięły udział w pracach Zespołu Eksperskiego - opiniotwórczych przedstawicieli lokalnej społeczności i przyczyniły się do powstania Programu Rozwoju Gminy Miejskiej Kowary na lata 2021 - 2030, wyrażając nadzieję, że jego realizacja przyciągnie życzliwą uwagę i wyzwoli rosnące zaangażowanie coraz szerszych kręgów mieszkańców miasta.

Koordynatorzy Zespołu Roboczego
ds. Programu Rozwoju Gminy Miejskiej Kowary

I. DIAGNOZA

1. PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO

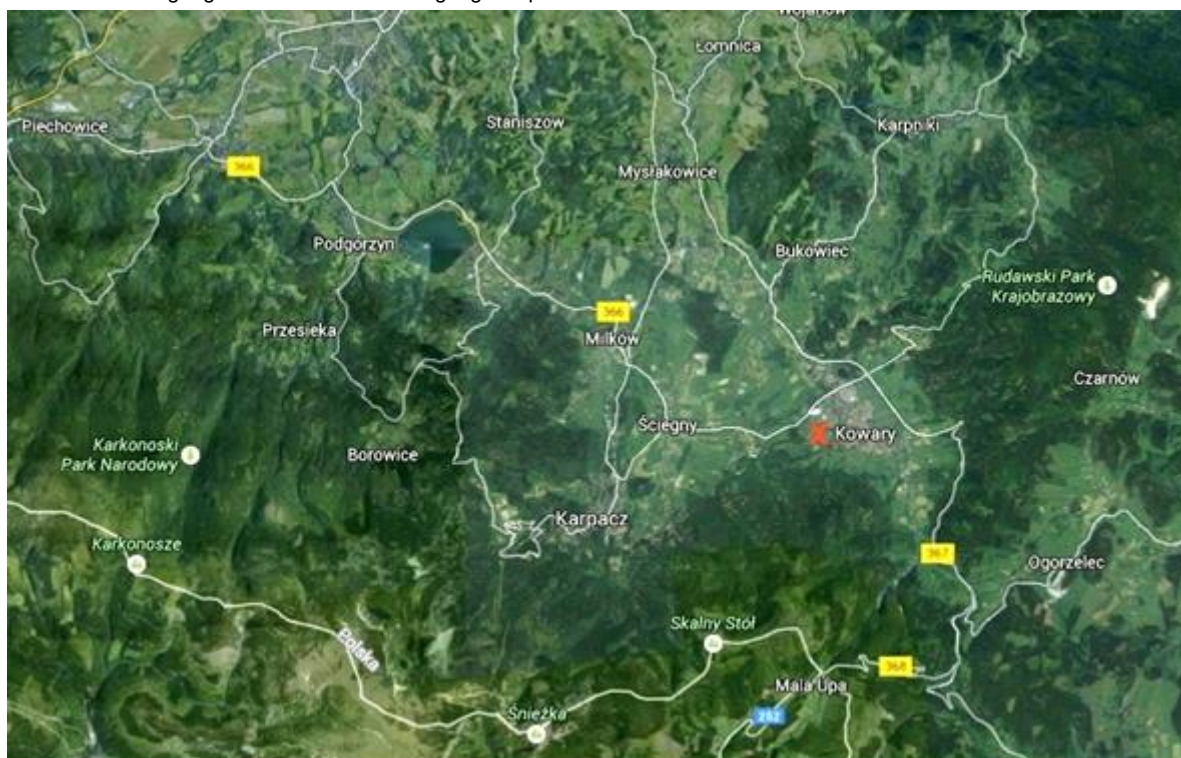
1.1. Położenie geograficzne Kowar.

Miasto Kowary (Gmina Miejska Kowary) leży w południowo-zachodniej części województwa dolnośląskiego oraz w południowo-wschodniej części powiatu karkonoskiego. Jego powierzchnia to ok. 37,4 km², co stanowi 0,19% powierzchni ogólnej województwa dolnośląskiego oraz 5,95% powierzchni powiatu karkonoskiego.

Gmina Miejska Kowary usytuowana jest w Dolinie Jedlicy oraz na masywach górskich Karkonoszy i Rudaw Janowickich na poziomie 420-1266 m n.p.m. Najniżej położony punkt gminy znajduje się w Kowarach Dolnych w okolicy Pałacu „Ciszycy”. Najwyższym punktem należącym do Kowar jest szczyt karkonoskiej Góry Czoło. Ważnymi geograficznymi punktami są również dwie przełęcze: Przełęcz Kowarska (727 m n.p.m.), która rozdziela Rudawy Janowickie od wschodniej części Karkonoszy i Bramy Lubawskiej oraz leżąca na południowym wschodzie gminy Przełęcz Okraj (1046 m n.p.m.), która dzieli Karkonosze i Grzbiet Lasocki.

Odległość drogowa z centrum Kowar do przejścia granicznego z Republiką Czeską na Przełęczy Okraj wynosi ok. 12 km. Do granicy z Republiką Federalną Niemiec w Zgorzelcu z Kowar jest ok. 82 km, do stolicy województwa dolnośląskiego - Wrocławia ok. 118 km, a do Warszawy ok. 480 km. Położenie Gminy Miejskiej Kowary w regionie jest korzystne. Wpływ na to mają szczególnie atrakcyjne walory naturalne gminy (Karkonoski Park Narodowy, Rudawski Park Krajobrazowy, Obszary Natura 2000) oraz bliskość granicy państwowej z Czechami i Niemcami.

MAPA 1: Położenie geograficzne Kowar. Źródło googlemaps.com

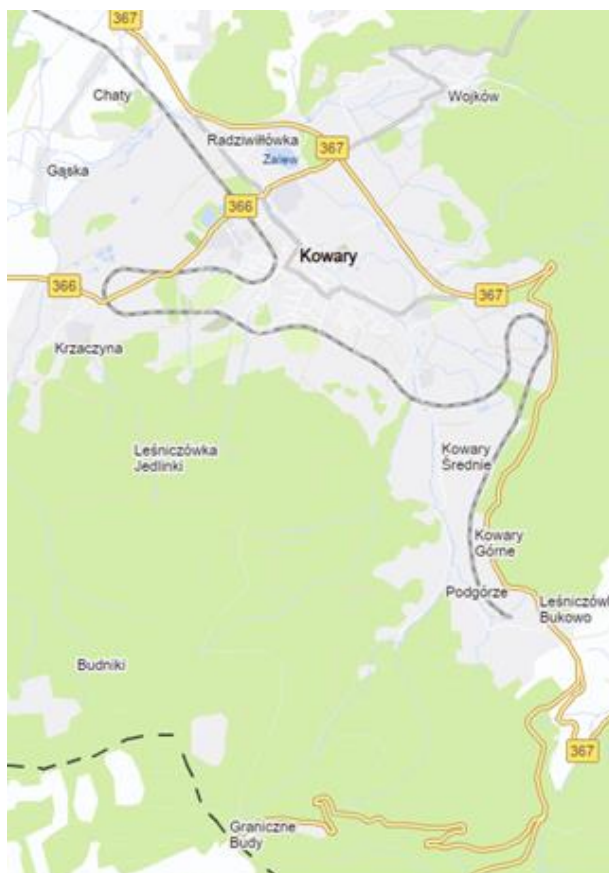
1.2. Położenie administracyjne.

Po wdrożeniu reformy administracyjnej (od 1 stycznia 1999 r.) Gmina Miejska Kowary należy do województwa dolnośląskiego oraz ziemskiego powiatu karkonoskiego. Powiat karkonoski obejmuje 9 gmin okalających Jelenią Górę. Cztery miasta (Karpacz, Kowary, Piechowice, Szklarska Poręba) i 5 gmin wiejskich (Janowice Wielkie, Jeżów Sudecki, Mysłakowice, Podgórzyn, Stara Kamienica) to niezwykle konglomerat różnorodności. W skład naszej Gminy Miejskiej wchodzi miasto Kowary wraz z dawnymi jednostkami osadniczymi: Podgórze, Wojków i Krzaczyzna.

MAPA 2: Powiat Karkonoski. Źródło: www.gminy.pl

MAPA 3: Główne węzły komunikacyjne Kowar. Źródło: <https://mapa.targo.pl>

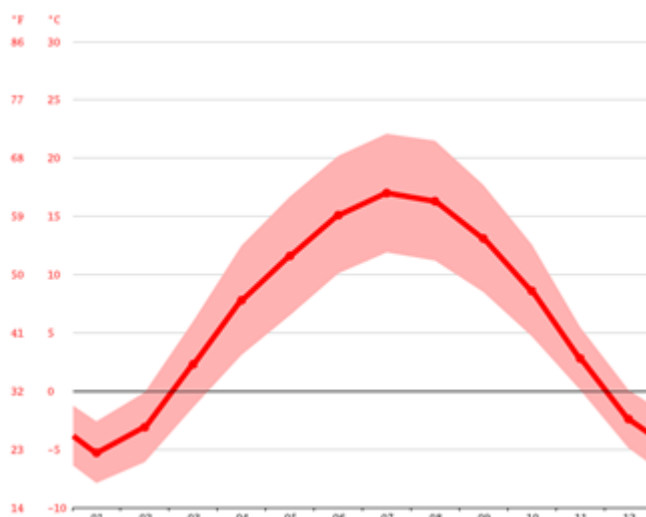
1.3. Walory przyrodnicze.

1.3.1. Klimat.

Gmina Miejska Kowary znajduje się w zasięgu klimatu typu górskiego, o cechach właściwych dla umiarkowanej strefy klimatycznej odmiany środkowo - europejskiej. Cechuje się on znacznym udziałem napływu wilgotnych mas powietrza z kierunku zachodniego. Do najważniejszych, specyficznych cech klimatu należą: piętrowy układ stref termicznych i opadowych oraz znaczne zróżnicowanie atmosferycznych uwarunkowań lokalnych.

Średnioroczna temperatura wynosi 6,4 °C. w centrum miasta Kowary. Lipiec jest najcieplejszym miesiącem roku, średnia temperatura w lipcu wynosi 16,0 °C. Najniższa średnia temperatura w roku występuje w styczniu i wynosi ok -5,4 °C.

WYKRES 1: Średnioroczna temperatura w Kowarach. Źródło: <https://pl.climate-data.org>

Średnia roczna temperatura obniża się wraz ze wzrostem wysokości nad poziomem morza: od 7,0 °C (420 m n.p.m.) do 2,8 °C (1268 m n.p.m.), a więc przeciętnie 0,51 °C/100 m. Lokalnie zdarzają się odstępstwa od wyżej wymienionego schematu.

Na obszarze gminy występują dwa piętra klimatyczne:

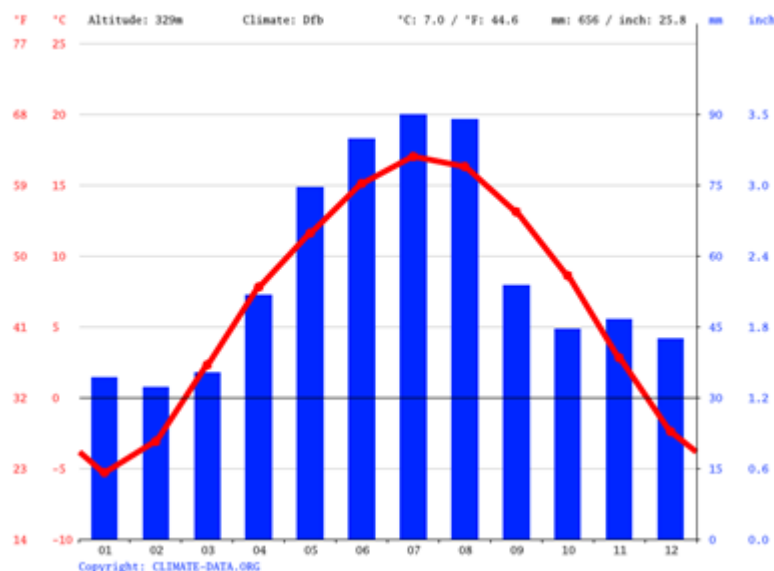
- umiarkowanie ciepłe (leżące niżej), ze średnią temperaturą roczną 5-8 °C
- umiarkowanie chłodne (leżące wyżej), średnia temperatura roczna 2-5 °C

Pod względem temperatury klimat terenów leżących powyżej 1000 m n.p.m. zbliżony jest do subpolarnego. Charakteryzuje się niską średnią roczną temperaturą, długą zimą i krótkim chłodnym latem. Zazwyczaj na Grzbiecie Kowarskim temperatura jest o 3-5 °C niższa niż w Dolinie Jedlicy. Jedynie zimą bywa czasem odwrotnie. Przy bezwietrznej pogodzie, gdzie zimne cięższe powietrze spływa w doliny, zachodzi niekiedy zjawisko inwersji. Wtedy, co zaskakujące, temperatura w Kowarach jest niższa od panującej na Skalniku (945 m n.p.m.) czy na Czole (1266 m n.p.m.).

Rozkład opadów atmosferycznych cechuje się przyrostem sum rocznych i sezonowych, powiązanych z wysokością nad poziomem morza. Obszary położone około 500 m n.p.m. otrzymują rocznie 750-800 mm opadów, natomiast kulminacje Rudaw Janowickich i Kowarskiego Grzbieta od 950 do 1050 mm. Przeciętny gradient wysokościowy sumy

opadów wynosi 47 mm/100 m. Maksymalna suma miesięczna opadów przypada na lipiec i wynosi ok. 93 mm. Letnie deszcze charakteryzuje gwałtowność, będąca przyczyną wielkich powodzi. Najbardziej suchym miesiącem roku jest luty z 33 mm deszczu.

WYKRES 2: Średnioroczna ilość opadów w Kowarach. Źródło: <https://pl.climate-data.org>

Często pierwszy śnieg w Dolinie Jedlicy pada już w połowie października, a w wyższych partiach we wrześniu. Ostatni odpowiednio w końcu kwietnia i połowie maja. Pokrywa śnieżna występuje na niżej leżących obszarach przez 50-60 dni, natomiast w strefie grzbietowej trwa nieprzerwanie przez 120-150 dni. Zanika przeciętnie w terminie od 20-30 kwietnia do 10-20 maja lub nawet później w wyższych partiach gór. Odpowiednio gradient wysokościowy dni z pokrywą śnieżną stanowi 11 dni/100 m. Maksymalne grubości warstwy śnieżnej w mieście Kowary nie przekraczają 40 cm, a w wyżej położonych partiach nierzadko sięgają ponad 100 cm.

Obszary górskie znane są z silnych wiatrów. Średnia roczna prędkość wiatru wynosi od 3,0-3,5 m/s do ponad 10 m/s. Jesienią oraz zimą zdarzają się okresy, kiedy przeciętna szyb-kość wiatrów przekracza 25 m/s i utrzymuje się nieraz przez kilkanaście dni. Ogółem przez 70-90 dni w roku wieją wiatry z prędkością przekraczającą 20 m/s. Frekwencja ciszy atmosferycznych wynosi średnio na terenach położonych niżej od 15-20% do 5% w górach. W regionie przeważają wiatry z kierunków południowo-zachodnich, stanowiąc około 22% różnych kierunków. Zimą powodują one nagłe topnienie śniegu (zjawiska fenowe). Przewaga wiatrów niosących wilgotne, oceaniczne masy powietrza powoduje duże zamglenia i zachmurzenia, a zimą częste zjawisko szadzi. Rocznie na Kowary przypada około 120 dni pochmurnych, natomiast w wyższych partiach gór jest ich ponad 160. Okres wegetacyjny w gminie wynosi średnio około 190 dni. Warunki klimatyczne panujące na tym terenie można określić jako ulegające zmianie w kierunku ocieplenia klimatu. Coraz częściej dochodzi do występowania anomalii pogodowych, jakimi są długie okresy suszy zarówno w okresie letnim, jak i zimowym, przeplatane nagłymi ulewnymi opadami deszczu i skąpyimi opadami śniegu w zimie. W mieście obserwuje się zjawisko podnoszenia temperatury szczególnie latem.

WNIOSKI:

1. Wskazane jest **podejmowanie działań związanych z przeciwdziałaniem zmianom klimatycznym** poprzez działania z zakresu adaptacji i mitygacji, np. zwiększenie zdolności retencyjnej wód deszczowych, rewitalizację i tworzenie terenów zielonych, odsklepanie powierzchni umożliwiające przenikanie wody do gruntu. Działaniom tym powinna towarzyszyć edukacja społeczeństwa, podnosząca świadomość ekologiczną mieszkańców.

1.3.2. Geologia.

Pod względem budowy geologicznej obszar gminy, podobnie jak i całych Sudetów, cechuje znaczne zróżnicowanie. Teren wchodzi w skład trzech głównych jednostek geologicznych Sudetów Zachodnich. Są to:

Blok karkonosko-izersko-łużycki wraz z południowo-wschodnią okrywą metamorficzną. Zbudowany jest ze skał magmowych (granitów karkonoskich). Kowarski Grzbiet składa się głównie z prekambryjskich i staropaleozoicznych skał metamorficznych okrywy Karkonoszy. Występują tu łupki łuszczkowe, chlorytowe (z granatami, andaluzytem), gnejsy oraz granitognejsy. Bogate okruszcowanie rudami żelaza, miedzi i ołowiu było podstawą kilku wiekowej eksploatacji górniczej, po której pozostało wiele wyrobisk górniczych.

Depresja śródsudecka. Zbudowana jest ze skał metamorficznych. Są to stare prekambryjskie skały: zieleńce, amfibolity, łupki łuszczkowe i chlorytowe z małymi soczewkami krystalicznych wapieni typu dolomitowego. Między łupki wciśnięte są nieco młodsze intruzyjne gnejsy i granitognejsy, identyczne z gnejsami izerskimi.

Jednostka kaczawska. Składa się ze skał osadowych: piaskowców, zlepieńców, mułowców. Na tym różnorodnym podłożu skalnym spoczywają luźne zwietzeliny, osady polodowcowe i rzeczne. Obszar gminy obfituje w naturalne odsłonięcia podłoża o bardzo nierównomiernym rozmieszczeniu. Najliczniejsze przybierają postać skałek granitowych z bardzo bogatą szatą mikroform: tafoni, nisz oraz kociołków wietrzeniowych. W części wschodniej występują przede wszystkim odsłonięcia zboczowe skał metamorficznych.

1.3.3. Geomorfologia.

Rzeźbę Gminy Miejskiej Kowary kształtują przede wszystkim obszary o krajobrazie górskim, rzadziej tereny pagórkowate i nizinne. W obrębie gminy najwyższe wzniesienie osiąga wysokość 1266 m n.p.m. (Góra Czoło). Najniżej położona jest północno-zachodnia część obszaru, na poziomie 420 m n.p.m. (Kowary Dolne - „Ciszyca”).

Dominującym elementem krajobrazu jest główny grzbiet Rudaw Janowickich, rozciągający się w kierunku SSW-NNE, od przełęczy Kowarskiej (727 m n.p.m.) do Skalnika (945 m n.p.m.). Ma on charakter potężnego wału o wyrównanej powierzchni i stosunkowo stromych zboczach. Oddziela od siebie dwa rozległe obniżenia terenu: Kotlinę Jeleniogórską, położoną po stronie zachodniej oraz Kotlinę Kamiennogórską od wschodu. W części Rudaw leżących na obszarze gminy wyraźnie zaznacza się Przełęcz Pod Bobrzakiem (805 m n.p.m.), rozgraniczająca południową część grzbietu o wyrównanej powierzchni z kulminacją Rudnika (853 m n.p.m.) od rozległej kopuły Skalnika (945 m n.p.m.).

Kowarski Grzbiet jest wschodnim krańcem Karkonoszy. W gminie ciągnie się na długości około 2 km od Przełęczy Okraj (1046 m n.p.m.) do wschodnich zboczy Czoła (1266 m n.p.m.). Północny stok grzbietu opada początkowo bardzo stromo, po czym łagodnieje, przechodząc w kulminację Wołowej Góry (1041 m n.p.m.). Szczyt ten jest wyodrębniony poprzez doliny Piszczaka, Pluszcza i Maliny.

Między Kowarski i Lasocki Grzbiet oraz Rudawy Janowickie wcina się wyraźnie zaznaczona w krajobrazie Dolina Jedlicy. Źródła rzeki znajdują się tuż pod Przełęczą Okraj, na wysokości około 1040 m n.p.m. Pierwszy odcinek biegu Jedlicy (od źródeł do Kowar), na którym rzeka przecina twarde skały metamorficzne, ma postać głęboko wciętego, często skalistego wąwozu. Spadek wody wynosi 160 promile. Jedlica uchodzi do Łomnicy po przebyciu 16,5 km.

1.3.4. Gleby.

Na obszarze Gminy Miejskiej Kowary występują gleby zaliczane do następujących działów:

- autogeniczne, utworzone pod wpływem czynników glebotwórczych skały macierzystej, roślinności i rzeźby terenu;
- semihydrogeniczne, w których wpływ wód gruntowych lub silne oglejenie opadowe zaznacza się na dolnych oraz częściowo środkowych częściach profilu glebowego. Uwilgocenie górnych poziomów uwarunkowane jest głównie wodami opadowymi;
- hydrogeniczne - gleby bagienne i pobagienne.

W rejonie górskim występują gleby skaliste oraz szkieletowe, wytworzone ze skał pochodzenia magmowego. Skaliste, typologicznie nie wykształcone, są przeważnie pokryte lasami i zajmują tereny o spadkach większych niż 20°. Na pozostałych ziemiach górskich znajdują się lasy oraz pastwiska. Częściowo są one wykorzystane pod uprawy rolne. Wartość użytkowa gleb górskich nie jest wysoka ze względu na niekorzystne warunki klimatyczne i dużą erozję wodną. Na wysokości 500 m n.p.m. pola uprawne przechodzą w łąki oraz pastwiska, a powyżej 600 m n.p.m. całkowicie zanikają. W dolinach rzek przeważają gleby bielcowe terenów górzystych. Występują one łącznie z glebami brunatnymi podtypu górskiego, często jako bielcowo-brunatne. W dolinach zalegają też mady rzeczne z dużym udziałem żwirów i głazów, naniesionych przez wody z pobliskich potoków. Rolnicza przydatność gleb jest zróżnicowana w zależności od ich żyzności, głębokości, wilgotności oraz wysokości nad poziomem morza. Najlepsze ziemie występują na terenach położonych w niższych partiach regionu, najgorsze najwyżej. Gleby gminy cechuje odczyn bardzo kwaśny i kwaśny. Na terenie miasta Kowary ponad 80% gleb wymaga wapniowania.

1.3.5. Roślinność.

W krajobrazie Gminy Miejskiej Kowary znaczącą rolę odgrywają lasy i grunty leśne. Zajmują one łącznie 2387 ha, tj. 63% powierzchni gminy. Duże areale drzew porastają zbocza Kowarskiego Grzbietu oraz Rudaw Janowickich. W zależności od wysokości nad poziomem morza i typu gleby występują: świerki, jodły, modrzewie, jesiony, jawory, jarzęby, olchy, dęby, buki, klony, brzozy, wiązy oraz graby.

Obszar gminy porastają 34 gatunki roślin chronionych na 238 stanowiskach. Spośród nich 22 podlegają ochronie całkowitej, a 12 częściowej. W granicach miasta występują obszary skupiające większą ilość gatunków chronionych. Są to:

- obszar położony między Krzaczną, a zachodnią częścią miasta - łącznie
- 9 gatunków, m. in.: naparstnica górska, kruszyna pospolita, storczyk plamisty;
- las jesionowo-olchowy w dolinie Bystrej na przedłużeniu ulicy Bukowej - łącznie 6 gatunków, m.in.: kopytnik pospolity, konwalia majowa, marzanka wonna;

- rejon leśno-łąkowy między Krzaczną a leśniczówką „Jedlinki” - 11 gatunków z lilią złotogłowiem, wawrzynkiem, storczykiem Fuscha;
- Uroczysko Piszczak w dolinie potoku - 14 gatunków, m.in. ciemiężca zielona, kalina koralowa;
- Przełęcz Kowarska - 11 gatunków, w tym zimowit jesienny.

Ponadto na terenie Rudawskiego Parku Krajobrazowego i Karkonoskiego Parku Narodowego oraz ich otulin występują następujące zbiorowiska ekosystemów nieleśnych:

- naskalne - mają związek z bogactwem skał i skalnych wychodni; są ubogie florystycznie;
- źródliskowe - rozpowszechnione w sąsiedztwie potoków oraz wysięków wodnych; charakteryzują się obfitym udziałem mchów i wątrobowców;
- torfowiskowe - reprezentowane są przez niewielkie fragmenty torfowisk niskich, rozwijających się w lokalnych zagłębieniach terenu kompleksów podmokłych łąk, na łąkach trwale zasilanych wodami źródliskowymi oraz wysiękowymi;
- ciepłolubne okrajkowe - rozwijające się w miejscach eksponowanych na stromych skarpach i brzegach lasów; są to bogate, kwieciste zbiorowiska złożone z wysokich bylin.

1.3.6. Zwierzęta.

Duże kompleksy leśne oraz górski charakter obszaru powoduje, że w Karkonoszach i Rudawach Janowickich żyje wiele różnorodnych gatunków zwierząt. Przede wszystkim ssaków oraz ptaków. Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdzono występowanie 28 gatunków ssaków. Spośród nich 13 zostało objętych ochroną gatunkową:

- drobne owadożerne: jeż zachodni, kret, ryjówka aksamitna i malutka, rzęsorek rzeczek, zębielek karliczek, popielica;
- nietoperze zimujące w kowarskich sztolniach: nocek duży, nocek rudy, mroczek późny, gacek brunatny;
- ssaki drapieżne: kuna domowa, gronostaj, łasica łąska;
- gatunki nie objęte żadną formą ochrony oprócz prawa łowieckiego: zając, wiewiórka, mysz leśna, mysz polna, piżmak, karczownik, nornik bury, nornik zwyczajny, nornica ruda, lis, kuna leśna, tchórz, dzik, sarna, jeleń.

Na obszarze gminy stwierdzono występowanie 98 gatunków ptaków, w tym 84 chronione stale lub częściowo. Ochronie gatunkowej podlegają m. in.: perkoz, jastrząb gołębiarz, myszołów, pustułka, czajka, słonka, kukułka, sowa uszata, puszczyk, dzięcioł zielony i inne. Rzeka Jedlica powyżej Kowar słynie z wielu gatunków ryb, zwłaszcza z licznej naturalnej populacji pstrąga potokowego, płazów (4 gatunki chronione: ropucha zwyczajna, traszka górską, traszka grzebieniasta, traszka zwyczajna) oraz gadów (4 gatunki chronione: jaszczurka zwinka, jaszczurka żyworodna, padalec zwyczajny, żmija zygzakowata). Na tle innych grup bezkręgowce na rozpatrywanym obszarze są bardzo słabo rozpoznane. Teren nie był tematem kompleksowych badań biologicznych. Udokumentowano jednak kilkadziesiąt gatunków ślimaków, muchówek i roztoczy.

1.3.7. Obszary chronione.

Do podstawowych form ochrony przyrody w Polsce należy tworzenie rezerwatów przyrody, parków narodowych, parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu. Coraz

większe znaczenie mają także użytki geologiczne, stanowiska dokumentacyjne oraz zespoły przyrodniczo - krajobrazowe. Formami ochrony indywidualnej są: gatunkowa ochrona roślin i zwierząt oraz pomniki przyrody w rodzaju: pojedynczych drzew, alei, głazów narzutowych, skałek itp., będących akcentami wydatnie wpływającymi na urozmaicenie krajobrazu. Południowa, północna oraz wschodnia część terenów Gminy Miejskiej Kowary znajduje się w zasięgu trzech obszarów prawnie chronionych. Są to: Karkonoski Park Narodowy, Rudawski Park Krajobrazowy, Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000.

Karkonoski Park Narodowy

Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 16 stycznia 1959 r. powołano Karkonoski Park Narodowy (KPN), nadając tym samym Karkonoszom najwyższą rangę w ochronie przyrody. Tereny parku składają się na Bilateralny Rezerwat Biosfery Karkonosze, powołany przez Międzynarodową Radę Koordynacyjną Programu UNESCO - MaB w 1992 r. Stanowią jedyny tego typu obszar w obrębie zachodniej Polski.

Rudawski Park Krajobrazowy

Uchwałą Wojewódzkiej Rady Narodowej w Jeleniej Górze z dnia 16 listopada 1989 r. utworzony został Rudawski Park Krajobrazowy. Na terenie gminy ma on powierzchnię 1096 ha. Według ustawy o ochronie przyrody park krajobrazowy jest obszarem chronionym za względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe. Celem jego utworzenia jest zachowanie, popularyzowanie oraz upowszechnianie wartości ekologicznych w warunkach racjonalnego gospodarowania. Grunty rolne, leśne i inne nieruchomości znajdujące się w granicach obszaru mogą być gospodarczo wykorzystywane.

Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000

Polska, podpisując 16 kwietnia 2003 r. Traktat Ateński, stanowiący podstawę prawną przystąpienia kraju do UE, zobowiązała się do wyznaczenia na swoim terytorium sieci Natura 2000. Przepisy unijne stanowiące podstawę dla tworzenia sieci Natura 2000 zostały wprowadzone do polskiego prawodawstwa poprzez Ustawę z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, czyniąc Naturę 2000 najmłodszą prawną formą ochrony przyrody w Polsce.

Atrakcyjne położenie, a przede wszystkim warunki naturalne, bogactwo flory oraz fauny powodują, że Kowary stanowią dzisiaj potencjalną atrakcję turystyczną. Górskie stoki mogłyby dostarczyć amatorom sportów zimowych okazji do uprawiania narciarstwa zjazdowego i biegowego. Latem te same zbocza można wykorzystywać uprawiając sporty lotniarskie. Loty na paraglajtach oraz motolotniach już stały się atrakcją Kowar. Istnieje rozbudowana sieć szlaków turystyki konnej, rowerowej i pieszej, poprowadzonej poprzez Karkonosze i Rudawy Janowickie. Wyżej wymieniony potencjał stanowi szansę dynamicznego rozwoju miasta w oparciu o usługi turystyczne.

1.3.8. Tereny zielone.

Tereny zielone, które są płucami miasta stanowią 64,5% całej powierzchni gminy. Na terenie Gminy Miejskiej Kowary znajduje się 2411,99 ha terenów zielonych, w tym lasy – 2386,86 ha, parki spacerowo-wypoczynkowe - 1,2 ha, zieleńce - 10,3 ha, tereny zieleni osiedlowej - 12,0 ha. Na zieleńce i parki spacerowo-wypoczynkowe składają się następujące tereny: Leśny Park Miejski przy ul. Parkowej, Park przy siedzibie Nadleśnictwa Śnieżka przy ul. Leśnej, park przy Pałacu „Nowy Dwór” przy ul. Zamkowej, dawny park przyszpitalny

przy ul. Jeleniogórskiej, Park Rodzinnej Rozrywki przy ul. Karkonoskiej, dawny romantyczny park przy Pałacu „Ciszyca” przy ul. Jeleniogórskiej, kompleks parkowo-leśny przy szpitalach „Bukowiec” i „Wysoka Łąka” przy ul. Sanatoryjnej (stoki gór Parkowej i Bukowej), leśny zagajnik z grobowcami rodziny von Reuss, lapidarium przy Kościele Parafialnym przy pl. Franciszkańskim, skwer - dawny cmentarz ewangelicki przy ul. Staszica oraz teren Skansenu Górnictwa Kowarskiego przy ul. Jagiellończyka.

Na obszarze Gminy Miejskiej Kowary ochroną konserwatorską objęte zostały dwa pojedyncze, pomnikowe okazy drzew. Są nimi: świerk pospolity „Maciek” i jodła pospolita „Kosmata”. Biorąc pod uwagę różnorodność i ilość terenów zielonych w gminie Kowary, zasadne jest, aby wyznaczyć, oznakować i objąć ochroną kolejne pomniki przyrody.

TABELA 1: Gmina Kowary - wykaz pomników przyrody w 2020r. Źródło dane UM Kowary.

Lokalizacja	Rok zatwierdzenia	Rodzaj obiektu
Kowary, ul. Podgórze	1990	jodła pospolita „Kosmata”.
Kowary, ul. Świerkowa	1980	świerk pospolity „Maciek”

Rzadkie gatunki drzew, mogące być uznane za pomnikowe można też spotkać w zabytkowych parkach podworskich w Kowarach. Są tam okazy starych sosen i świerków sudeckich oraz wiele innych drzew, w tym okazy drzew egzotycznych. Są to np.: tulipanowce przy ul. Jeleniogórskiej czy rododendrony w kompleksie parkowo-leśnym przy szpitalach „Bukowiec” i „Wysoka Łąka” przy ul. Sanatoryjnej, aleja lipowa Feodory von Reuss, aleje kasztanowe przy Jagiellońskiej i ul. Matejki.

WNIOSKI:

1. Należy podjąć **działania związane ze zgłaszaniem kolejnych osobliwych okazów drzew** z terenu gminy do wykazu pomników przyrody.

1.3.9. Jakość powietrza.

Podstawowym czynnikiem kształtującym jakość powietrza atmosferycznego jest presja (emisja) wywołana działalnością człowieka. Ze względu na charakter źródeł emisji możemy je podzielić na emisje:

- ze źródeł punktowych - zorganizowaną emisję powstającą podczas wytwarzania energii i w procesach technologicznych,
- ze źródeł liniowych - np. emisję z ciągów komunikacji samochodowej,
- ze źródeł powierzchniowych - indywidualnych systemów grzewczych, dużych odkrytych zbiorników, pożarów wielkoobszarowych,
- ze źródeł rolniczych - upraw i hodowli zwierząt,
- emisję niezorganizowaną - powstającą w wyniku pojedynczych pożarów, prac budowlanych i remontowych, nakładania powierzchni kryjących, przypadkowych wycieków itp.

O jakości powietrza decyduje wielkość i przestrzenny rozkład emisji wszystkich źródeł z uwzględnieniem przepływów transgranicznych i przemian fizykochemicznych zachodzących w atmosferze. Całe województwo dolnośląskie w tym miasto Kowary objęte jest

monitoringiem powietrza prowadzonym przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu. Miasto Kowary podlega pod strefę dolnośląską.

W 2019 r. w ramach systemu PMŚ na terenie województwa dolnośląskiego funkcjonowało ogółem 28 stacji pomiarowych. Na podstawie pomiarów jakości powietrza, przeprowadzonych w 2019 r., stwierdzono:

- niski poziom (poniżej dopuszczalnych norm) zanieczyszczenia powietrza: dwutlenkiem siarki, benzenem, tlenkiem węgla oraz oznaczanymi w pyłe PM10 metalami: ołowiem, kadmem i niklem (za wyjątkiem Polkowic),
- wysoki poziom zapylenia powietrza: ponadnormatywne wartości stężeń średniodobowych pyłu zawieszonego PM10 (więcej niż 35 dni z przekroczeniem normy dobowej), ze zwiększoną częstością przekroczeń w sezonie grzewczym; przekroczenia wystąpiły na 4 z 23 stanowisk pomiarowych,
- wysoki poziom wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych (WWA) w powietrzu –przekroczenie poziomu docelowego benzo(a)pirenu zarejestrowano na 14 z 17 stanowisk mierzących B(a)P, poziom stężeń średniorocznych wystąpił w zakresie od 129% (Osieczów) do 813% (Nowa Ruda)
- wysoki poziom dwutlenku azotu rejestrowany przez stację komunikacyjną we Wrocławiu –przekroczenie dopuszczalnego poziomu średniorocznego NO₂ (110% normy rocznej),
- wysoki poziom ozonu w okresie letnim –przekroczenia poziomu docelowego ozonu (w zakresie liczby dni z przekroczeniem wartości 120 µg/m³ powyżej 25 dni w roku na terenie strefy) zanotowano w stacjach w Jeleniej Górze, Wrocławiu i Osieczowie (29 do 30 dni); przekroczenie poziomu celu długoterminowego na wszystkich stacjach pomiarowych,
- przekroczenia docelowego poziomu arsenu na terenie powiatu głogowskiego, stacja w Głogowie wykazała 196% poziomu docelowego arsenu,
- znacznie wyższy poziom zanieczyszczenia powietrza w sezonie grzewczym niż w poza grzewczym szczególnie w przypadku wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych (WWA) –znaczący wpływ źródeł grzewczych na jakość powietrza.

W związku z powyższym, na podstawie klasyfikacji stref województwa dolnośląskiego za rok 2019, wykonanej zgodnie z art. 89 ustawy Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2019 r., poz. 1396 z późn. zm.), stwierdzono potrzebę realizacji działań naprawczych mających na celu poprawę jakości powietrza ze względu na kryterium ochrony zdrowia ludzi dla wszystkich czterech stref województwa dolnośląskiego:

1. aglomeracja wrocławska –ze względu na przekroczenia NO₂, ozonu i benzo(a)pirenu,
2. miasto Legnica –ze względu na przekroczenia pyłu PM10 i benzo(a)pirenu,
3. miasto Wałbrzych –ze względu na przekroczenia benzo(a)pirenu,
4. strefa dolnośląska –ze względu na przekroczenia pyłu PM10, arsenu, benzo(a)pirenu i ozonu. W odniesieniu do kryterium ochrony roślin, w 2019 r. pomiary jakości powietrza oraz wyniki modelowania nie wykazały przekroczeń poziomów dopuszczalnych SO₂ i NO_x oraz poziomu docelowego ozonu. W strefie dolnośląskiej stwierdzono przekroczenia ozonu w odniesieniu do poziomu celu długoterminowego. Analiza danych z monitoringu jakości powietrza prowadzonego w latach 2010-2019 wskazuje na zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza w województwie dolnośląskim w odniesieniu do większości mierzonych zanieczyszczeń. Szczególnie widoczne jest to w roku 2019, dla którego zarejestrowano obniżenie się stężeń większości mierzonych zanieczyszczeń, a co za tym idzie zmniejszenie obszarów przekroczeń wartości normatywnych poszczególnych zanieczyszczeń, na których powinny zostać podjęte działania na rzecz poprawy jakości powietrza. W odniesieniu do oceny rocznej dla roku poprzedniego, a także ocen z lat

wcześniejszych, w obecnej ocenie dla 2019 roku do klasy C (potrzeba realizacji działań naprawczych w strefie mających na celu poprawę jakości powietrza) zakwalifikowano znacznie mniejszą liczbę stref. Poprawę jakości powietrza, a co za tym idzie, korzystniejszą klasyfikację stref dla kryterium ochrony zdrowia ludzi stwierdzono dla zanieczyszczeń:

- pył zawieszony PM₁₀ (do klasy C zaliczono tylko 2 strefy: miasto Legnica i strefę dolnośląską, w poprzednich latach przekroczenia występowały także w Aglomeracji Wrocławskiej i w Wałbrzychu),
- pył zawieszony PM_{2.5} (żadna strefa nie została zaliczona do klasy C, zarówno w odniesieniu do poziomu dopuszczalnego dla I, jak i II fazy; w latach wcześniejszych stwierdzano przekroczenia PM_{2.5} dla poziomu dopuszczalnego – II fazy i wszystkie 4 strefy zaliczano do klasy C1),
- arsen w pyłach PM₁₀ (do klasy C zaliczono jedynie strefę dolnośląską ze względu na przekroczenia w rejonie Głogowa, w poprzednich latach do klasy C zaliczano także m. Legnicę, gdzie w 2019 r. stężenie średnioroczne arsenu nie przekraczało normy).

Nadal wszystkie 4 strefy województwa dolnośląskiego zaliczane są do klasy C ze względu na stężenia benzo(a)pirenu, chociaż w 2019 r., w odniesieniu do 2018 r., znacząco zmniejszyły się poziomy stężenie średniorocznych (30-60%) – konsekwencją tego jest zmniejszenie obszarów przekroczeń. W odniesieniu do ocen z lat poprzednich zmiana uległa także klasyfikacja stref dla ozonu pod kątem ochrony zdrowia – w 2019 r. oprócz strefy dolnośląskiej do klasy C zaliczono także Aglomerację Wrocławską. W przypadku klasyfikacji stref pod kątem kryteriów dla ochrony roślin zmiany w klasyfikacji dotyczą ozonu – w poprzednich latach strefa dolnośląska zaliczana była do klasy C, natomiast w 2019 roku została ona zaliczona do klasy A.

TABELA 2: Przekroczenia wskazane w ocenie rocznej za 2019 r. Źródło dane UM Kowary.

	NO ₂ / śr. roczna	PM ₁₀ / liczba dni	BaP/ śr. roczna	As/ śr. roczna	O ₃ / liczba dni. poz. docel.)	O ₃ / cel. długoterm.	O ₃ /AOT40 cel długoterm.
Kowary			x			x	x

Na obszarze Gminy Miejskiej Kowary emisja zanieczyszczeń gazowych nie przekracza przyjętych norm jakości powietrza, choć przy niesprzyjającej pogodzie, zwłaszcza jesienią i zimą, odczuwalne jest pogorszenie się jakości powietrza. Największy wpływ na pogorszenie się standardów jakości powietrza ma „niska emisja” z sektora komunalnego i mieszkaniowego (szczególnie w sezonie grzewczym) oraz wzmożony ruch samochodowy w mieście. W ratuszu został zamontowany czujnik mierzący jakość powietrza w mieście.

WNIOSKI:

1. Wskazane są regularne i sukcesywnie **zwiększane działań edukacyjno-informacyjnych, dot. dotacji i inwestycji związanych z niwelowaniem niskiej emisji** w mieście zgodne z Programem Gospodarki Niskoemisyjnej Gminy Miejskiej Kowary.
2. Należy zamontować kilka czujników mierzących jakość powietrza jako docelowy system monitoringu stanu powietrza w mieście w różnych lokalizacjach.

1.4. Walory kulturowe.

1.4.1. Historia.

Powstanie i rozwój Kowar wiąże się przede wszystkim z górnictwem rud żelaza i kowalstwem. W połowie XII wieku rozpoczęła się penetracja górnicza Sudetów przez górników walońskich. Jak podają niektóre źródła w 1148 r. Walon Wawrzyniec Angelus odkrył na zboczu góry Rudnik rudę żelaza. 10 lat później z polecenia księcia Polski Bolesława Kędzierzawego rozpoczęto eksploatację złoża oraz założono osadę. Kuto żelazo i wytwarzano różne wyroby metalowe. Działalność górnicza dawała miejscowym gwarkom wiele przywilejów. Między innymi byli w średniowieczu ludźmi wolnymi. Górnicy Kowarscy brali udział w bitwie pod Legnicą w 1241 r. Dzięki górnictwu, hutnictwu i kowalstwu Kowary były osadą bogatą i skutecznie konkurowały z pobliską Jelenią Górą. W 1513 r. król Czech i Węgier Władysław II Jagiellończyk (cz. Vladislav Jagellonský, węg. II. Ulászló) nadał Kowarom prawa miejskie. Po ich otrzymaniu używano pieczęci z herbem i napisem „Sigillum Civitatis Metallicae 1525”. W XVI wieku miasto było obok Świdnicy oraz Wrocławia najważniejszym centrum przemysłu żelaznego na Dolnym Śląsku. Bardzo dużo rudy eksportowano do Polski. W drugiej połowie XVI wieku miasto było znanym ośrodkiem produkcji broni palnej, a miejscowi rusznikarze cieszyli się sławą dobrych fachowców. Zaopatrywali nie tylko Śląsk, ale wykonali także różne zamówienia z krajów ościennych. Jednym z klientów był król Polski Zygmunt August, który zlecił wykonanie 200 luf do muszkietów. Na początku XVII wieku Kowary nadal rozwijały się pomyślnie. Wojna 30-letnia (1618-1648) wyniszczyła ludność i miasto, zatopiono kopalnie. Okres górniczej świetności się skończył. Po wojnie rozpoczął się etap rozwoju tkactwa. Kowary stały się ośrodkiem produkcji i zbytu płócien lnianych. W XVIII wieku istniały tu nawet tkalnie adamaszku. Od 1741 r., w wyniku wygrania wojny prusko - austriackiej, miasto jak i cały Dolny Śląsk zaczęły administrować Prusy. Do 1747 r. Kowary należały do rodu Schaffgotschow, następnie służyły czeskim Czerninom, po czym zostały wykupione przez króla pruskiego Fryderyka II. Od tego roku ośrodek uzyskał prawa wolnego miasta królewskiego. W XVIII i XIX wieku podejmowano próby wznowienia działalności górniczej, ale nie przyniosło to oczekiwanych rezultatów. Miasto nadal rozwijało się w kierunku włókiennictwa. W końcu XVIII i pierwszej połowie XIX wieku Kowary były widownią częstych buntów wyzyskiwanych tkaczy (szczególnie w latach 1793, 1848 i 1855, gdy budowano drogę przez dzisiejszą Przełęcz Kowarską - tzw. „Drogę Głodu”). Dopiero rozwój przemysłu od drugiej połowy XIX wieku (w 1856 r. założono fabrykę dywanów smyrneńskich) i ponowne ożywienie górnictwa ustabilizowały kondycję gospodarczą. Impuls do rozwoju gospodarczego dała również dwuetapowa budowa linii kolejowej Jelenia Góra - Kowary - Kamienna Góra. Na przełomie XIX i XX wieku, wykorzystując sprzyjające warunki naturalne, rozbudowana została infrastruktura turystyczna, sanatoryjna oraz lecznicza. Po pierwszej wojnie światowej bardzo krótko kontynuowano wydobywanie rud magnetytu dla potrzeb rozwijającego się przemysłu zbrojeniowego III Rzeszy. W roku 1945 miasto znalazło się na terenie Polski. Początkowo kontynuowano wydobywanie rud żelaza, ale w tajemnicy rozpoczęto także eksploatację rud uranu. Wydobywano ją przede wszystkim na przełomie lat 40 i 50-tych. Po drugiej wojnie światowej miasto rozwijało się głównie w oparciu o działalność Zakładów Przemysłowych R-1, związanych z wydobywaniem uranu, a także dzięki przemysłowi włókienniczemu, produkującemu płótna lniane oraz dywany. Poza Fabryką Dywanów i tzw. Bielnikiem należącym do Fabryki „Orzeł” w Mysłakowicach do lat 90-tych XX wieku z większych zakładów przemysłowych działały w Kowarach jeszcze Fabryka Porcelany, Fabryka Filców Technicznych, Fabryka Maszyn oraz Zakłady „Polsport”. Okres transformacji pod koniec XX wieku niestety zakończył ich działalność.

1.4.2. Osadnictwo.

Historyczny układ urbanistyczny miasta związany był ściśle z doliną Jedlicy. Wzdłuż rzeki ukształtował się najstarszy ciąg komunikacyjny, początkowo jako **typowa wieś łańcuchowa**, z czasem stopniowo poszerzana zabudową. W centralnej części sołectwa wokół placu targowego, powstałego poprzez poszerzenie głównego traktu, uformowały się ciągi zwartej zabudowy o wyraźnie miejskim charakterze. Ponieważ w Kowarach nie wykształcił się klasyczny rynek, ratusz stanął przy północno - wschodniej części obecnej pierzei ulicy 1 Maja. Na południu zabudowa formowała się nadal w sposób charakterystyczny dla wsi łańcuchowej, wzdłuż jednego ciągu komunikacyjnego i doliny Jedlicy. Największe zmiany w urbanistyce Kowar wiążą się z końcem XIX i początkiem XX wieku. Wtedy to nastąpiło ożywienie ruchu inwestycyjnego oraz rozwój budownictwa mieszkaniowego. Zabudowa spowodowała rozszerzenie zainwestowania wokół środkowej części miasta, w kierunku południowo - zachodnim. Analogiczne ciążenia inwestycyjne charakteryzowały okres powojenny. Na przełomie XIX i XX wieku powstało osiedle Wojków (dawna wieś Hohenwiese), które zasadniczo różni się pod względem urbanistycznym i architektonicznym od miasta. Jest ono położone na zboczu góry, posiada wybitne walory widokowe oraz fizjograficzne. Z powyższych powodów szybko rozwijała się tu zabudowa mieszkaniowa, nie związana z rolnictwem. W sąsiedztwie osiedla na początku XX wieku powstały obiekty sanatoryjne otoczone ziele-nią. Obecnie Wojków stanowi atrakcyjne skupisko domków jednorodzinnych, gdzie obok zabudowy z początku wieku powstało wiele obiektów współczesnych. W latach 50-tych wypełniono przestrzeń między zespołami mieszkaniowymi, wznosząc osiedle górnicze. Kolejne inwestycje uzupełniły niezabudowane tereny na południowy - zachód od centrum. Urbanistycznie ważne znaczenie miało budowa linii kolejowej oraz powstanie i rozbudowa obiektów przemysłowych. Fabryki rozrzucone są na całym obszarze miasta i występują w bezpośrednim sąsiedztwie zabudowy mieszkaniowej. Mają degradujący wpływ na urbanistyczne oblicze Kowar, głównie z powodu złego stanu technicznego obiektów. W sylwetce miasta pojawiły się liczne dominanty przestrzenne. Pozytywne jak kościół i budynki sanatoryjne oraz negatywne, do których należy zaliczyć niektóre masywne bryły hal fabrycznych czy kominy.

ZDJĘCIE 1: Historyczny układ łańcuchowy miasta Kowary. Źródło: Autor zdjęcia Stanisław Francuz Interior

1.4.3 Zabytki.

Zabytki architektury i budownictwa występują na terenie całej gminy. Są to: kościoły, plebanie, budynki mieszkalne i gospodarcze oraz zespoły pałacowo-parkowe. Objęte ochroną konserwatorską są wszystkie budynki na terenie gminy z wyłączeniem obrębu Krzaczyzna w tym są wpisane obiekty do GEZ i do rejestru zabytków. Do rejestru wpisanych jest 68 obiektów. Pozostałe są w spisie konserwatorskim. Wśród tych obiektów jest 5 założeń pałacowo - parkowych oraz 2 cmentarze, gdzie poza zabudowaniami, ochronie podlega integralnie z nimi związany zespół zieleni. Znaczna większość obiektów pochodzi z XIX i początku XX wieku. Starsze XVIII - wieczne są nieliczne. Celem ochrony zabytkowych części miasta występują następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

Strefa A:

Jest to obszar ścisłej ochrony, obejmujący centrum miasta - rejon o najwyższych wartościach urbanistycznych i znacznej koncentracji obiektów zabytkowych.

Strefa B:

Chroni zasadnicze elementy rozplanowania zabudowy. Obejmuje obszar z zachowanym historycznie układzie przestrzennym, charakterystycznym dla kolejnych etapów rozwoju miasta. Strefę tą wyznaczono dla terenów przylegających do centrum miasta oraz części Wojkowa i Krzaczyzny.

Strefa K:

Jest to strefa ochrony krajobrazu, integralnie związana z zespołem historycznym. Wyznaczona została dla następujących terenów:

- zespołu pałacowo - parkowego przy pałacu „Nowy Dwór”;
- parku i obiektów szpitala przy ulicy Jeleniogórskiej;
- kościoła z cmentarzem parafialnym;
- zespołu pałacowo - parkowego „Ciszyca”

Największe znaczenie kulturowe dla Kowar mają:

Starówka i Ratusz. Kowarska Starówka obejmuje obszar ścisłego centrum miasta. Składa się z ciągów zabytkowych kamienic, które powstały pod wpływem typowego budownictwa propagowanego na Śląsku na przełomie XVIII i XIX wieku. Najciekawsze i najbardziej stylowe budynki stoją przy ulicy 1 Maja. Choć kilka z nich wciąż zachowało barokowy układ i rokokową fasadę, to większość z nich zbudowano w stylu klasycystycznym. Najciekawsze fragmenty Kowarskiej Starówki zostały wyłączone z ruchu kołowego i stanowią dziś urokliwy deptak miejski. Najpiękniejszym budynkiem Kowarskiej Starówki, od początku swojego istnienia był Ratusz. Obecnie to siedziba władz miejskich została wzniesiona według projektu znanego niemieckiego architekta Christiana Schultza w latach 1786-1789. Jego zabytkowe walory i dbałość o architektoniczne detale czynią go jednym z ładniejszych budynków użyteczności publicznej na Dolnym Śląsku.

Sale Tradycji Miasta. Obok Ratusza w Urzędzie Miejskim przy ulicy 1 Maja 1, podziwiać można interesującą wystawę opisującą dzieje Kowar. Znajdują się tam dwie Sale Tradycji, w jednej znajdują się eksponaty związane z historią miasta od czasów najdawniejszych, po czasy współczesne, przeważają przedmioty poświęcone przemysłowi górniczemu i tkackiemu. Druga sala poświęcona jest tradycjom związanym z zielarstwem i uzdrowiskową działalnością miasta. Planowane jest przeniesienie ekspozycji Sal Tradycji z budynku urzędu do przeznaczonego do remontu budynku Dworca Kolejowego przy ul.

Kolejowej 8 w Kowarach i zagospodarowanie sal na potrzeby administracyjne Urzędu Miejskiego.

Dom Tradycji Miasta Kowary. W samym sercu miasta, przy ulicy Górniczej, w niepozornej z zewnątrz kamieniczce będącej od kilkunastu lat siedzibą Stowarzyszenia Miłośników Kowar utworzono Dom Tradycji Miasta. Obejrząc w nim można pokaźny zbiór pocztówek związanych z dziejami miasta oraz okolicznościowe wystawy prac lokalnych artystów. Zainteresowani przeszłością Kowar odnajdą tam również „kącik górniczy”, który ukaże wiele faktów i mitów związanych z historią wydobywania w sąsiedztwie rudy żelaza i uranu.

Kowarskie Osiedle Górnicze. W latach 1948-1952, dzięki intensywnemu rozwojowi tutejszego górnictwa oraz napływowi nowych pracowników do istniejących i nowo powstających zakładów i kopalń powstaje całkiem nowe osiedle mieszkaniowe na łagodnie znoszącym się stoku Góry Wołowej. Zbudowano je w modnym w tamtym okresie stylu socrealizmu. Jest to pierwsze osiedle w powojennej Polsce „postawione” na tzw. „ziemiach odzyskanych”. Dzięki temu Miasto zyskało kilkadziesiąt nowych budynków, kilkaset mieszkań, a także nową Szkołę Podstawową i Liceum Ogólnokształcące, hotel robotniczy, stołówkę, przychodnię i Dom Kultury. Powstał dobrze wkomponowany w otaczającą przyrodę miejski kompleks wyróżniający się harmonią i architektonicznym umiarem.

Monumentalny budynek Domu Kultury. Bez trudu odnaleźć można w samym centrum Osiedla Górniczego. Jego wejścia strzegą dwa kamienne posągi górnika i hutnika. Ten potężny gmach, o gabarytach rzadko spotykanych w mieście wielkości Kowar, zbudowano na początku lat 50-tych XX wieku w stylu socrealistycznym. Jest pamiątką i pozostałością po latach prosperity związanych z wydobywaniem w kowarskich kopalniach rud uranowych. Dziś stanowi siedzibę Miejskiego Ośrodka Kultury oraz miejskiej biblioteki. W środku, oprócz kina, czytelní, sal wystawowych i pracowni podziwiać można widowiskową aulę, której ściany ozdabiają płaskorzeźby Antoniego Mehla o tematyce górniczej.

Obelisk ofiar Obozu Koncentracyjnego Gross Rosen przy MOK. Obelisk poświęcony jest ofiarom II wojny światowej i poległym za Polskę. Projekt obelisku wykonała mgr Bożena Burgielska w 30 rocznicę zwycięstwa nad faszyzmem w 1975 r. i przy ul. Szkolnej wzniesiono obelisk upamiętniający ofiary Obozu Koncentracyjnego Gross Rosen, filii w Bukowcu k/Kowar. Wykonany jest z granitu, bloki kamienne zostały wykute w Kamieniułomie "Bukowiec" przez jeńców wojennych i więźniów Obozu Koncentracyjnego Gross Rosen, filia "Buchwald" w latach 1939-1945. Planowane jest przez gminę odnowienie obelisku i zagospodarowaniu miejsca pamięci przy obelisku przy ul. Szkolnej w Kowarach z dofinansowaniem ze środków zewnętrznych.

Kościół Parafialny i przykościelne lapidarium. Najstarszym zabytkiem miasta jest kościół pw. Imienia Najświętszej Maryi Panny stojący przy placu Franciszkańskim. Pierwsza o nim wzmianka pochodzi z XIII wieku. Kościół jest budowlą w stylu gotyckim, ozdobioną wieżą zwieńczoną blaszanym hełmem. Z wczesnych wieków średnich zachowała się na jednej ze ścian wieży tajemnicza rzeźba zwana „Madonną na potworze”. Na zwiedzających największe wrażenie robi wnętrze. Na uwagę zasługuje późnobarokowy ołtarz i ambona oraz prospekt organowy. Zachwycają polichromie wykonane na drewnianym stropie przez malarza Jana Lorenza i jego braci. Wśród tych malowideł najbardziej wymowne jest wyobrażenie Trójcy Świętej, Arki Przymierza oraz apokaliptycznej wizji końca świata. Za kościołem parafialnym znajduje się niewielki park wraz z przykościelnym nieczynnym już

cmentarzem funkcjonującym dziś jako swoiste lapidarium. Poza XVII i XIX-wiecznymi tablicami nagrobowymi oraz grobowcami znaczniejszych obywateli miasta znaleźć tam można również pomnik upamiętniający ofiary wojny prusko-austriackiej z 1866 r. Co ciekawe, we wspólnej mogile spoczywają dwaj żołnierze armii Królestwa Prus oraz dwaj z wojsk Cesarstwa Austriackiego pochowani zgodnie z dwa lata wcześniej przyjętą Konwencją Genewską. Dwójka z nich była pochodzenia polskiego. Na cmentarz ten została przeniesiona również tablica upamiętniająca mieszkańców Kowar, którzy polegli podczas walk i bitew I wojny światowej. Pamiątkę tą, pierwotnie przytwierdzoną do postumentu pomnika stojącego do roku 1945 na skwerze za kowarskim ratuszem odnaleziono kilka lat temu podczas prac ziemnych w centrum miasta. Dziś stanowi kolejny eksponat przykościelnego lapidarium.

Kaplica Św. Anny. Jest to późnobarokowa kaplica, której historii powstania należałoby szukać w czasach, gdy w górniczej osadzie, jaką Kowary od zawsze były, rodziło się życie religijne. W bliżej nieokreślonym czasie uległa zawaleniu. Remont tego co przetrwało nastąpił dopiero w 1772 r. Architektem i budowniczym kaplicy był Kaspar Jentsch. Została założona na planie elipsy. Wieńczy ją ośmioboczna latarnia, przykryta cebulastą kopułką. Kaplica zachowała późnobarokowe wyposażenie wnętrza. Ołtarz główny ufundowano ku czci św. Anny.

Grobowce rodziny von Reuss. Tajemnicze, a zarazem niesamowicie romantyczne grobowce kryją się wśród ogromnych głazów na szczycie niewielkiego zalesionego wzgórza. Dwie bezimienne kamienne płyty przykrywają szczątki ostatnich mieszkańców pobliskiego "Nowego Dworu": Henryka XXX Reuss i jego małżonki Feodory. Księżniczka Feodora pochodziła z najbardziej wpływowych rodzin ówczesnej Europy. Jej przodkami byli m.in. Królowa Wiktorja - Władczyni Zjednoczonego Królestwa oraz kilku kolejnych Cesarzy Niemiec. W tym samym leśnym kompleksie, w odległości kilkudziesięciu metrów, znaleźć można miejsce pochówku Marii Klementyny Reuss, której grobowiec wyróżnia się piękną liliową dekoracją ozdabiającą wysoki kamienny krzyż.

Pałac „Nowy Dwór”. Zespół pałacowo-parkowy „Nowy Dwór” został zbudowany w 1570 r. przez hrabiego Schaffgotscha. W późniejszych latach był kilkakrotnie przebudowywany. Do dziś posiada jednak niemal wszystkie cechy późnorenesansowego dworu śląskiego. Do pałacu przylega XIX-wieczny park z ciekawym drzewostanem. Ostatnim przedwojennym właścicielem "Nowego Dworu" była niemiecka rodzina Reuss. Dziś zabytek stanowi własność prywatną i udostępniany do zwiedzania jest tylko okazjonalnie. Pałac „Nowy Dwór” został wpisany do Parku Kulturowego Kotliny Jeleniogórskiej.

Pałac „Smyrna”. Pałac stoi przy ulicy Ogrodowej, gdzie mocno wyróżnia się wśród okolicznej zabudowy. Jego wygląd nawiązuje do dolnośląskich "miejskich" pałaców, które tak jak on, powstawały w tym regionie na początku XVIII wieku. Pierwszym właścicielem obiektu był bogaty patrycjusz, którego monogram "E.M." wciąż widnieje na portalu nad wejściem. W XIX wieku wraz z postępującą industrializacją miasta, budynek zakupił właściciel niezwykle prężnie rozwijającej się kowarskiej Fabryki Dywanów Smyrneńskich. Do dnia dzisiejszego dawny teren fabryczny graniczy z przypałacowym niewielkim ogrodem, w którym odnaleźć można interesujące starodrzewie. Od 1998 r. pałac pełni funkcję hotelową i gastronomiczną. W środku, wśród pełnego przepychu wystroju nawiązującego do XVIII i XIX-wiecznej historii obiektu, znajduje się restauracja i pub.

Pałac „Ciszyca”. Pałac i pozostałości folwarku położone są na południowy zachód od przedmieść Kowar. Są to budynki klasycystyczne, które wybudowano na początku XIX wieku. Ten nieco dziś zapomniany dworek należał przed laty do znamienitych rodów: Radziwiłłów oraz Czartoryskich. Był również sceną miłosnej historii, w którą wplątany został poza mieszkańcami Ciszyca późniejszy Cesarz Niemiec Wilhelm I Hohenzollern. Kompleks graniczy z małym romantycznym parkiem krajobrazowym z cennymi gatunkami drzew. Nad Pałacem wznosi się wzgórze, na szczycie którego w leśnej gęstwinie odnaleźć można ruiny zamku myśliwskiego z końca XVIII wieku. Pałac „Ciszyca” został wpisany do Parku Kulturowego Kotliny Jeleniogórskiej. W 2011 r. rozporządzeniem Prezydenta RP pałace i parki krajobrazowe Kotliny Jeleniogórskiej zostały wciągnięte na listę "pomników historii". Uznano, że zespół jedenastu rezydencji Kotliny Jeleniogórskiej stanowi dziedzictwo kulturowe o szczególnej randze. Wśród nich znalazł się zespół pałacowo-parkowy "Ciszyca".

Szpital „Bukowiec”. Zbudowano go w latach 1916-1920 jako sanatorium leczące choroby płuc. Klimat panujący w tym spokojnym zakątku Kotliny Jeleniogórskiej nadawał się do tego znakomicie. Funkcje lecznicze „Bukowiec” pełni zresztą do dnia dzisiejszego. Budynek otoczony jest rozległym parkiem, który zachował resztki swojej świetności sprzed prawie wieku. Magia „Bukowca” wynika jednak nie z jego zewnętrznej urody, ale z posiadania specyficznego *genius loci*. Nic dziwnego, „Bukowiec” szczególnie często gościł pacjentów - artystów. Prawie całe swoje twórcze życie spędził w tym byłym sanatorium przeciwgruźliczym Józef Gielniak – jeden z najwybitniejszych powojennych polskich grafików.

Szpital „Wysoka Łąka”. Budynek szpitala powstał w latach 1900-1902 według projektu wrocławskiego architekta Karla Grossera. Tworząc go wzorował się na wysokogórskim sanatorium w szwajcarskim Davos. Jest to eklektyczny budynek z licznymi werandami i wieżyczkami. Elewację oraz wnętrza tej secesyjnej perełki ozdobiono motywami roślinnymi i zwierzęcymi. Park, w którym stoi budynek szpitala zaprojektował architekt ogrodów Mentzel. Znakomicie wykorzystał otaczający „Wysoką Łąkę” krajobraz. Z tarasu przed głównym wejściem do szpitala roztacza się malowniczy widok na wschodnią część Karkonoszy.

Dworzec PKP Kowary. Uchwałą nr XXXIII/207/20 Rady Miejskiej w Kowarach z dnia 28 grudnia 2020 r. w sprawie wyrażenia zgody na oddanie w dzierżawę w trybie bezprzetargowym nieruchomości stanowiącej własność Gminy Miejskiej Kowary na rzecz Lokalnej Grupy Działania Partnerstwo Ducha Gór - na okres 30 lat na zagospodarowanie zgodnie z przeznaczeniem w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego tereny usługowe i prowadzenie działalności kulturalno-informacyjno-turystycznej. Planowane jest tutaj powstanie Centrum Przystankowo-Przesiadkowego a w budynku dworca - Punktu Obsługi Turysty z miejscem ekspozycji walorów historycznych Miasta Kowary i Karkonoszy Wschodnich. Powstanie miejsce związane z produktami lokalnymi, ekspozycją historii przemysłu i rzemiosła kowarskiego, inkubator przetwórstwa lokalnego oraz prowadzenie sprzedaży produktów lokalnych z całego regionu, np. w postaci jarmarków czy tzw. „ryneczku”. Ponadto w ramach klastra turystycznego zlokalizowanego przy Dworcu Kolejowym - powstają dwa browary z usługami noclegowo-gastronomicznymi oraz miejsce wystawienniczo-rekreacyjne. Budynek ten w nowej formie będzie ważnym elementem tworzonego w tej okolicy nowego turystycznego centrum miasta z atrakcjami turystycznymi oraz usługami okołoturystycznymi: gastronomię, wypożyczalnię rowerów, parkingi, itp. Uchwałą nr XXXIII/207/20 Rady Miejskiej w Kowarach z dnia 28 grudnia 2020 r. w sprawie wyrażenia zgody na oddanie w dzierżawę w trybie bezprzetargowym nieruchomości stanowiącej własność Gminy Miejskiej Kowary na rzecz Lokalnej Grupy Działania Partnerstwo Ducha Gór - na okres 30 lat na zagospodarowanie zgodnie z przeznaczeniem w

miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego tereny usługowe i prowadzenie działalności kulturalno-informacyjno-turystycznej.

Nieczynna Linia kolejowa nr 308 Linię budowano etapami. Pierwszy odcinek z Jeleniej Góry do Kowar otwarto uroczystie 15 maja 1882 roku, rozpoczął się wówczas nowy etap w dziejach kolejnictwa na Dolnym Śląsku, był to pierwszy odcinek linii wybudowany na koszt państwa pruskiego. Dwadzieścia trzy lata później, 4 czerwca 1905 roku otwarto połączenie z Kowar do Kamiennej Góry. Budowa tego odcinka (szczególnie odcinek Kowary – Pisarzowice) była bardzo trudna. Szlak jest tam bardzo kręty i stromy, największe nachylenie osiąga za stacją. Na 6-kilometrowym „kowarskim odcinku” budowanym przez inżynierów włoskich wykonano 8. dużych kolejowych obiektów drogowych, w tym min.: 4. stalowo-granitowo-betonowe mosty, most kamienny nad Potokiem Piszczak, wiadukt nad ul. Wiejską, most ceglano-kamienny nad polną drogą dojazdową w pobliżu Zajazdu „Victoria” oraz ponad kilometrowej długości tunel pod Przełęczą Kowarską. Doprowadzono również bocznice kolejową do kopalni magnetytu „Bergfreiheit”, wykonano dwie stalowo-betonowe kładki oraz inne drobne urządzenia kolejowe np. przepusty, rowy odwadniające..

Przy budynku Dworca Kolejowego przy ul. Dworcowej 8 stoi odnowiony w 2014 roku dźwig kolejowy o udźwigu do 8 ton,. W sąsiedztwie przy ul. Józefa Borusiaka znajduje się również dawna wieża ciśnień

Park Rekreacji Rodzinnej z 1825r., został zrewitalizowany w 2019r. z dofinansowaniem ze środków PROW za pośrednictwem LGD Partnerstwo Ducha Gór. Dawny Inselbad i Staw Gebauera, basen ze zjeżdżalniami, pomostami, plażami oraz wyspa z amfiteatrem. Park był zaprojektowany przez ogrodnika Waltera z Bukowca a zarazem wykonawcy takich parków, jak w Mysłakowicach, Stanisławowie i kowarskiej Ciszycy.

Należy również wspomnieć inne obiekty, mające duży potencjał kulturowy i historyczny tj.:

Dworek przy ul. Jeleniogórskiej 12, Dawny dworek miejski z 2. połowy XVIII wieku, fabrykanta pluszu Gebauera. Po II wojnie światowej siedziba KM PZPR, potem Banku PKO BP. Obecnie własność prywatna. Przygotowywany pod restaurację.

Zespół dawnego Sanatorium „Kowary” wraz z parkiem przy ul. Jeleniogórskiej 14, Powstał w 1. połowie XIX za sprawą fabrykanta pluszu Gebauer’a. W 1899 r. zakupiony został przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych „ŚLĄSK” i rok później przebudowany na sanatorium gruźlicy płuc. W 1906 założono przy nim park dendrologiczny. Po wojnie kontynuowano tam leczenie gruźlicy, a od lat 70-tych stał się szpitalem z oddziałem chorób wewnętrznych i dziecięcym. W 1997 roku przejęło go Powiatowe Centrum Zdrowia w Kowarach, a w 2010 zakupiła spółka EMC. Większość budynków kompleksu wymaga remontu.

Budynek Szkoły Podstawowej nr 3 im. Józefa Gielniaka przy ul. 1 Maja 72, Powstał w latach 1831-1864 na zlecenie pułkownika 7. regimentu grenadierów Augusta Ferdynanda de la Pieriere. Prawdopodobnie zaprojektował go Karl Langhans. Po śmierci właściciela obiekt odziedziczyła córka Adelajda Schmidt, która w 1888 roku ustanowiła na nim fundację, która urządziła w nim dom wypoczynkowy dla oficerów, a następnie wynajęła na internat dla Królewskiej Propagandy. W 1919 roku budynek został sprzedany Głównemu Urzędowi Aprowizacyjnemu. W późniejszym okresie aż do zakończenia II wojny światowej w obiekcie działała Szkoła Podstawowa im Theodora Körnera. W 1945 roku budynek wraz ogrodem przejmuje skarb państwa. Od 1957 roku w budynku rozpoczęła działalność nowo utworzonej Szkoła Podstawowa nr 3. W latach 70. XX wieku szkoła otrzymała imię zmarłego w 1972 r. W Kowarach Józefa Gielniaka, genialnego grafika, twórcę słynnych linorytów. Budynek

szkoły SP3 został zrewitalizowany i podany termomodernizacji w 2019 r., obok budynku zostało wybudowane wielofunkcyjne boisko ze skocznią i bieżnią – inwestycja gminy z dofinansowaniem zewnętrznym ze środków UE z programu RPO WD 2014-2020.

Pawilon ogrodowy zwany też oficcerskim przy ulicy Józefa Borusiaka . Za budynkiem SP3 stoi ciekawy architektonicznie pawilon ogrodowy. Pawilon służył wypoczywającym oficerom jako herbaciarnia. Zbudowano go według różnych źródeł, na przełomie XVIII i XIX wieku. Dziś obiekt jest w ruinie.

Dawna siedziba Nadleśnictwa „Śnieżka” przy ul. Pocztovej 13. Budynek główny pochodzi z końca XVI wieku. W 2. połowie XVIII stulecia poddany został przebudowie w stylu późnobarokowym i w tym kształcie dotrwał do chwili obecnej. Mieściła się w nim m.in. siedziba „Królewskiego Nadleśnictwa”, a po wojnie budynek przejęły Lasy Państwowe. Do roku 2008 był siedzibą Nadleśnictwa Śnieżka. Dziś jest częściowo zamieszkały, ale pomieszczenia użytkowane przez Lasy Państwowe stoją puste. Budynek wymaga remontu.

Pozostałości po parafii ewangelickiej erygowanej w 1745 roku. Zespół budynków (szkoła, dom pastora), dawnej parafii ewangelickiej wraz z dzwonnica z 1812 r. na cmentarz ewangelickim, przy ul. Staszica 16 i Waryńskiego 1; Kościół nie dotrwał niestety do dzisiejszych czasów, ponieważ spłonął w nocy z 2/3 stycznia 1959 roku. Do świątyni prowadziła szeroka aleja obsadzona po brzegach rzędami lip. Aleja dotrwała do czasów współczesnych, podobnie jak położony z jej lewej strony budynek szkolny i położony z jej prawej strony dom pastora, obecnie mieszkalny. Świątynię otaczał przykościelny cmentarz dla notabli miejskich oraz zasłużonych parafian.

Budynek dyrekcyjno-dydaktyczny Szkoły Podstawowej nr 1 przy ul. Stanisława Staszica 16. W latach 1778-1945 w obiekcie funkcjonował Królewski Sąd Rejonowy, a następnie Sąd Rejonowy. Charakterystycznym elementem architektonicznym budynku jest wejście główne od ul. Staszica wykonane w formie boniowanego ryzalitu z tympanonem, w którym widnieje wypukły kartusz kiedyś z orłem pruskim. W 1945 roku nie zniszczono tego cennego detalu architektonicznego, a jedynie go zmodyfikowano. Ze szponów orła wymontowano pruskie insygnia królewskie : berło i jabłko. Za tak przerobionego godła Królestwa Pruskiego powstał herb Dolnego Śląska.

Dawne więzienie z XVIII w. Za szkolną halą sportową znajduje się 2-piętrowy ceglany budynek dawnego więzienia z 2. połowy XVIII wieku będącego miejscem osadzania aresztantów i skazańców na podstawie decyzji i wyroków w/w sądów. W latach 1948-1956 funkcjonował w nim areszt śledczy agendy Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Kowarach. Później obiekt był siedzibą różnych podmiotów, w tym min. PTTK. Kilka lat temu obiekt poddano gruntownemu remontowi i adaptacji na „Centrum Wczesnej Profilaktyki Zdrowotnej”.

Kompleks budynków fabrycznych z XIX i XX w. po byłej Fabryce Maszyn „Kowary” Został zbudowany jako bielarnia przędzy lnianej w Krzaczyńcu. Powstała w 1877 r. i od początku należała do Otto Peschela, który rok później zbudował w Kowarach zakład apretury (impregnacji tkanin lnianych) i bielarnię (późniejszy oddział ORŁA z Mysłakowic). Peschel był kowarskim radnym. Około 1940 r. w dawnej bielarni powstał obóz pracy dla jeńców wojennych. Przebywali więźniowie różnych narodowości m.in. Czesi, Francuzi, Luksemburczycy. Obóz należał do organizacji Schmelt. W obiekcie produkowano na potrzeby wojenne silniki odrzutowe do niemieckich samolotów Messerschmitt. Do dziś zachowało się pięć stanowisk do testowania silników odrzutowych z okresu II wojny światowej.

Kopalnia Wolność – kopalnia rud żelaza i uranu w Kowarach. Kopalnię założono w 1854 roku, a eksploatację złoża rudy żelaza rozpoczęto w 1856. W latach 1859–1863 oraz 1876–1880 wydobywanie było wstrzymane. Od 1923 roku wydobywano rudę magnetytu na polu Vulcan. W latach 1924–1926 ponownie wstrzymano wydobywanie rudy żelaza a w latach 1929–1935 zakład pozostawał zamknięty, a wyrobiska pola Wolność zalane do poziomu -276 m. Po II wojnie Kopalnia Wolność została zajęta przez Sowieców, którzy podjęli wyłącznie eksploatację rudy uranu. W 1953 kopalnia została przekazana władzom polskim i eksploatowano w niej rudę żelaza i uranu. W latach 50. XX w. kopalnia Wolność składała się z trzech pól górniczych: "Wolność", "Wulkan" i "Marta". W 1962 kopalnia Wolność została ostatecznie zamknięta, a szyb Wolność zasypany do poziomu -80. Ogółem w latach 1948-1962 w kopalni Wolność wydobyto ok. 26,7 tys. t rud uranu o średniej zawartości 0,35% uranu, czyli ok. 93,3 t czystego uranu. Wydobyty uran w całości wywieziono do ZSRR.

Dawna **Gospoda pod Złotym Lwem** Markt, Obecnie w budynku znajduje się sklep meblowy, ul. 1 Maja 19. Budynek powstał w 2. połowie XIX wieku. Przebudowany został początkiem XX wieku. Gospoda zajmowała się głównie wydawaniem obiadów. Po południu i wieczorem można było w niej dobrze zjeść i wypić. Podstawowym trunkiem w gospodzie było piwo pite w dużych ilościach, bez zakąski. Gertruda Hänsch wynajmowała kilka pokoi gościnnych, które znajdowały się na piętrze. Po 1945 roku pokoje przerobiono na mieszkalne. Restauracja funkcjonowała pod nazwą „Zacisze” do końca lat 70. XX wieku.

Na drzwiach wejściowych do budynku do dzisiaj zobaczymy rzeźbę przedstawiającą głowę lwa.

Dawna **Gospoda pod Złotym Mieczem** Markt, dzisiaj w budynku mieści się sklep spożywczy, ul. 1 Maja 12-14. Budynek powstał na początku XIX wieku. Kamienice połączone zostały w 2. połowie XIX wieku. Gospoda oferowała pokoje towarzyskie w przystępnych cenach, dobre obiady domowe, salę myśliwską na imprezy oraz wyśmienite piwo. Właścicielem był Henrich Müller. Od 21 maja 1927 r. właścicielem gospody był Fritz Büchow. W budynku mieścił się również sklep rzeźniczy. Po wojnie pokoje towarzyskie zamieniono na mieszkania, w części gastronomicznej powstała drogeria, która funkcjonowała do lat 90. XX wieku. Pozostałością sklepu rzeźniczego jest głowa wołu i wieprza, znajdujące się na elewacji budynku.

Dawny **Hotel Pruski Dwór** Friedrichstrasse, Niedawno obiekt sprzedano, mają w nim powstać mieszkania, ul. 1 Maja 62. Powstanie budynku datowane jest na 3 ćwierćwiecze XIX wieku. Przebudowany został w latach 1920-1925. Najstarszy i najbardziej renomowany hotel w mieście oferował 30 pokoi gościnnych z wygodnymi łóżkami z łazienkami, bieżącą wodą, centralnym ogrzewaniem i doskonałą kuchnią. Hotel posiadał antyalergiczny ogród, w którym w upalne dni można było napić się wybornego wina i zimnego piwa. Właścicielami byli kolejno Ferdynand Schubert, Adolf Heinz, Bruno Lipke, Wilhelm Sengfeld. Po 1945 roku hotel nazwał się „Krakowski”. W latach 70. XX wieku budynek przebudowano, przez wiele lat mieściła się w nim Przychodnia i Pogotowie Ratunkowe.

Dawny **Hotel Schreibera** Bahnhofstrasse, obecnie ul. Dworcowa 9, 9a. Budynek datowany jest na koniec XIX, początek XX wieku. Położony blisko dworca, wśród obfitej zieleni posiadał salę koncertowo-teatralną, w której odbywały się często koncerty i występy teatrów objazdowych. Posiadał też letni ogród towarzyski, w którym można było dobrze zjeść i napić się. Hotel prowadzony był przez Annę i Ericha Schreiberów. Budynek istnieje, pomieszczenia na piętrze przebudowano na mieszkania, na parterze przez wiele lat funkcjonowało Kino

Orzeł i restauracja. W budynku powstaje obecnie browar z usługami noclegowymi i gastronomicznymi.

Dawny **Hotel Wilhelma (Matterns Hotel)** Hohenwiese, obecnie budynek mieszkalny i Filia nr 1 Biblioteki Publicznej, Wojków, ul. Wojska Polskiego 4. Budynek powstał końcem XIX wieku. Oferował pokoje gościnne, posiadał dużą salę restauracyjną i dancingową. Po 1945 roku miał remont i adaptacja na mieszkania radzieckiej kadry oficerskiej nadzorującej prace przy wydobywaniu uranu. Sala konsumpcyjna funkcjonowała jeszcze przez długie lata jako pijalnia piwa pod nazwą „Prykosz – Smakosz”. Obecnie jest to dom wielorodzinny. W budynku znajduje się także Filia Biblioteki Publicznej w Kowarach, w której funkcjonuje Centrum Wiedzy o Browarnictwie, gdzie można obejrzeć stałą wystawę zdjęć i pocztówek związanych z dawnymi hotelami, pensjonatami i obiektami gastronomicznymi w Kowarach.

2. SFERA SPOŁECZNA

2.1. Demografia.

2.1.1. Podstawowe dane o ludności.

Na dzień 31 grudnia 2019 r. Kowary wg GUS liczyły 10 813 mieszkańców. W tym 5 161 mężczyzn i 5 652 kobiet. Na 1 km² powierzchni gminy (37,39 km²) przypada 289 mieszkańców. Gęstość zaludnienia jest więc prawie 3 razy większa od średniej dla powiatu oraz ponad 2 razy wyższa od średniej w województwie dolnośląskim (odpowiednio 101 i 145 osób/km²). Współczynnik występujący w Kowarach jest jednak charakterystyczny dla gmin miejskich.

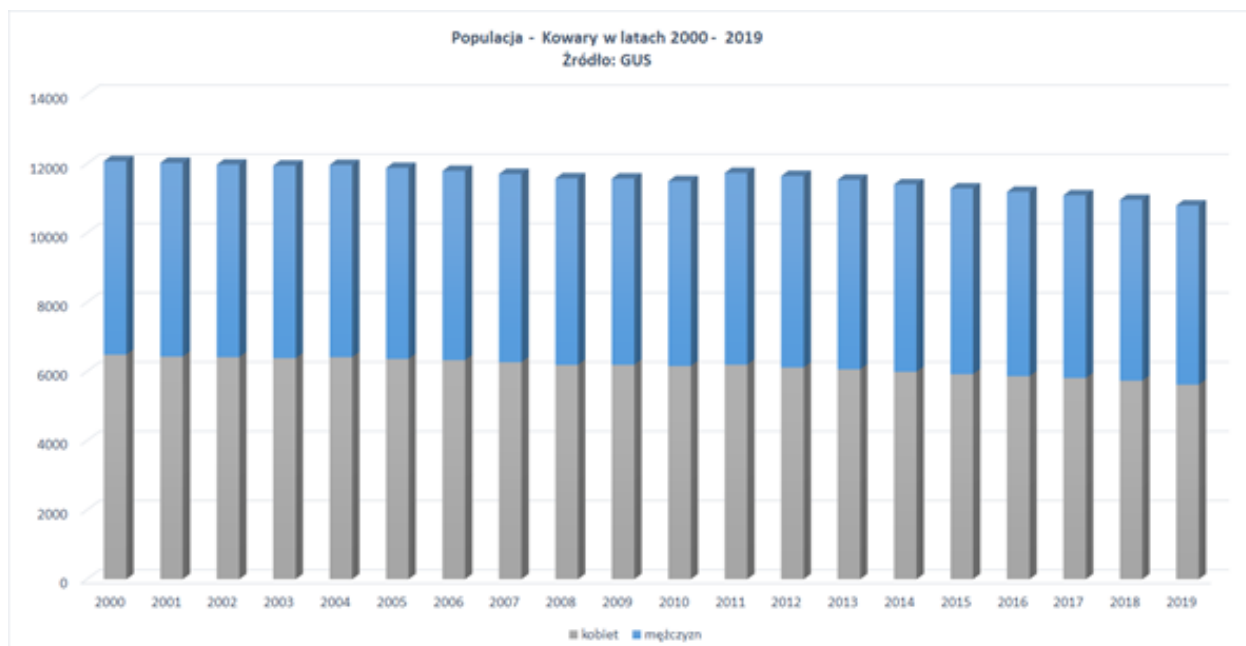
TABELA 3: Stan zaludnienia Gminy Miejskiej Kowary w latach 2014 -2019. Źródło: BDL (Bank Danych Lokalnych).

Rok	Liczba ludności	Liczba kobiet	Liczba mężczyzn
2014	11 408	5 992	5 416
2015	11 287	5 921	5 366
2016	11 188	5 863	5 325
2017	11 090	5 814	5 276
2018	10 957	5 736	5 221
2019	10 813	5 652	5 161

Od 2014 obserwuje się stałą tendencję spadkową liczby ludności, na przestrzeni 5 lat ubyło 595 mieszkańców w Kowarach. Ta tendencja spowodowana to jest spadkiem urodzeń czyli ujemnym przyrostem naturalnym oraz migracją zarobkową młodych ludzi za lepszym bytem.

Przez cały analizowany okres liczba kobiet jest znacznie wyższa od mężczyzn. Jest to zgodne z ogólnopolską tendencją (ogólnokrajowy współczynnik feminizacji - 107). Współczynnik feminizacji w Kowarach w roku 2019 wynosił 110 i utrzymuje się na podobnym poziomie jak w powiecie karkonoskim (107) oraz województwie dolnośląskim (108).

WYKRES 3: Zaludnienie Gminy Miejskiej Kowary w latach 2000-2019. Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL (Bank Danych Lokalnych).

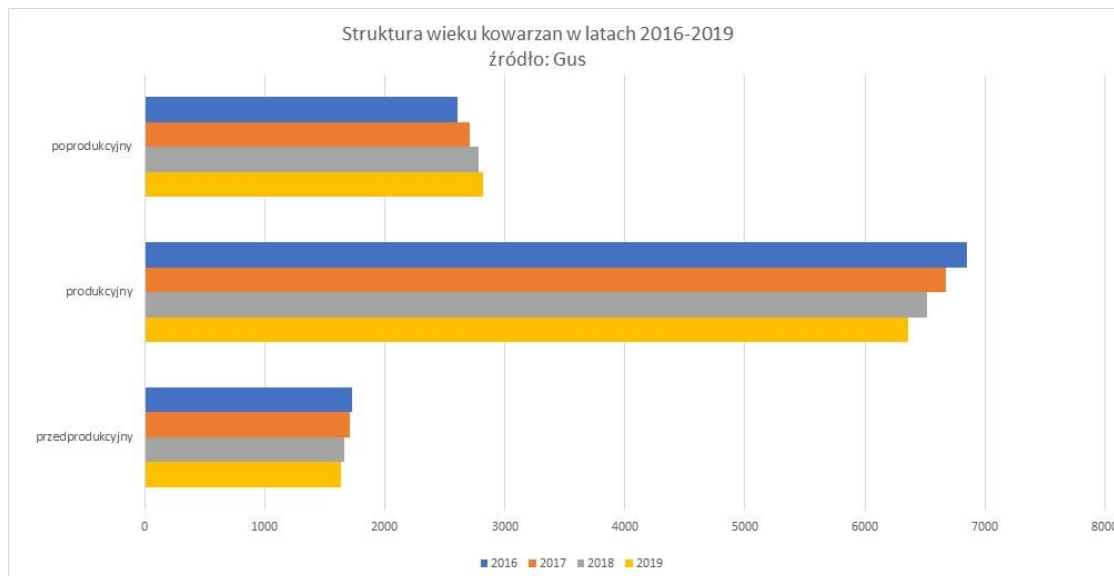
2.1.2. Struktura wieku ludności.

Ogólnokrajowa analiza liczby ludności w podziale na ekonomiczne grupy wieku wskazuje systematycznie zwiększający się udział osób w wieku poprodukcyjnym w liczbie mieszkańców ogółem. W ostatniej dekadzie w Kowarach wzrost ten osiągnął 5,4 punktu procentowego. Wciąż utrzymuje się wzrostowa tendencja udziału osób w wieku poprodukcyjnym przewyższająca udział osób w wieku przedprodukcyjnym. Związane jest to z powszechnym, długo utrzymującym się zjawiskiem starzenia się społeczeństwa i niskiego poziomu przyrostu naturalnego.

Tendencja taka ma niekorzystne znaczenie dla kondycji społeczno-gospodarczej Gminy. Istotne jest również to, że tendencja ta utrwała się w kontekście malejącej liczby mieszkańców Gminy Miejskiej Kowary. W 2019 r. odnotowano 6361 osób w wieku produkcyjnym, którzy stanowią 59 % ogółu mieszkańców i 2820 osób w wieku poprodukcyjnym, którzy stanowią dziś 26% ogółu mieszkańców zameldowanych w Kowarach (GUS 2019 r.).

Struktura mieszkańców Kowar według wieku jest bardzo zbliżona do wartości charakteryzujących zarówno populację powiatu karkonoskiego jak i województwa dolnośląskiego. Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym od kilku lat zajmuje ponad połowę mieszkańców jednak liczba ta od wielu lat maleje na rzecz powiększającej się liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym przy nieznacznym powiększaniu się liczby mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym.

WYKRES 4: Struktura wieku kowarzan 2016-2019 pod względem produktywności opracowano na podstawie danych GUS.

Wskaźnik obciążenia demograficznego

Syntetyczną miarą sytuacji demograficznej jest wskaźnik obciążenia demograficznego, mówiący o tym, jak wiele osób młodszych i starszych przypada na jedną osobę w wieku produkcyjnym - innymi słowy, jak wiele osób musi przeciętnie utrzymać jedna osoba.

Malejący potencjał demograficzny, w powiązaniu z utrzymującą się migracją o charakterze zarobkowym, może stać się w kolejnych latach istotną barierą rozwoju.

TABELA 4: Wskaźniki obciążenia demograficznego.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	58,7	61,0	63,4	66,1	68,2	70,0
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	131,3	140,0	150,7	158,4	166,9	172,8
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	33,3	35,6	38,1	40,5	42,6	44,3
współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	22,5	23,8	26,0	27,7	29,7	31,8
odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem	16,0	16,7	17,9	18,9	20,0	21,1

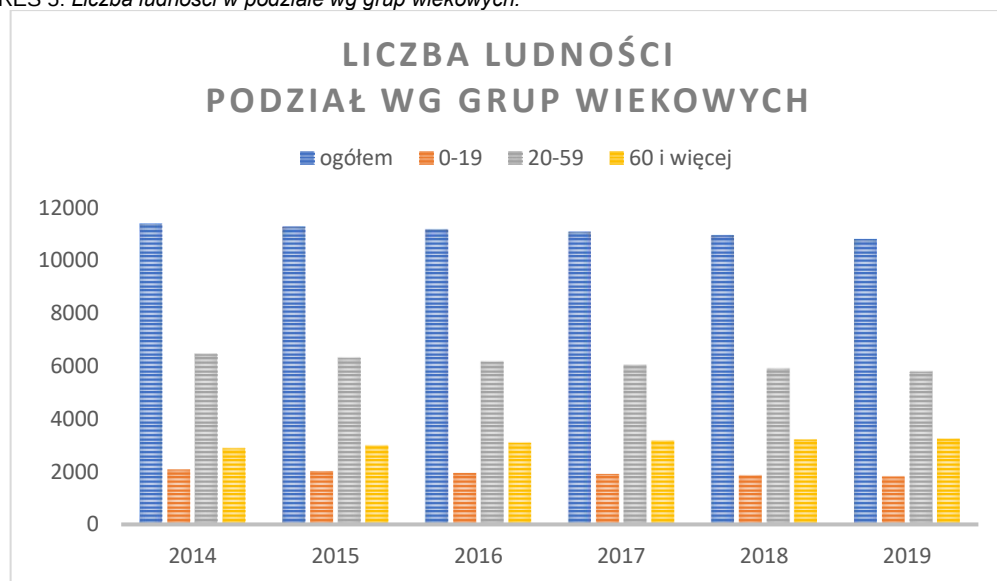
Źródło: Główny Urząd Statystyczny

TABELA 5: Struktura ludności ze względu na wiek. Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Grupa wiekowa	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Analiza ilościowa						
ogółem	11408	11287	11188	11090	10957	10813
0-19	2081	2020	1950	1913	1859	1808
20-59	6442	6293	6154	6014	5891	5777
60 i więcej	2885	2974	3084	3163	3207	3228
Analiza procentowa						
0-19	18.24%	17.90%	17.43%	17.25%	16.97%	16.72%
20-59	56.47%	55.75%	55.01%	54.23%	53.76%	53.43%
60 i więcej	25.29%	26.35%	27.57%	28.52%	29.27%	29.85%

Analizując sytuację demograficzną w gminie, uwagę zwraca systematycznie malejący udział dzieci i młodzieży w populacji Kowar (od 18,24% w 2014r. do 16,72% w 2019r.) przy rosnącym udziale osób starszych (od 25,29% w 2014r. do 29,85% w 2019r.). Wskaźnik obciążenia demograficznego osobami starszymi w 2019 roku wyniósł 31,8 i tym samym wzrósł o 0,9 w stosunku do roku 2018 i aż o 9,3 w stosunku do roku 2014. Te dane dobitnie dowodzą postępującego procesu starzenia się społeczności lokalnej.

WYKRES 5: Liczba ludności w podziale wg grup wiekowych.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Mający obecnie miejsce dynamiczny proces starzenia się społeczeństw postępuje wskutek nakładania się spadku liczby urodzeń przy jednoczesnym wydłużaniu średniej długości życia. Według prognoz Głównego Urzędu Statystycznego do 2025 roku będzie wzrastał udział „młodszej” subpopulacji, tj. osób w wieku 65-79 lat, bowiem tę grupę będą sukcesywnie zasilali osoby urodzone w latach 1949-1965, a jednocześnie będzie ubywało osób w wieku 80 lat i więcej urodzonych w latach 1934-1945. Po 2025 roku znacząco wzrośnie odsetek osiemdziesięciolatków i osób starszych z uwagi na fakt, że ten wiek – w kolejnych latach – osiągną osoby urodzone w czasie powojennego boomu urodzeń. Szacuje się, że w 2040 roku osoby w zaawansowanej starości (ponad osiemdziesięcioletnie) będą stanowiły aż 36% zbiorowości osób starszych.

Systematyczne postępowanie zjawiska starzenia się wymaga podjęcia z wyprzedzeniem, działań zmierzających do stworzenia nowoczesnego systemu polityki społecznej ukierunkowanej na zaspokajanie specyficznych potrzeb osób starszych. Starzenie się i starość jawią się jednym z kluczowych problemów społecznych, zarówno w aspekcie ekonomicznym i medycznym, jak i etycznym.

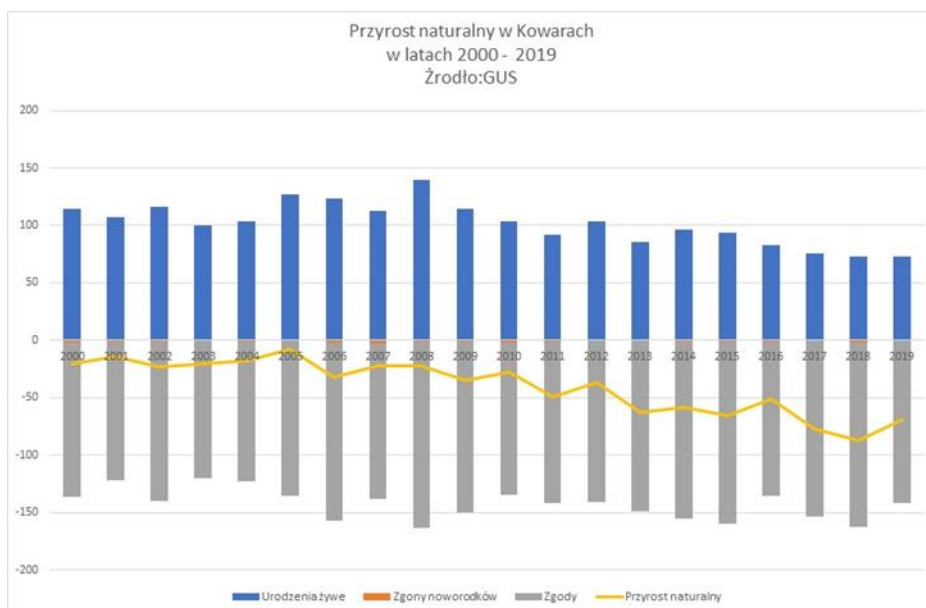
Problem starzenia się lokalnej społeczności staje się nowym wyzwaniem dla pomocy społecznej. Należy przy tym pamiętać, że w najbliższej perspektywie 2020-2025 będziemy mieć do czynienia z 2. grupami seniorów – młodszą (do 79 lat) i starszą (80 lat i więcej). Istnieje więc potrzeba podjęcia działań adresowanych do obu grup – prewencyjnych, zapobiegających chorobom i niepełności, umożliwiających podnoszenie jakości życia i wykorzystanie potencjału młodszych oraz opiekuńczych wobec starszych.

2.1.3 Ruch naturalny i wędrówkowy ludności

Na przyrost naturalny ludności składają się zmiany w jej liczbie, powodowane przez urodzenia i zgony. Charakteryzujące go wartości określają nie tylko strukturę populacji według wieku i płci, ale także liczbę zawartych małżeństw, osób w wieku rozrodczym oraz zgonów. Wartości charakteryzujące ruch naturalny mieszkańców Kowar rozkładają się mniej korzystnie od średniej dla powiatu karkonoskiego i województwa dolnośląskiego. Wpływ na to ma szczególnie ujemny przyrost naturalny.

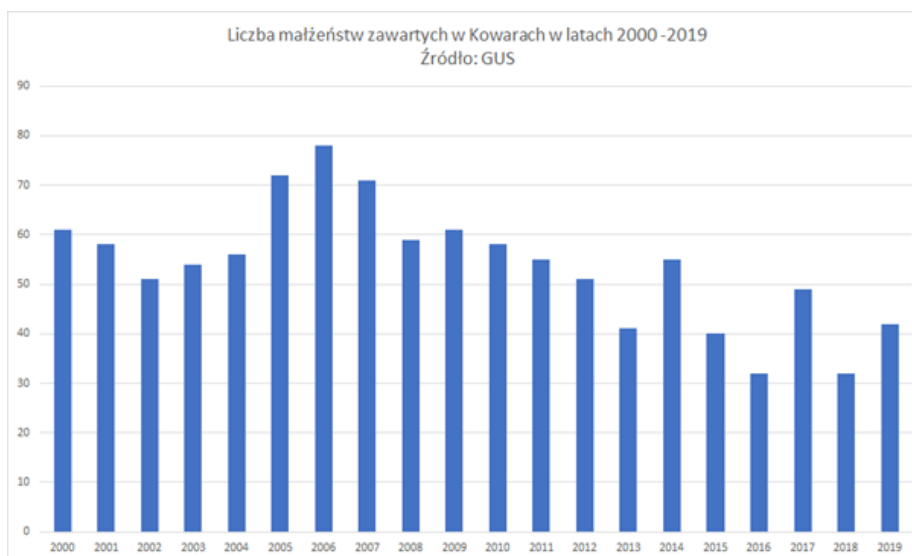
W roku w 2019 odnotowano 73 urodzenia i 142 zgony czyli przyrost naturalny ujemny o wartości: - 69. Na podstawie analizowanych danych w latach 2000 – 2019 liczba narodzin wciąż spada co przy liczbie zgonów wahających się w przedziale od 12 – 160 rocznie daje wciąż rosnący ujemny przyrost naturalny. Taka sytuacja utrzymuje się zatem od dłuższego czasu i prognozuje się że będzie się to utrzymywało w następnych latach. Co negatywnie wpłynie na produktywność społeczeństwa oraz wciąż rosnący współczynnik starzenia się ludności.

WYKRES 6: Przyrost naturalny w Kowarach w latach 2000 – 2019. Opracowanie na podstawie danych GUS

Ważnym elementem kształtującym obraz demograficzny miasta są dane dotyczące zawieranych małżeństw w danej miejscowości.

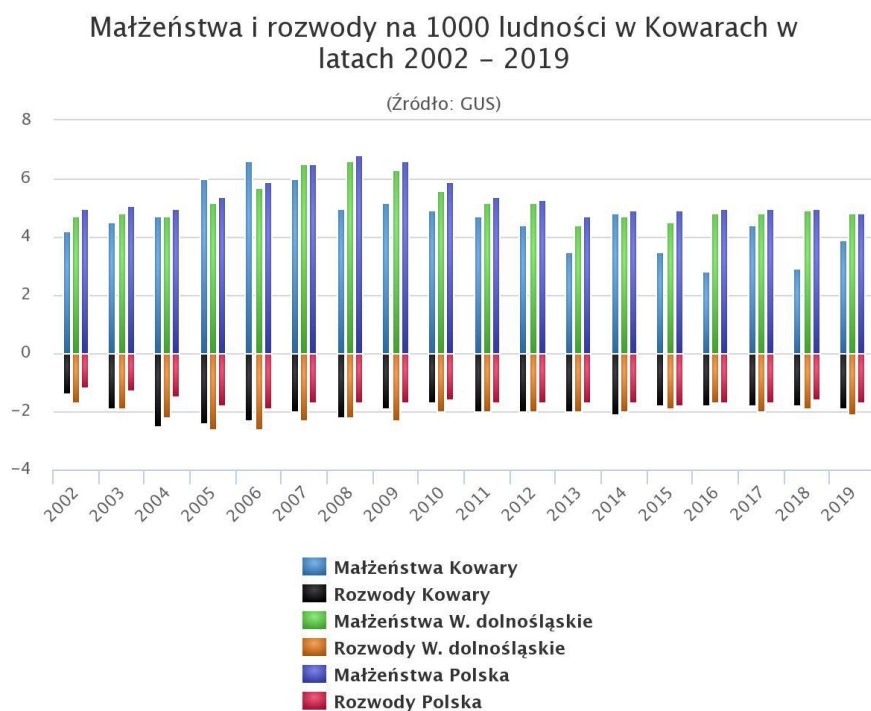
WYKRES 7: Liczba małżeństw zawartych w Kowarach. Opracowanie na podstawie danych GUS

W roku 2018 w Kowarach sporządzono 32 akty małżeństwa a w 2019 roku - 42 akty małżeństwa z czego 30 to śluby cywilne a 12 to śluby kościelne. 26 par małżeńskich rozwiódł się. W roku 2020 wg. danych Urzędu Miejskiego zawarte zostały 24 związki małżeńskie.

Ogólny stan matrymonialny mieszkańców Kowar nie odbiega od statystyki ogólnej województwa dolnośląskiego oraz sytuacji ogólnopolskiej.

WYKRES 8: Małżeństwa i rozwody na 1000 mieszkańców w latach 2002-2019 źródło: <https://www.polskawliczbach.pl>

www.polskawliczbach.pl

W roku 2019 w Kowarach na 1000 mieszkańców zawarło związek małżeński 3,9 os. a 6,7 os rozwiódł się. Utrzymuje się tendencja związana ze spadkiem liczby zawieranych

małżeństw oraz zwiększoną w stosunku do danych ogólnopolskich liczbą dokonywanych rozwodów.

Obecna sytuacja demograficzna w Kowarach jest stała, utrzymuje się od pewnego czasu i przewiduje się, iż będzie ona się pogłębiać w następnych latach.

TABELA 6: Gmina Miejska Kowary - ruch naturalny ludności – urodzenia żywe w latach 2016-2019. Źródło: BDL (Bank Danych Lokalnych).

Ruch naturalny w liczbach bezwzględnych Urodzenia żywe	2016		2017		2018		2019	
	ogółem	Na 1000 mieszkańców	ogółem	Na 1000 mieszkańców	ogółem	Na 1000 mieszkańców	ogółem	Na 1000 mieszkańców
Kowary	83	7,39	76	6,83	73	6,63	73	6,72
Powiat Karkonoski	472	7,33	484	7,53	451	7,05	422	6,63
Województwo Dolnośląskie	27 452	9,45	28 401	9,79	27 790	9,58	26 922	9,28

TABELA 7: Gmina Miejska Kowary - ruch naturalny ludności – zgony w latach 2016-2019. Źródło: BDL (Bank Danych Lokalnych).

Ruch naturalny w liczbach bezwzględnych zgony	2016		2017		2018		2019	
	ogółem	Na 1000 mieszkańców	ogółem	Na 1000 mieszkańców	ogółem	Na 1000 mieszkańców	ogółem	Na 1000 mieszkańców
Kowary	134	11,93	153	13,75	160	14,53	142	13,06
Powiat Karkonoski	804	12,48	792	13,32	883	13,80	789	12,40
Województwo Dolnośląskie	30 566	10,53	32 038	11,04	32 991	11,37	32 719	11,28

TABELA 8: Gmina Miejska Kowary - ruch naturalny ludności – przyrost naturalny w latach 2016-2019. Źródło: BDL (Bank Danych Lokalnych).

Ruch naturalny w liczbach bezwzględnych przyrost naturalny	2016		2017		2018		2019	
	ogółem	Na 1000 mieszkańców	ogółem	Na 1000 mieszkańców	ogółem	Na 1000 mieszkańców	ogółem	Na 1000 mieszkańców
Kowary	-51	-4,54	-77	-6,92	-87	-7,90	-69	-6,35
Powiat Karkonoski	-332	-5,15	-308	-4,79	-432	-6,75	-367	-5,77
Województwo Dolnośląskie	-3114	-10,7	-3637	-1,25	-5201	-1,79	-5797	-2,0

Współczynnik przyrostu naturalnego, mierzony jako różnica pomiędzy urodzeniami żywymi a zgonami na 1000 mieszkańców. W 2019 r. wynosił (-6,35 ‰) i był wyższy od średniej w powiecie karkonoskim (-5,77 ‰) oraz w województwie dolnośląskim (-2,0 ‰).

Migracje są drugim, obok przyrostu naturalnego, czynnikiem wpływającym bezpośrednio na liczbę ludności oraz jej rozmieszczenie. Obecna tendencja przemieszczania się mieszkańców z mniejszych do większych ośrodków osiedleńczych powoduje, że saldo migracji Kowar jest ujemne i wynosi (-73). Podłożem tego stanu rzeczy jest głównie sytuacja ekonomiczna.

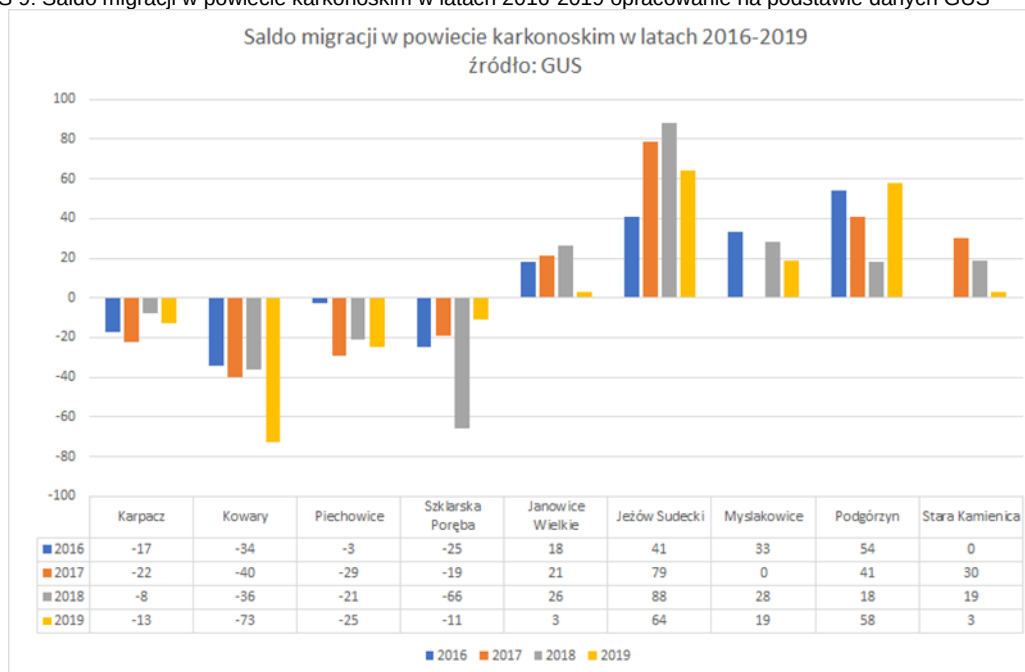
TABELA 9: Ruch wędrowkowy ludności Gminy Miejskiej Kowary latami. Źródło: BDL (Bank Danych Lokalnych).

	Napływ								Odpływ								Saldo migracji razem			
Gmina	wewnętrzny				z zagranicy				wewnętrzny				za granicę							
rok	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019
Kowary	70	65	75	60	3	4	5	1	97	100	107	112	10	9	9	22	-34	-40	-36	-73
Powiat	831	828	889	963	16	26	36	42	761	778	856	950	19	15	21	30	67	81	48	25
Wojew.	36 396	39 094	44 229	46 525	1243	1262	1589	1636	33 737	36 499	41 029	42 310	1093	1077	1077	1012	2809	2783	3712	4839

Saldo migracji w 2019 r. w Kowarach w przeliczeniu na 1000 mieszkańców to -6,75 i było niższe od wartości charakteryzującej powiat karkonoski (0,39) oraz województwo dolnośląskie (2,46).

Pod względem ogólnego salda migracji Miasto Kowary wypadło w 2019 roku również najgorzej jeśli chodzi o miejscowości powiatu karkonoskiego dla porównania poniższe zestawienie.

WYKRES 9: Saldo migracji w powiecie karkonoskim w latach 2016-2019 opracowanie na podstawie danych GUS

Przyrost rzeczywisty ludności Gminy Miejskiej Kowary, liczony jako suma wartości przyrostu naturalnego oraz salda migracji, wyniósł w 2019 r. (-142).

Przedstawione powyżej dane należy określić jako coraz wyraźniej kształtujące się negatywne tendencje w demografii Gminy Miejskiej Kowary. Najwyraźniej obrazuje to ujemny przyrost naturalny oraz niekorzystne saldo migracji.

WNIOSKI:

1. Obecna sytuacja demograficzna w Kowarach nie jest zadowalająca, utrzymuje się od pewnego czasu **ujemny przyrost naturalny** i przewiduje się, iż będzie on spadać w następnych latach.
2. W najbliższych latach **będzie spadała liczba mieszkańców** Kowar z powodu migracji zarobkowej młodych, o ile tendencja ta nie zostanie zatrzymana.

3. **Spółeczność Kowar będzie się starzała** i odsetek mieszkańców w wieku poprodukcyjnym będzie rósł.
4. W perspektywie najbliższych lat liczba rozwodów jak również osób samodzielnie prowadzących gospodarstwo domowe będzie rosła.
5. Jeśli sytuacja ekonomiczna oraz mieszkaniowo-bytowa gminy nie ulegnie poprawie, możliwy jest **ujemny przyrost rzeczywisty** rzędu kilkudziesięciu osób rocznie.
6. **Liczba ślubów spada** ponieważ coraz częściej młodzi ludzie decydują się na funkcjonowanie w związkach nieformalnych

2.2. Rynek pracy.

2.2.1. Podmioty gospodarcze zarejestrowane w systemie REGON.

Kowary są ośrodkiem usługowo - produkcyjnym o przeważającym udziale funkcji mieszkaniowej (sypialni) nad miejscem pracy. Większość wyjeżdża za pracę poza miejsce zamieszkania. Na koniec 2019 r. zostało zarejestrowanych 1274 podmiotów gospodarczych w systemie REGON. Własnością publiczną było 111 firm, natomiast prywatną 1163 przedsiębiorstw, to jest 91,29% ogółu.

TABELA 10: Gmina Kowary - podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON według wybranych sekcji PKD-2007. Stan na koniec 2019 r. Źródło: GUS

Wybrane sekcje według PKD-2007	Gmina Kowary ilość podmiotów	Powiat Karkonoski ilość podmiotów	Województwo Dolnośląskie ilość podmiotów
Sekcja A	19	101	4451
Sekcja C	167	669	27038
Sekcja F	175	1320	48456
Sekcja G	201	3749	77236
Sekcja H	52	481	20005
Sekcja I	70	1082	11598
Sekcja L	218	933	43895
Sekcja M	52	476	39447
Sekcja Q	89	561	21243
Pozostałe	231	2211	89532
Łącznie	1275	11583	382892

Na potrzeby przygotowania powyższego opracowania wybrano sekcje wg PKD-2007 charakterystyczne (mające największy wpływ na rynek pracy) dla Gminy Miejskiej Kowary:

- Sekcja A – Rolnictwo, Leśnictwo, Łowiectwo i Rybactwo
- Sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe
- Sekcja F – Budownictwo
- Sekcja G – Handel hurtowy i detaliczny: naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
- Sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa
- Sekcja I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
- Sekcja L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
- Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
- Sekcja Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
- Pozostałe – Podmioty gospodarcze sklasyfikowane w 11 pozostałych sekcjach PKD-2007

Zgodnie ze strukturą gospodarczą przedstawioną w powyższej tabeli najwięcej jest podmiotów, a zarazem miejsc pracy w firmach usługowych (w tym obsługi rynku

nieruchomościami), handlowych, budowlanych oraz przetwórstwa przemysłowego. Ze względu na duże tempo zmian zachodzących we wszystkich obszarach gospodarki ogólnokrajowej oraz szybki rozwój nowych dziedzin, szczególnie tych związanych z usługami i technologiami informacyjno-komunikacyjnych, zmiany w ramach PKD 2007 wykorzystano do poprawy jakości klasyfikacji w kontekście opisywanej rzeczywistości gospodarczej. Obecny podział PKD odpowiada międzynarodowemu podziałowi ISIC oraz europejskiemu NACE.

TABELA 11: Zestawienie wybranych gmin powiatu karkonoskiego pod względem ilości i struktury działalności gospodarczych:

Kowary			Karpacz		
Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w 2019	2018	2019	Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w 2019	2018	2019
Ogółem	1283	1274	Ogółem	3856	3840
w tym: sektor rolniczy	21	19	w tym: sektor rolniczy	11	12
przemysł i budownictwo	347	347	przemysł i budownictwo	113	108
pozostała działalność	915	908	pozostała działalność	3732	3720
908osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	856	859	908osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	817	806
nowe podmioty prowadzone przez osoby fizyczne	100	87	nowe podmioty prowadzone przez osoby fizyczne	90	61
wyrejestrowane podmioty prowadzone przez osoby fizyczne	91	82	wyrejestrowane podmioty prowadzone przez osoby fizyczne	91	67

Piechowice			Szklarska Poręba		
Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w 2019	2018	2019	Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w 2019	2018	2019
Ogółem	785	813	Ogółem	1255	1254
w tym: sektor rolniczy	11	11	w tym: sektor rolniczy	11	11
przemysł i budownictwo	156	165	przemysł i budownictwo	174	173
pozostała działalność	618	637	pozostała działalność	1070	1070
908osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	577	592	908osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	891	897
nowe podmioty prowadzone przez osoby fizyczne	67	68	nowe podmioty prowadzone przez osoby fizyczne	110	84
wyrejestrowane podmioty prowadzone przez osoby fizyczne	62	46	wyrejestrowane podmioty prowadzone przez osoby fizyczne	124	74

TABELA 12: Gmina Kowary – procentowy udział poszczególnych sekcji w ogóle podmiotów gospodarczych. Stan na koniec 2019r. Źródło: Krajowy Rejestr Urzędowy Podmiotów Gospodarki Narodowej REGON.

Wybrane sekcje według PKD-2007	Gmina Kowary (%)	Powiat Karkonoski (%)	Województwo Dolnośląskie (%)
Sekcja A	1,49	0,87	1,16
Sekcja C	13,11	5,78	7,06
Sekcja F	13,74	11,40	12,66
Sekcja G	15,78	32,37	20,17
Sekcja H	4,08	4,15	5,22
Sekcja I	5,49	9,34	3,03
Sekcja L	17,11	8,05	11,46
Sekcja M	4,08	4,11	10,30
Sekcja Q	6,99	4,84	5,55
Pozostałe	18,13	19,09	23,38

Tradycje przemysłowe gminy oraz infrastruktura uzdrowiskowo-lecznicza powoduje, że udział tych sekcji w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych jest większy niż średnia charakteryzująca powiat karkonoski oraz województwo dolnośląskie.

Najwięcej podmiotów gospodarczych zgrupowanych jest w sekcjach: działalność związana z obsługą rynku nieruchomości (218), handel i naprawy pojazdów samochodowych (201), budownictwo (175) oraz przemysł (167). Stanowią one 59,73 % wszystkich zarejestrowanych firm.

TABELA 13: Gmina Kowary - formy własności jednostek gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON. Stan na koniec 2019 r.

Forma własności	Ilość podmiotów
Przedsiębiorstwa państwowe	0
Spółdzielnie	3
Spółki handlowe łącznie	61
- w tym spółki z udziałem kapitału zagranicznego	14
Osoby fizyczne	859
Spółki cywilne	69
Fundacje	6
Stowarzyszenia	20
Inne	256
RAZEM	1274

Z ogółu 1331 przedsiębiorstw 885, to jest 66,50% należy do osób fizycznych. Spółek z udziałem kapitału zagranicznego jest 23. Stanowią one 1,7 % wszystkich firm.

TABELA 14: Gmina Kowary - struktura podmiotów gospodarczych według form własności. Stan na koniec 2019 r. Źródło: BDL (Bank Danych Lokalnych).

Forma własności	Gmina Kowary (%)	Powiat Karkonoski (%)	Województwo Dolnośląskie (%)
Przedsiębiorstwa państwowe	0	0	0
Spółdzielnie	0,24	0,10	0,21
Spółki handlowe łącznie	4,79	3,86	10,6
- w tym spółki z udziałem kapitału zagranicznego	1,10	0,89	1,76
Osoby fizyczne	67,43	57,16	65,57
Spółki cywilne	5,42	26,41	7,02
Fundacje	0,47	0,53	0,71
Stowarzyszenia	1,57	2,05	2,47
Inne	20,09	9,89	13,96

Powyższe uwarunkowania w gminie Kowary tylko nieznacznie różnią się od przeciętnej dla powiatu oraz województwa. Wśród kowarskich przedsiębiorstw jest nieznacznie mniej spółek z udziałem kapitału zagranicznego, poziom osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą jest wyższy niż w powiecie i utrzymuje się na poziomie dolnośląskim. Spółek handlowych jest również więcej niż w powiecie ale mniej jednak niż w województwie.

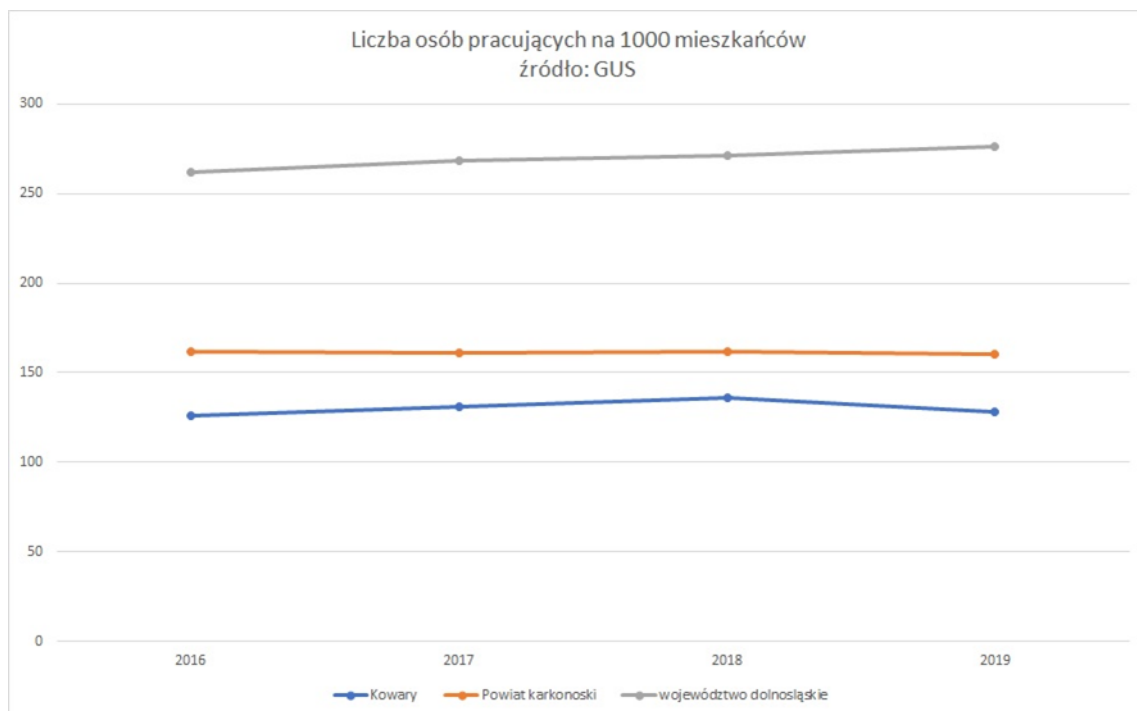
2.2.2. Zatrudnienie.

Na dzień 31 grudnia 2019 r. liczba pracujących wyniosła 1383 osoby w tym kobiet pracujących - 681 oraz mężczyzn jest 702. Ogólna liczba osób zatrudnionych i pracujących (łącznie z samozatrudnieniem), w powiecie karkonoskim to 10158 w tym 5543 to kobiety oraz 4615 to mężczyźni.

TABELA 15: Gmina Miejska Kowary - liczba osób pracujących na 1000 mieszkańców. Stan na koniec 2019 r. Źródło: BDL (Bank Danych Lokalnych).

Rok	Gmina Kowary	Powiat Karkonoski	Województwo Dolnośląskie
2016	126	162	262
2017	131	161	268
2018	136	162	271
2019	128	160	276

WYKRES 10: Gmina Miejska Kowary na tle powiatu karkonoskiego i województwa dolnośląskiego - liczba osób pracujących na 1000 mieszkańców. Stan na 31.12.2019 r. Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL (Bank Danych Lokalnych).

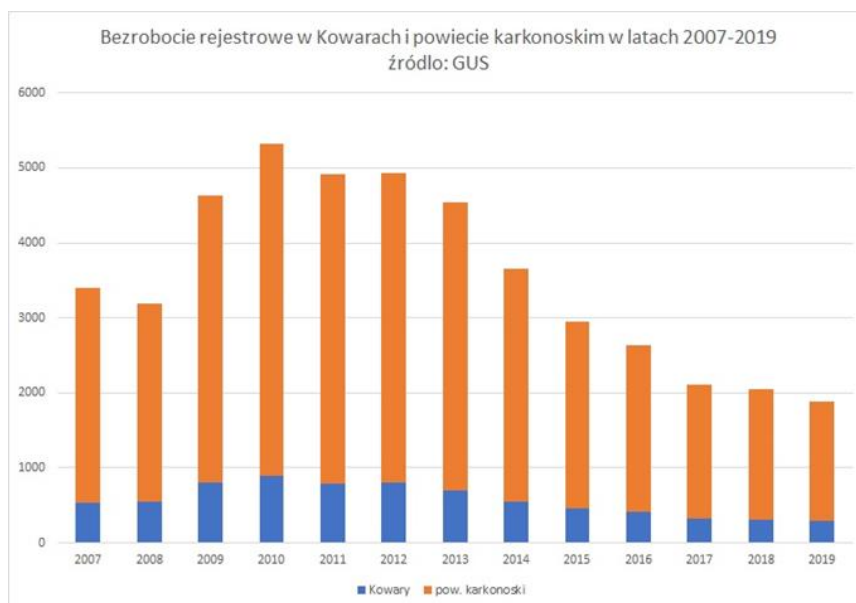
Powyższy wykres pokazuje, że liczba osób zatrudnionych i pracujących przedstawia się porównywalnie z poziomem zatrudnienia w powiecie natomiast odbiega od ogólnej tendencji panującej na Dolnym Śląsku.

2.3. Bezrobocie.

2.3.1. Bezrobocie w latach 2016-2019

Przemiany transformacyjne oraz kryzys gospodarczy w 2008 r. w znaczący sposób przyczynił się do ogromnego wzrostu bezrobocia w Kowarach, by w szczytowym momencie osiągnąć poziom ponad 20%.

WYKRES 11: Bezrobocie rejestrowe w Kowarach i powiecie karkonoskim 2007-2016. Opracowanie – dane GUS.

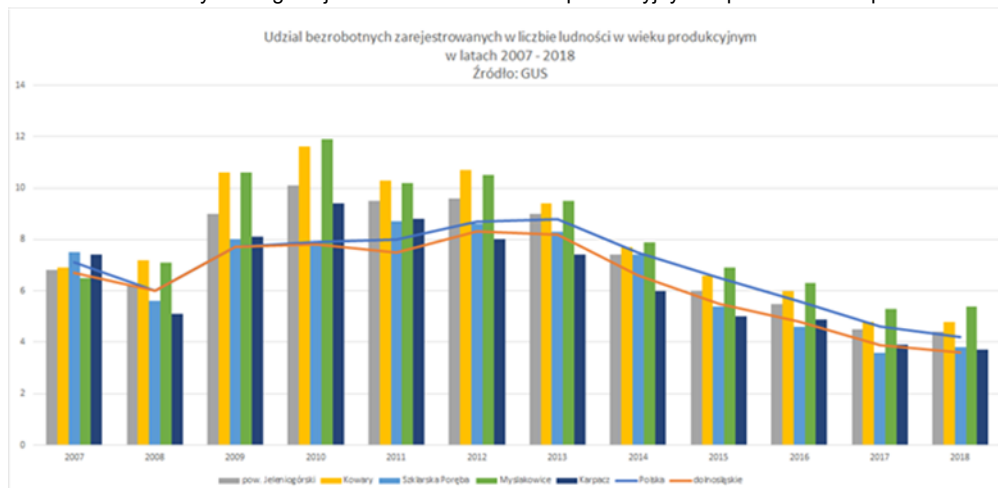

W ostatnich latach wciąż zauważalny jest spadek poziomu bezrobocia we wszystkich gminach.

W Kowarach w 2019 roku zarejestrowanych bezrobotnych było 290 osób to o 30 osób mniej niż w roku poprzednim. Spadek bezrobocia to ogólnopolska tendencja. Zauważalny jest jednak mniejszy spadek bezrobocia w Kowarach w porównaniu do danych województwa czy danych ogólnokrajowych jest jednak na podobnym poziomie w porównaniu do wyników powiatu karkonoskiego.

W 2018 roku odsetek osób bezrobotnych w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym wyniósł w Kowarach 4,8% i jest to jeden ze słabszych wyników w powiecie.

WYKRES 12: Udział bezrobotnych w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym. Opracowanie na podstawie danych GUS

Bezrobocie rejestrowane w Kowarach wynosiło w 2017 roku 9,8% (11,0% wśród kobiet i 8,9% wśród mężczyzn). Jest to znacznie więcej od stopy bezrobocia rejestrowanego dla województwa dolnośląskiego oraz znacznie więcej od stopy bezrobocia rejestrowanego dla całej Polski.

Na sytuację w poszczególnych gminach warto również spojrzeć przez pryzmat tendencji i zmian zachodzących w poszczególnych powiatach. O sytuacji na rynku pracy będzie świadczył również poziom średniego wynagrodzenia. I tak się on kształtował w 2018 roku w wybranych powiatach.

Stopa bezrobocia w 2019 r. dla powiatu wynosiła 8,1% dla województwa 4,6%.

W Kowarach wśród bezrobotnych 51,04% stanowiły kobiety, 48,96% mężczyźni. Udział długotrwale bezrobotnych w stosunku do ogólnej liczby osób bez pracy wyniósł 60,69%.

TABELA 16: Stopa bezrobocia w powiecie karkonoskim i województwie dolnośląskim w latach 2014-2019. Źródło: BDL (Bank Danych Lokalnych).

Lata	Powiat Karkonoski	Województwo Dolnośląskie
2014	16,5	10,6
2015	12,9	8,6
2016	11,5	7,3
2017	9,2	5,7
2018	8,9	5,2
2019	8,1	4,6

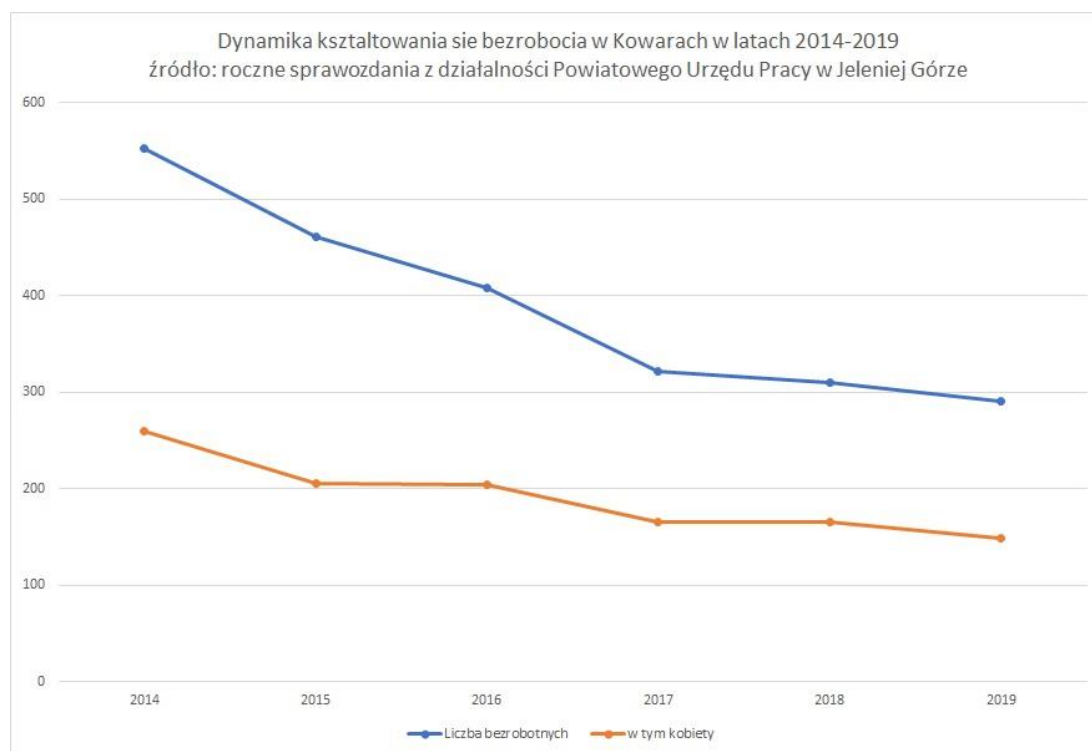
Stopa bezrobocia rejestrowanego czyli udział zarejestrowanych bezrobotnych w cywilnej ludności aktywnej zawodowo, tj. bez pracowników jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego¹.

TABELA 17: Gmina Kowary - dynamika kształtowania się bezrobocia w latach 2014-2019. Źródło: BDL (Bank Danych Lokalnych).

Rok	Liczba bezrobotnych ogółem	W tym kobiety	Udział kobiet w %
2014	552	259	46,92
2015	461	205	44,46
2016	408	204	50,00
2017	321	165	51,40
2018	310	165	53,22
2019	290	148	51,03

Na koniec grudnia 2019r. w Kowarach udział kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych wyniósł 51,03%. W Kowarach 38 osób, to jest 13,10% ogółu kowarskich bezrobotnych jest uprawnionych do zasiłku. W powiecie karkonoskim w analogicznym czasie było 1594 osoby zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy z czego 789 tj. 49,50% to kobiety, natomiast jedynie 9,10% ogółu bezrobotnych posiada prawo do zasiłku.

WYKRES 13: Gmina Kowary - dynamika kształtowania się bezrobocia w latach 2014-2019. Źródło: BDL (Bank Danych Lokalnych).

Na przestrzeni ubiegłych lat największe bezrobocie w gminie Kowary występowało na początku XXI wieku spowodowane to było zmianą warunków ekonomicznych większych zakładów produkcyjnych w mieście. Przekształcenia takich firm jak Zakłady Lniarskie „Orzeł”, Przedsiębiorstwa Wielobranżowego „Lignum” czy wreszcie Fabryki Dywanów Kowary powodowały nagły wzrost liczby bezrobotnych. W następnych latach sytuacja zaczęła się

¹ Zasady metodyczne statystyki rynku pracy i wynagrodzeń **Autor:** Główny Urząd Statystyczny - Departament Pracy i Warunków Życia. **Miejsce publikacji:** GUS, Warszawa

zmieniać, powstawały nowe podmioty gospodarcze i liczba bezrobotnych zaczęła maleć. W tym czasie otwarto Park Miniatur Zabytków Dolnego Śląska i prężniej zaczął działać rynek turystyczny w mieście. Kolejnym przełomem był rok 2009, w którym ogłoszono upadłość Fabryki Dywanów Kowary oraz zamknięto Zakłady Lniarskie „Orzeł” co spowodowało kolejny wzrost liczby bezrobotnych. Po roku 2010 bezrobocie w mieście ponownie zaczyna maleć w tym czasie powstały nowe przedsiębiorstwa zatrudniające coraz więcej osób. Obecnie największe z nich to Kempf Sp. z o.o. Zakład Budowy Pojazdów Samochodowych, C-tech Sp. z o. o, Inoris Medical, Jelenia Plast Sp. z o. o., P.W. Juro-Trans, LAKFAM Sp.J. J.Zakrzewski A.Zakrzewski. Ostatnie 6 lat to ciągły spadek liczby bezrobotnych, co wyraźnie widać na powyższym wykresie Należy utrzymać tendencję spadkową bezrobocia i stworzyć program i warunki przyjazne dla tworzenia nowych miejsc pracy przez pracodawców w Kowarach. Więcej informacji na temat przedsiębiorstw znajduje się w rozdziale 3.2 Przemysł.

2.3.2. Struktura bezrobotnych według wieku, stażu pracy i wykształcenia.

Udział osób bezrobotnych wśród ogólnej liczby osób w wieku produkcyjnym w 2019 r. w Kowarach wynosi 4,38% jest na nieznacznie wyższym poziomie niż w powiecie karkonoskim (3,95%) oraz w województwie dolnośląskim (3,10%). Ogólna liczba osób bezrobotnych do 25 roku życia w Kowarach w roku 2019 wyniosła 22 osób, nastąpił spadek w stosunku do roku poprzedniego o 1 osobę, a osób powyżej 50 roku życia było w analogicznym czasie 93, co stanowi aż 32,07% ogółu osób bezrobotnych w Kowarach (w roku 2018 było 96 osób). Aż 252 osoby wśród bezrobotnych w Kowarach to osoby będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy, czyli osoby spełniające przynajmniej jedno z poniższych kryteriów:

- osoby do 30 roku życia
- osoby powyżej 50 roku życia
- osoby długotrwale bezrobotne
- osoby korzystające z pomocy społecznej
- osoby posiadające dzieci do 6 roku życia lub dzieci niepełnosprawne do 18 roku życia
- osoby niepełnosprawne.

Wśród osób bezrobotnych najwięcej jest osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Przez cały analizowany czas odsetek tych osób utrzymuje się średnio na poziomie ok 90%. Z podanych danych wynika, że największym zagrożeniem na rynku pracy są takie sytuacje jak: długotrwałość bycia bezrobotnym, brak średniego wykształcenia, wiek powyżej 50 lat. Wśród wszystkich bezrobotnych kowarzan – pozostających bez pracy przez dłuższy czas jest aż 176 osób co stanowi ponad 60% ogółu bezrobotnych i taki poziom długotrwałego bezrobocia utrzymuje się na przestrzeni badanych 6 lat.

TABELA 18: Podział osób bezrobotnych w Kowarach wg kryteriów szczególnej sytuacji na rynku pracy. Źródło: opracowanie własne na podstawie PUP Jelenia Góra.

Rok	Do 30-go roku życia	W tym do 25 roku życia	Długotrwale bezrobotne	Powyżej 50 roku życia	Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej	Posiadający co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia	Posiadający co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18 roku życia	Niepełnosprawni	Udział % osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy do ogółu bezrobotnych
2014	Brak danych	39	356	190	Brak danych	Brak danych	Brak danych	33	91,12
2015	72	36	299	176	144	57	0	24	90,89
2016	63	36	253	144	133	69	3	21	89,95
2017	44	23	202	113	100	52	3	14	87,85
2018	41	23	180	96	93	57	0	13	84,84
2019	47	22	176	93	80	49	0	13	86,90

Analizując strukturę bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Jeleniej Górze brane są pod uwagę wiek, poziom wykształcenia, staż pracy, czas pozostawania bez pracy. Zgodnie z danymi PUP struktura wiekowa bezrobotnych od kilku lat pozostaje bez zmian. Wśród osób zarejestrowanych w PUP największy odsetek to osoby powyżej 50 roku – 32,07% ogółu bezrobotnych. Wysoki wskaźnik tych osób jest od kilku lat charakterystyczny dla powiatu karkonoskiego w porównaniu danymi ogólnokrajowymi czy dot. województwa dolnośląskiego.

Najwyższą liczbę osób bezrobotnych stanowią osoby o niskim poziomie wykształcenia. Od kilku lat obserwuje się spadek rejestracji osób z wyższym wykształceniem oraz stały wysoki poziom osób bez wykształcenia średniego (zawodowe, gimnazjalne i poniżej). Wielu mieszkańców Kowar pracuje poza miejscem zamieszkania, dlatego też uzasadniona jest poniższa analiza rynku pracy powiatu karkonoskiego.

TABELA 19: Struktura dot. poziomu wykształcenia osób zarejestrowanych w PUP Jelenia Góra z powiatu karkonoskiego i miasta Jelenia Góra. Źródło: opracowanie własne na podstawie PUP Jelenia Góra.

Poziom wykształcenia	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Wyższe	460	402	379	327	354	300
Policealne i śr. zawodowe	1073	847	709	573	547	526
Średnie - ogólne	462	334	310	235	241	217
Zasadnicze zawodowe	1759	1315	1053	866	804	718
Gimnazjalne i poniżej	1926	1498	1318	1015	997	929
Razem	5680	4396	3769	3016	2943	2690

Analizując strukturę bezrobotnych według stażu pracy można zauważyć, iż na przestrzeni ostatnich 6 lat udział procentowy bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego maleje (w 2014 r. - stanowili oni 9,8% ogółu bezrobotnych, w 2016 r. – 8,7%, a w roku 2019 już tylko 7,4%) nadmienić należy na przestrzeni lat 2009-2013 liczba osób bez doświadczenia przekraczała 10 % ogółu bezrobotnych. Niezmiennie od kilku lat największy odsetek bezrobotnych stanowią osoby ze stażem pracy 1-5 lat udział tych osób w ogóle bezrobotnych od 2014 roku stale rośnie 2014 r. 20% a już w 2019 – 24,6 %. Rośnie liczba osób ze stażem pracy do 1 roku lat, obecnie 19,2% (2014 r. – 14,7%, 2015r. – 16,7%, 2017 r. - 17%, 2018 r. – 18,10%). Od kilku lat na podobnym poziomie utrzymuje się liczba osób bezrobotnych ze stażem pracy 10-20 lat w 2019 r. to 17,2% ogółu bezrobotnych. spowodowane jest to głównie utratą pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy. Osobom tym jest bardzo trudno wrócić na rynek pracy głównie ze względu na wiek - większość z nich to osoby powyżej 50 roku życia. Obserwuje się od kilku lat tendencję spadkową osób zwolnionych z przyczyn zakładu pracy dla porównania w 2014 było 6% a w 2019 r. już 4,8%. Na koniec 2019 r. w powiecie karkonoskim wśród bezrobotnych zwolnionych z przyczyny zakładu pracy było 77 osób i liczba ta zmniejszyła o 5 w stosunku do roku poprzedniego. Prognozuje się, że w kolejnych latach liczba osób zwolnionych z przyczyn zakładu pracy może rosnać ze względu na ekonomiczne skutki pandemii.

Na przestrzeni ostatnich 6 lat Powiatowym Urzędzie Pracy w Jeleniej Górze zgłaszano podobną liczbę ofert pracy 2014 r. – 3303, 2015 r. 4130, 2016 4372, 2017 r. 7212 w tym roku poswatało kilka nowych zakładów na terenie powiatu stąd taki duży wzrost ofert, 2018 r. – ponowny powrót do poziomu z 2016 r. - 4869 ofert. W roku 2019 do PUP w Jeleniej Górze zgłoszono 4665 ofert. Rośnie również liczba ofert pracy oferowanych w sektorze prywatnym w 2014r. - 2491 ofert pochodzi z tego sektora. Na przestrzeni kilkunastu ostatnich lat w Kowarach funkcjonuje kilka średnich i dużych przedsiębiorstw, które dzięki swojemu rozwojowi pozytywnie wpływają na lokalny rynek pracy.

WNIOSKI:

1. **Obrane przez gminę właściwe kierunki rozwoju gospodarki** pozwolą utrzymać tendencję wzrostową dotyczącą miejsc pracy.
2. Gmina powinna **wykorzystać naturalne warunki krajobrazowe i mikroklimat sprzyjające rozwojowi usług turystyczno-rekreacyjnych i usług uzdrowiskowo-rehabilitacyjnych oraz usług noclegowo-klimatycznych.**
3. Gmina **posiada grunty** i warunki infrastrukturalne do przyjęcia niezbędnych zamierzeń inwestycyjnych w kierunku rozwoju funkcji turystycznej i uzdrowiskowej miasta.
4. Istotnym czynnikiem prowadzącym do ograniczenia bezrobocia może być **właściwe wykorzystanie oraz propagowanie walorów krajobrazowych gminy.** Stymulować to powinno rozwój infrastruktury rekreacyjnej i wypoczynkowej. Bogactwo lasów, górskich łąk, czystej wody, mało skażonego środowiska naturalnego oraz terenów pod inwestycje związane z narciarstwem zjazdowym i biegowym oraz turystyki rowerowej powinny stać się alternatywą dla osób korzystających dotychczas z innych ośrodków turystycznych Sudetów.
5. Prowadzona przez gminę we współpracy z prywatnymi pracodawcami szkoła branżowa w roku 2021 wypuści na rynek pracy pierwszych absolwentów, którzy znajdą zatrudnienie u miejscowych przedsiębiorców. **Rozwój Szkoły Branżowej wpłynie na zmniejszenie bezrobocia.**

2.4. Ochrona zdrowia i pomoc społeczna.

2.4.1. Służba zdrowia.

Infrastruktura społeczna zmierzająca do ochrony zdrowia w gminie Kowary składa się z następujących ośrodków:

- Wojewódzkie Centrum Szpitalne Kotliny Jeleniogórskiej, jednostka zamiejscowa Szpital „Wysoka Łąka”, ul. Sanatoryjna 27, Kowary;
- NZOZ Powiatowe Centrum Zdrowia w Kowarach, jednostka organizacyjna Szpital „Bukowiec” i przyszpitalna Izba Przyjęć, ul. Sanatoryjna 15, Kowary;
- NZOZ Powiatowe Centrum Zdrowia w Kowarach, jednostka organizacyjna Zakład Opiekuńczo-Leczniczy i Hospicjum Stacjonarne, ul. Jeleniogórska 14 Kowary;
- NZOZ Powiatowe Centrum Zdrowia w Kowarach, jednostka organizacyjna Przychodnia, ul. Jeleniogórska 14B, Kowary;
- NZOZ Cito-Med, ul. 1 Maja 2A Kowary;
- Centrum Usług Medycznych i Profilaktyki Zdrowotnej „Przedwiośnie”, ul. Górnicza 22, 58-530 Kowary
- Apteki: Apteka Kowarska - ul. 1 Maja 2a Kowary, Apteka Przy Fontannie - ul. 1 Maja 8 Kowary, Apteka Śnieżka - ul. 1 Maja 45 Kowary, Apteka „Kowarska Biedronka” ul. 1 Maja 31.

Zlokalizowane w Kowarach szpitale wraz z jednostkami podległymi oferują 340 miejsc z czego **Szpital "Bukowiec"** Powiatowe Centrum Zdrowia w Kowarach posiada 197 miejsc, a w tym Hospicjum - 20 miejsc oraz Zakład Opieki Leczniczej - 57 miejsc. Szpital **"Wysoka Łąka"** - oferujący pomoc w zakresie leczenia specjalistycznego - 143 miejsca. Dodatkowo Szpital **"Wysoka Łąka"** dysponuje 20 miejscami pobytu dziennego na Dziennym Oddziale Rehabilitacji Ogólnoustrojowej.

TABELA 20: Gmina Kowary - infrastruktura służby zdrowia w 2019 r. Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL (Bank Danych Lokalnych).

Wyszczególnienie	Gmina Kowary
Szpitale	2
Ilość łóżek w szpitalach	340
Przychodnie	4
Apteki	4

TABELA 21: Gmina Kowary - dostępność do usług służby zdrowia w 2019 r. Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL (Bank Danych Lokalnych).

Ilość mieszkańców przypadających na 1 obiekt (miejsce) w:	Gmina Kowary	Powiat Karkonoski	Województwo Dolnośląskie
Szpitale	5407	10189	34526
Łóżka w szpitalach	32	83	198
Przychodnie	2703	2357	1800
Apteki	2704	3349	2924

Porównanie powyższych parametrów występujących w gminie Kowary jest wyraźnie korzystniejsze od uwarunkowań charakteryzujących powiat karkonoski i województwo dolnośląskie w zakresie dostępności do leczenia szpitalnego i dostępność do aptek.

W 2019 r. w Kowarach było 340 łóżek w szpitalach, w powiecie karkonoskim 718 łóżek a w województwie dolnośląskim 13 152 łóżek. Na terenie gminy znajduje się ok. 47% wszystkich łóżek szpitali ogólnych z całego powiatu karkonoskiego.

Niestety nie wygląda to tak dobrze jeśli chodzi o podstawową opiekę lekarską i dostęp do przychodni.

2.4.2. Pomoc społeczna.

2.4.2.1 **Pomoc społeczna** jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Na terenie gminy Kowary pomoc społeczną świadczą 2 instytucje:

- **Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kowarach** - jest gminną jednostką organizacyjną, wykonująca zadania własne gminy oraz zadania zlecone z zakresu administracji rządowej realizowane przez Gminę Kowary w zakresie m.in.: pomocy społecznej, dodatków mieszkaniowych, dodatków energetycznych, świadczeń rodzinnych i wychowawczych, świadczeń z funduszu alimentacyjnego, postępowań dotyczących dłużników alimentacyjnych, promocji zatrudnienia, przeciwdziałania przemocy w rodzinie, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej zlokalizowany jest przy ul. Zamkowej 5 w Kowarach. Od stycznia 2020r. w strukturach MOPS-u funkcjonuje **Edukacyjny Klub Seniora**, który powstał przy ul. Szkolnej 1 w budynku Zespołu Szkół Ogólnokształcących. Dzięki wsparciu finansowemu z Programu Senior+ i z budżetu Gminy zostało dostosowane ponad 365 m² parteru dla potrzeb funkcjonowania Klubu. Do Klubu zgłosiło swój akces ponad 20 kowarskich Seniorów 60+.
- **Dom Pomocy Społecznej w Kowarach** - jest jednostką organizacyjną powiatu prowadzoną na terenie Kowar. Domy pomocy społecznej świadczą usługi bytowe, opiekuńcze, wspomagające i edukacyjne na poziomie obowiązującego standardu, w zakresie i formach wynikających z indywidualnych potrzeb osób w nim przebywających. Dom Pomocy Społecznej w Kowarach przeznaczony jest dla przewlekle somatycznie chorych kobiet i mężczyzn. Maksymalna liczba miejsc w placówce – 56. Dom Pomocy Społecznej zlokalizowany jest przy ul. Waryńskiego 38 w Kowarach.

W siedzibie Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej udzielana jest również pomoc psychologiczna ofiarom i sprawcom przemocy w rodzinie. Od kwietnia 2019r. odbywają się raz w tygodniu konsultacje psychologiczne dla ofiar i sprawców przemocy. Z tej nowej formy wsparcia roku 2019 skorzystało 25 osób dotkniętych problemem przemocy w rodzinie, w tym 8 osób objętych procedurą „**Niebieska Karta**”.

Wszystkie powyższe działania finansowane są ze środków pochodzących z opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych, wnoszonych przez miejscowych przedsiębiorców.

W 2019 roku wydatki Gminy Kowary na realizację zadań w dziale - pomoc społeczna wyniosły **15.956.853,87 zł** (w tym wydatki przeznaczone na świadczenia - wydatki w kwocie 13.956.034,34 zł, są też inne koszty związane z utrzymaniem MOPS-u w Kowarach np. utrzymanie obiektu, wynagrodzenia i składki pracowników, koszty administracyjne - wydatki w kwocie 2.000.819,53 zł), co stanowiło 12,54% wszystkich wydatków gminy.

W ramach tych wydatków pomocą pieniężną, w naturze i w usługach w ramach niżej wymienionych systemów pomocowych objęto:

TABELA 22: Liczba osób/rodzin objętych pomocą społeczną w 2019 r. Źródło: MOPS Kowary.

Rodzaj systemu pomocy	Liczba osób/rodzin*	Liczba świadczeń	Koszt świadczeń (zł)
Pomoc społeczna (ze składkami na ubezpieczenie zdrowotne)	564	19.345	2.207.156,15
Wynagrodzenie za sprawowanie opieki	1	8	3.758,08
Dodatek energetyczny	135	1.290	18.665,38
Dodatki mieszkaniowe	195	1.757	336.851,05
Świadczenia rodzinne (ze składkami na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne)	828	15.278	3.372.674,40
Fundusz alimentacyjny	85	1.515	571.267,29
Karta Dużej Rodziny	148	485	546,07

Rodzaj systemu pomocy	Liczba osób/rodzin*	Liczba świadczeń	Koszt świadczeń (zł)
Wspieranie rodziny i system pieczy zastępczej	37	288	247.602,75
Rządowy program „dożywianie”	410	8.266	312.237,06
Prace społecznie użyteczne (w 60 % refundowane z PUP)	24	201	40.709,50
Świadczenia wychowawcze 500+	908	13.117	6.547.812,68
Świadczenia „Dobry start” 300+	740	991	297.300,00
Razem			6 885 822,18

Tabela poniżej obrazuje kształtowanie się zmian dotyczących liczby osób korzystających z wybranych systemów pomocy społecznej w latach 2014-2019.

TABELA 23: Liczba osób objętych wybranymi świadczeniami pomocowymi realizowanymi przez MOPS w Kowarach w latach 2014-2019. Źródło: MOPS w Kowarach.

Rodzaj systemu pomocy	Liczba osób objętych świadczeniami w latach:					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Pomoc społeczna	739	673	568	546	571	564
Świadczenia rodzinne	702	650	717	830	841	828
Fundusz alimentacyjny	169	161	151	140	131	121
Dodatek mieszkaniowy	317	282	257	246	219	195
Dodatek energetyczny	175	175	163	164	146	135
Program „dożywianie”	627	620	550	447	448	410
Wspieranie rodziny i system pieczy zastępczej	20	19	24	34	33	37
Prace społeczno – użyteczne	48	50	54	53	21	24

TABELA 24: Gmina Kowary – dominujące powody objęcia pomocą społeczną w 2019r. Źródło: MOPS Kowary.

Powód przyznania pomocy społecznej	Ilość rodzin objętych pomocą społeczną	Ilość osób objętych pomocą społeczną
Bezrobocie	140	284
Niepełnosprawność	113	150
Alkoholizm (osoby zdiagnozowane przez lekarza)	5	5
Ubóstwo	221	360
Bezdomność	12	12
Bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych	14	61
Przemoc w rodzinie	0	0
Długotrwała choroba	73	85

W gminie Kowary najczęściej występującymi przyczynami trudnej sytuacji życiowej osób i rodzin, a jednocześnie powodami ubiegania się o świadczenia pomocy społecznej w 2019 roku były kolejno:

- ubóstwo,
- bezrobocie,
- niepełnosprawność,
- długotrwała lub ciężka choroba.

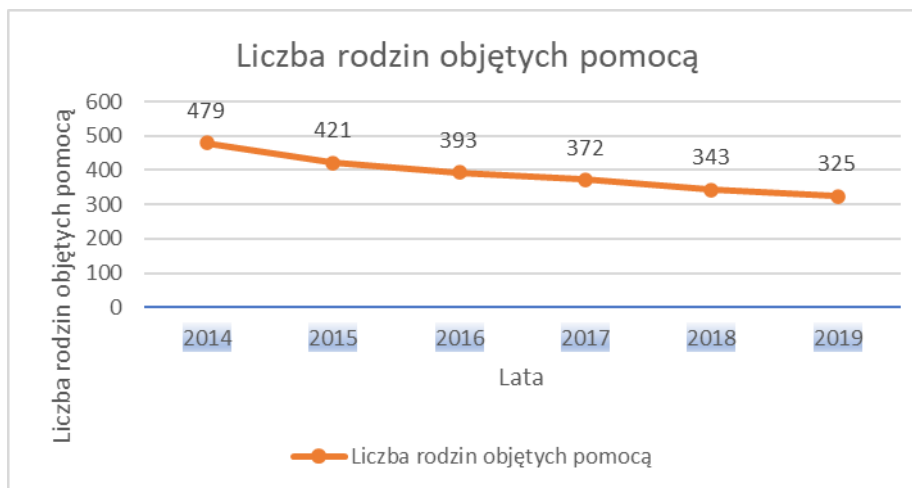
Problem alkoholizmu dotyka znacznie większej liczby kowarskich rodzin niż wymienione 5, lecz rzadko bywa by stanowił podstawowy powód objęcia pomocą społeczną. Rodziny borykające się z uzależnieniem są rodzinami wieloproblemowymi, w związku z tym, że alkoholizm lub narkomania generuje kolejne zaburzenia i dysfunkcje w rodzinach.

TABELA 25: Gmina Kowary - liczba rodzin objętych pomocą społeczną w latach 2014-2019. Źródło: MOPS Kowary.

Rok	Liczba rodzin objętych pomocą
2014	479

2015	421
2016	393
2017	372
2018	343
2019	325

WYKRES 14: Gmina Kowary - dynamika kształtowania się liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej w latach 2014-2019. Opracowanie własne.

Liczba osób zagrożonych wykluczeniem z roku na rok spada, a porównując dynamikę liczby bezrobotnych, (bezrobocie powiązane jest z ubóstwem, które jest najczęstszym powodem objęcia pomocą), można przypuszczać, iż liczba rodzin objętych pomocą społeczną będzie się zmieniać zależnie do liczby osób bezrobotnych w mieście.

Całościowa analiza dot. świadczeń pomocy społecznej przyznawanych z powodu bezrobocia oraz danych dot. systemu świadczeń rodzinnych wskazuje, że spadek ilości świadczeń pomocy społecznej z powodu ubóstwa i bezrobocia pozostaje w ścisłym związku z dodatkowymi zasobami finansowymi rodzin wynikającymi z przyznania świadczeń wychowawczych (500+), które nie podlegają wliczeniu do dochodu i mogą być przyczyną rezygnacji z aktywności zawodowej (poszukiwania pracy, rezygnacji z pozostawiania w rejestracji bezrobotnych) szczególnie kobiet, a tym samym zmniejszania się liczby osób zarejestrowanych w ewidencji bezrobotnych Powiatowego Urzędu Pracy. Dynamika tego procesu postępuje w związku ze zmianą przepisów prawnych, dot. przyznania świadczenia wychowawczego, tj. brakiem kryterium dochodowego. W gminie Kowary zauważalne jest zjawisko, o którym mówią eksperci od rynku pracy – powstawanie nowej grupy społecznej – osób „biernych zawodowo”.

Należy zwrócić uwagę, że coraz poważniejszym, choć mało widocznym w Kowarach problemem sprzyjającym wykluczeniu społecznemu jest bezdomność. Mimo, że stosunkowo niewielu Kowarzan z powodu braku miejsca zamieszkania przebywa w placówkach dla bezdomnych, to skala bezdomności wyrażająca się zagęszczeniem mieszkań i niemożliwością zmiany miejsca zamieszkania przez część lokatorów jest znaczna. Problem dotyczy przede wszystkim dorosłego potomstwa, które zakłada własną rodzinę w domu rodzinnym. W podobnej sytuacji znajdują się rozwiedzeni małżonkowie, mieszkający razem.

Problem staje się wówczas dostrzegalny, gdy wiąże się z alkoholizmem, przestępczością, chorobami psychicznymi, przemocą w rodzinach czy też wyuczoną bezradnością. W roku 2020 problem bezdomności, tj. w dobie pandemii, problem bezdomności eskaluje i konieczne jest zintensyfikowanie działań w tym kierunku.

Niejednokrotnie sytuacja taka prowadzi do powstania „syndromu bezdomności”, który jest procesem stawania się bezdomnym. Osoba taka najczęściej nie ma stałego noclegu, ale

unika schronisk i noclegowni. Brak pracy i środków do życia doprowadzają do ubóstwa rzeczywistego, popadania w uzależnienie od alkoholu lub narkotyków, pogłębiania się problemów zdrowotnych, co w efekcie prowadzi do identyfikacji ze środowiskiem osób bezdomnych.

Do głównych zagrożeń, skutkujących bezdomnością w Kowarach należy zaliczyć:

- sytuację prawną – eksmisję, bądź zagrożenie eksmisją za zaległości w opłatach czynszowych,
- sytuację osobistą lub rodzinną – powstałą na skutek alkoholizmu, przemocy w rodzinie lub braku opieki ze strony najbliższych, a także rozwodu lub trwałego rozpadu więzi formalnych lub nieformalnych,
- przyczyny natury socjo-psychologicznej – świadomy wybór innego sposobu życia, odrzucenia obowiązującego systemu wartości.

Przeciwdziałanie bezdomności w Kowarach polega obecnie na wsparciu dochodowym osób i rodzin w postaci dodatków mieszkaniowych. Coraz bardziej ograniczone są natomiast możliwości w zakresie zapewnienia lokali socjalnych osobom po eksmisji, osobom bezdomnym, w tym opuszczającym zakłady karne. Braki w zakresie mieszkań komunalnych ograniczają możliwość przydziału lokali osobom z listy oczekującej na mieszkanie oraz osobom usamodzielnianym w związku z opuszczaniem placówek opiekuńczo-wychowawczych.

Z powodu braku noclegowni i schroniska dla bezdomnych na terenie miasta, zapewnienie schronienia, jako zadanie własne gminy o charakterze obowiązkowym realizowane jest poprzez kierowanie osób tego wymagających do ościennych placówek, zapewniających schronienie, wyżywienie i ubranie odpowiednie do pory roku. Ośrodki te realizują również programy wychodzenia z bezdomności, terapii i profilaktyki uzależnień. Odpłatność za pobyt kierowanych do tych placówek osób ponosi gmina właściwa dla ostatniego miejsca zameldowania na pobyt stały. W przypadku bezdomnych Kowarzan koszty ich utrzymania obciążają Ośrodek Pomocy Społecznej – w 2019r. koszty schronienia i gotowości wyniosły 30.111,35 zł, natomiast w 2020r. koszty te wyniosły 75 722,29 zł, czyli wzrosły ponad dwukrotnie.

Od kilku lat w grupie najczęstszych powodów przyznawania pomocy społecznej pojawia się bezradność w sprawach prowadzenia gospodarstwa domowego i kwestiach opiekuńczo-wychowawczych. Jest to poważna dysfunkcja rodziny wynikająca między innymi z niskiego poziomu kompetencji rodziców w zakresie organizowania życia rodziny, zarządzania budżetem domowym. W przypadku, gdy wychowanie dzieci nie jest planowanym, świadomym procesem, ich potrzeby podstawowe jak i rozwojem są marginalizowane, a aspiracje edukacyjne nie są w wystarczającym stopniu pobudzane i moderowane. W konsekwencji tych trudności dzieci z rodzin dysfunkcyjnych są słabiej przygotowane do samodzielnego życia, osiągania sukcesów osobistych, satysfakcjonującego funkcjonowania w rolach społecznych. Skutkiem tego zjawiska może być dziedziczenie statusu społecznego. Osoby dorosłe, które wywodzą się z rodzin dysfunkcyjnych, często nie posiadają dobrych wzorców, mają trudność w prawidłowym funkcjonowaniu w założonych przez siebie rodzinach.

Analiza indywidualnych przypadków rodzin objętych pomocą Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kowarach wskazuje, że zmagają się one z wieloma współistniejącymi problemami, a ich sytuacja ulega dynamicznym zmianom skutkującym bądź rozwiązaniem problemu, bądź pojawieniem się kolejnych trudności. Dlatego rodziny dysfunkcyjne wymagają stałego monitorowania przez pracowników socjalnych, asystentów rodziny, pedagogów szkolnych, pracowników służby zdrowia, policji, kuratorów sądowych i społecznych oraz przedstawicieli innych instytucji, które mają kontakt z rodziną oraz podejmowania działań w oparciu o sprecyzowany plan działania. Praca z rodziną, prowadzona przez przedstawicieli służb społecznych, powinna być połączona ze wsparciem ze strony środowiska, w tym również bliższych i dalszych krewnych oraz aktywnością własną ze strony danej rodziny.

Organizując różnorodne formy wsparcia na rzecz rodziny wieloproblemowej trzeba doceniać i konsekwentnie realizować zasadę podstawowej roli opiekuńczej i wychowawczej rodziny w rozwoju dziecka. Praca asystentów rodziny służy udzielaniu rodzinie wszechstronnej pomocy tak, by mogła ona poradzić sobie z trudnościami i w wystarczającym zakresie realizować zadania wynikające z funkcji rodziny. Wsparcie asystentów rodziny jest formą profilaktyki i przeciwdziałaniu takim zjawiskom pojawiającym się na gruncie życia rodzinnego, które obligują służby do umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej.

TABELA 26: Analiza porównawcza - Asystenci rodziny i rodziny objęte ich wsparciem

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Liczba asystentów rodziny w gminie	2	3	2	2	2	2
Liczba rodzin, które korzystały z usług asystentów rodziny	20	19	24	35	28	31

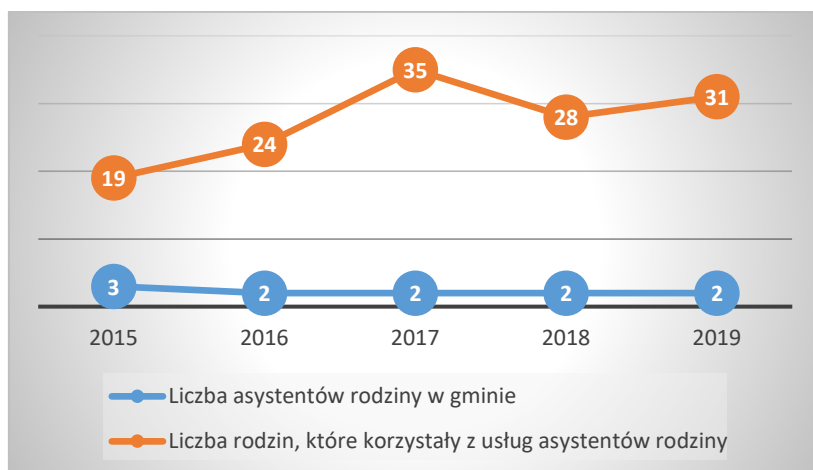
Źródło: dane własne MOPS w Kowarach

W 2019r. asystenturą rodzinną objęto łącznie 31 kowarskich rodzin, w których przebywało 73 dzieci. Podobnie jak w latach ubiegłych średni czas pracy z rodziną wynosi 25 miesięcy. Asystenci podjęli pracę z 6 nowymi rodzinami oraz kontynuowali współpracę z 25. Mając na względzie fakt, iż celem pomocy społecznej jest wspieranie oraz pomoc w usamodzielnieniu się osób/rodzin zakończono współpracę z 14 rodzinami (w 10 przypadkach ze względu na osiągnięcie założonych celów, a w 4 ze względu na brak gotowości rodziny do zmiany i przekierowano pracę na inne formy pomocy).

Koszt zatrudnienia asystentów w 2019r. wyniósł łącznie 59 976,14 zł, z czego gmina pokryła wydatki w kwocie 24 706,14 zł (41%), pozostałe koszty – 35 270 zł (59%) pokryto ze środków pozyskanych przez MOPS z Rządowego Programu pn. „Asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej na rok 2019”.

Dokonując analizy porównawczej ilości rodzin objętych w latach 2015 – 2019 właśnie tą formą pomocy, tj. wsparciem ze strony asystenta rodziny, zauważalna jest tendencja zwyżkowa. Jednak należy podkreślić, że zgodnie z obowiązującymi przepisami asystent rodziny może jednocześnie współpracować z maksymalnie 15 rodzinami.

WYKRES 15: Liczba asystentów i rodzin objętych ich wsparciem

W oparciu o prowadzone działania, rozeznanie środowiskowe oraz doświadczenie zawodowe pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej nakreślono zarys problemów wraz z określeniem szacunkowej częstotliwości ich występowania w rodzinach objętych wsparciem asystenta rodziny w okresie od 2017 do 2019 roku.

TABELA 27: Odnutowane problemy kowarskich rodzin

Dysfunkcja rodziny	Liczba rodzin borykających się z danym problemem
Trudności opiekuńczo-wychowawcze	25
Niskie / obniżone umiejętności załatwiania spraw urzędowych (w tym sporządzania pism urzędowych)	16
Spożywanie / przyjmowanie substancji uzależniających (alkoholu lub środków psychoaktywnych)	15
Długotrwale bezrobocie / bierność na rynku pracy / brak stałego zatrudnienia	13
Trudna sytuacja mieszkaniowa / bytowa	12
Symptomy wskazujące na stosowanie przemocy w rodzinie oraz występowanie agresywnych zachowań	12
Zadłużenie wpływające na funkcjonowanie rodziny	12
Brak umiejętności prowadzenia gospodarstwa domowego i zarządzania budżetem domowym	11
Niewydolność opiekuńczo-wychowawcza	6

Źródło: dane własne Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kowarach (W powyższym zestawieniu 1 rodzina może być uwzględniana wielokrotnie)

Trudności opiekuńczo-wychowawcze

Ten problem dotyczy niemal wszystkich rodzin, w kilku przypadkach osiągając skrajną formę niewydolności opiekuńczo-wychowawczej. Jest to bardzo złożona dysfunkcja, obejmująca szereg aspektów: od trudności w zaspokajaniu podstawowych potrzeb dzieci (jakich jak właściwie żywienie, pielęgnacja, higiena); przez niewłaściwe pełnienie ról rodzicielskich (brak metod wychowawczych, niezaspokajanie potrzeb emocjonalnych); aż po zaniedbanie edukacyjne i kulturowe. W większości przypadków źródłem tych trudności jest powielanie przez rodziców nieodpowiednich metod wychowawczych lub wypracowanie własnych bez należytych wzorców.

Rodziny borykające się z ww. problemem charakteryzują się przekonaniem o właściwej ścieżce wychowania dzieci, wysokim poziomem bierności i postawą wyczekującą, a wręcz oczekiwaniem otrzymania gotowych rozwiązań. Ponadto większość z nich przyjmuje postawę zamkniętą i nieufną wobec pracowników służb pomocowych, jedynie mniejszość odbiera oferowaną im pomoc jako właściwą i potrzebną. Członkowie tych rodzin to niemalże bez wyjątku osoby, które w przeszłości, w procesie swojego wychowania doświadczyły przemocy w rodzinie, dorastały w trudnych warunkach socjalno-bytowych bądź zmagaly się z uzależnieniem od alkoholu własnych rodziców.

Praca asystenta rodziny w takich przypadkach obejmuje szereg działań i w praktyce oznacza wspieranie rodziny w każdej sferze związanej z opieką nad dzieckiem i jego wychowaniem. Od edukacji, poprzez porady, wskazówki i instruktaże, aż po wsparcie emocjonalne. W celu przezwyciężenia trudności opiekuńczo-wychowawczych konieczna jest ścisła współpraca ze szkołą lub przedszkolem, Młodzieżowym Ośrodkiem Socjoterapii, Specjalnym Ośrodkiem Szkolno-Wychowawczym, Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną, ośrodkami zdrowia i kuratorami.

Diagnoza rodzin uczniów z poszczególnych szkół:

Szkoła Podstawowa nr 1

Uczniowie objęci pieczęcią zastępczą:	Klasa 3 – 2 osoby Klasa 4 – 1 osoba Klasa 7 – 1 osoba Klasa 8 – 1 osoba Łącznie 5 uczniów
Uczniowie z rodzin objętych formą nadzoru kuratora zawodowego lub społecznego:	Oddziały przedszkolne: 2 Klasa 1 – 3 Klasa 2 – 1 Klasa 3 – 2 Klasa 4 – 3 Klasa 5 -3 Klasa 6 – 1 Klasa 7 – 2 Klasa 8 – 3 Łącznie- 20 uczniów
Uczniowie z rodzin w których założona Niebieska Karta w związku z przejawami przemocy w środowisku domowym:	Oddziały przedszkolne – 2 Klasa 2 - 1 Klasa 3 – 2 Klasa 5 – 1 Klasa 8 – 1 Łącznie: 7
Uczniowie z rodzin korzystających z pomocy asystenta w związku z doświadczaniem trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczej:	Oddziały przedszkolne – 4 Klasy 2 – 1 Klasy 3 – 1 Klasy 5 – 2 Klasy 6 – 1 Klasy 7 – 2 Klasy 8 – 2 Łącznie: 13
Uczniowie z rodzin ubogich	Oddziały przedszkolne - 7 Klasy 1 - 6 Klasy 2 - 5 Klasy 3 - 12 Klasy 4 - 5 Klasy 5 - 6 Klasy 6 – 9 Klasy 7 - 6 Klasy 8 -8 Łącznie: 64
Uczniowie z rodzin niewydolnych wychowawczo	Oddziały przedszkolne - 10 Klasy 1 - 11 Klasy 2 - 2 Klasy 3 - 8 Klasy 4 - 4 Klasy 5 - 9 Klasy 6 – 5 Klasy 7 - 6 Klasy 8 - 4 Łącznie:59

Łącznie:

Oddziały przedszkolne - 25 dzieci - 52.08% wszystkich dzieci

Klasy 1 - 20 uczniów - 40% uczniów klas I
 Klasy 2 - 10 uczniów - 20,4% uczniów klas II
 Klasy 3 – 27 uczniów - 54% uczniów klas III
 Klasy 4 – 14 uczniów - 53,8% uczniów klas IV
 Klasy 5 – 21 uczniów - 65,6% uczniów klas V
 Klasy 6 – 16 uczniów - 25% uczniów klas VI
 Klasy 7 – 17 uczniów - 23,6% uczniów klas VII
 Klasy 8 – 19 uczniów - 46,3% uczniów klas VIII

Łącznie: 169 dzieci i uczniów - 43,31% wszystkich dzieci i uczniów Szkoły Podstawowej nr 1

Szkoła Podstawowa nr 3

Uczniowie objęci pieczęcią zastępczą:	Klasa 1- 0 Klasy 2 – 0 Klasa 3 – 0 Klasa 4 -0 Klasa 5 – 0 Klasy 6 – 0 Klasy 7 – 0 Klasy 8 - 0 Łącznie 0 uczniów (0% uczniów szkoły)
Uczniowie z rodzin objętych formą nadzoru kuratora zawodowego lub społecznego:	Klasa 1 – 0 Klasy 2 – 1 Klasa 3 – 0 Klasa 4 – 0 Klasa 5 - 1 Klasy 6 – 3 Klasy 7 – 1 Klasy 8 – 0 Łącznie- 6 uczniów(2,41% uczniów szkoły)
Uczniowie z rodzin w których założona Niebieska Karta w związku z przejawami przemocy w środowisku domowym:	Klasa 1 – 0 Klasy 2- 1 Klasa 3- 0 Klasa 4 – 0 Klasa 5 – 0 Klasy 6 – 1 Klasy 7 – 0 Klasy 8 - 0 Łącznie: 2 uczniów(0,80% uczniów szkoły)
Uczniowie z rodzin niewydolnych wychowawczo	Klasa 1: 0 Klasy 2: 5 Klasa 3: 2 Klasa 4: 1 Klasa 5: 2 Klasy 6: 9 Klasy 7: 2 Klasy 8: 1 Łącznie: 22 uczniów(8,84% uczniów szkoły)
Uczniowie z rodzin korzystających z pomocy asystenta w związku z doświadczaniem trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczej:	Klasa 1 – 1 Klasy 2 – 0 Klasa 3 – 0 Klasa 4 – 1 Klasa 5- 1 Klasy 6 – 1 Klasy 7 – 1 Klasy 8 - 0 Łącznie: 5 uczniów(2,01% uczniów szkoły)
Uczniowie z rodzin ubogich	Klasa 1 – 2 Klasy 2 – 2 Klasa 3 – 2 Klasa 4 – 1 Klasa 5 – 3 Klasy 6 – 4 Klasy 7 – 3 Klasy 8 - 1 Łącznie – 18 uczniów(7,23% uczniów szkoły)

Łącznie :

Uczniowie z klas 1 - 3
Uczniowie z klas 2 - 9
Uczniowie z klas 3 - 4
Uczniowie z klas 4 - 3
Uczniowie z klas 5 - 7
Uczniowie z klas 6 - 18
Uczniowie z klas 7 - 7
Uczniowie z klas 8 – 2

Analiza danych:

1. Do Szkoły Podstawowej nr 3 im. Józefa Gielniaka w Kowarach w roku szkolnym 2020/2021 uczęszcza obecnie 249 uczniów. Podsumowując dane przedstawione w tabeli powyżej należy stwierdzić, że łączna ilość uczniów /rodzin z problemami różnego rodzaju stanowi aż 21,3%.

W poszczególnych klasach procentowy odsetek przedstawia się następująco:

1 – 12,00%
2 – 23,08%
3 – 18,18%
4 – 14,29%
5 – 41,18%
6 – 32,14%
7 – 18,42%
8 – 6,45%

2. Należy niestety stwierdzić, że przedstawione w powyższej tabeli dane przez pedagoga szkolnego nie są w pełni miarodajne. Trudno jest bowiem stwierdzić, czy np. uczeń jest z rodziny ubogiej.

3. Rodzice często ukrywają przed szkołą swoje ubóstwo, możemy to tylko poznać po ubiorze lub wyposażeniu w pomoce szkolne.

4. Poza tym dane w poszczególnych wierszach tabeli mogą się powielać np. uczeń może być z rodziny niewydolnej wychowawczo i jednocześnie z rodziny ubogiej, czy objętej pomocą asystenta rodziny lub nadzorem kuratora.

5. Analizując przedstawione dane widać, że największy problem jest w grupie uczniów z rodzin niewydolnych wychowawczo. Jako szkoła widzimy największy problem w tej właśnie grupie. Jest zauważalna pewna prawidłowość – złe wzorce powielane są przez kolejne pokolenia. Dotyczy to między innymi rodzin wielodzietnych, którym wystarcza do życia pomoc udzielana przez państwo, rodzin które nie próbują zmienić czegokolwiek w swoim życiu.

6. Jednocześnie daje się zauważyć problem również w rodzinach z jednym, dwojgiem dzieci (czyli niekoniecznie wielodzietnych). Widać to właśnie w obecnym czasie, w którym w czasie nauki zdalnej brak jest kontaktu rodzica ze szkołą, zarówno poprzez dziennik elektroniczny czy telefon. Często występuje brak reakcji na opuszczane zajęcia zdalne przez dziecko, nieodsyłanie nauczycielom zadawanych prac, liczne oceny niedostateczne, uwagi do rodziców o niewłaściwym zachowaniu się w czasie zajęć itp.

7. Bardzo dobrze układa się współpraca szkoły z asystentami rodziny. Widać wyraźną poprawę w funkcjonowaniu uczniów, asystenci reagują na sugestie ze strony szkoły i reagują w rodzinach, którymi się opiekują. Bardzo wskazane jest więc zwiększenie tej formy pomocy.

8. W latach wcześniejszych dobrze układała się też współpraca z MOPS, w ramach którego działał zespół zajmujący się rodzinami, w których założono Niebieska Karta w związku z przejawami przemocy w środowisku domowym. W ubiegłym roku spotkania zespołu zostały ograniczone ze względu na sytuację spowodowaną pandemią. W SP 3 nie jest to problem duży, ponieważ dotyczy w chwili obecnej tylko dwóch rodzin.

9. Gorzej układa się współpraca z kuratorami sądowymi, bardzo często nie wiemy nawet, czy dziecko, czy rodzina jest objęta taką formą nadzoru. Niektórzy kuratorzy nie kontaktują się systematycznie ze szkołą, uzyskując informacje jedynie w rodzinie, nie posiłkując się informacjami ze szkoły.

10. Osobnym problemem są rodziny „ubogie”. Niestety ma to związek zarówno z obecną sytuacją związaną z pandemią, gdzie bardzo wiele osób straciło pracę, jak i ogólną sytuacją na rynku pracy w Kowarach i okolicy.

WNIOSKI:

1. Liczba uczniów szkoły i dzieci z oddziałów przedszkolnych wskazuje na **konieczność objęcia dodatkowymi działaniami dydaktyczno - wychowawczymi 43% uczniów szkoły**.

2. Pod kątem działań oświatowych, poza pomocą oferowaną w ramach pracy szkoły **konieczna jest organizacja nieodpłatnych zajęć pozalekcyjnych** dla dzieci i uczniów.

3. **Przeznaczenie budynku nr 1 SP1 na Centrum Dydaktyczne** zapewni bazę lokalową niezbędną do utworzenia pracowni, klubów, biblioteki, które stworzą dzieciom alternatywę dla "wychowania ulicznego", jakie w Kowarach dziś funkcjonuje.

4. **Budowa nowych pawilonów szkolnych** pozwoli na stworzenie Centrum Dydaktycznego z budynku nr 1 szkoły.

5. Wskazane jest podjęcie takich działań, które zwiększą ilość miejsc pracy, zwiększając jednocześnie zamożność rodzin.

6. Konieczne są systematyczne działania wszystkich jednostek (także duża rola edukacyjna szkoły), które spowodują **odejście społeczeństwa od pomocy oferowanej przez państwo** na rzecz pracy zarobkowej.

Niskie/obniżone umiejętności załatwiania spraw urzędowych

Kłopoty z załatwianiem spraw urzędowych dotyczą większości rodzin współpracujących z asystentem rodziny. Zadaniem asystenta jest wówczas pomoc w stopniowym budowaniu lub wzmacnianiu takich umiejętności poprzez m.in.: wspólne sporządzanie pism urzędowych, towarzyszenie rodzinie podczas wizyt w urzędach lub instytucjach. Celem jest osiągnięcie samodzielności w tej kwestii, bądź nabycie umiejętności sprawnego korzystania z pomocy w tym zakresie (np. korzystanie z usług Punktu Informacyjnego przy Sądzie, Punktu Nieodpłatnej Pomocy Prawnej lub samodzielne napisanie pisma, korzystając z Internetu lub infolinii informacyjnej). Rozwiązanie tego pozornie błędnego problemu wpływa na sprawniejsze funkcjonowanie rodziny w wielu aspektach.

Spożywanie/przyjmowanie substancji uzależniających (alkoholu lub środków psychoaktywnych)

Problem uzależnień sygnalizuje średnio 2/3 rodzin współpracujących z asystentem rodziny. W wielu przypadkach nadużywanie alkoholu lub przyjmowanie środków psychoaktywnych dotyczy więcej niż 1 członka rodziny, co ma nie tylko destruktywny wpływ na funkcjonowanie rodziny i zaburza rozwój psychospołeczny dzieci, ale nierzadko prowadzi do rozpadu rodziny. W takich przypadkach głównym zadaniem asystenta rodziny jest motywowanie osób uzależnionych lub współuzależnionych do skorzystania z pomocy specjalistów ds. uzależnień. W ostatnich latach to właśnie problem uzależnień staje się dominujący i wymagający szczególnej uwagi, ponieważ o ile nadużycie alkoholu jest łatwe do wykrycia, o tyle zażywanie narkotyków już nie. Ze względu na brak narzędzi, które umożliwiłyby potwierdzenie podejrzeń asystenta rodziny dot. zażywania narkotyków (np. możliwości przeprowadzenia testu) konieczne jest prowadzenie rozmów motywacyjnych, by członkowie

rodziny sami podjęli działania w tym zakresie, np. skorzystali z usług Punktu Konsultacyjnego dla Osób Uzależnionych i Ich Rodzin w Kowarach lub ośrodków odwykowych w najbliższej okolicy. W przypadku alkoholizmu, gdy osoba uzależniona nie podejmuje żadnych działań w zakresie walki z nałogiem rodzina jest kierowana do Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Kowarach.

Długotrwałe bezrobocie / bierność na rynku pracy / brak stałego zatrudnienia

Do powszechnych problemów kowarskich rodzin należy również długotrwałe bezrobocie. Przyczyn tego zjawiska należy upatrywać przede wszystkim w braku odpowiednich wzorców. O ile jednak w przypadku starszego pokolenia problem bezrobocia powstawał w wyniku istotnych zmian na rynku pracy (m.in. przez likwidowanie dużych zakładów pracy), o tyle dzisiejsi 20- i 30-latkowa wpisują się już w bardziej skomplikowany schemat bezrobocia. Najczęściej wzrastali w rodzinach, których ten problem już dotyczył, co oznacza brak właściwego wzorca, obserwowanie rodziców, którzy po utracie pracy nie przekwalifikowali się i niejednokrotnie podejmowali prace dorywcze bądź przez wiele lat utrzymywali się wyłącznie ze świadczeń z systemu pomocy społecznej. Z rozeznania środowiskowego wynika, że bezrobociu często towarzyszyły:

- nadużywanie alkoholu,
- przemoc w rodzinie,
- niewłaściwe zaspokajanie potrzeb dzieci.

Dzisiaj rodziny zmagające się z problemem bezrobocia cechuje obniżona aktywność, a w skrajnych przypadkach bierność w poszukiwaniu zatrudnienia i niestabilność w miejscu pracy. Z informacji pozyskanych od członków ww. rodzin oraz obserwacji wynika, że najczęstsze przyczyny niepodjęcia zatrudnienia to:

- zobowiązania komornicze – osoba nie podejmuje legalnego, stałego zatrudnienia z obawy, że komornik dokona zajęcia wynagrodzenia na poczet posiadanych długów lub zaległości;
- wysokość świadczeń uzyskiwanych z Ośrodka Pomocy Społecznej, które zaspokajają minimalne potrzeby rodziny, a która nie wykazuje ambicji poprawy swojej sytuacji lub statusu społecznego;
- niska umiejętność funkcjonowania na rynku pracy (brak umiejętności tworzenia CV, podania o pracę lub listu motywacyjnego);
- uwarunkowania psychologiczne – niskie poczucie własnej wartości, brak poczucia sprawstwa i brak dążenia do podniesienia swoich kwalifikacji;
- uzależnienie lub nadużywanie substancji psychoaktywnych;
- status osoby karanej.

Brak stałego zatrudnienia i stabilizacji finansowej wpływa na funkcjonowanie rodziny zarówno w kwestii materialno-bytowej, jak i psychologicznej. Niejednokrotnie prowadzi do wykluczenia społecznego i zaburzenia poczucia bezpieczeństwa członków rodziny.

Celem rozwiązania tego problemu rodziny zadaniem asystenta rodziny jest poszukiwanie w ludziach ich mocnych stron, poprzez wzmocnienie ich poczucia własnej wartości, stopniowe wywoływanie poczucia sprawstwa. Podstawą do zmiany sytuacji jest wiara danej osoby w możliwość podjęcia stałej pracy. Niejednokrotnie bowiem ludzie cechujący się brakiem wiary w siebie porzucają miejsce pracy, co prowadzi do pogłębienia frustracji i problemu. Kolejnym zadaniem dla asystenta jest pomoc w funkcjonowaniu na rynku pracy, co oznacza również zachęcanie do uczestnictwa w kursach doszkalających. Kolejnym krokiem jest nauka sporządzania dokumentów wymaganych przy zatrudnieniu, tj. CV, podania o pracę i listu motywującego. Następnie asystent udziela pomocy w poszukiwaniu konkretnych miejsc pracy i podejmuje najtrudniejsze zadanie – motywowanie do utrzymania nowej pracy.

Problemem pokrewnym bezrobociu jest bierność zawodowa. Powszechnym, bowiem zjawiskiem jest lekceważący stosunek do swojej sytuacji zawodowej. Zdarza się, że niepracujący członkowie rodzin albo w ogóle nie rejestrują się w Urzędzie Pracy, albo nie

potwierdzają gotowości do podjęcia pracy w wyznaczonym terminie i zostają karnie wykreślone z ewidencji osób bezrobotnych na okres kilkumiesięcznej karencji, co skutkuje brakiem możliwości korzystania ze świadczeń pomocy społecznej oraz brakiem ubezpieczenia zdrowotnego.

Trudna sytuacja mieszkaniowa / bytowa

Połowa z analizowanych rodzin zamieszkuje w lokalach komunalnych lub zostały przeniesione do lokali socjalnych ze względu na wygenerowane zadłużenie czynszowe i niedokonywanie opłat za media. W zdecydowanej większości mieszkania są zaniedbane i wymagają remontu lub przynajmniej odświeżenia. W dwóch przypadkach rodziny mieszkają w bardzo złych warunkach – jedna z nich nie podjęła żadnych działań by to zmienić, druga zaś pozyskała nowy lokal z zasobu gminy.

Asystent rodziny koncentruje swoje działania w pierwszej kolejności na analizie aktualnej sytuacji i potrzeb rodziny oraz możliwości uzyskania nowego lokalu do najmu z zasoby gminy bądź uruchomienie całego procesu zmian w funkcjonowaniu rodziny, którego celem jest poprawa sytuacji materialno-bytowej. Podejmuje ścisłą współpracę z Zarządem Eksploatacji Zasobów Komunalnych w Kowarach, Polskim Komitetem Pomocy Społecznej (w zakresie pomocy rzeczowej takich jak ubrania, AGD, etc.) oraz organizacjami wolontariuszami działającymi na terenie Kowar.

Bez względu na dominujący problem, z którym boryka się dana rodzina to asystent rodziny koordynuje poradnictwo na wniosek osób objętych wsparciem. Do jego zadań w szczególności należy:

- udzielanie wsparcia emocjonalnego;
- zapoznanie członków rodziny z możliwościami uzyskania wsparcia oraz pomocy, zgodnie z indywidualnymi potrzebami;
- poradnictwo w zakresie zapewnienia odpowiednich świadczeń opieki zdrowotnej dla kobiet w ciąży oraz w okresie połogowym, ze szczególnym uwzględnieniem kobiet w ciąży zagrożonej (powikłanej) oraz w przypadku poronień lub niepowodzeń położniczych;
- poradnictwo w zakresie zapewnienia odpowiednich świadczeń opieki zdrowotnej dla dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci, u których zdiagnozowano ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobą zagrażającą życiu, które powstały w okresie prenatalnym lub w trakcie porodu;
- występowanie w imieniu członków rodziny, na ich żądanie, do podmiotów w celu umożliwienia im skorzystania ze wsparcia (na podstawie pisemnego upoważnienia).

Ze zgromadzonych danych oraz wieloletniej pracy z kowarskimi rodzinami jasno wynika, że rodziny, które korzystają z pomocy asystenta rodziny są rodzinami wieloprotokowymi. W związku z tym współpraca z asystentem przeważnie przybiera formę długotrwałego procesu, który niestety nie zawsze kończy się sukcesem. Jednakże efektywność pracy asystenta rodziny nie jest mierzona ilością rozwiązanych w czasie problemów rodziny. O sukcesie asystentury możemy mówić, gdy u podopiecznych nastąpią zmiany w postrzeganiu siebie, swojego dotychczasowego działania i otaczającego świata. Wzmocnienie poczucia sprawstwa, poczucia kompetencji w roli rodzica, samodzielność w radzeniu sobie z trudnościami życia rodzinnego, ale też umiejętność zwracania się po pomoc, poprawa funkcjonowania dzieci w rodzinie i środowisku szkolnym – to tylko przykłady efektów współpracy z asystentem rodziny.

Mimo podejmowanych działań w 2019 roku, na podstawie wyroków sądowych w pieczy zastępczej umieszczono łącznie 8 dzieci, które przebywają w Domach Dziecka w Szklarskiej Porębie, Przesiece, Krzydlinie Małej oraz w rodzinach zastępczych. Umieszczone dzieci wywodziły się z 6 rodzin. Natomiast według stanu na dzień 31.12.2019r. MOPS w imieniu Gminy Miejskiej Kowary partycypował w ponoszeniu kosztów za opiekę i wychowanie 37 kowarskich dzieci, przebywających w rodzinach zastępczych i placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

Potrzeby MOPS:

Aktualna siedziba Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kowarach spełnia potrzeby pracowników oraz podopiecznych, lecz wymaga modernizacji, w związku z czym w planach na kolejne lata znalazły się m.in.:

- ocieplenie budynku,
- wykonanie elewacji,
- wymiana drzwi wejściowych do budynku (frontowych oraz bocznych),
- montaż paneli słonecznych na dachu budynku.

Ze względu na przestarzałą, niewydajną instalację grzewczą należałoby rozważyć również prace w tym zakresie, co pozwoliłoby ograniczyć koszty utrzymania MOPS.

WNIOSKI:

1. Coraz więcej rodzin w Kowarach potrzebuje **wsparcia asystenta rodziny**, w związku z tym należy rozwijać tę formę pomocy, np. poprzez zatrudnienie dodatkowych pracowników na tym stanowisku. Ponadto warto rozważyć wprowadzenie bardziej innowacyjnej formy pracy socjalnej, jaką jest „streetworking” (tzw. pedagogika ulicy). Metoda ta, poprzez swoje zindywidualizowane, kierunki na zasoby i potrzeby klienta, a także elastyczność i niezinstytucjonalizowanie umożliwia docieranie do wielu grup społecznych, m.in. prostytutek, dzieci, młodzieży, narkomanów, osób bezdomnych, hermetycznych mniejszość – w miejscu ich przebywania (na ulicach, w klubach, w wybranych dzielnicach miasta).

2. Rok 2020 ujawnił w wielu rodzinach, również tych, które do tej pory funkcjonowały bez jakichkolwiek zakłóceń czy dysfunkcji, problemy z komunikacją oraz wychowaniem dzieci, a także kształtowaniem relacji rodzinnych. W związku z tym wskazane jest podjęcie działań w celu **udzielenia merytorycznego wsparcia rodzicom jak i dzieciom**, np. w formie rodzinnych warsztatów. Działania w tym kierunku wymagają współpracy wielu organów na terenie miasta – szkół, Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej, Miejskiego Ośrodka Kultury i innych.

3. Obserwowana obecnie **tendencja starzenia się** polskiego społeczeństwa dotyczy również Gminy Miejskiej Kowary. Zauważalny jest stały wzrost liczby osób starszych (w wieku 60 i więcej lat) w stosunku do ogółu mieszkańców, co jest wynikiem zarówno spadku urodzeń, wzrostem migracji zarobkowej młodego pokolenia. Znaczny odsetek osób starszych wśród mieszkańców Kowar rodzi określone potrzeby w zakresie zaspokajania potrzeb tej części miejscowej populacji, które związane są z takimi problemami jak: stopniowe eliminowanie z życia zawodowego i społeczne, poczucie nieprzydatności, pogarszający się stan zdrowia, niepełnosprawność, zła sytuacja socjalno-bytowa w związku z niskim wymiarem świadczeń emerytalno-rentowych. Pogarszająca się wraz wiekiem kondycja zdrowotna i możliwość samodzielnego funkcjonowania osób starszych w miejscu zamieszkania powoduje potrzebę korzystania z pomocy osób trzecich w wykonywaniu codziennych czynności. Jak sami seniorzy deklarują, w większości otrzymują pomoc ze strony członków najbliższej rodziny, ale też coraz częściej sytuacja rodzinna i zdrowotna zmusza ich do korzystania z pomocy profesjonalnych służb. Zwiększające się w ostatnich latach odsetek młodych ludzi emigrujących z miasta w celach zarobkowych ma bezpośredni wpływ na sytuację osób starszych pozostałych na terenie Kowar. Osoby starsze, których członkowie rodzin emigrowali, szczególnie poza granice RP pozbawione zostały możliwości zapewnienia im pomocy i opieki ze strony najbliższych oraz z uwagi na zanik więzi rodzinnych, wymagają wsparcia i pomocy ze strony właściwych instytucji.

4. W związku z powyższym oraz uwzględniając stale rosnące koszty utrzymania kowarzan w Domach Pomocy Społecznej (ok. 950 000 zł w 2019r. i ok. 960 000 zł w 2020r.), a także systematycznie ponoszone przez Gminę koszty świadczenia usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania podopiecznych, konieczne jest podjęcie kroków w zakresie **opieki wytchnieniowej**, np. poprzez:

- utworzenie Dziennego Domu Pomocy Społecznej dla osób starszych;
- organizację prawnego i psychologicznego poradnictwa/wsparcia dla opiekunów osób starszych i niesamodzielną (w tym niepełnosprawnych);

- zaangażowanie działających na terenie Kowar młodzieżowych wolontariatów do pomocy seniorom, co pozwoli równolegle nawiązać dialog międzypokoleniowy i zapobiegać będzie wykluczeniu społecznemu osób starszych.

5. Ponadto to **nawiązanie dialogu i wzajemnej pomocy pomiędzy dziećmi / młodzieżą a seniorami** może przynieść wiele obopólnych korzyści – np. **przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu osób starszych; socjalizowanie młodzieży poza światem wirtualnej rzeczywistości.**

2.4.2.2. Edukacyjny Klub Seniora w Kowarach

W dniu 2 stycznia 2020 roku w obecności Pani Elżbiety Zakrzewskiej Burmistrz miasta Kowary, nastąpiło uroczyste otwarcie Edukacyjnego Klubu Seniora w Kowarach, który wszedł w struktury Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kowarach. Edukacyjny Klub Seniora funkcjonuje w zaadaptowanych pomieszczeniach na niskim parterze w Zespole Szkół Ogólnokształcących przy ul. Szkolnej 1 w Kowarach. Jest to jeden z największych Klubów Seniora na Dolnym Śląsku, zajmuje powierzchnię 365,40 m². Seniorzy mają do dyspozycji salę spotkań, kuchnię wraz z wyposażeniem, salę do zajęć rehabilitacyjnych i ruchowych oraz pomieszczenie klubowe wyposażone w sprzęt RTV i komputer z dostępem do Internetu.

Klub Seniora powstał w ramach realizacji projektu, pt.: „*Edukacyjny Klub Seniora w Kowarach*” w ramach Programu Wieloletniego „SENIOR+” ogłoszonego przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej. Beneficjentem projektu była Gmina Miejska Kowary. W ramach zadania wykonano adaptację i wyposażenie wolnych pomieszczeń, mieszczących się w ZSO w Kowarach. Został wykonany podjazd dla osób niepełnosprawnych ruchowo. Termin realizacji projektu: 03.2019r. - 12.2019r. Dotacja wyniosła 150 tys. zł, wkład wł. 250 tys. zł.

Podjęta inicjatywa skierowana jest do osób powyżej 60 roku życia zamieszkujących Gminę Miejską Kowary. W ramach działalności Klubu przewidziane są m. in. takie działania: warsztaty muzyczne, zajęcia ogrodniczo-florystyczne, zajęcia manualne, zajęcia z psychologiem, zajęcia kulinarne, zajęcia ruchowe z fizjoterapeutą, koła zainteresowań, zespoły tematyczne, warsztaty artystyczne, ruchowe, rekreacyjne, rehabilitacyjne, imprezy kulturalne, turystyczne i okolicznościowe.

Gmina Miejska Kowary realizowała od 01.2019r. do 10.2020r. projekt „*E-aktywni mieszkańcy w mieście Kowary*”, dot. przeciwdziałaniu wykluczenia cyfrowego osób starszych, dofinansowany w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020. Projekt polegał na podniesieniu kompetencji cyfrowych mieszkańców, głównie seniorów poprzez przeprowadzenie szkoleń dla 150 osób, tematyka dot.: „Rodzic w Internecie”, „Mój biznes w sieci”, „Moje finanse i transakcje w sieci”, „Działam w sieciach społecznościowych”, „Tworzę własną stronę internetową (blog)”, „Rolnik w sieci”, „Kultura w sieci”. W ramach projektu zakupiono 10 szt. laptopów, które po zakończeniu realizacji projektu zostały przekazane do trzech kowarskich szkół. Całkowita wartość projektu wyniosła: 84 000,00 zł, dofinansowanie 100%.

Trwa realizacja projektu „*Dobra pora na aktywne i edukacyjne życie Seniora w Kowarach*”. Jest to projekt zapewniający funkcjonowanie Edukacyjnego Klubu Seniora, pokrywający koszty utrzymania i obsługi klubu. Beneficjentem jest GM Kowary, realizatorem MOPS. Dla min. 20 członków klubu przewidziano różnego rodzaju zajęcia edukacyjne, ruchowe i ogólnorozwojowe, wyjazdy, spotkania okolicznościowe, transport klubowiczów na zajęcia. Realizacja projektu: 12.2019 - 12.2022. Całkowita wartość projektu wynosi 745 770,46 zł, dofinansowanie projektu 95% z RPO WD 2014-2020.

Głównym celem nowo otwartego Klubu jest aktywizacja kowarskich seniorów do wspólnego i aktywnego spędzania czasu. Jak było widać w dniu otwarcia, Klub cieszy się dużym powodzeniem. A każdy członek Edukacyjnego Klubu Seniora podkreślał jak bardzo ważne jest aby po przejściu na emeryturę senior mógł wyjść z tzw. czterech ścian.

Rekrutacja do Edukacyjnego Klubu Seniora jest rekrutacją ciągłą. W przyszłości planowane jest sukcesywne rozszerzanie oferty Klubu, tak aby seniorzy mogli rozwijać swoje zainteresowania i oferta Klubu była jeszcze bardziej atrakcyjna.

Gmina otrzymała dofinansowanie na projekt, dot. współpracy seniorów i młodszych pokoleń mieszkańców w ramach programu INTERREG PI-Cz do Euroregionu Nysa, pt.: „*Współpraca generacji Vrchlabi i Kowary*”. Projekt obejmie uczniów ZSO, Szkołę Branżową oraz seniorów z Kowar. Projekt będzie polegał na zorganizowaniu spotkań - wyjazdów w celu wymiany doświadczeń, poznania kraju sąsiada. Planowana realizacja projektu 05.2021 – 04.2022r. Projekt będzie kontynuacją aktywnej i wieloletniej współpracy partnerskich miast Kowary i Vrchlabi. Planowany całkowity koszt projektu: ok 19 tys. euro, dofinansowanie 90%.

2. 5. Oświata i wychowanie

Sieć szkolno-oświatowa w Gminie Miejskiej Kowary składa się z:

Jednego żłobka tj.:

1. Prywatny Żłobek Krokodyl Schnappi - Kowary, ul. Wiejska 3

Trzech przedszkoli tj.:

1. Publiczne Przedszkole nr 1 w Kowarach - Kowary, ul. Sienkiewicza 9
2. Prywatne Przedszkole Krokodyl Schnappi - Kowary, ul. Wiejska 3
3. Oddział Przedszkolny przy Szkole Podstawowej nr 1 w Kowarach - Kowary, ul. Staszica 16

Dwóch szkół podstawowych tj.:

1. Szkoła Podstawowa nr 1 w Kowarach - Kowary ul. Staszica 16
2. Szkoła Podstawowa nr 3 im. Józefa Gielniaka w Kowarach - Kowary ul. 1 Maja 72

Dwóch szkół ponadpodstawowych wchodzących w skład Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Kowarach, tj.:

1. Branżowa Szkoła I Stopnia w Kowarach - Kowary ul. Szkolna 1
2. Liceum Ogólnokształcące im. Stanisława Lema w Kowarach - Kowary ul. Szkolna 1

System edukacji w Kowarach stanowi integralny system kształcenia (umożliwienie zdobycia wiedzy i umiejętności) oraz wychowania (kształtowanie i promowanie pozytywnych postaw). Każda placówka oświatowa zlokalizowana i działająca w Kowarach ma na celu:

- ułatwić każdemu uczniowi realizację aspiracji oraz rozwój własny i wykorzystanie możliwości,
- przygotować dzieci/młodzież do aktywnego i odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu społecznym, kulturalnym i gospodarczym - w wymiarze lokalnym, narodowym i globalnym skutecznie przeciwdziałać wykluczeniu i marginalizacji osób oraz grup społecznych,
- reagować na zmiany związane z rozwojem nauki, nowoczesnych technologii i globalizację, szybko i elastycznie dostosować się do zmian zachodzących na rynku pracy zwłaszcza szkoły ponadpodstawowe.

TABELA 28: Gmina Kowary - charakterystyka szkolnictwa w Kowarach w 2019 r.

Wyszczególnienie	Przedszkole Publiczne	Prywatny Żłobek, Prywatne Przedszkole Krokodyl Schnappi	Szkoła Podstawowa nr 1	Szkoła Podstawowa nr 3	Branżowa Szkoła I Stopnia	Liceum Ogólnokształcące
Liczba uczniów	165	51	418 + 48 dzieci w oddziałach przedszkolnych	246	80	81
Liczba nauczycieli	15	14	48	28	18	
Liczba oddziałów	7	4	20 + 2 oddziały przedszkolne	13	4	4
Średnia liczba uczniów na 1 oddział	25	13	21	19	20	20
Języki obce w programie nauczania	J. Angielski	J. Angielski	J. Angielski J. Niemiecki	J. Angielski J. Niemiecki	J. Niemiecki	J. Angielski J. Niemiecki
Zajęcia z informatyki z dostępem do internetu (TAK/NIE)	NIE	NIE	TAK	TAK	TAK	TAK
Zajęcia dodatkowe	1) Rytmika 2) J. Angielski	*brak danych	1) Zajęcia wyrównujące szanse edukacyjne dla dzieci kl. 0-III 2) Zajęcia wyrównujące szanse edukacyjne z matematyki 3) Zajęcia wyrównujące szanse edukacyjne z J. Polskiego 4) Zajęcia wyrównujące szanse edukacyjne z J. Niemieckiego 5) Zajęcia z uczniem zdolnym - rozwijanie zainteresowań kl. I-III 6) Kawiarenka internetowa 7) Koło plastyczne 8) Koło historyczne 9) Koło informatyczne 10) Koło polonistyczne 11) Koło j. Niemieckiego 12) Koło J. Angielskiego 13) Koło muzyczne 14) Koło fletowe 15) Koło teatralne 16) Koło fotograficzne 17) Koło fizyczno-chemiczne 18) Zajęcia ze specjalistami: logopedia, terapia pedagogiczna, terapia psychologiczna, socjoterapia	1 Z godzin do dyspozycji dyrektora: 1) Zajęcia rozwijające uzdolnienia w klasach I – III 2) Koło matematyczne 3) Koło sportowe SKS 4) Koło szachowe 5) Koło plastyczne – kreatywne 6) Koło fotograficzne Z godzin pomocy psychologicznej – pedagogicznej 1) Terapia pedagogiczna 2) Zajęcia wyrównawcze z języka polskiego 3) Zajęcia wyrównawcze z matematyki Z projektu „Wzrost jakości edukacji w Szkole Podstawowej nr 3 im. Józefa Gielniaka w Kowarach” 1) Zajęcia rozwijające: a) Edukacja dla bezpieczeństwa b) Umiejętność uczenia się c) Język angielski d) Zajęcia teatralne e) Zajęcia plastyczne f) Zajęcia muzyczne g) Język niemiecki h) Ekologiczno – przyrodnicze 2) Zajęcia wyrównujące szanse edukacyjne a) Umiejętność uczenia się b) Język angielski c) Zajęcia wyrównawcze w edukacji wczesnoszkolnej d) Język niemiecki e) Matematyka f) Fizyka g) Chemia	1) Wolontariat - współpraca z MOPS i DPS 2) Interact 3) Teatr szkolny „bez Nazwy” 4) Zajęcia taneczne 5) Przedmiotowe koła zainteresowań 6) Zajęcia sportowe - SKSy 7) Zajęcia wyrównawcze dla uczniów mających problemy z nauką	1) Wolontariat - współpraca z MOPS i DPS 2) Interact 3) Teatr szkolny „bez Nazwy” 4) Warsztaty przygotowujące do matury 5) Przedmiotowe koła 6) Zajęcia sportowe - SKSy,

				3)Zajęcia specjalistyczne: a)Logopedia b)Terapia pedagogiczna c)Projekt edukacyjny d)Laboratorium zrównoważonego rozwoju	
Infrastruktura sportowa/rekreacyjna w placówce i przy placówce	1) Ogród przedszkolny z wyposażeniem 2) Plac zabaw	1) Plac zabaw	1) Pełnowymiarowa sala gimnastyczna 2) Sala zabaw dla dzieci 3) 2 place zabaw 4) 2 boiska piłkarskie 5) Zespół boisk "Orlik"	1) Plac zabaw 2) Boisko wielofunkcyjne z bieżnią i skocznią do skoku w dal 3) Sala gimnastyczna 4) Galeria na powietrzu im. Józefa Gielniaka 5) Klasa pod chmurką	1) Sala gimnastyczna (niepełnowymiarowa) 2) Mała sala gimnastyczna - sala taneczna, 3) Boiska trawiaste, 4) Boisko asfaltowe
Korzystanie z posiłków w szkole/przedszkolu (TAK/NIE)	TAK	TAK	TAK	TAK	NIE
Pedagog (TAK/NIE)	NIE	*brak danych	TAK	TAK	TAK
Biblioteka (TAK/NIE)	NIE	*brak danych	TAK	TAK	TAK
Pielęgniarka (TAK/NIE)	NIE	*brak danych	TAK	TAK	TAK
Stomatolog (TAK/NIE)	NIE	*brak danych	NIE	NIE	NIE

Źródło: *Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych od Dyrektorów placówek oświatowych. ** Opracowanie własne na podstawie danych z Systemu Informacji Oświatowej.

We wszystkich szkołach uczniowie mają możliwość korzystania z komputerów z dostępem do internetu. Wszystkie szkoły w Kowarach oferują szereg zajęć pozalekcyjnych w postaci zajęć dodatkowych, kół zainteresowań, czy zajęć sportowych. Szkoły także realizują programy współpracy regionalnej i międzynarodowej, finansowane ze środków zewnętrznych. We wszystkich szkołach funkcjonują biblioteki szkolne i stołówki. W przedszkolach i szkołach działających na terenie Kowar dzieci uczą się języków obcych, najczęściej języka angielskiego i niemieckiego. W związku z położeniem Kowar blisko granicy czeskiej, wskazana byłaby organizacja w szkołach i przedszkolach dodatkowych również pozaszkolnych zajęć z języka czeskiego.

Wszystkie placówki oświatowe wyposażone są w infrastrukturę rekreacyjną bądź sportową, która w wyniku intensywnej eksploatacji wymaga ciągłej rewitalizacji. W przedszkolach dzieci mogą korzystać z placów zabaw i ogródków przyprzedszkolnych. Szkoły podstawowe wyposażone są w place zabaw dla najmłodszych, sale gimnastyczne oraz boiska szkolne wraz z bieżnią sprinterską i skocznią do skoku w dal. W 2018r. przy Szkole Podstawowej nr 3 powstało nowe wielofunkcyjne boisko szkolne, sfinansowane ze środków RPO WD 2014-2020. Z tych samych środków został sfinansowany w 2019r. remont elewacji i termomodernizacja SP nr 3. Szkoły i przedszkola mają możliwość korzystania również z miejskiego boiska Orlik 2012 oraz z powstałej w 2020r. bieżni lekkoatletycznej wraz z oświetleniem Stadionu Miejskiego, sfinansowanej ze środków RPO WD 2014-2020.

W Szkole podstawowej nr 1 w Kowarach (ul. Staszica 16) od 2014 r. działa **Centrum Wczesnej Profilaktyki Zdrowotnej**. Korzystają z niego uczniowie Szkoły Podstawowej nr 1 i Szkoły Podstawowej nr 3 w Kowarach. Nauczyciele specjaliści zatrudnieni w Centrum zajmują się profilaktyką i terapią wad rozwojowych i dysfunkcji uczniów na poziomie szkoły podstawowej, w tym dzieci niepełnosprawnych. Centrum pozwala na wczesne wykrywanie oraz likwidację wad rozwoju psychicznego dziecka, wad wymowy czy mikrodeficytów powodujących problemy w nauce, działaniem ma obejmować ok. 500 dzieci rocznie. Centrum ściśle współpracuje z Poradnią Psychologiczno - Pedagogiczną w Kowarach.

Ponadto na terenie Kowar funkcjonuje **Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna** (ul. Zamkowa 5). Poradnia jest jednostką organizacyjną powiatu działającą w formie jednostki budżetowej powiatu. Celem placówki jest wspomaganie prawidłowego rozwoju psychofizycznego i efektywności uczenia się dzieci i młodzieży, pomoc uczniom w wyborze kierunku kształcenia i zawodu, udzielanie dzieciom i młodzieży, ich rodzicom lub opiekunom, nauczycielom i wychowawcom pomocy psychologiczno-pedagogicznej i logopedycznej. Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Kowarach obejmuje swoim działaniem placówki oświatowe z Kowar, Karpacza, Kostrzycy, Mysłakowic, Janowic Wielkich i Łomnicy.

TABELA 29: Potrzeby placówek oświatowych

Placówka	Opis potrzeb
Przedszkole Publiczne nr 1	1) Przygotowanie bazy dydaktycznej dla 2 letnich dzieci 2) Podnoszenie kwalifikacji językowych nauczycieli 3) Zwiększenie zatrudnienia personelu pomocniczego 4) Powiększenie powierzchni użytkowej sal dla dzieci 5) Modernizacja/odbudowa łazienki 6) Przygotowanie audytu do projektu inwestycyjnego w zakresie wykorzystania energii alternatywnej - montaż baterii słonecznych na budynku przedszkola 7) Wymiana całościowa oświetlenia na ledowe 8) Rozszerzenie monitoringu obiektu 9) Dopuszczenie części ogrodu w nowy plac zabaw 10) Budowa mini-skansu zwierząt domowych 11) Położenie kostki brukowej od strony wejściowej do biur przedszkola 12) Adaptacja strychu 13) Powiększenie budynku gospodarczego lub wybudowanie nowego. 14) Zwiększenie liczby miejsc wychowania przedszkolnego w oddziałach przedszkolnych 15) Utworzenie grupy żłobkowej (dzieci od 20 miesiąca życia)
Szkoła Podstawowa nr 1	1) Budowa krytej pływalni 2) Budowa nowoczesnej szkoły przystosowanej dla dzieci niepełnosprawnych, spełniająca wszystkie wymogi bhp, p.poż, 3) Wykorzystanie starych budynków szkoły jako schronisko turystyczne z zespołem sal rekreacyjnych i klubów oraz centrum gastronomii 4) Budowa szkolno-publicznej biblioteki multimedialnej z czytelnią 5) Modernizacja budynku hali sportowej 6) Budowa pawilonów szkolnych dla oddziałów przedszkolnych i klas I-VIII
Szkoła Podstawowa nr 3	1) Wymiana nawierzchni sali gimnastycznej 2) Dalsza wymiana instalacji elektrycznej w kolejnych pomieszczeniach 3) Wymiana wykładzin w pomieszczeniach szkolnych 4) Bieżące malowanie sal lekcyjnych 5) Wzmocnienie ogrodzenia boiska od strony łącznika między ul. Borusiaka i 1-go Maja 6) Wyrównanie i utwardzenie nawierzchni parkingu przy szkole.
Branżowa Szkoła I Stopnia i Liceum Ogólnokształcące	1) Termomodernizacja budynku szkolnego 2) Boisko do piłki plażowej 3) Kompleks boisk do gier zespołowych

WNIOSKI:

1. Na sytuację kowarskiej oświaty duży wpływ ma coraz bardziej **rosnąca liczba rodzin niewydolnych wychowawczo** (najczęściej wielodzietnych), których dzieci mające potem własne potomstwo powiela błędne wzorce utrwalone we własnych rodzinach. Problemem staje się także rosnąca liczba rodzin nieudolnych wychowawczo (często z jednym, dwojgiem dzieci). Ujawniło się to szczególnie, w czasie nauki zdalnej. Dużym problemem jest kontakt nauczyciela, dyrektora z takimi rodzicami. Często nie odbierają oni telefonu, zmieniają numery telefonu nie informując szkoły, nie odpowiadają na maile do nich kierowane przez pocztę internetową lub dziennik elektroniczny. Problem ten zaczyna być również widoczny już na poziomie wychowania przedszkolnego.

2. Coraz większym problemem w szkołach podstawowych jest **dostosowanie pomieszczeń obecnych budynków szkół do** nowych, coraz bardziej restrykcyjnych **wymogów przepisów przeciwpożarowych czy Głównego Inspektoratu Sanitarnego**. Szczególnie ujawniło się to w obecnym czasie nowych obostrzeń przeciwdziałających pandemii. Budynki obu szkół podstawowych są budynkami powstałymi w XIX wieku i są objęte ochrona zabytków co często ogranicza możliwości remontu lub dostosowania budynków do zaleceń p.poż i sanepidu. Sale lekcyjne są zbyt małe i często nie spełniają dzisiejszych norm dot. Wymaganej powierzchni na jednego ucznia. Utrudnia to takie umeblowanie klasy z dostosowaniem do wymogów dot. odpowiednich odległości ławek od tablicy itp. Rozwiązania architektoniczne budynków korytarze, wysokie sufity itp. są stałym problemem na jaki przy każdej kontroli zwraca uwagę sanepid.

3. Problem niedostosowania technicznego szkół do obecnych wymogów obiektów edukacyjnych poddawany był szerokiej dyskusji społecznej. Rozwiązania jakie były proponowane to m.in. wykorzystanie budynku obecnego Zespołu Szkół Ogólnokształcących pomysł ten nie jest jednak rozwiązaniem ekonomicznym – budynek ten nie jest w żaden sposób dostosowany do uczniów szkoły podstawowej, brak boiska bezpośrednio przylegającego do budynku szkoły (boisko znajduje się po drugiej stronie ulicy), brak placu zabaw, brak stołówki itp. Najlepszym rozwiązaniem była by budowa nowej, nowoczesnej szkoły, która będzie służyła wszystkim dzieciom z Kowar. Coraz częściej w debacie publicznej pojawia się umiejscowienie nowej szkoły na terenie przy ul. Staszica, obecnie teren pozyskany i należący do Szkoły Podstawowej nr1. **Nowa szkoła była by wszechstronnym Centrum Edukacyjnym**. Od 2003 r. realizowana jest koncepcja rozbudowy Szkoły Podstawowej nr 1 w Kowarach i przekształcenia jej w Centrum Edukacyjne. Miasto Kowary w 2006 r. zleciło przygotowanie Studium Wykonalności w zakresie koncepcji rozbudowy szkoły. W 2011 r. koncepcja została uaktualniona.

Pozyskane zostały działki pod budowę, które w planie zagospodarowania przestrzennego przeznaczone są na cele oświatowe. Od PTTK odzyskany został budynek po byłym zakładzie remontowo - budowlanym. Pozyskano środki zewnętrzne na remont ww. budynku, który w 2014 r. został oddany do użytku jako Centrum Wczesnej Terapii Zdrowotnej dla uczniów z potrzebami pomocy psychologiczno - pedagogicznej. Wybudowany został zespół boisk Orlik. Kotłownia gazowa w budynku Centrum ma możliwości zasilania nowo powstałych budynków szkolnych. Planowane w Studium wykonalności zakłada przekształcenie budynku I szkoły w Centrum dydaktyczne z biblioteką i czytelnia multimedialną, w tym także dla mieszkańców Kowar, a także popołudniowe kluby i pracownie dla dzieci z Kowar.

4. W budynku II koncepcja zakładała stworzenie centrum gastronomii na parterze budynku i **utworzenie schroniska dla dzieci i młodzieży** odwiedzających Kowary w ramach wycieczek szkolnych i wypoczynku kolonijnego i feryjnego. Zainteresowanie miejscami noclegowymi jest duże (doświadczenia z czasu, kiedy szkoła organizowała wypoczynek letni i zimowy).

5. Dodatkowym problemem jest wciąż spadający przyrost naturalny w Kowarach, liczba urodzeń drastycznie się zmniejsza (w 2019 r. wg danych statystycznych urodziło się 73 dzieci, w 2020 r. - 60 dzieci). Prognozy demograficzne wskazują na jeszcze większy spadek urodzeń. W opracowaniu Instytutu Terytorialnego we Wrocławiu podano prognozowany stan liczby mieszkańców Kowar do 2035 roku. Dla porównania dzieci w wieku od 5 do 9 lat w roku 2020 było 444, w 2025 r. przewiduje się w tym przedziale 402 dzieci, a w roku 2030 - 352 dzieci. Tendencje w demografii i uwarunkowania ekonomiczne są powodem do podjęcia decyzji o **budowie nowej szkoły** w niedalekiej perspektywie czasowej.

6. W perspektywie najbliższych lat istnieje konieczność rozpoczęcia dyskusji nad sposobem organizacji systemu placówek oświatowych na terenie miasta w kontekście perspektywy demograficznej w Kowarach.

2. 6. Kultura, sport i rekreacja.

2.6.1. Kultura.

Kultura - najczęściej rozumiana jest jako całokształt duchowego i materialnego dorobku społeczeństwa. Bywa utożsamiana z rozwojem cywilizacji. Główne dziedziny kultury to np.

- kultura materialna (wszelkie wytwory człowieka, technika umiejętności praktyczne itp.);
- kultura duchowa (literatura, sztuka, teatr, muzyka, film, moda itp.);
- kultura społeczna (normy moralne, ideologia, uczestnictwo w życiu kulturalnym itp.);
- kultura polityczna (systemy wartości i wzorce zachowań partii politycznych, polityków);
- kultura fizyczna (system zachowań i działania związane z dbałością o rozwój fizyczny, wychowanie fizyczne, sport, rekreacja fizyczna, rehabilitacja ruchowa, turystyka itp.).

Rozpowszechnianiem kultury na terenie miasta zajmuje się:

1) Miejski Ośrodek Kultury zlokalizowany w Kowarach przy ul. Szkolnej 2. Miejski Ośrodek Kultury zaspokaja potrzeby kulturalne mieszkańców miasta Kowary, oraz działa w celu rozbudzenia tych potrzeb. Od początku działalności MOK jest instytucją organizującą: imprezy kulturalne i rozrywkowe, plenerowe pikniki rodzinne, spotkania autorskie, wystawy i wernisaże, a także spotkania o charakterze społeczno-politycznym (konferencje, debaty itd.). Do najważniejszych imprez miejskich i inicjatyw organizowanych przez Miejski Ośrodek Kultury w Kowarach należą:

- organizacja cyklu koncertów Kowary – miasto z Kulturą
- organizacja w trakcie wakacji i w czasie ferii zimowych zajęć dla dzieci, warsztatów dla dorosłych itp.
- współudział w imprezach organizowanych przez Gminę Kowary, kowarskie szkoły, stowarzyszenia, instytucje prywatne itp. (program artystyczny, zapewnienie nagłośnienia, animacje i konkursy dla dzieci).
- Arka Karkonoszy - to projekt, który ma na celu archiwizację wspomnień mieszkańców Kowar i regionu oraz dokumentowanie bieżących zdarzeń. Wszystkie archiwizowane materiały dostępne są na specjalnej platformie YouTube.
- Budowa lokalnej telewizji internetowej

Od 2019 roku realizowany jest projekt „Ocalmy pamięć Karkonoszy!”, w ramach którego powstają materiały filmowe dokumentujące społeczną, architektoniczną rzeczywistość Kowar. W wyniku tej działalności powstał kanał Arka Karkonoszy, który nagrywa wywiady i tworzy materiały newsowe. Projekt kończy się w 2021 roku.

Przy Miejskim Ośrodku Kultury działają m.in.:

- Kowarska Orkiestra Rozrywkowa wyposażona w profesjonalny sprzęt muzyczny. Orkiestra gości na imprezach miejskich organizowanych w Kowarach, reprezentuje również miasto na festynach poza Kowarami. W ramach tej działalności prowadzone są zajęcia nauki gry na dzieci i młodzieży.

- Folklorystyczny Amatorski Zespół Ludowy „Kowarskie Wrzosey”. Od roku 2002 zespół wystąpił na wielu imprezach kulturalnych przed publicznością Dolnego Śląska, zespół występował również na festynach w Czeskiej Republice i Niemczech.

- Kino Za Rogiem. Od 28 listopada 2014 r. Kino działa jako alternatywna propozycja zaspokajania potrzeb kulturowych mieszkańców. Alternatywa polega na tym, że nie tylko animator kina, ale także widz ma wpływ na dobór repertuaru. W kowarskim kinie można obejrzeć nie tylko filmy, ale też transmisje na żywo wydarzeń kulturalnych i sportowych oraz prezentacje multimedialne.

- Teatr 55 – teatr amatorski, którego twórcami i aktorami są kowarzanie, od 2019 roku prowadzi regularne próby, warsztaty oraz wystawia spektakle. Grupa zyskuje coraz większe zainteresowanie wśród mieszkańców. Obecnie działają dwie grupy, które przygotowują dwie sztuki. Z regionalnego rynku zniknął „Teatr Nasz” - teatralna grupa z Michałowic, która na

swoje spektakle 3 razy w tygodniu ściągają stałych widzów. Tę publiczność można by ściągnąć do Kowar. Tym bardziej, że przed pandemią udawało nam się co dwa miesiące grać spektakl dla całej sali, gdzie bilety kosztowały na poziomie 60 zł.

- Galeria Kowar-Art, odnaleźć w niej można dzieła kowarskich i lokalnych artystów.

- Koła zainteresowań: zajęcia dla dzieci i młodzieży szkolnej (np. rytmika, zajęcia teatralne, zajęcia taneczne i artystyczne), zajęcia dla dorosłych (np. tenis stołowy, zumba) działające w głównej mierze komercyjnie.

Kierunki rozwoju MOK:

1. Konieczne jest wykonanie aktualnej dokumentacji i remont budynku MOK – dostosowanie go do potrzeb osób niepełnosprawnych i obecnych przepisów p.poż. oraz aplikowanie o pozyskanie środków zewnętrznych na ten cel.

2. Stworzenie amatorskiego teatru, który będzie grał regularne spektakle komediowe (minimum raz w tygodniu). Spektakle repertuarowe byłyby grane przez nasz teatr albo przez teatry z zewnątrz.

3. Stworzenie corocznego festiwalu teatrów amatorskich AKT (Amatorskie Konfrontacje Teatralne), który byłby z jednej strony ciekawą propozycją dla widzów z Kowar i okolic a z drugiej strony imprezą promującą miasto.

4. Stworzenie ogniska muzycznego i możliwość systemowego kształcenia dzieci i młodzieży. Taki rodzaj edukacji stworzy możliwość przechodzenia poszczególnych stopni zaawansowania nie tylko w nauce gry na instrumentach dętych, ale również na fortepianie, gitarze, skrzypcach i nauce śpiewu. Ognisko muzyczne stworzy podwaliny profesjonalnej edukacji muzycznej – szczególnie dla młodszych dzieci - dostępnej w miejscu zamieszkania z możliwością kontynuowania jej na wyższych poziomach na przykład w szkole muzycznej.

5. Budowa lokalnej telewizji, na bazie doświadczeń projektowych i zakupionego sprzętu, która dokumentowałaby wydarzenia w naszym mieście. Jest to bardzo ważne nie tylko z powodu budowania lokalnej tożsamości, ale też informowania mieszkańców o bieżących wydarzeniach.

6. Stworzenie Centrum Edukacji Multimedialnej dla seniorów. Aktywność centrum będzie oparta o bazę Kina za Rogiem, doświadczenia MOK-u i sale komputerowe szkół. Prowadzenie zajęć dla seniorów z obsługi komputerów, tabletów, smartfonów, poczty internetowej, bankowości i mediów społecznościowych.

2) Urząd Miejski w Kowarach, główne działania kulturalne:

- prowadzenie Sal Tradycji Miasta w budynku B Urzędu Miejskiego (Planowane jest przeniesienie ekspozycji Sal Tradycji z budynku urzędu do przeznaczonego do remontu budynku Dworca Kolejowego przy ul. Kolejowej 8 w Kowarach i zagospodarowanie sal na potrzeby administracyjne Urzędu Miejskiego)

- oprowadzanie turystów po starówce kowarskiej, Ratuszu i Kościele Parafialnym

- organizacja imprezy Kolarski Wjazd Kowary - Okraj i Bieg Górski Kowary - Okraj

- organizacja imprezy Międzynarodowy Zjazd Saniami Rogatymi

- organizacja Kowarskiej Nocy Muzeów (od 2015r.)

- organizacja wakacyjnych spacerów po Kowarach z przewodnikiem

- organizacja cyklicznych wystaw, wernisaży, prelekcji itp.

- współorganizacja Muzycznych Ogrodów Liczyrzepy (współorganizacja imprezy razem ze Związkiem Gmin Karkonoskich)

- współorganizacja imprez i festynów organizowanych przez inne podmioty i instytucje

3) Miejska Biblioteka Publiczna w Kowarach wraz z Filią nr 1 na Wojkowie jest samodzielną instytucją kultury. To miejsce dostępu do wiedzy, edukacji, informacji, kultury i komunikacji społecznej dla mieszkańców Kowar. Podstawowe działania biblioteki to rozwijanie i zaspokajanie potrzeb czytelniczych i informacyjnych społeczności lokalnej, upowszechnianie kultury i czytelnictwa. Ważne jest wykorzystanie lokali bibliotecznych **jako miejsc integracji mieszkańców**. Do końca 2020 roku Filia Biblioteki działała w

pomieszczeniach użyczonych przez Ośrodek Wypoczynkowych Wojków. Od stycznia 2021 Filia nr 1 funkcjonuje pod nowym adresem przy ul. Wojska Polskiego 4/10. Remont został zrealizowany przez gminę w ramach projektu „*Odkrywanie Polsko-Niemieckich Tradycji Piwowarskich*”, współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Współpracy INTERREG Polska-Saksonia 2014-2020. Wynikiem realizacji tego projektu jest m.in. utworzenie **Centrum Wiedzy o Browarnictwie** w budynku Filii nr 1 na Wojkowie, gdzie można obejrzeć **stałą wystawę zdjęć i pocztówek związanych z dawnymi hotelami, pensjonatami i obiektami gastronomicznymi w Kowarach**.

Kierunki rozwoju MBP:

1. Rozszerzenie działań biblioteka jako **miejsca integracji mieszkańców** dla dzieci, młodzieży, seniorów i osób niepełnosprawnych. Zadaniem biblioteki jest ciągle wzbogacanie oferty, integrowanie lokalnej społeczności i wspieranie szkoły w procesie dydaktycznym.
2. Wskazana jest zmiana lokalizacji głównej siedziby biblioteki (zbyt ciasne pomieszczenia w MOK i brak możliwości ich rozbudowy) do innego budynku miasta wraz z zapewnieniem technicznej dostępności dla NSP lub budowa nowej biblioteki, która spełniałaby wymagane standardy dla bibliotek, z miejscami odpowiednio przystosowanymi dla poszczególnych grup wiekowych (dział dla dzieci, młodzieży), miejscami rekreacji, pracy kreatywnej i pracy indywidualnej. Nowoczesna biblioteka powinna posiadać: centrum multimedialne, wystawiennicze, nowoczesną salę konferencyjną, centrum komputerowe, itp. Stworzenie przestronnej infrastruktury biblioteki pozwoli na wykorzystanie jej na spotkania integracyjne mieszkańców, imprezy, konferencje prowadzone również przez inne instytucje miejskie i organizacje pozarządowe. Możliwość organizowania w/w ewentów podniesie atrakcyjność miasta i przyciągnie osoby z zewnątrz.
2. Wykorzystanie istniejącej infrastruktury miejskiej do organizacji letniej czytelnicy – ewentów w terenie poprzez promocja czytelnictwa poza murami biblioteki, np. na powstałej w 2020r. Muszli Koncertowej przy ul. Władysława Jagiellończyka, w altanie w Parku Rekreacji rodzinnej przy ul. Karkonoskiej, postawionej w ramach rewitalizacji parku w 2019r., w „Magicznym Ogrodzie” – miejsce imprez i spotkań plenerowych Stowarzyszenia Miłośników Kowar za Domem Tradycji Miasta, realizowanym przy współpracy z gminą i z dofinansowaniem z grantu LGD Partnerstwo Ducha Gór .
3. Stworzenie punktów stacjonarnej wymiany książek – małe skrzynki na książki w różnych punktach miasta - w celu popularyzacji czytelnictwa na zasadzie: „Weź książkę do przeczytania i oddaj potem oraz zostaw swoją już przeczytaną książkę” .
4. Utworzenie bibliotecznych punktów mobilnych w celu ułatwienia dostępności do księgozbioru bibliotecznego mieszkańcom (brak filii bibliotek na Podgórzu, Krzaczyńie), czyli realizacja projektów związanych z utworzeniem mobilnych punktów bibliotecznych w formie, np. samochodu bibliotecznego.
5. Docelowo stworzenie filii bibliotek na Podgórzu, Krzaczyńie, które będą równocześnie miejscem integracji, spotkań dla mieszkańców tamtych dzielnic.
6. Powiększenie kadry bibliotecznej o osoby z doświadczeniem w pozyskiwaniu środków zewnętrznych krajowych i UE i do realizacji i rozliczania tych projektów w związku z planowanym rozwojem i zwiększeniem ilości działań biblioteki.
7. Ważne jest wprowadzanie i rozwijanie nowych technologii, m.in.: przebudowa strony internetowej biblioteki, tak aby spełniała wymogi dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, podniesienie stopnia zabezpieczenia serwisu internetowego w

zakresie bezpieczeństwa danych, zakup urządzeń samoobsługowych – wrzutnie na książki, oraz szkolenia pracowników w zakresie nowych technologii.

8. Rozszerzanie oferty biblioteki, dot. promocji czytelnictwa, współpracy z placówkami oświatowymi i wychowawczymi nawiązywanie współpracy z kolejnymi instytucjami, jak np. Edukacyjny Klub Seniora, Centrum Integracji Organizacji Pozarządowych, Dom Pomocy Społecznej, Warsztaty Terapii Zajęciowej.

9. Rozwój oferty Filii nr 1 na Wojkowie kierowanej do różnych grup społecznych, które aktywizują społeczność dzielnicy Wojków.

10. Rozwój księgozbioru biblioteki (książka tradycyjna) i powiększanie go przez nowoczesne nośniki będące również ułatwieniem dla osób niepełnosprawnych (audiobooki, czytaki, program Legimi).

4) Szkoła Podstawowa nr 1 i Stowarzyszenie Eurojedynka, główne działania:

- organizacja imprezy Dzień Matki i Dziecka;
- organizacja imprezy Najazd św. Mikołajów na Kowary;
- Kowarski Marsz po zdrowie (od 2015 r.);
- realizacja projektów przy współpracy gminy, jak np.: wybudowanie **Muszli Koncertowej w 2020r. przy ul. Władysława Jagiellończyka** w 2019r. w ramach realizacji LSR 2014-2020, współfinansowane z PROW 2014-2020; powstanie w 2020r. „*Galerii na powietrzu o kompleksie ewangelickim*” na starym cmentarzu ewangelickim przy ul. Ludwika Waryńskiego, projekt grantowy realizowany poprzez LGD Partnerstwo Ducha Gór w ramach realizacji LSR 2014-2020, dofinansowany z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

5) Stowarzyszenie Miłośników Kowar, główne działania:

- prowadzenie w siedzibie SMK Domu Tradycji Miasta - mini muzeum miejskie;
- współorganizacja innych imprez miejskich np. Dni Kowar, Kowarska Majówka itp.;
- realizacja projektów przy współpracy gminy, jak np.: stworzenie w 2020r. „**Magicznego ogrodu**” – **miejsca spotkań kulturalnych w plenerze** z wystawą historii przemysłu kowarskiego za Domem Tradycji Miasta przy ul. Górniczej 1 z dofinansowaniem z PROW za pośrednictwem LGD Partnerstwo Ducha Gór; powstanie Mini Muzeum Piwowarstwa, remont i wyposażenie zostały zrealizowane przez gminę w ramach projektu „*Odkrywanie Polsko-Niemieckich Tradycji Piwowarskich*”, współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Współpracy INTERREG Polska-Saksonia 2014-2020.

6) Stowarzyszenie Miłośników Sportu, główne działania:

- organizacja rodzinnej imprezy Kowarska wiosenna 5 i corocznej Orlik-Olimpiady,
- współudział w innych imprezach organizowanych przez miasto Kowary

7) Szkoła Podstawowa nr 3 i Stowarzyszenie Przyjazna Trójka główne działania:

- organizacja rodzinnych festynów przy szkole;
- organizacja miejskich podchodów;
- udział w konkursach związanych z patronem szkoły - J. Gielniakiem (wybitny polski grafik, tworzył głównie linoryty);
- realizacja projektu „Galeria na powietrzu Józefa Gielniaka” – zagospodarowanie terenu przy budynku szkoły na aleję z ekspozycją poświęconą twórczości patrona szkoły.

8) Zespół Szkół Ogólnokształcących w Kowarach, główne działania:

- organizacja imprezy „Lemowisko” - coroczna impreza integrująca środowisko szkolne oraz społeczność lokalną;
- organizacja Narodowego czytania na Starówce;

- dni otwarte szkoły – „Dzień Patrona” – coroczne obchody związane z patronem LO – możliwość zwiedzenia szkoły i poznania historii szkoły, zwiedzanie sal pamięci i dorobku Stanisława Lema;
- organizowanie WOŚP, sztab w ZSO w Kowarach od 2010 r.;
- od stycznia 2020 roku funkcjonuje w budynku **Edukacyjny Klub Seniora** zarządzany przez MOPS;
- od lutego 2020r. w tych samych pomieszczeniach Edukacyjny Klub Seniora – funkcjonuje **Centrum Integracji Organizacji Pozarządowych** (zostało przeniesione z budynku b Urzędu Miejskiego), nadzorowane przez dyrektora ZSO.

9) Nadleśnictwo Śnieżka, główne działania:

- organizacja zajęć proekologicznych dla społeczności lokalnej
- współudział niemalże we wszystkich imprezach organizowanych przez instytucje miejskie i stowarzyszenia kowarskie.

10) Lokalna Grupa Działania Partnerstwo Ducha Gór jako stowarzyszenie zostało zarejestrowane w KRS 13.01.2009 r. pod nr 0000321321. Utworzone zostało na podstawie ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz. U. z 2013 r., poz. 173 j.t.). Forma prawna została utrzymana w nowej ustawie o rozwoju lokalnym. To szczególnego rodzaju stowarzyszenie, gdzie obok osób fizycznych, członkami zwyczajnymi mogą być także osoby prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego (z wyłączeniem województw). Nadzór sprawuje marszałek województwa. W takim stowarzyszeniu, obok walnego zebrania członków, zarządu oraz organu kontroli wewnętrznej, funkcjonuje dodatkowy organ jakim jest rada, która podejmuje decyzje w sprawie wyboru operacji realizowanych w ramach LSR. Kowary przystąpiły do partnerstwa w 2015 roku a od 2020 roku **LGD zmieniło siedzibę przenosząc się do Kowar do lokalu użytkowego przy ul. 1 Maja 9/2**. W Partnerstwie realizowane są różne inicjatywy kulturowe, inwestycyjne itp., których beneficjentem są kowarskie organizacje NGO. Efektem tej współpracy jest m.in. budowa Muszli koncertowej przy. Ul. Jagiellończyka, Parku Rozrywki Rodzinnej przy ul. Karkonoskiej czy równego rodzaju wydarzenia kulturalne w mieście.

11) Inne:

- współudział osób prywatnych w organizacji imprez kulturalnych/rekreacyjnych np.: Narciarski Marsz na Trutnov (impreza organizowana przez pana Adama Bierowskiego), Otwarty Puchar Kowar w narciarstwie alpejskim i snowboardzie oraz Mistrzostwa Kowar dzieci w narciarstwie alpejskim (imprezy organizowane przez Pana J. Gądomskiego);
- organizacja innych imprez i eventów przez stowarzyszenia i organizacje nieformalne, np.: turnieje tenisa o puchar Burmistrza Kowar (Stowarzyszenie Tenisa Ziemnego „Return”), kowarskie imprezy drewniane od 2015 (Grupa Inicjatywna Kolej Karkonoska), Warsztaty Tkackie (Międzynarodowe Sympozjum Sztuki Włókna), imprezy wędkarskie organizowane przez Stowarzyszenie Alternatywa lub sekcję wędkarską MKS Olimpia, i inne.

Ilość inicjatyw, instytucji i osób indywidualnych ukierunkowanych na działania kulturalne i rekreacyjne w mieście z roku na rok wzrasta. Instytucje miejskie i kowarskie stowarzyszenia gwarantują mieszkańcom w ciągu każdego roku udział w wielu wydarzeniach kulturalnych i rozrywkowych. Działania skierowane są do wszystkich grup wiekowych. W mieście organizowane są festyny dla rodzin z dziećmi (np. Dzień Matki i Dziecka, Najazd św. Mikołajów na Kowary, Międzynarodowy Zjazd Saniami Rogatymi, impreza rodzinna Polska Biega), ale także wydarzenia skierowane dla młodzieży i dorosłych: seanse filmowe, koncerty, prelekcje, warsztaty, wernisaże, wystawy, Galeria Miejska na deptaku prowadzona przez Slow City oraz coroczne plenery rzeźbiarskie, itp.

WNIOSKI:

1. W celu rozwoju działalności MOK – konieczne jest **wykonanie aktualnej dokumentacji i remont budynku MOK – dostosowanie go do potrzeb osób niepełnosprawnych i obecnych przepisów p.poż.** oraz aplikowanie o pozyskanie środków zewnętrznych na ten cel.
2. Przy Miejskim Ośrodku Kultury działają stałe koła zainteresowań dla dzieci i młodzieży, należy **rozszerzyć ofertę o zajęcia dla osób dorosłych i seniorów.**
3. Dla rozwoju biblioteki **konieczna jest zmiana lokalizacji siedziby głównej biblioteki i powstanie dwóch jeszcze filii na Podgórzu i Krzacynie** z wykorzystaniem zasobów miasta, np. przeniesienie do budynku ZSO lub innego budynku komunalnego wraz z zapewnieniem technicznej dostępności dla NSP. Wskazane jest taka lokalizacja, która zapewni miejsce na parking dla samochodów, rowerów, spokój, dostęp do światła dziennego oraz bezpośredni kontakt z zielenią - ogród z możliwością zorganizowania letniej czytelnicy – łączenie czytania z rekreacją na powietrzu. Wskazana jest zmiana lokalizacji również, ze względu na dostosowanie głównej siedziby biblioteki do spełnienia warunków certyfikatu Biblioteki+ .
Certyfikat stwierdza, że, biblioteka funkcjonuje zgodnie z europejskimi standardami, zarówno pod względem infrastruktury, wykorzystania nowoczesnych technologii, jak i obsługi czytelnika.
4. Gmina, stwarzając odpowiednie warunki rozwoju biblioteki, zadba o poziom czytelnictwa, edukacji oraz uczestnictwa w kulturze mieszkańców gminy i **przeciwdziała zjawisku cywilizacyjnego wykluczenia.**
5. Konieczne jest wzmocnienie działań biblioteki oraz jej funkcjonowania poprzez **powiększenie kadry bibliotecznej** (informatyk, dział administracyjny, pracownicy merytoryczni, osoby pozyskujące środki z zewnątrz i realizujące oraz rozliczające te projekty).
6. W Kowarach brakuje także tzw. osiedlowych domów kultury/klubów/centrum kultury dla dzieci, młodzieży i dorosłych, czy po prostu osiedlowych miejsc spotkań na Podgórzu i w Krzacynie - czyli w oddalonych od centrum miasta miejscach, skupiających mieszkańców Kowar, w których mogłyby np. odbywać zajęcia artystyczne, plastyczne, wieczorki poetyckie, spotkania organizacji pozarządowych. Taką funkcję może pełnić, uruchomiona w styczniu 2021 r. Filia nr 1 Biblioteki Publicznej na Wojkowie, przy ul. Wojska Polskiego 4/10
7. W celu zwiększenia efektywności działań obu instytucji kulturalnych MOK i MBP oraz ze względów ekonomicznych (prowadzenie jednej administracji, księgowości - sprawozdawczości) - **wskazane jest połączenie MOK i MBP w jedną samodzielną instytucję kultury.**

2.6.2. Sport i rekreacja.

TABELA 30: Infrastruktura sportowo-rekreacyjna w Kowarach i podmioty nią zarządzające, opiekujące się.

L.P.	Nazwa obiektu	Adres obiektu	Zarządca	Uwagi
1	Stadion Miejski wraz bieżnią lekkoatletyczną	ul. Karkonoska 14 58-530 Kowary	MKS Olimpia Kowary	Dostępne tylko na podstawie porozumienia z zarządcą
2	Park Rekreacji Rodzinnej wraz z placem zabaw i tablicami edukacyjnymi	ul. Karkonoska 58-530 Kowary	Gmina Miejska Kowary	ogólnodostępne
3	Boisko wielofunkcyjne (Krzaczyna)	ul.	Gmina Miejska Kowary	ogólnodostępne
4	Plac zabaw (Wojków)	ul.	Gmina Miejska Kowary	ogólnodostępne
5	Boisko wielofunkcyjne (Matejki)	ul. Matejki 58-530 Kowary	Gmina Miejska Kowary	ogólnodostępne
6.	Plac zabaw (Matejki – „Trójkąt”	ul. Jana Matejki 58-530 Kowary	Gmina Miejska Kowary	ogólnodostępne

7	Siłownia na powietrzu (Matejki - "Trójkąt"	ul. Jana Matejki 58-530 Kowary	Gmina Miejska Kowary	ogólnodostępne
8	Plac zabaw w Parku Miejskim	ul. Parkowa 58-530 Kowary	Gmina Miejska Kowary	ogólnodostępne
9	Korty Tenisowe	ul. Parkowa 58-530 Kowary	Stowarzyszenie Tenisa Ziemnego „Return”	Dostępne po uzgodnieniu z stowarzyszeniem
10	Skate Park	ul. Parkowa 58-530 Kowary	Gmina Miejska Kowary	ogólnodostępne
11	Treningowa ścianka tenisowa	ul. Parkowa 58-530 Kowary	Gmina Miejska Kowary	ogólnodostępne
12	Street Workout	ul. Szkolna 58-530 Kowary	Gmina Miejska Kowary	ogólnodostępne
13	Boisko szkolne przy ZSO Kowary	ul. Szkolna	ZSO Kowary	ogólnodostępne
14	Boisko wielofunkcyjne wraz z placem zabaw (Wiejska)	ul. Wiejska 58-530	Gmina Miejska Kowary	ogólnodostępne
15	Boisko wielofunkcyjne „Orlik 2021”	ul. Staszica 16 58-530 Kowary	Szkoła Podstawowa nr 1	Dostępne w godz. Pracy animatorów od marca - listopada
16	Boisko szkolne	Ul. 1 Maja 72	Szkoła Podstawowa nr 3	Dostępne tylko na potrzeby szkoły
17	Mini plac zabaw	ul. Jeleniogórska 58-530 Kowary	Gmina Miejska Kowary	ogólnodostępny (wykonany w ramach KBO)

Opis większych obiektów infrastruktury sportowo-rekreacyjnej w Kowarach:

Stadion Miejski z pełnowymiarowym boiskiem do piłki nożnej, z odnowionymi w 2014 r. trybunami dla kilkuset widzów oraz **nowo wybudowaną w 2020 r. bieżnią lekkoatletyczną oraz oświetleniem płyty głównej**, współfinansowaną z UE z PRO WD 2014-2020 i EFR. Stadion jest dzierżawiony i użytkowany przez Miejski Klub Sportowy "Olimpia". Na stadionie rozgrywają się liczne mecze piłki nożnej różnych grup wiekowych. Stadion wykorzystywany jest również jako miejsce organizacji amatorskich olimpiad i imprez miejskich. Na stadionie znajdują się: szatnia, toalety, prysznice, które wymagają gruntownego remontu. Planuje się również otwarcie przy stadionie miejskim mini muzeum o tematyce sportowej. Patrząc na wzorzec czeski lub niemiecki, brakuje tu punktu gastronomicznego przy Stadionie.

Park Rekreacji Rodzinnej to nowopowstała infrastruktura rekreacyjna, plac zabaw, alejki i tablice edukacyjne, altana i pomost na stawie przy ul. Karkonoskiej w Kowarach, zrewitalizowany w 2019r. w ramach realizacji LSR 2014-2020, współfinansowany z PROW 2014-2020

Boisko sportowe "Orlik 2012", którym zarządza Szkoła Podstawowa nr 1 w Kowarach. Orlik udostępniony jest mieszkańcom od marca do listopada codziennie z wyłączeniem świąt. Godziny otwarcia boiska udostępnione są na stronie internetowej www.naszorlik.pl. W miesiącach grudzień - luty boisko jest nieczynne. Tzw. "Orlik" dostępny jest dla każdego mieszkańca, można tu grać w piłkę nożną, w siatkówkę, w koszykówkę, skorzystać z bieżni i skoczni do skoku w dal. Na boisku organizowane są również ćwiczenia z w-fu, Orlik-Olimpiady i inne imprezy sportowe. Na boisku znajduje się szatnia, toaleta z prysznicami (2 szt.) oraz trybuny. Istotne są stałe i systematyczne działania naprawcze eksploatowanych urządzeń.

Tzw. małe boiska osiedlowe na Wojkowie, Krzaczyńie i Podgórzu oraz przy ul. Matejki. Infrastruktura techniczna tych boisk w ostatnich latach mocno się poprawiła i obecny ich stan

ocenia się na dobry lub bardzo dobry. Wymagają ciągłego monitorowania i ew. usuwania uszkodzeń na bieżąco.

Korty tenisowe oraz wybudowana w 2012 r. ścianka tenisowa przy ul. Parkowej w Kowarach. Korty i ścianka są zarządzane i użytkowane przez kowarskie Stowarzyszenie Tenisa Ziemnego "Return". Na kortach mieszkańcy mogą korzystać z indywidualnych treningów oraz brać udział w zorganizowanych zawodach i rozgrywkach, które organizuje stowarzyszenie.

Na kortach są trybuny, ale wymagają gruntownego remontu. Brakuje tu toalet i pryszniców.

Tzw. siłownia pod chmurką wybudowana w 2015 r. przy ul. Matejki w Kowarach. Siłownia składa się z 12 urządzeń (6 urządzeń po 2 stanowiska) do ćwiczeń różnych partii ciała. Jest ona dostępna dla mieszkańców przez całą dobę. To pierwsza tego typu inwestycja w Kowarach. Miasto planuje w przyszłości w różnych częściach Kowar postawić takie siłownie. Istotne są stałe i systematyczne działania naprawcze eksploatowanych urządzeń.

Street Workout przy ul. Szkolnej w Kowarach. Zewnętrzne urządzenia do ćwiczeń fizycznych opartych głównie o kalistenikę przy wykorzystaniu specjalnie zaprojektowanych urządzeń typu drążki drabinki itp. Urządzenia zostały zamontowane w 2018 roku po wcześniejszym przeprowadzeniu ankiety wśród mieszkańców dot. miejsca montażu.

SkatePark przy ul. Parkowej - Powstanie skateparku w Kowarach jest inicjatywą młodzieży, która pisała petycję do władz o budowę takiego obiektu. Na dawnych kortach tenisowych tzw. asfaltowych, które od lat były nieużywane, wybudowano w 2017 r. młodzieży upragniony park. Skatepark jest projektem młodych mieszkańców Kowar, którzy sami wybierali wyposażenie.

WNIOSKI:

1. W Kowarach **wskazane jest gospodarne i racjonalne zarządzanie obiektami sportowo-rekreacyjnymi**, np. poprzez wydierżawianie lub użyczanie tych obiektów podmiotom prywatnym lub prężnie działającym stowarzyszeniom i pozyskiwanie środków na ich rewitalizację.
2. W mieście Kowary wskazane jest **powstanie nowej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej**: wyciągi narciarskie, większa ilość siłowni pod chmurką i placów zabaw w różnych częściach miasta, miejsce rekreacji rodzinnej z kajakami i rowerami wodnymi, ścieżki rowerowe, pumtrack, np. przy ul. Zamkowej i singiel track na terenach leśnych.
3. Inwestycje związane z infrastrukturą sportowo-rekreacyjną będą miały z pewnością duży wpływ na zrównoważony rozwój miasta, przyciągną inwestorów, zwiększą ilość odwiedzin potencjalnych turystów.
4. Dla efektywniejszego wykorzystania obiektów sportowo-rekreacyjnych wskazane jest **skupienie tych obiektów pod jednym zarządem**, np. ZEJK, który zajmowałaby się koordynowaniem funkcjonowania istniejącej bazy sportowo-rekreacyjnej i bieżącymi naprawami eksploatacyjnymi oraz ich remontami i rozbudową.

2.6.3. Działania sportowe i rekreacyjne.

Miasto Kowary może pochwalić się kilkoma inicjatywami sportowymi, które wpisały się w historię Kowar i odniosły duży sukces.

Najważniejszą imprezą sportową organizowaną przez Gminę Kowary jest **Kolarski Wjazd Kowary-Okraj** (impreza organizowana od roku 1997 i zainicjowana przez PSP Kowary) oraz współtowarzyszący kolarskiemu wjazdowi od roku 2014 **Bieg Górski Kowary-Okraj**. Imprezy skierowane są zarówno dla amatorów jak i zawodowych klubów sportowych. Imprezy te ewaluują i z roku na rok uczestniczy w nich coraz więcej zawodników i amatorów.

Ogromnym sukcesem cieszy się organizowana od 2002r. przez miasto zimowa impreza **Międzynarodowy Zjazd Saniami Rogatymi**. Turyści odwiedzający w sezonie zimowym Karkonosze mają możliwość czynnego uczestnictwa w zjazdach rekreacyjnych wzbogacając swój program pobytu o oryginalną atrakcję, wpisaną we wspólną tradycję polskich i czeskich Karkonoszy. To bardzo kolorowa i rodzinna impreza, która z roku na rok przyciąga do Kowar coraz większą liczbę turystów.

Dzięki innym podmiotom (stowarzyszenia, osoby prywatne, Miejski Klub Sportowy „Olimpia”) również prowadzone są liczne akcje sportowe. I tak na przykład:

- * Miejski Klub Sportowy „Olimpia” Kowary w ramach działalności klub prowadzi sekcje sportowe w różnych dyscyplinach sportu (np. piłka nożna, siatkówka, koszykówka, sekcja wędkarska), prowadzi i organizuje imprezy sportowe, szkolenia sportowe, propaguje wśród dzieci, młodzieży osób dorosłych sportowy tryb życia. Ponadto organizacja ta jest organizatorem i inicjatorem cyklicznego wydarzenia sportowo-kulturalnego – pn. Festyn Rodzinny „Kowary miasto Sportu”

- * Stowarzyszenie Miłośników Sportu stwarza wiele możliwości wszechstronnego oraz harmonijnego rozwoju sprawności fizycznej i sfery osobowości dzieci, młodzieży i dorosłych poprzez organizację imprez sportowych, takich jak np. Kowarska Wiosenna 5, Orlik Olimpiady.

- * Stowarzyszenie Pro-Kowary od wielu lat organizuje w Kowarach imprezę sportową pod nazwą Bieg Piwosza i Bieg Kubusia w Kowarach. Celem tej imprezy jest popularyzacja biegów jako powszechnej formy aktywności, promocja walorów turystycznych Kowar i okolic oraz popularyzacja aktywnych form wypoczynku, rekreacji i sportu zarówno wśród dzieci jak i młodzieży oraz osób dorosłych.

- * Stowarzyszenie Eurojedynka organizuje kilka wydarzeń o charakterze kulturalno-rozrywkowym ale również sportowym jak chociażby Kowarski marsz Po zdrowie

- * Stowarzyszenie Wędkarskie „Alternatywa” i Sekcja Wędkarska „Pod Dębem” MKS Olimpia Kowary organizują zawody wędkarskie,

- * Stowarzyszenie Tenisa Ziemnego „Return” organizuje liczne zawody tenisa ziemnego,

- * Stowarzyszenie Kowary Biegają, organizują akcję Pidżama Run raz w miesiącu i zajmują się oznakowaniem tras biegowych na terenie Kowar,

- * osoby prywatne też inicjują działania sportowe i aktywność fizyczną w Kowarach. Przykładem mogą być takie imprezy jak np. Narciarski Marsz na Trutnov (impreza organizowana przez pana Adama Bierowskiego), Otwarty Puchar Kowar w narciarstwie alpejskim i snowboardzie oraz Mistrzostwa Kowar dzieci w narciarstwie alpejskim (imprezy organizowane przez pana Jerzego Gadomskiego).

WNIOSKI:

1. **Propagowanie i rozwijanie kultury fizycznej**, sportu i rekreacji wśród dzieci, młodzieży i osób dorosłych jest dobre dla rozwoju i zdrowia, a także dla integracji społecznej.
2. Należy **podtrzymywać tradycje sportowe i rozwijać** je w przyszłych latach, aktywizując przy tym społeczność lokalną.

2. 7. Gospodarka mieszkaniowa.

2.7.1. Zasoby mieszkaniowe i budownictwo mieszkaniowe.

Problematyka dotycząca stanu gospodarki mieszkaniowej Gminy Miejskiej Kowary zbliżona jest do poziomu występującego w skali kraju, a szczególnie regionu Sudetów. Podobnie kształtują się niedobory związane z mieszkalnictwem. Należą do nich:

- niskie nakłady na bieżące remonty budynków mieszkalnych;
- niezaspokojone potrzeby kwaterunkowe ludności;

- mała powierzchnia użytkowa w m² na 1 osobę;
- wysoki odsetek mieszkań o niskim standardzie;
- mała ilość nowych mieszkań;
- pustostany lokali mieszkalnych jak i budynków wymagających generalnych remontów (ich ilość jest ruchoma ze względu na dokonywane eksmisje, przekwaterowania i remonty).

Liczba budynków mieszkalnych prywatnych na dzień 31 grudnia 2019 roku wyniosła 1225 i na przestrzeni ostatnich 5 lat wzrosła o 43 budynki mieszkalne. Liczba ta zawiera również budynki jednorodzinne. Dane dotyczą budynków mieszkalnych i mieszkalno - usługowych jeśli posiadają jedno mieszkanie; źródło danych BDL

Wzrost ten jest związany w przeważającej mierze z budynkami jednorodzinnymi na przestrzeni ostatnich lat liczba budynków wielorodzinnych wzrosła nieznacznie. Mieszkania w znacznym stopniu są wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne (dane z roku 2019):

- instalacja wodociągowa - 100% ogółu mieszkań
- instalacja kanalizacyjna – 86,3%
- łazienka – 93,4% ogółu mieszkań
- centralne ogrzewanie - 79,7%
- gaz sieciowy - 80% budynków mieszkalnych

TABELA 31: Gmina Kowary - zasoby mieszkaniowe w 2019 r.

Wyszczególnienie	Gmina Kowary 2014r.	Gmina Kowary 2019r.	Przyrost w ciągu 5 lat
Ilość mieszkań	4 434	4 451	17
Liczba izb	15 451	15 544	93
Powierzchnia użytkowa mieszkań w m ²	279 852	282 697	2 845
Liczba budynków mieszkalnych	1 182	1 225	43

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL (Bank Danych Lokalnych).

TABELA 32: Gmina Kowary - wskaźniki charakteryzujące warunki zamieszkania w 2019 r.

Przeciętna:	Gmina Kowary	Powiat Karkonoski	Województwo Dolnośląskie
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ²	63,5	81,5	72,7
Powierzchnia użytkowa na 1 osobę w m ²	26,1	33,4	30,3
Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców	411,6	410,2	416,6
Przeciętna liczba izb w 1 mieszkaniu	3,49	4,00	3,82
Przeciętna liczba osób w 1 mieszkaniu	2,43	2,44	2,40
Przeciętna liczba osób w izbie	0,70	0,61	0,63

Źródło: BDL (Bank Danych Lokalnych).

Powyższe wskaźniki są niższe od średniej charakteryzującej powiat karkonoski. Osiągają także wartości niewiele mniej korzystne od przeciętnego poziomu występującego w województwie. Klasyfikują one jednak Kowary na ostatnim miejscu wśród wszystkich gmin wchodzących w skład powiatu. Sytuacja mieszkaniowa w Kowarach poprawiła się nieznacznie.

W latach 2015 - 2019 nie przybyło nowych mieszkań w ramach budownictwa komunalnego. Zakład Eksploatacji Zasobów komunalnych prowadził rokrocznie remonty zasobów komunalnych. Wykonane w 2019 roku remonty budynków i lokali komunalnych finansowane były ze środków własnych Zarządu Eksploatacji Zasobów Komunalnych i dotacji z budżetu gminy. Na 2019 rok w budżecie Gminy Miejskiej Kowary zagwarantowano kwotę 261.480,00 zł na finansowanie lub dofinansowanie kosztów realizacji inwestycji. Plan został wykonany

w 100%. Zakres robót jest mniejszy niż planowano ze względu na wartość ofert składanych przez wykonawców. W wielu przypadkach wartość kosztorysów na porównywalne zakresy remontów wzrosły o ponad 30%.

TABELA 33: Gmina Kowary - mieszkania oddane do użytku w 2014 r. i 2019 r. Źródło: BDL (Bank Danych Lokalnych).

Wyszczególnienie	Gmina Kowary	Powiat Karkonoski	Województwo Dolnośląskie
Mieszkania oddane do użytku na 1000 ludności w 2014r.	1,84	6,46	4,80
Mieszkania oddane do użytku na 1000 ludności w 2019r.	0,6	4,5	7,60
Powierzchnia użytkowa mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 ludności w m ² w 2014 r.	231,3	608,8	431,6
Powierzchnia użytkowa mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 ludności w m ² w 2019 r.	89,6	494,2	584,6

Od roku 2014 r. do 2019 r. nastąpił wyraźny spadek ilości i powierzchni mieszkań budowanych, co oznacza że jest budowana zbyt mała ilość budynków mieszkalnych w stosunku do potrzeb mieszkańców w Kowarach. Z tego powodu powstaje problem z dostępnością do mieszkań w nowym budownictwie dla wielu rodzin szczególnie młodych. Brak jest możliwości ubiegania się o preferencyjne kredyty mieszkaniowe - na rynku mieszkalnictwa prywatnego, natomiast w sferze budownictwa komunalnego powoduje to długie oczekiwanie na przydział mieszkania dla rodzin będących w słabszej kondycji finansowej.

WNIOSKI:

1. Nadal konieczne jest **inwestowanie w infrastrukturę mieszkaniową** pod względem rozbudowywania i rewitalizowania istniejących zasobów oraz stwarzania warunków do powstawania nowych budynków mieszkalnych jedno- i wielorodzinnych. Szacuje się że przez najbliższe lata liczba mieszkań komunalnych w Kowarach będzie się zmniejszała poprzez wykup lokali przez najemców.
2. Miasto powinno **zaangażować się w budownictwo społeczne**, pozyskiwanie mieszkań socjalnych lub tzw. mieszkania tymczasowe oraz większe zaangażowanie w pozyskiwanie deweloperów, dzięki którym stworzyła by się baza nowych lokali.
3. Istnieje konieczność wyznaczenia w zasobach gminy lub **pozyskania od KOWR-u działek pod budownictwo mieszkaniowe**, które będzie realizowane przez Gminę w ramach programów rządowych.

2.7.2. Własność komunalna.

Na dzień 01.01.2019 r. w zarządzie Zarządu Eksploatacji Zasobów Komunalnych w Kowarach pozostawały 63 budynki 100% gminne o ogólnej powierzchni użytkowej 13 380 m².

W budynkach wspólnot mieszkaniowych, w których gmina posiada udziały, znajdowało się 507 lokali o łącznej powierzchni 19 813 m².

TABELA 34: Zasoby mieszkaniowe stanowiące własność Gminy Miejskiej Kowary w 2019 r. - szczegółowe dane.

Lp.	Wyszczególnienie	Powierzchnia w m2	Ilość lokali
1.	Budynki stanowiące wyłączną własność Gminy zarządzane przez ZEZK w Kowarach w tym:	13 380	63 budynki
1.1.	Lokale zarządzane przez ZEZK w Kowarach	13 380	334
	A) lokale mieszkalne	12 570	299
	w tym: lokale socjalne	1 515	53
	B) lokale użytkowe	359	6
	C) pozostałe lokale (pomieszczenia gospodarcze , garaże)	451	29
2.	Lokale gminne w budynkach Wspólnot Mieszkaniowych zarządzanych przez ZEZK, w tym;	15 452	392
	A) lokale mieszkalne	13 896	321
	B) lokale użytkowe	958	15
	C) pozostałe lokale	598	56
3.	Lokale gminne w budynkach WM w obcym zarządzie , w tym:	4 361	115
	A) lokale mieszkalne	3 150	73
	B) lokale użytkowe	750	9
	C) pozostałe lokale (pomieszczenia gospodarcze, garaże)	461	33

Źródło: ewidencja własna Gminy.

TABELA 35: Zasoby mieszkaniowe stanowiące własność Gminy Miejskiej Kowary w 2014 r. i 2019 r. Źródło: ewidencja własna Gminy.

Wyszczególnienie	Własność Gminy Miejskiej Kowary	% ogółu zasobów
Mieszkania w 2014 r.	813	18,33
Powierzchnia użytkowa w m ² w 2014r.	35 544	12,70
Mieszkania w 2019 r.	507	11,39
Powierzchnia użytkowa w m ² w 2019 r.	19 813	7,00

Stan zasobów lokali mieszkalnych w zarządzie ZEZK zmniejszył się w okresie 5 lat o 306 ze względu na wykup lokali przez najemców. W wyniku sprzedaży mieszkań komunalnych spadł udział lokali komunalnych w stosunku do ogółu zasobów mieszkaniowych gminy w przeciągu 5 lat o 6,94%. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania komunalnego wynosi 43,72 m².

Wg danych GUS w 2019 r. gmina dysponowała 53 lokalami socjalnymi o łącznej powierzchni 1515 m², co daje przeciętną powierzchnię mieszkania socjalnego równego 28,58 m². Na koniec 2019 r. w zarządzie ZEZK były 34 lokale użytkowych (dwa lokale użytkowe oddano w najem na magazyny, jeden lokal użytkowy przekazano w najem Fundacji i jeden

Stowarzyszeniu). Zmniejszyła się ilość umów na lokale socjalne o 8, ze względu na wzrost dochodów gospodarstwa domowego przez najemców.

W zasobie ZEJK znajdują się dwa mieszkania chronione :

1. Kowary Leśna 12A/1 o powierzchni 58,16 m²
2. Kowary Waryńskiego 25/4 o powierzchni 90 m²

ZEJK w najbliższej dekadzie ma w planach we współpracy z MOPS przystosowanie 2-3 lokali komunalnych na lokale chronione. Jednakże patrząc z perspektywy demograficznej, starzejącego się społeczeństwa oraz skutków Covid 19 nie jesteśmy w stanie określić i przewidzieć czy zamierzenia te zostaną zrealizowane.

Podstawowym źródłem pokrycia kosztów eksploatacji mieszkań jest czynsz. Poniższe zestawienie przedstawia wpływy z czynszów najmu oraz wpływy z opłat niezależnych od wynajmującego, tj. wpływy za wodę i ścieki, centralne ogrzewanie oraz za odpady komunalne w latach 2014-2019.

TABELA 36: Wartość naliczanych czynszów najmu oraz dokonane wpływy, dot. lokali komunalnych. Źródło: ewidencja własna Gminy.

Lp.	Rok	Wartość naliczeń czynszowych	Wartość wpłat	Różnica 3-4
1.	2.	3.	4.	5.
1.	2014	3 057 634,68	2 841 201,68	-21 6433,00
1.	2014	3 057 634,68	2 841 201,68	- 216 433,00
2.	2015	3 099 070,19	3 1263 59,14	+27 288,95
3.	2016	2 976 737,49	2 780 196,26	-196 541,23
4.	2017	2 654 820,42	2 654 090,16	-730,26
5.	2018	2 557 808,75	2 529 410,16	-28 398,59
6.	2019	2 305 750,10	2 016 597,47	-289 152,63
	SUMA:	16 651 821,63	15 947 854,87	-703 966,76

Na przestrzeni lat 2014-2019 (do września) wartość naliczeń czynszowych ulegała zmniejszeniu z powodu :

- sprzedaży lokali mieszkalnych (zmniejszenie powierzchni) ,
- zmiana rozliczeń wody tj. zakładanie wodomierzy w lokalach komunalnych i podpisanie umów indywidualnych.

Mimo prowadzonego procesu windykacyjnego w latach 2014-2019 wpłaty z tytułu należności czynszowych były mniejsze od dokonanych naliczeń o 28,34% tj. o 703.966,76 zł.

Dłużnikami w dużej mierze są osoby fizyczne korzystające z pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, bądź innej formy wsparcia socjalnego lub co do których ZEJK nie posiada informacji o aktualnym miejscu i adresie przebywania (dotyczy to osób pozbawionych praw do lokalu lub dysponowania pomieszczeniem).

Powody dla których najemcy nie płacą, są różne. Głównie są to problemy finansowe: brak środków na bieżące opłaty i spłatę zadłużenia albo zły stan zdrowia niepozwalający na podjęcie pracy. Ale także nawyk niepłacenia i poczucie, że nie ma w tym przypadku konsekwencji odczuwalnych tak jak, przy niezapłaceniu rachunku za telefon czy energie elektryczną. W przypadku zadłużenia z tytułu najmu lokalu mieszkalnego proces windykacji jest długotrwały i często kończy się umorzeniem postępowania przez komornika. Wprowadzenie programu 500+ w żaden sposób nie wpłynęło na wzrost w liczbie osób płacących regularnie swoje zobowiązania czynszowe.

Problem zadłużenia dotyczy około 100 najemców lokali, których zaległości czynszowe wynoszą ponad 2 000 zł. i w poszczególnych latach utrzymuje się na podobnym poziomie. Są to najczęściej zadłużenia wieloletnie osób korzystających na stałe lub okresowo z pomocy MOPS-u, znajdujących się w trudnej sytuacji zdrowotnej, trwale bezrobotnych, nie posiadających żadnych stałych źródeł dochodu.

W sytuacji proponowania podjęcia pracy w zamian za odpracowanie czynszu, osoby te nie podejmują wysiłku lub po wcześniejszej pozytywnej deklaracji odstępują od pracy po pierwszych próbach jej podjęcia. Można w tych przypadkach mówić o mechanizmie wyuczonej bezradności. Jednocześnie wielokrotnie do Komisji Mieszkaniowej wpływają wnioski członków tych rodzin z prośbą o przyznanie samodzielnego mieszkania udokumentowania dochodów pozwalających utrzymać samodzielnie mieszkanie. Jest to rzeczywisty problem społeczny naszego miasta polegający na powielaniu schematów utrwalanych pokoleniowo w rodzinach znajdujących się w sytuacji deprywacji potrzeb życiowych.

TABELA 37: Podwyżki i obniżki stawki czynszu w lokalach mieszkalnych w Kowarach. Źródło: ewidencja własna Gminy.

PODWYŻKI		OBNIŻKI	
Czynniki wpływające na poziom czynszu (standard lokalu)	Wskaźnik podwyżki	Czynniki wpływające na poziom czynszu (standard lokalu)	Wskaźnik obniżki
- za ciepłą wodę użytkową dostarczoną centralnie	10 %	- za zły stan techniczny budynku	5 %
- za lokalizację w ścisłym centrum	10 %	- za zły stan techniczny budynku	5 %
		- za posadzkę poniżej poziomu gruntu	5 %
		- za brak instalacji gazowej	5 %
		- za brak łazienki lub łazienkę poza lokalem	5 %
		- za w.c. poza lokalem	5 %
		- za brak c.o.	10 %
		- za "ciemną kuchnię"	5 %

Wskazane jest wprowadzenie systematycznych corocznych podwyżek czynszu, które umożliwią pokrycie kosztów administracji i remontów bieżących, wysokość czynszu będzie zmieniana z zachowaniem terminów wypowiedzenia w lipcu każdego roku, celem polityki czynszowej jest dążenie do zrównoważenia wydatków na utrzymanie zasobu z dochodami z tytułu czynszów za najem lokali mieszkalnych.

Z uwagi na stan techniczny większości lokali z zasobu gminy stawka czynszu jest obniżana o liczne ulgi, co powoduje, że stawka faktyczna czynszu najmu za m² powierzchni użytkowej jest w większości przypadków bardzo niska i zdarza się tak, że nawet nie pokrywa wartości zaliczki na poczet funduszu remontowego w tych wspólnotach gdzie taki fundusz założono (stawki wynoszą od 0,20 do 4zł/ m² powierzchni lokalu). Niskie stawki czynszu w mieście powodują również, że brak jest środków z przychodu za czynsze na odtworzenie lub podniesienie standardu wynajmowanego lokalu. Kwota czynszu pokrywa zazwyczaj tylko koszty wynagrodzeń i innych świadczeń związanych z wynagrodzeniami ZEŻK. I w niewielkim stopniu oraz nie we wszystkich wypadkach przychodu z czynszu za lokal starczą na pokrycie kosztów wkładu na fundusz remontowy.

WNIOSKI:

1. W celu rozwiązania w dostatecznym stopniu potrzeb mieszkaniowych mniej zamożnych obywateli konieczne jest **ciągłe opracowywanie planu rozwoju budownictwa i modernizacji** istniejących zasobów o niskim standardzie technicznym. W ostatnich latach znacznie zwiększyły się nakłady finansowe na remonty i modernizację zasobu mieszkaniowego. Jednakże biorąc pod uwagę wiek i ich wyposażenie, wskazane jest zabezpieczenie znaczących środków na poprawę stanu technicznego i estetyki.
2. Zarząd Eksploatacji Zasobów Komunalnych zamierza do końca 2030 roku zejść z zasobów mieszkań komunalnych do ok. 230-270 lokali, które pozostaną tylko lokalami komunalnymi zamiennymi i socjalnymi.
3. Zarząd Eksploatacji Zasobów Komunalnych na kolejne lata działalności przyjmuje założenie, że zajmie się **zarządzaniem większością zasobów mienia komunalnego**, jak: obiekty sportowe i rekreacyjne, oświetlenie ulic, utrzymanie zieleni miejskiej i dróg gminnych w okresie letnim i zimowym.
4. Stworzenie w Kowarach miejsc noclegowych rozproszonych po obrzeżach miasta z przeznaczeniem dla osób niepłatących, od których nie możemy uzyskać odpłatności za czynsz oraz zaległości, a nie można pozostawić ich bez miejsca do zamieszkania lub przekształcenie jednego z budynków komunalnych we współpracy z MOPS z przeznaczeniem na mieszkania rotacyjne, tymczasowe. Przy lokalach rozproszonych będzie większy nadzór nad tym, co się tam dzieje, poza tym, jeśli będą one na peryferiach miasta będzie to bodziec dla tych mieszkańców, aby przestać uchylać się od płatności, gdyż dostęp do udogodnień życia dostępnych w centrum miasta, będzie znacznie ograniczony.
5. Polityka czynszowa: Stawka bazowa czynszu będzie ustalona dla lokalu standardowego przed uwzględnieniem czynników obniżających standard lokalu.
6. Coroczna waloryzacja czynszów w lokalach komunalnych może spowodować **zatrzymanie procesu degradacji miejskiej substancji mieszkaniowej**.

2.7.3. Polityka przestrzenna gminy w zakresie budownictwa mieszkalnego

Politykę przestrzenną gminy kreuje studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, które opracowano na podstawie uchwały Rady Miejskiej w Kowarach nr 247 z dnia 28.05.1998 roku ze zmianami. Ostatnia aktualizacja studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego przeprowadzona została w roku 2016 (Uchwała Nr XXX/150/16 Rady Miejskiej w Kowarach z dnia 17 listopada 2016 r.).

Zgodnie ze stanem na dzień 31 grudnia 2019 r. obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego objęto ok **2960 ha**, co stanowi ok. **80% powierzchni gminy**. 20% powierzchni gminy nie objęte miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego stanowią teren Lasów Państwowych, na których prowadzona jest gospodarka leśna.

W przypadku, gdy dla określonego terenu nie uchwalono miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, przedsięwzięcia są realizowane w drodze ustalenia warunków zabudowy i zagospodarowania terenu. W roku 2019 nie wydano decyzji ustalającej warunki zabudowy i zagospodarowania przestrzennego.

Ostatnie uchwały dotyczące MPZP zostały podjęte w 2018 roku, wtedy to Rada Miejska w Kowarach uchwaliła 2 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

przestrzennego, które opracowano na podstawie uchwały Rady Miejskiej w Kowarach nr 247 z dnia 28.05.1998 roku ze zmianami. Ostatnia aktualizacja studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego przeprowadzona została w roku 2016 (Uchwała Nr XXX/150/16 Rady Miejskiej w Kowarach z dnia 17 listopada 2016 r.).

Zgodnie ze stanem na dzień 31 grudnia 2019 r. obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego objęto ok **2960 ha**, co stanowi ok. **80% powierzchni gminy**. 20% powierzchni gminy nie objęte miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego stanowią teren Lasów Państwowych, na których prowadzona jest gospodarka leśna.

W przypadku, gdy dla określonego terenu nie uchwalono miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, przedsięwzięcia są realizowane w drodze ustalenia warunków zabudowy i zagospodarowania terenu. W roku 2019 nie wydano decyzji ustalającej warunki zabudowy i zagospodarowania przestrzennego.

Ostatnie uchwały dotyczące MPZP zostały podjęte w 2018 roku, wtedy to Rada Miejska w Kowarach uchwaliła 2 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

MAPA 4: Uszczegółowienie zagospodarowania terenów następuje w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.
Źródło: ewidencja własna Gminy.

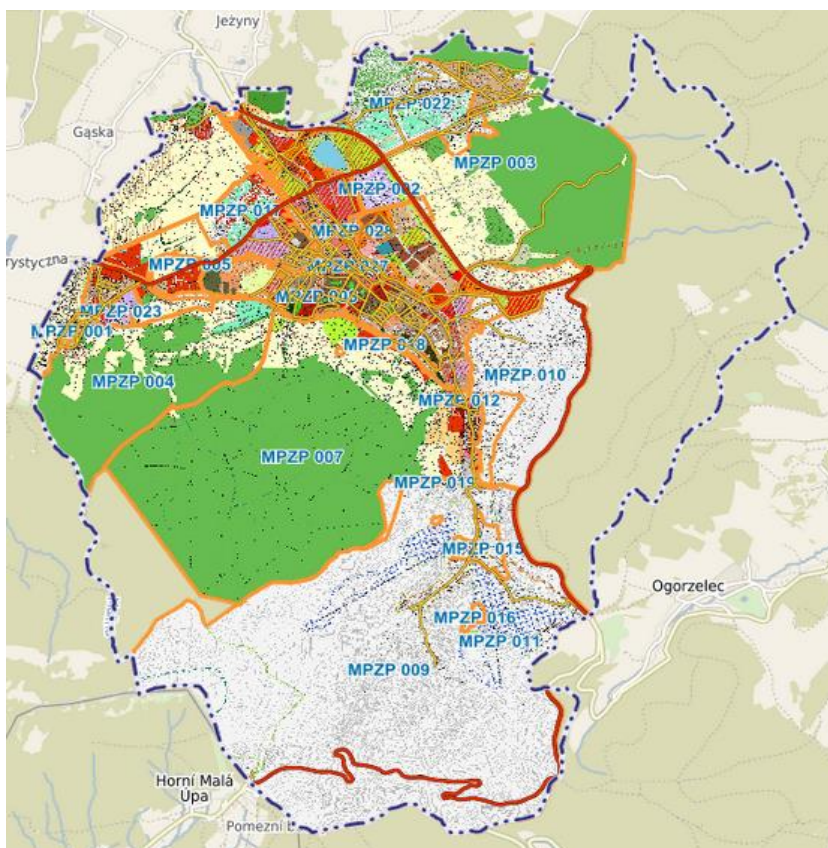

TABELA 38: Zestawienie uchwał Rady Miejskiej dotyczącej planów zagospodarowanie przestrzennego w 2018 roku.

Lp.	Nazwa	Nr uchwały data
1.	Uchwała Rady Miejskiej w Kowarach w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Kowary dla jednostki urbanistycznej Kowary – Centrum B.1	XLVII/255/18 15.06.2018 r.
2.	Uchwała Rady Miejskiej w Kowarach w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Kowary dla obszaru położonego w jednostce urbanistycznej Podgórze – część Południowa	XLIX/271/18 14.09.2018

Obowiązujący miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wyznacza tereny pod zabudowę mieszkaniową o łącznej powierzchni ponad 86,3 ha, w tym: własność gminy to 27,5 ha. Oznacza to, że rezerwy planu zapewniają realne potrzeby obecnych mieszkańców. Problemem jest jednak skomunikowanie tych terenów z drogami dojazdowymi i gminnymi jak również stan ich uzbrojenia.

W 2019 roku rozpoczęto prace nad aktualizacją studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz zmian w MPZP. Tematem tym zajmowała się kilkakrotnie Komisja Budżetowo-Gospodarcza RM. W oparciu o jej prace i wnioski zostały przygotowane materiały do projektów uchwał, które w 2020 roku trafiły pod obrady Rady Miejskiej.

W roku 2020 na podstawie podjętych Uchwał Rady Miejskiej w Kowarach przystąpiono do sporządzenia:

- miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszarów położonych w jednostce urbanistycznej Kowary Centrum - edycja 2020 r.
- miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszarów położonych w jednostce urbanistycznej Kowary Wojków - edycja 2020 r.
- miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla działki nr 103/34 położonej w jednostce urbanistycznej Kowary Krzaczyzna
- miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszarów położonych w jednostce urbanistycznej Kowary Krzaczyzna – edycja 2020r.
- zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Kowary dla jednostki urbanistycznej KOWARY KRZACZYNA A
- zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Kowary.

Celem planów jest dokonanie lokalnych korekt ustaleń obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego stosownie do potrzeb gminy oraz złożonych wniosków dysponentów nieruchomości.

Uchwała w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Kowary podjęta została w celu zmiany dotychczasowych ustaleń, dotyczących przeznaczenia i zasad zagospodarowania 7 obszarów w obrębie miasta Kowary, a także w celu obniżenia klasy technicznej projektowanej drogi z rejonu centrum Kowar do Podgórza.

2.7.4 Rozwój budownictwo mieszkaniowego w gminie poprzez finansowanie zewnętrzne.

Bank Gospodarstwa Krajowego Region Dolnośląski

1. Fundusz Dostępności – nowe możliwości likwidowania barier w budynkach

Program skierowany jest do: sektora publicznego, spółdzielni, wspólnot mieszkaniowych i TBS-y, podmiotów tworzących system szkolnictwa wyższego i nauki oraz instytucji kultury.

BGK wspólnie z pośrednikami finansowymi udzielają preferencyjnych pożyczek na likwidację barier architektonicznych, co ma skutkować zapewnieniem dostępności budynków dla osób ze szczególnymi potrzebami m.in. osób z niepełnosprawnościami, rodziców z dziećmi oraz osób starszych. Inwestycje przyczynią się do zapewnienia osobom mającym trwałe lub czasowe ograniczenia w mobilności lub percepcji możliwość udziału w życiu społecznym i publicznym poprzez swobodniejszy dostęp do dóbr i usług. Finansowanie udzielane przez BGK może być częściowo umorzone lub połączone z dotacją ze środków PFRON.

Pożyczka z Funduszu Dostępności może być przeznaczona na przykładowy zakres inwestycji, np. bariery wewnętrzne i zewnętrzne:

- dobudowa szybu windowego oraz zakup i montaż dźwigu osobowego
- Wymiana lub modernizacja dźwigu osobowego (niedostosowanego dla osób o szczególnych potrzebach)
- modernizacja ciągów komunikacyjnych
- prace związane z likwidacją różnic wysokości podłoża
- dostosowanie przestrzeni wspólnych do osób ze szczególnymi potrzebami
- odpowiednie oznakowanie wewnątrz budynku
- budowa lub modernizacja dojścia do budynku mieszkalnego
- kompleksowa modernizacja wejścia do budynku (np. montaż pochylni, platform)
- dojścia do terenów zielonych, miejsc parkingowych oraz śmietników
- zainstalowanie głośnomówiących domofonów na odpowiedniej wysokości

2. Program bezzwrotnego wsparcia budownictwa z Funduszu Dopłat

Celem rządowego programu bezzwrotnego finansowego wsparcia budownictwa jest zwiększenie zasobu lokali mieszkalnych oraz lokali i pomieszczeń z zakresu pomocy społecznej, służących zaspokajaniu potrzeb osób o niskich i przeciętnych dochodach.

Pomoc realizowana jest w formie bezzwrotnego wsparcia dla podmiotów, głównie gmin, tworzących zasób mieszkaniowy może zostać udzielone na:

- **utworzenie lokali mieszkalnych na wynajem o ograniczonym czynszu, w tym lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu gminy** – beneficjenci wsparcia mogą ubiegać się o dofinansowanie tworzenia nowych lokali mieszkalnych bez dotychczasowego warunku wydzielenia z gminnego zasobu odpowiedniej liczby lokali socjalnych – konsekwencja wprowadzenie kategorii umów najmu socjalnego lokali mieszkalnych w miejsce wydzielania odrębnego zasobu lokali socjalnych.
- **utworzenie mieszkań chronionych** – tj. mieszkań przeznaczonych m.in. dla osób z zaburzeniami psychicznymi, opuszczających pieczę zastępczą (rodzina zastępcza, młodzieżowy ośrodek wychowawczy, zakład dla nieletnich), a także dla cudzoziemców. Mieszkania te są przeznaczone dla osób, które ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebują wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymagają usług w zakresie świadczonej przez jednostkę całodobowej opieki - art. 53 ustawy o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 z późn. zm.);
- **zakup byłych mieszkań zakładowych** – tj. mieszkań stanowiących przed dniem 7 lutego 2001 r. własność przedsiębiorstw państwowych i spółek handlowych, w których Skarb Państwa był podmiotem dominującym w rozumieniu ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych (Dz. U. z 2018 r. poz. 512);

- **utworzenie noclegowni** – są to budynki lub wyodrębnione części budynków przeznaczone do udzielania noclegu osobom bezdomnym;
- **utworzenie schronisk dla bezdomnych** - są to budynki lub wyodrębnione części budynków przeznaczone do udzielania całodobowego schronienia osobom bezdomnym.
- zwiększenie powierzchni użytkowej noclegowni i schronisk dla bezdomnych – w zakresie powierzchni pomieszczeń mieszkalnych, w tym sypialni, w istniejącej noclegowni lub schronisku domu dla bezdomnych.
- **utworzenie ogrzewalni** - są to tymczasowe schronienia, o których mowa o którym mowa w art. 48a ust 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 z późn. zm.) umożliwiając osobom bezdomnym interwencyjny, bezpieczny pobyt w ogrzewanych pomieszczeniach wyposażonych co najmniej w miejsca siedzące.
- dostosowanie noclegowni i schronisk dla bezdomnych i ogrzewalni - do standardów, o których mowa w przepisach wykonawczych wydanych na podstawie art. 48a ust. 14 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 z późn. Zm)
- **utworzenie tymczasowych pomieszczeń** - **są to** pomieszczenia, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 5a ustawy z dnia 21 czerwca 2001r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1610 z późn. zm.)

W ramach programu finansowane mogą być następujące przedsięwzięcia:

- budowa budynku w tym rozbudowa lub nadbudowa
- remont lub przebudowa budynku niemieszkalnego lub części takiego budynku
- remont lub przebudowa budynku mieszkalnego albo części takiego budynku, jeżeli ze względu na zły stan techniczny, został wyłączony z użytkowania albo zakazano jego użytkowania
- zmiana sposobu użytkowania budynku albo części takiego budynku, wymagająca dokonania remontu lub przebudowy,
- remont lub przebudowa budynku istniejącej noclegowni, schroniska dla bezdomnych, ogrzewalni w celu dostosowania do standardów, o których mowa w przepisach wykonawczych wydanych na podstawie art. 48a ust. 14 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 z późn. zm.)
- kupno lokali mieszkalnych, budynku mieszkalnego albo udziału we współwłasności budynku mieszkalnego
- kupno lokali mieszkalnych, budynku mieszkalnego albo udziału we współwłasności budynku mieszkalnego połączone z ich remontem,
- pokrycie przez beneficjenta wsparcia części kosztów przedsięwzięcia realizowanego przez товариство budownictwa społecznego albo spółkę gminną, polegającego na tworzeniu lokali mieszkalnych przeznaczonych na wynajem przez gminę albo związek międzygminny z prawem do podnajmu,
- pokrycie przez beneficjenta wsparcia części kosztów przedsięwzięcia polegającego na tworzeniu lokali mieszkalnych na wynajem o ograniczonym czynszu powstających w wyniku realizacji inwestycji przez inwestora innego niż gmina lub związek międzygminny.

3. Wsparcie ofiar powodzi.

O finansowe wsparcie dla wniosków na tworzenie lokali mieszkalnych wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu gminy, przeznaczonych do wynajęcia osobom, które utraciły lokal

lub budynek mieszkalny na skutek powodzi, moga ubiegać się gminy poszkodowane w wyniku działania powodzi.

Wsparcie jest udzielane zgodnie z treścią art. 28 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z usuwaniem skutków powodzi (Dz. U. z 2016r. poz. 825 z późn. zm).

4. Umożliwienie finansowania powierzchni dla seniorów.

Jeżeli finansowe wsparcie, jest udzielane na przedsięwzięcie, w wyniku którego powstana lokale mieszkalne, których docelową grupę najemców będą stanowić również osoby starsze w rozumieniu art. 4 pkt 1 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o osobach starszych (Dz. U. poz. 1705), tj. osoby, które ukończyły 60. rok życia, finansowe wsparcie jest udzielane także na utworzenie dodatkowych powierzchni użytkowych przeznaczonych na zaspokajanie potrzeb tych osób.

5. Mieszkanie na Start - Dopłaty do czynszu dla najemców mieszkań

Rządowy program dopłat do czynszu dla najemców lub podnajemców nowo utworzonych mieszkań lub mieszkań poddanych rewitalizacji we współpracy inwestorów z gminami. Również dopłaty do czynszu za najem nowo wybudowanych mieszkań lub mieszkań rewitalizowanych na obszarze Specjalnej Strefy Rewitalizacji. Program przeznaczony jest dla samorządów i osób prywatnych na dopłaty do czynszu dla najemców lub podnajemców mieszkań.

Program dopłat do czynszu realizuje dwa główne cele: społeczny i inwestycyjny. Pierwszy stanowi pomoc dla gospodarstw domowych mających trudności w samodzielnym zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych, drugi – zachętę do realizacji inwestycji polegających na budowie mieszkań na wynajem.

6. Premie z Funduszu Termomodernizacji i Remontów.

Celem Funduszu jest pomoc finansowa dla inwestorów realizujących przedsięwzięcia termomodernizacyjne i remontowe oraz wypłata rekompensat dla właścicieli budynków mieszkalnych, w których były lokale kwaterunkowe. Podstawą prawną Funduszu jest ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o wspieraniu termomodernizacji i remontów oraz o centralnej ewidencji emisyjności budynków. Formy pomocy:

- premia termomodernizacyjna
- premia remontowa
- premia kompensacyjna

O dofinansowanie projektu w ramach premii termomodernizacyjnej i remontowej, mogą się ubiegać właściciele lub zarządcy:

- budynków mieszkalnych,
- budynków zbiorowego zamieszkania,
- budynków użyteczności publicznej stanowiących własność jednostek samorządu terytorialnego służących do wykonywania przez nie zadań publicznych,
- lokalnych sieci ciepłowniczych,
- lokalnych źródeł ciepła.

Z premii mogą korzystać inwestorzy bez względu na status prawny z wyłączeniem jednostek budżetowych i samorządowych zakładów budżetowych. Premia termomodernizacyjna przysługuje inwestorowi z tytułu realizacji przedsięwzięcia termomodernizacyjnego i stanowi spłatę kredytu zaciągniętego przez inwestora.

Wypłata rekompensat dla właścicieli budynków mieszkalnych, w których były lokale kwaterunkowe

O dofinansowanie projektu w ramach premii kompensacyjnej, mogą się ubiegać właściciele budynków mieszkalnych oraz właściciele części budynków mieszkalnych, w których w

okresie między 12 listopada 1994 roku a 25 kwietnia 2005 roku znajdowały się lokale kwaterunkowe. Premię kompensacyjną mogą otrzymać ww. osoby fizyczne, które realizują przedsięwzięcie remontowe lub remont budynku mieszkalnego. Przysługuje inwestorom korzystającym ze środków własnych lub kredytu z premią remontową.

7. Współfinansowanie przedsięwzięć niskoemisyjnych z Funduszu Termomodernizacji i Remontów

Pomoc finansowa dla gmin z programu **STOP SMOG** jest obsługiwany przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW). Współfinansowane są przedsięwzięcia niskoemisyjne. Przedsięwzięcia są realizowane na podstawie porozumienia zawieranego z gminą przez NFOŚiGW na rzecz i w imieniu ministra właściwego do spraw klimatu.

Celem programu jest likwidacja lub wymiana źródeł ciepła na niskoemisyjne oraz termomodernizacja w budynkach mieszkalnych jednorodzinnych osób ubogich energetycznie.

Współfinansowanie wynosi nie więcej niż 70 proc. kosztów realizacji porozumienia, jednocześnie wymagane jest:

- zabezpieczenie przez gminę środków finansowych w wysokości 30 proc. kosztów realizacji porozumienia,
- zabezpieczenie przez gminę środków finansowych o większych niż 30 proc. kosztów - dla miast powyżej 100 tys. mieszkańców.

Średni koszt realizacji przedsięwzięcia niskoemisyjnego w jednym budynku, a w przypadku budynku o dwóch lokalach – w jednym lokalu, nie może przekroczyć 53 000 zł (wkład własny beneficjenta nie może przekroczyć 10 proc. kosztu realizacji przedsięwzięcia niskoemisyjnego). Podstawa prawna funkcjonowania Funduszu: Ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o wspieraniu termomodernizacji i remontów

Porozumienie z gminą zawierane jest na okres nie dłuższy niż: 3 lata - w przypadku realizacji przedsięwzięć niskoemisyjnych w liczbie nie większej niż 2 proc. łącznej liczby budynków mieszkalnych jednorodzinnych na obszarze gminy, lub 4 lata - w przypadku realizacji przedsięwzięć niskoemisyjnych w liczbie większej niż 2 proc. łącznej liczby budynków mieszkalnych jednorodzinnych na obszarze gminy.

2. 8. Bezpieczeństwo publiczne i plan adaptacji do zmian klimatu gminy.

2.8.1. Policja.

Podstawowym i najbardziej widocznym w życiu codziennym podmiotem powołanym do czuwania nad bezpieczeństwem obywateli jest policja. Policja realizuje swoje zadania na podstawie Ustawy o Policji z dnia 06.04.1990r. z późn. zmianami. Do podstawowych zadań policji należą min: ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra; ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego; zapewnienie spokoju w miejscach publicznych; inicjowanie i organizowanie działań mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń; wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców, kontrola przestrzegania przepisów porządkowych i administracyjnych związanych z działalnością publiczną, współdziałanie z policjami innych państw oraz ich organizacjami międzynarodowymi oraz sprawdzanie i egzekwowanie zasad podczas pandemii Covid-19, jak kwarantanna, noszenie maseczek, dystans społeczny.

Komisariat Policji w Kowarach jest jednym z pięciu komisariatów podległych Komendzie Miejskiej Policji w Jeleniej Górze. Wśród komisariatów pracujących w terenach górskich, Komisariat Kowary to jednostka największa. Obszar podległy Komisariatowi Policji

w Kowarach zamieszkuje na stałe ok. 24.000 osób. Obejmuje on poza Miastem Kowary również sąsiednią Gminę Mysłakowice. W okresie tzw. sezonu turystycznego ilość osób przebywających na terenie Kowar znacznie wzrasta.

Nowa siedziba kowarskiej policji znajduje się od 1 października 2019 r. przy ul. Władysława Grabskiego 7 w Kowarach po 2 latach budowy. Służba prowadzona jest całodobowo. Stan etatowy Komisariatu Policji w Kowarach w roku 2019 nie uległ zmianom w stosunku do roku poprzedniego, na dzień 31 grudnia 2019 r. nie wszystkie etaty były obsadzone.

W roku 2019 nie zmieniła się ilość posiadanych pojazdów służbowych, obecnie w posiadaniu KP w Kowarach są cztery pojazdy służbowe (trzy oznakowane, jeden nieoznakowany).

W roku 2019 na terenie podległym Komisariatowi Policji w Kowarach ilość dokonanych przestępstw wyniosła **535**. Trzeba jednak dodać, że w jednym z postępowań ujawniono aż 47 przestępstw. Mniej odnotowano przestępstw przeciwko mieniu takich jak włamania, kradzieże czy uszkodzenia mienia. Znaczna część przestępstw popełniona została z wykorzystaniem internetu, oszustwa przy zakupach, tzw. włamania na konta bankowe, czy kradzieże tożsamości. Z każdym kolejnym rokiem rośnie tego rodzaju przestępczość.

W zakresie wykroczeń rozpoznawanych w formie postępowania wyjaśniającego nastąpił niewielki wzrost. Odnotowano w 2019 roku **432** postępowań w sprawach o wykroczenia, gdzie nie stosowano postępowania mandatowego - tj. w sprawach kierowanych o rozpatrzenie przez Sąd Rejonowy w Jeleniej Górze. Jest to kolejny, choć niewielki wzrost, w roku 2018 zarejestrowano 420 tego rodzaju postępowań. Wzrost ten uwarunkowany jest większą ilością drobnych kradzieży sklepowych. Znacznie więcej wykroczeń zakończono w drodze postępowania mandatowego, nałożono 939 mandatów karnych, największa część z nałożonych mandatów to za wykroczenia w ruchu drogowym to 629 ze wszystkich nałożonych.

W Kowarach występuje duży problem uzależnień od alkoholu i innych środków psychoaktywnych. Od kilku lat na bardzo wysokim poziomie utrzymuje się ilość interwencji domowych bezpośrednio związanych z nadużywaniem alkoholu (dziennie przynajmniej 10 interwencji). 155 osób przetransportowano do pomieszczenia dla zatrzymanych w KMP Jelenia Góra do wytrzeźwienia. Z miejsc publicznych do miejsca zamieszkania odwieziono 32 osoby, dalszych 7 przewieziono do placówek służby zdrowia.

Ilość interwencji wzrasta z każdym rokiem. W roku 2019 przeprowadzono ich 3750, w zostało odnotowane ponad 130 zdarzeń drogowych.

Rok 2019 był kolejnym, na przestrzeni kilku lat, w którym odnotowano spadek ujawnionych kierujących pod wpływem alkoholu. W roku 2019 zatrzymano 34 kierujących w stanie nietrzeźwości.

Również wyniki w pracy dochodzeniowej były bardzo dobre. Skuteczność ścigania sprawców wszystkich przestępstw ukształtowała się na poziomie 69,4% (rok wcześniej był to poziom 59,4%).

W roku 2019 odnotowano tylko 4 przestępstwa o najcięższym gatunku. Były to przestępstwa o charakterze rozbójniczym (rozbój, wymuszenie rozbójnicze), wszystkie wykryte. Nie odnotowano innych poważnych zdarzeń, takich jak zgwałcenie, zabójstwo.

Utrzymana została niska przestępczość związana z kradzieżami samochodów. W roku 2019 odnotowano 7 takich przypadków.

Z ogólnej liczby 535 przestępstw, wykrytych zostało 373. Przestępstwa te popełniły 183 osoby.

Rok 2019 to lepsza praca służb prewencji. Przeprowadzono łącznie 2310 służb prewencyjnych. Służby te min. doprowadziły do zatrzymania ponad 100 sprawców na gorącym uczynku popełnienia przestępstwa, zatrzymano ponad 82 osoby poszukiwane, ujawniając 1371 wykroczeń.

Poprawa bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz ograniczenie przestępczości i aktów wandalizmu to główne priorytety w pracy kowarskiej Policji. Uzyskane w roku 2019 wyniki pozwalają twierdzić, że ilość przestępstw wzrosła, natomiast wykroczeń na naszym terenie znacznie zmalała w stosunku do roku 2014. Alarmujące jest prawie podwojenie się nakładanych mandatów karnych przez policję.

TABELA 38: Gmina Miejska Kowary - przestępczość w 2014 r. i 2019 r. Źródło: Komisariat Policji w Kowarach.

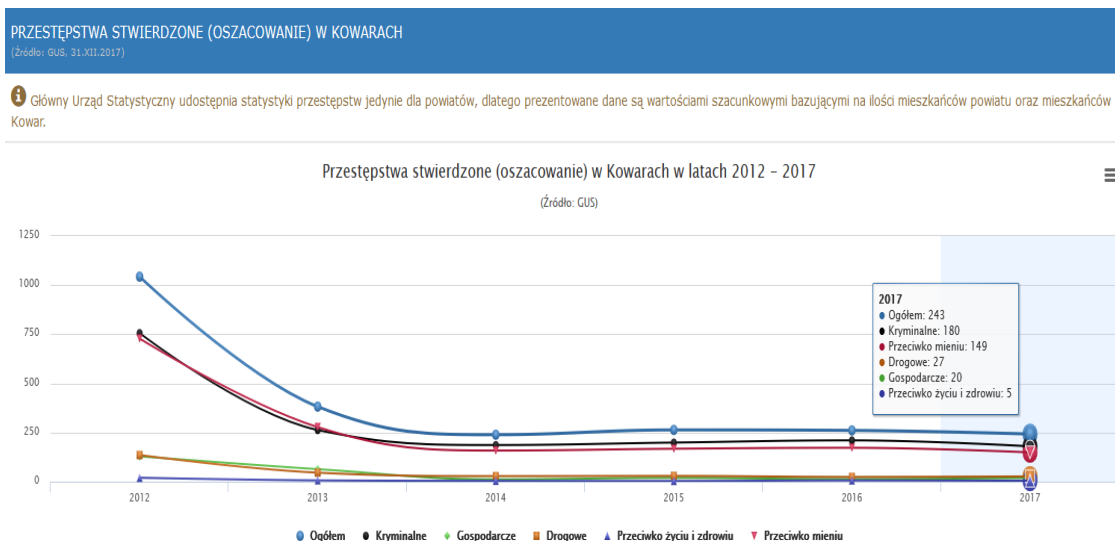
Wyszczególnienie	Rok 2014	Rok 2019	Rok 2019 w stosunku do 2014
Przestępstwa stwierdzone	402	535	wzrost o 133 przypadki
Przeprowadzone dochodzenia	386	373	spadek o 14 przypadków
Wykrywalność przestępstw	56,4%	69,4%	wzrost o 13,0%
Wykroczenia	1420	1371	spadek o 49 przypadków
Odnutowane postępowania w sprawach o wykroczenia	398	432	wzrost o 34 przypadki
Mandaty karne	507	939	wzrost o 432 przypadki

Osobnej analizy wymaga praca Samodzielnego Pododdziału Prewencji Policji w Legnicy. Funkcjonariusze tej formacji kolejny rok pełnili służbę na terenie Kowar i Mysłakowic przy współfinansowaniu z budżetu Gmin. Wymienieni funkcjonariusze pełnili służbę w dwóch okresach od połowy stycznia do końca lutego oraz od początku wakacji do października 2019 r. Głównym efektem pracy SPPP Legnica to znaczący wzrost poczucia bezpieczeństwa mieszkańców oraz reakcja na wykroczenia społecznie uciążliwe. Dodatkowo służba ta stanowi wsparcie dla działań statutowych Komisariatu Policji w Kowarach.

Funkcjonariusze KP Kowary w roku 2019 zatrzymywali zarówno osoby posiadające narkotyki na tzw. własny użytek jak i osoby zajmujące się sprzedażą takich środków, ujawniono kolejne osoby zajmujące się ich dystrybucją. Łącznie przeprowadzono około 30 postępowań o przestępstwa narkotykowe.

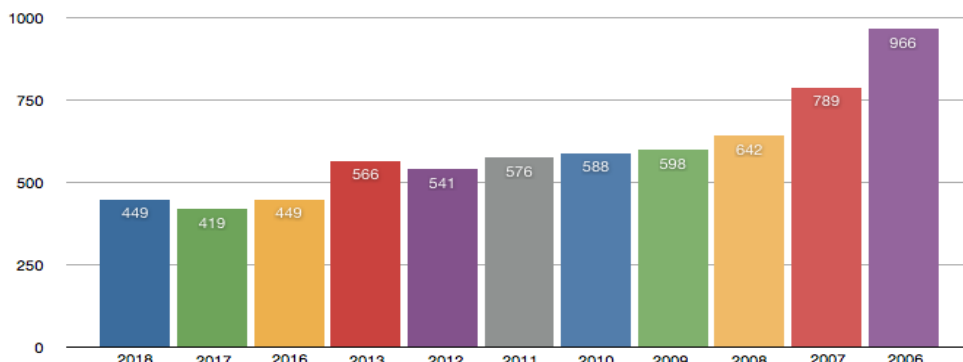
Bardzo dobrze odbywa się współpraca z Nadleśnictwem Śnieżka w Kowarach w zakresie wspólnych służb i działań ze Strażą Leśną. Przeprowadziliśmy wspólnie kilkadziesiąt służb, wielokrotnie wspomagając się możliwościami Straży Leśnej min. przy poszukiwaniu osób zaginionych.

WYKRES 16: Przestępstwa w latach 2012-2017

Źródło: <http://www.polskawliczbach.pl/Kowary#poziom-przest%C4%99pczo%C5%9Bci>

WYKRES 17: Liczba przestępstw w latach 2006-2018. Źródło: Sprawozdanie z działalności Komisariatu Policji w Kowarach oraz informacja o stanie porządku i bezpieczeństwa publicznego za rok 2019.

W ramach kompetencji Komisariat Policji współpracuje również z Urzędem Miejskim w Kowarach, Centrum Profilaktyki i Terapii Uzależnień w Kowarach, Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Kowarach, Miejską Służbą Ratowniczą Kowarach, Urzędem Gminy Mysłakowice, Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Mysłakowicach.

WNIOSKI:

1. Pomimo spadku ilości przestępstw w gminie Kowary mieszkańcy wciąż **zgłaszają problem z poczuciem własnego bezpieczeństwa i przypadki niewłaściwego funkcjonowania policji**, np. niezauważalne patrole policji, brak interwencji na zgłaszane zdarzenia, umarzanie spraw bez ich dochodzenia, brak bezpieczeństwa na ulicy, regularnie dewastowane miasta przez wandalów.

2.8.2. Ochrona przeciwpożarowa i przeciwpowodziowa.

Podstawę prawną funkcjonowania ochrony przeciwpożarowej w Kowarach stanowią: Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej, Uchwała Rady Miejskiej w Kowarach Nr XL/261/02 z dnia 27 czerwca 2002 r. w sprawie przekształcenia Miejskiej Zawodowej Straży Pożarnej w Kowarach w Miejską Służbę Ratowniczą oraz Statut Miejskiej Służby Ratowniczej.

Miejska Służba Ratownicza funkcjonuje jako jednostka budżetowa Gminy Miejskiej Kowary oraz jednostka ochrony przeciwpożarowej w Kowarach i działa zgodnie z Ustawą o samorządzie gminnym oraz Ustawą o ochronie przeciwpożarowej. Siedziba MSR znajduje się przy ul. Zamkowej 2a w Kowarach. Operacyjnie MSR podlega Komendantowi Miejskiemu Państwowej Straży Pożarnej w Jeleniej Górze, a organizacyjnie i administracyjnie - Burmistrzowi Miasta Kowary. Miejska Służba Ratownicza działa w granicach administracyjnych Gminy Miejskiej Kowary. Zasady użycia sił i środków jednostki poza terenem działania, w tym również udział w ćwiczeniach organizowanych przez Państwową Straż Pożarną ustala Burmistrz Miasta w drodze porozumienia z Komendantem Miejskim Państwowej Straży Pożarnej w Jeleniej Górze.

Miejska Służba Ratownicza realizuje ustawowe zadania nałożone na gminę w zakresie:

- ochrony przeciwpożarowej,
- ochrony cywilnej, ochrony przed powodzią,
- ochrony przed innymi zagrożeniami lokalnymi, klęskami żywiołowymi, katastrofami itp.
- innych działań przewidzianych przez ustawy, a należących do zakresu działania gminy.

Realizacja powyższych zadań polega na:

- działaniach profilaktycznych,
- działaniach ratowniczych i usuwaniu skutków zdarzeń,
- szkoleniach,
- działaniach kontrolnych,
- innych działaniach organizacyjnych.

Wykonuje niektóre zadania gospodarki komunalnej w zakresie profilaktyki przed wyżej określonymi zagrożeniami, organizuje wykonywanie kar ograniczenia wolności oraz prac społecznie użytecznych orzeczonych przez sąd, realizuje inne działania przewidziane przez ustawy a należące do zakresu działania gminy tj. np. sprawy dot. zarządzania kryzysowego. Na koniec roku 2019r. w jednostce zatrudnionych jest 8 zawodowych strażaków, którzy posiadają kwalifikacje ratowników lub młodszych ratowników w jednostce ochrony przeciwpożarowej. Jednostka MSR w Kowarach kierowana i dowodzona jest przez Komendanta.

Obok Miejskiej Służby Ratowniczej od dnia 1 lutego 2004r., niezależnie od funkcjonowania MSR w Kowarach, zawiązała się Ochotnicza Straż Pożarna w Kowarach działająca przy ul. Zamkowej 2a w Kowarach. Stan na koniec 2019r.: OSP liczy 52 członków, w tym 31 członków stanowiących jednostkę operacyjno-techniczną tj. osób fizycznie biorących udział w zdarzeniach.

W dniu 31 maja 2007r. podpisano porozumienie o utworzeniu posterunku JRG 1 KM PSP w Jeleniej Górze w Miejskiej Służbie Ratowniczej w Kowarach. Posterunek ma swoją siedzibę w obiekcie Miejskiej Służby Ratowniczej. Jego stronami są: Komendant Miejski Państwowej Straży Pożarnej w Jeleniej Górze, Gmina Kowary, Ochotnicza Straż Pożarna w Kowarach i Miejska Służba Ratownicza. Dzięki wypracowanym przez wiele lat rozwiązaniom, przekształceniom organizacyjnym oraz zawartemu w 2007r. porozumieniu, a także współpracy z Pogotowiem Ratunkowym w Jeleniej Górze w ciągłej gotowości bojowej (na 24 godzinnej służbie) przez wszystkie dni w roku znajduje się dowódca z czterema ratownikami, którzy mają do dyspozycji dwa średnie samochody gaśnicze, podnośnik hydrauliczny 18m i drabinę mechaniczną 37m. Dotychczasowe działania i przekształcenia trwające od 2002r. doprowadziły do powstania zorganizowanego systemu współpracy wszystkich służb mających wpływ na bezpieczeństwo mieszkańców Kowar. W Kowarach jednocześnie działają:

- Zespół Wyjazdowy Pogotowia Ratunkowego,
- Zastęp Jednostki Ratowniczo-gaśniczej Państwowej Straży Pożarnej,
- Miejska Służba Ratownicza,
- Ochotnicza Straż Pożarna,
- Gminne Centrum Zarządzania Kryzysowego
- Komórka Obrony Cywilnej.

Wszystkie działania miały na celu zbliżenie się do europejskich standardów organizacyjnych związanych z szeroko pojętym zarządzaniem kryzysowym na szczeblu podstawowej jednostki administracyjnej państwa tj. Gminy.

W maju 2019 roku odbyła się kontrola Wojewody Dolnośląskiego – poprzez zespół kontrolny Wydziału Bezpieczeństwa i Zarządzania kryzysowego. Celem kontroli była ocena funkcjonowania Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, na terenie Gminy Miejskiej Kowary. W toku przeprowadzonych czynności kontrolnych zaopiniowano pozytywnie wszystkie kontrolowane pola działań ratowniczo-gaśnicze na terenie miasta. W protokole pokontrolnym komisja kontrolna odstąpiła od formułowania zaleceń pokontrolnych, co jest oznaką bardzo dobrej oceny.

W roku 2019 na terenie Kowar Strażacy Miejskiej Służby Ratowniczej i Ochotniczej Straży Pożarnej pod dowództwem Państwowej Straży Pożarnej wyjeżdżali - **349 razy**, w tym na interwencje typu:

- pożary – 139
- miejscowe zagrożenia - 194
- alarmy fałszywe - 16

Z tego na terenie Kowar interweniowali 150 razy, a wyjazdy poza teren Kowar – 199 razy.

Poniższa tabela przedstawia zakres interwencji podejmowanych przez Miejską Służbę Ratowniczą w 2018 i 2019 z rozbiorem na rodzaj interwencji.

TABELA 39: Zakres interwencji w latach 2018 i 2019

Zakres interwencji	2018	2019
Pożary	138	139
Miejscowe zagrożenia	169	194
Fałszywe	11	16
Razem	318	349

Obszar interwencji podejmowanej przez Miejską Służbę Ratowniczą

TABELA 40: Obszar interwencji w latach 2018 i 2019

Obszar interwencji	2018	2019
Wyjazdy poza teren Kowar	176	199
Na terenie Kowar	142	150

W ramach działalności Miejska Służba Ratownicza organizuje pracę dla osób skierowanych przez sąd do wykonywania nieodpłatnie prac na rzecz miasta. W 2019 roku 30 osoby przepracowały 8 135 godzin na rzecz lokalnej społeczności.

TABELA 41: Prace nieodpłatne

Rok	Ilość osób	Ilość godzin
2018	23	4755
2019	30	8135
Razem	53	12890

Baza techniczna i jakość taboru samochodowego kowarskiej Jednostki Ratunkowej Gaśniczej na dzień dzisiejszy jest wystarczająca. Należy jednak pamiętać o stałej rozbudowie i modernizacji infrastruktury ratowniczo-gaśniczej gminy Kowary dla skuteczniejszego zapobiegania zagrożeniom w mieście i unowocześnieniu systemu ochrony przeciwpożarowej w Kowarach. Nasze jednostki (MSR, OSP) w najbliższym czasie należałoby doposażyć w sprzęt ochrony dróg oddechowych (aparaty powietrzne) i sprzęt do ratownictwa technicznego (zestaw hydrauliczny). Należy też pamiętać o systematycznych ćwiczeniach ratowniczych i o wymianie doświadczeń z innymi jednostkami.

TABELA 42: Koszty funkcjonowania MSR

rok	MSR	MSR w tym koszty osobowe	osoby	OSP	OSP OC	osoby	Razem
2017	431 938,00	302 778,00	9	201 000,00	6450,00	31	639 388,00
2018	491 591,00	355 575,00	9	206 000,00	6450,00	31	704 041,00
2019	579 446,00	430 596,00	8	211 000,00	6450,00	31	796 896,00

Funkcjonowanie jednostek Ratowniczo-Gaśniczych w Kowarach jest dość dobrze zorganizowane dzięki czemu jednostki te szybko i sprawnie mogą reagować na wszelkiego rodzaju zagrożenia. Jednostki MSR oraz OSP są również bardzo pomocne podczas organizacji wszelkiego rodzaju wydarzeń kulturalnych czy sportowych w zakresie zabezpieczenia bezpieczeństwa oraz medycznego.

WNIOSKI:

1. Kadra OSP jest doświadczona, ale należy prowadzić **działania w kierunku utworzenia mini oddziałów młodzieżowych** w celach szkoleniowych lub wspierających lokalne działania profilaktyczno-informacyjne w zakresie ratownictwa i gaśnictwa pożarowego.
2. Należy **dążyć do obniżenia kosztów funkcjonowania** zabezpieczenia przeciwpożarowego w gminie poprzez zmianę umowy obowiązującej na funkcjonowanie posterunku JRG 1 KM PSP w Jeleniej Górze w Miejskiej Służbie Ratowniczej w Kowarach z Komendantem Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej w Jeleniej Górze.

2.8.3 Przeciwdziałanie zmianom klimatycznym

Do zidentyfikowanych zagrożeń klimatycznych na obszarze miasta zalicza się m.in. ograniczoną ilość opadów i trudności z ich retencją, fale upałów i pogorszenie jakości powietrza czy degradację terenów leśnych i zielonych. Powyższe zagrożenia i problemy potwierdzają zapisy „Planu adaptacji do zmian klimatu dla Gminy Miejskiej Kowary do roku 2030”, który został przyjęty w 2020 r. Uchwałą Rady Miejskiej w Kowarach. Dokument powstał na bazie opracowania „Adaptacja do zmian klimatu w gminie Kowary – planowane działania i rekomendacje” Fundacji Ekologicznej „Zielona Akcja” z 2016r. i zgodnie ze „Strategicznym Planem Adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030” (SPA). Głównym celem strategicznego Planu jest adaptacja miasta do zmian klimatu zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju miasta 3Z (zdrowego, zielonego, zadowolonego). Osiągnięcie tego celu zrealizowane zostanie poprzez podjęcie wielu wzajemnie skoordynowanych działań adaptacyjnych ukierunkowanych na zwiększenie odporności miasta na obecne i przyszłe zagrożenia klimatyczne. Dokument zawiera zestawienie działań zintegrowanego systemu zagospodarowania zieleni i wód retencyjnych w mieście Kowary.

W gminie planuje się realizację wielu działań wynikających z konieczności dostosowania infrastruktury Kowar do zachodzących zmian klimatu oraz wprowadzenia rozwiązań, które zredukują ich oddziaływanie. Planuje się, np. zrealizowanie wielu inwestycji oraz działań miękkich – edukacyjnych w ramach projektu „Zielono-Niebieskie Kowary”. Działanie to będzie stanowiło odpowiedź na powyższe ryzyka i problemy poprzez działania z zakresu adaptacji i mitygacji, np. zwiększenie zdolności retencyjnej wód deszczowych, rewitalizację i tworzenie terenów zielonych, odsklepanie powierzchni umożliwiające przenikanie wody do gruntu. Działaniom tym towarzyszyć będzie edukacja społeczeństwa, podnosząca jego świadomość ekologiczną. Rezultatem będzie przygotowanie infrastruktury i wzrost wiedzy mieszkańców w zakresie adaptacji do zmian klimatu. Projekt ma zwiększyć odporność

obszaru Kowar na zmiany klimatu, w tym jej terenów zieleni i procesu gospodarowania wodą, poprawić jakość powietrza oraz podnieść świadomość społeczną w zakresie ekologii. Odbiorcami projektu będzie różnorodna grupa mieszkańców Kowar, którzy staną się bardziej świadomi i wyedukowani w zakresie ochrony środowiska oraz zyskają lepsze otoczenie do życia.

Planowany zakres działań gminy pod hasłem: „*Zielono-niebieskie Kowary*” to:

- Remont przepływowego zbiornika retencyjnego "Kowary" na potoku Bystra w Kowarach w celu zwiększenia jego retencji i bioretencji;
- Stworzenie obszaru bioretencji, oczyszczającego wodę wpływającą do zbiornika z potoku Bystra poprzez nasadzenia roślinności wodnej i wokół stawu ;
- Przebudowa i zagospodarowanie ścieżki pieszej na cele rekreacyjno-edukacyjne przy zbiorniku retencyjnym "Kowary" na potoku Bystra w Kowarach;
- Działanie, dot. rewitalizacji terenów zieleni, przywrócenie właściwego stanu obszaru zdegradowanego z uwzględnieniem funkcji retencyjnej: „Przebudowa i zagospodarowanie ścieżki pieszej na cele rekreacyjno-edukacyjne przy zbiorniku retencyjnym "Kowary" na potoku Bystra w Kowarach"
- Działanie dot. rewitalizacji terenów zieleni, przywrócenie właściwego stanu obszaru zdegradowanego z zastosowaniem systemu nawadniania terenu;
- instalacja zbiorników na wodę deszczową ogrodów deszczowych na obszarze Kowar;
- instalacja fontanny pływającej nawilżającej powietrze w Park rekreacji rodzinnej w Kowarach;
- Remont fontanny przy Urzędzie Miejskim;
- Nasadzenia krzewów i zastosowanie systemu nawadniania wykorzystującego wody opadowe;
- System zraszania boiska trawistego do gry w piłkę nożną przy ul. Karkonoskiej;
- Nasadzenia zieleni, m.in. teren przy Miejskim Ośrodku Kultury i ul. J. Matejki;
- Nasadzenie drzew przy Alei Wolności;
- Utworzenie arboretum przy ul. S. Staszica;
- Stworzenie łąk kwietnych przy ul. J. Borusiaka, H. Sienkiewicza, Zamkowej, S. Staszica;
- Utworzenie zielonych ścian, np. przy SP nr i SP3, ul. Ogrodowej;
- Instalacja zielonych przystanki przy ul. Dworcowej; Jagiellończyka, Górnicza 1, Parkowa;
- Ukwiecenie mostków na rzece Jedlicy;
- Odsklepienia powierzchni zasklepionych asfaltem /betonem i tworzenie powierzchni przepuszczalnych w ciągach komunikacyjnych i na parkingach, np. przy ul. Matejki, Ogrodowej, Karkonoskiej, Wichrowej Równi, L. Waryńskiego, S. Staszica;
- Popularyzacja jazdy na rowerze: oznakowanie i zagospodarowanie tras rowerowych;
- Systemem ładowania komórek z wykorzystaniem fotowoltaiki;
- Montaż budek lęgowych wraz z „zielonym monitoringiem”.

2.8.4 Przeciwdziałanie pandemii Covid-19 w Gminie Miejskiej Kowary

Pandemia koronawirusa SARS-CoV-2 dotarła do Polski w marcu 2020 r. Zamknięte zostały szkoły, uczelnie, sklepy (poza spożywczymi i aptekami), granice państwa.

Powszechnie wprowadzono szereg ograniczeń, nakazów i zakazów, które następnie przybierały różne formy, były likwidowane, ponownie wprowadzane, w zależności od stanu epidemii.

Przed wszystkimi gminami w Polsce postawiono zupełnie nowe zadania. Władze samorządowe po raz pierwszy muszą radzić sobie z tak niebezpiecznym i powszechnym zjawiskiem.

Działania zmierzające do przeciwdziałania i zwalczania epidemii COVID-19 oraz wywołanych nią sytuacji kryzysowych :

1. Zaopatrzenie w środki ochrony osobistej (maseczki, kombinezony, przyłbice, rękawiczki, google ochronne), w środki do dezynfekcji rąk i powierzchni, drobny sprzęt, w tym termometry i pojemniki na płyn dezynfekujący,
2. Podjęto działania na rzecz wsparcia lokalnych przedsiębiorców: zarządzenie Burmistrza Miasta Kowary nr 52/2020 w sprawie szczególnej formy pobierania czynszu za najem lokali użytkowych w związku z ograniczeniem prowadzenia przez ich najemców działalności, z uwagi na ogłoszenie na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii,
3. Zaniechano odsetek od nieterminowych wpłat podatków,
4. Zawieszono wprowadzenie nowych stawek czynszowych za 1 m² powierzchni użytkowej lokali mieszkalnych i socjalnych wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Miejskiej Kowary: zarządzenie Burmistrza Miasta Kowary nr 49/2020,
5. Wprowadzono abolicję podatkową,
6. Prowadzono dezynfekcję budynków użyteczności publicznej, infrastruktury oraz przestrzeni miejskich,
7. Przygotowano pomieszczenia dla bezdomnych i na izolatoria, wyposażono je w niezbędny sprzęt,
8. Prowadzono akcję zachęcającą do korzystania z kowarskiej gastronomii poprzez codzienne serwisy na temat aktualnych ofert naszych restauracji,
9. Określono zasady funkcjonowania placówek oświatowych, sal gimnastycznych i boisk szkolnych, w celu zapewnienia ciągłości obsługi mieszkańców,
10. Określono procedury bezpieczeństwa i higieny pracy w związku z wystąpieniem stanu zagrożenia chorobą zakaźną COVID-19 oraz określono procedury pracy zdalnej,
11. Wyposażono budynki użyteczności publicznej w stanowiska do przyjmowania interesantów w czasie epidemii (zgodnie z wytycznymi),
12. Prowadzono działania informacyjne mieszkańców za pośrednictwem strony i mediów społecznościowych,
13. Wprowadzono procedury bezpieczeństwa w zakresie przyjmowania i doręczania korespondencji oraz wytyczne dla klientów w Urzędzie i jednostkach organizacyjnych,
14. Uruchomiono specjalne konto bankowe, na które można było dokonywać wpłat na walkę z koronawirusem. Środki przeznaczono na zakup środków dezynfekcyjnych i środków ochrony osobistej, które następnie przekazano osobom potrzebującym, instytucjom, a przede wszystkim służbie zdrowia funkcjonującej na terenie miasta.

Zagrożenie związane z koronawirusem spowodowało wypracowanie szeregu rozwiązań oraz podjęcie działań, które obecnie i w przyszłości mają umożliwić funkcjonowanie administracji, pomóc mieszkańcom przetrwać trudny czas epidemii oraz ograniczyć rozprzestrzenianie się koronawirusa na terenie Miasta.

W 2020r. w związku z pandemią COVID-19 Gmina Miejska Kowary poniosła koszt 177 058,77 zł na przeciwdziałanie i zwalczanie koronawirusa oraz utraciła w części planowane dochody w wysokości 97 586,00 zł.

TABELA 43: Zestawienie kosztów poniesionych w 2020r. przez Urząd Miejski i jednostki organizacyjne na przeciwdziałanie i zwalczanie pandemii COVID-19 na terenie Kowar.

Lp.	Jednostki organizacyjne Gminy Miejskiej Kowary	Kwota
1	Urząd Miejski w Kowarach (UM)	134 451,20
2	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej (MOPS)	16 464,04
3	Miejski Ośrodek Kultury (MOK)	1 022,48
4	Miejska Biblioteka Publiczna (MBP)	3 278,01
5	Przedszkole Publiczne (PP)	3 716,60
6	Szkoła Podstawowa Nr 1 (SP1)	4 061,13
7	Szkoła podstawowa Nr 3 (SP3)	1 474,00
8	Zespół Szkół Ogólnokształcących oraz Szkoła Branżowa (ZSO)	3 703,96
9	Zarząd Eksploatacji Zasobów Komunalnych (ZEZK)	7 161,00
10	Miejska Służba Ratownicza (MSR)	1 726,35
	SUMA	177 058,77

WNIOSKI:

1. Wskazane jest **przygotowanie odpowiednich procedur w celu ochrony zdrowia mieszkańców gminy na wypadek zagrożeń epidemiologicznych.**
2. Wskazane jest **zabezpieczanie w budżecie gminy środków rezerwowych** na wypadek przeciwdziałania i zwalczania kolejnej pandemii na terenie miasta Kowary.

2.8.5 Monitoring w mieście.

Istotnym dla bezpieczeństwa miasta jest dostosowany do potrzeb i cały czas aktualizowany jest monitoring, co przedstawia Plan oraz analiza problematyki rozbudowy systemu monitoringu miejskiego w Kowarach.

Planowana rozbudowa systemu monitoringu miejskiego – lokalizacje :

1. ul. Jeleniogórska - działka numer: 020602_1.0001.63 - na skrzyżowaniu ulic Jeleniogórska-Kamiennogórska – 2 szt
2. ul. Kamiennogórska - działka numer: 020602_1.0002.33/2 - skrzyżowanie ulic Kamiennogórska-Zamkowa – 3 szt.
3. ul. Jeleniogórska - działka numer: 020602_1.0001.139/3 - skrzyżowanie ulic Karkonoska-Jeleniogórska-zamkowa – 4 szt.
4. ul. Karkonoska - działka numer: 020602_1.0001.222 - skrzyżowanie ulic Karkonoska-Dworcowa – 2 szt.
5. ul. Karkonoska - działka numer: 020602_1.0001.668/1 - skrzyżowanie ulic Karkonoska-Karkonoska niedaleko stadionu – 1 szt.
6. ul. Karpacka - działka numer: 020602_1.0005.86/1 - skrzyżowanie ulic Karpacka - Nadrzeczna – 1 szt.
7. ul. Kamiennogórska - działka numer: 020602_1.0002.33/10 - skrzyżowanie ulic Kamiennogórska-Tadeusza Rejtana – 3 szt.

8. ul. Jana Matejki - działka numer: 020602_1.0001.363/3 - skrzyżowanie ulic Jana Matejki - Bielarska-Henryka Sienkiewicza – 1 szt.
9. Aleja Wolności - działka numer: 020602_1.0003.117/2 - skrzyżowanie ulic Aleja Wolności-Kowska-Ludwika Waryńskiego – 3 szt.
10. Plac Franciszkański - działka numer: 020602_1.0001.266/7 - skrzyżowanie ulic 1 Maja-Jana Matejki – 1 szt.

Planowany montaż Zielonego Monitoringu w ramach programu „Zielono-niebieskie Kowary” – lokalizacje:

1. ul. Karkonoska w parku - działka nr 665/3 – 2 szt.
2. ul. Parkowa w parku - działka nr 600 – 1 szt.
3. ul. Zamkowa - działka nr 186/41- 2szt.
4. ul. Henryka Sienkiewicza 9 - działka nr 386 - 1szt.
5. ul. 1 Maja 1 A przy Urzędzie Miasta - działki nr 770 i 105/7 – 1 szt.
6. ul. Stanisława Staszica Arboretum - działka nr 346 – 1 szt.
7. ul. Szkolnej 1 - działka nr 495/3 – 1 szt.
8. ul. Stanisława Staszica 16 - działka nr 346 – 1 szt.
9. ul. Henryka Sienkiewicza i Górniczą - działka nr 417 – 1 szt.
10. ul. 1 Maja 72 - działka nr 278/2, 277/9 – 2 szt.
11. przy zbiegu ulic Kowskiej i alei Wolności - działka 117/2 – 1 szt.
12. ul. Ogrodowa - działka 314/6 – 1 szt.
13. ul. Pocztowej - działka nr 418 – 1 szt.

Montaż planowanych kamer ma stanowić uzupełnienie aktualnie działającego miejskiego monitoringu. Aktualny monitoring składa się z 15 kamer wzdłuż Kowarskiej Starówki (ul. 1 Maja i ul. Pocztowa) oraz kamer opartych o komunikację LTE w 5 lokalizacjach. Wizualizację lokalizacji obecnego monitoringu oraz planowanych instalacji przedstawia mapa.

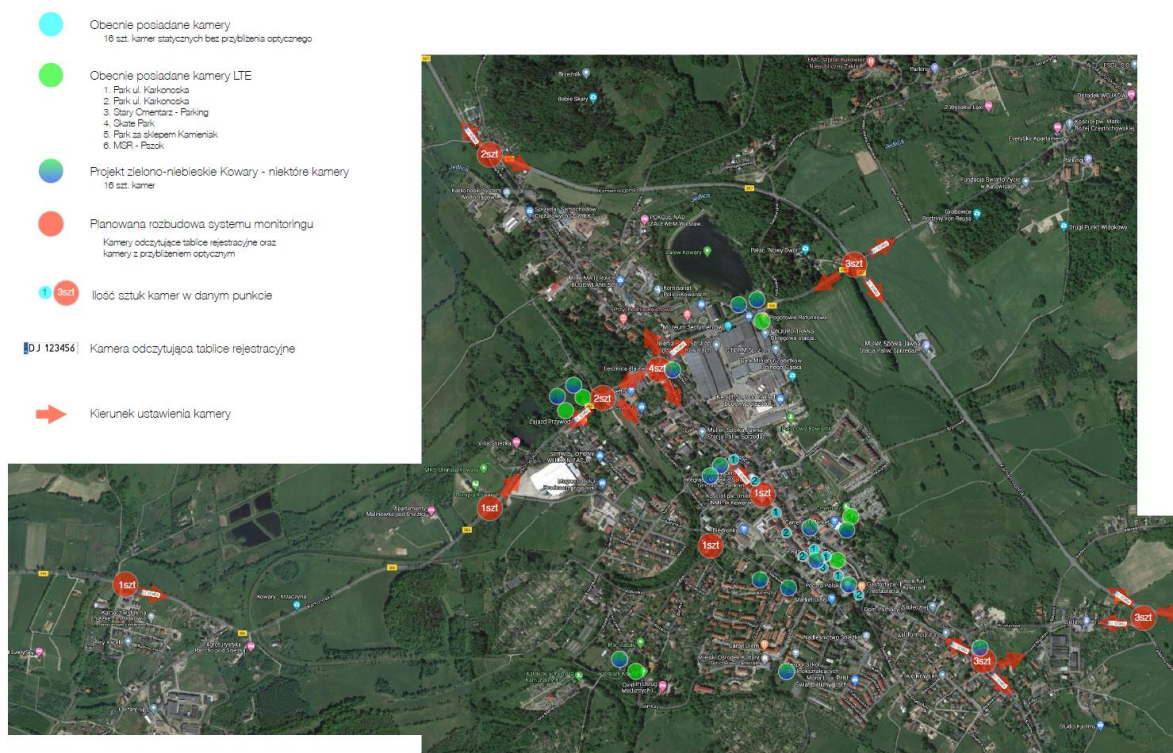
2.8.5. Problematyka rozbudowy systemu monitoringu

Aktualnie monitoring miejski stanowi hybrydę systemu komunikującego się radiowo i zasilanego z lokalnych sieci energetycznych (wspólnoty mieszkaniowe) z systemem komunikującym się za pomocą technologii LTE zasilanych z osobnych przyłączy energetycznych w lampach oświetlenia miejskiego. Takie rozwiązania były dyktowane możliwie jak najniższym kosztem rozbudowy systemu o kolejne kamery. Przy planowanej rozbudowie z racji dużej ilości kamer należy wziąć jednak pod uwagę możliwość przeciążenia sieci LTE i co za tym idzie unieruchomienie systemu. Pożądane jest doprowadzenie łącz światłowodowych do punktów, które miałyby być monitorowane. Z racji topografii Miasta Kowary system jest bardzo rozrzucony co utrudnia stworzenie punktów koncentracji. Koszty inwestycji dot. budowy sieci telekomunikacyjnej opartej o światłowód są na tę chwilę ciężkie do oszacowania ale samo przedsięwzięcie jest bardzo złożone i kosztowne. Przy budowie własnej sieci światłowodowej problem może stanowić również jej utrzymanie i to zarówno jeśli chodzi o koszty jak i know-how w postaci wykwalifikowanego personelu. Ze względu na powyższe pożądane byłoby wykorzystanie komercyjnej sieci jednego z dostawców internetu. Jeszcze jeden problem, który może pojawić się przy rozbudowie to problem z przestarzałą i przeciążoną miejską instalacją elektryczną. Aktualnie bardzo ciężko jest rozbudowywać istniejące przyłącza bez inwestycji ingerującej w już istniejącą infrastrukturę drogową. Wykonywanie takich prac często może wymagać pozwoleń na budowę a co za tym idzie wykonanie dokumentacji projektowych i oczywiście wykonanie robót związanych z przyłączem a potem odbudową zniszczonych w czasie prac nawierzchni.

Ostatnim problemem przy rozbudowie jest kwestia gromadzenia materiałów spływających z kamer. Aktualnie nagrania gromadzone są w siedzibie Urzędu Miejskiego w Kowarach. Rozbudowa systemu o dodatkowe kamery wymagać będzie inwestycji w serwery pełniące role rejestratorów. Przy tak dużym systemie monitorującym zalecane było by też stworzenie centrum monitoringu działającego i reagującego 24h/dobę i takie projektowanie koncentracji systemu aby umożliwić jego prace.

Jak widać w powyższe analizie temat rozbudowy monitoringu miejskiego jest złożonym problemem, który generuje duże wydatki oraz problemy organizacyjne. Wymaga również rozbudowy istniejącej infrastruktury elektrycznej i telekomunikacyjnej. Z racji złożoności całego procesu oraz różnych warunków terenowych nie ma możliwości oszacowania wartości inwestycji całej rozbudowy systemu.

MAPA 5: Lokalizacja monitoringu obecnego i planowanego.

2. 9. Administracja samorządowa.

2.9.1. Urząd Miejski w Kowarach

Siedzibą Urzędu jest budynek przy ul. 1Maja 1A w Kowarach, w którym urzęduje Burmistrz, oraz budynek przy ul. 1Maja 1w Kowarach. Zgodnie z ustawodawstwem Rzeczypospolitej Polskiej na czele Urzędu Miejskiego stoi Burmistrz. Jest on kierownikiem Urzędu i zwierzchnikiem służbowym pracowników tu zatrudnionych oraz kierowników gminnych jednostek organizacyjnych.

Organizację i zasady funkcjonowania Urzędu Miejskiego w Kowarach określa Regulamin Organizacyjny nadany przez Burmistrza Miasta Kowary.

Od dnia 1 maja 2019r. obowiązuje nowa struktura organizacyjna, zgodnie z którą w miejsce 9 zlikwidowanych referatów, strukturę Urzędu tworzą obecnie 4 wydziały:

Wydział Finansowy

Wydział Organizacyjny i Kadr

Wydział Rozwoju Miasta

Wydział Spraw Społecznych

oraz samodzielne stanowisko ds. kontroli.

Wydziałem kieruje Naczelnik, który jest przełożonym podległych pracowników, sprawuje kontrolę, odpowiada za ich szkolenia, rozwój oraz dyscyplinę pracy oraz ponosi odpowiedzialność za sprawne i zgodne z prawem wykonywanie zadań.

Wydział Organizacyjny i Kadr, na czele którego stoi Sekretarz Miasta, zajmuje się m.in.: organizacją Urzędu, sprawami gospodarczymi i prawnymi.

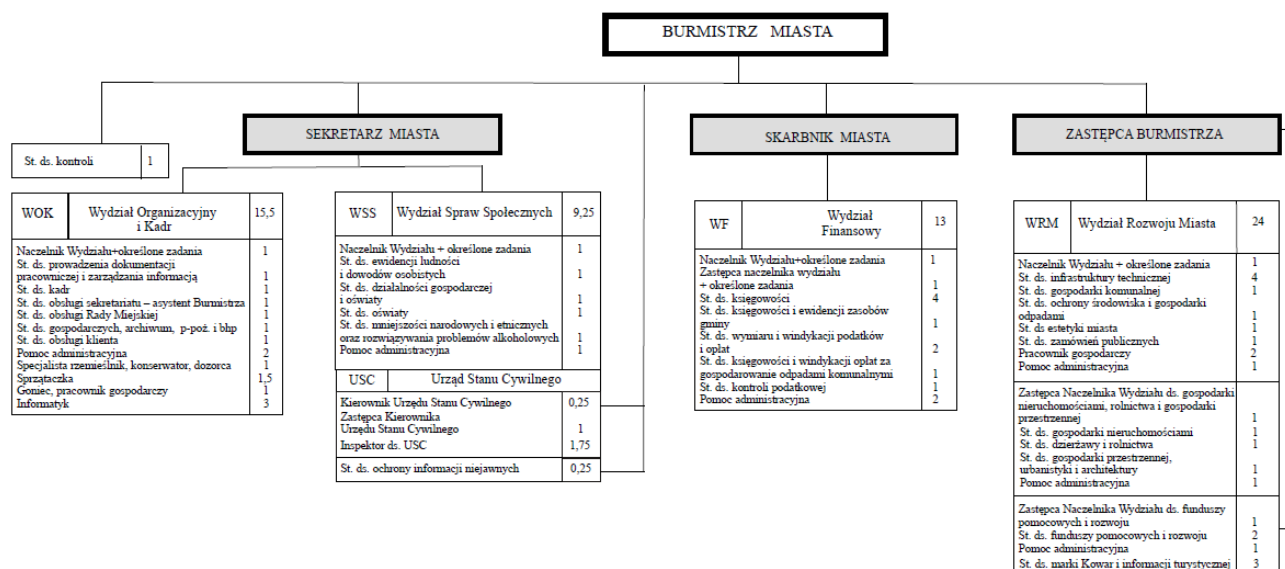
Wydział Spraw Społecznych, który podlega pod Sekretarza Miasta zajmuje się ogólnie pojętymi sprawami społecznymi w szczególności zadaniami z zakresu: ewidencji ludności, dowodów osobistych, ewidencji działalności gospodarczej, ustawy o Karcie Dużej Rodziny, kwalifikacji wojskowej, Systemu Informacji Oświatowej.

W ramach wydziału spraw społecznych funkcjonuje również Urząd Stanu Cywilnego podlegający bezpośrednio pod Burmistrza oraz jak cały Wydział Spraw Społecznych pod Sekretarza Miasta, w ramach którego swoje zadania realizuje Kierownik Urzędu Stanu Cywilnego oraz Zastępca Kierownika Urzędu Stanu Cywilnego.

Wydział Finansowy, nadzorowany przez Skarbnika Miasta, zajmuje się sprawami finansowymi, podatkowymi oraz dochodami i rozliczeniami.

Wydział Rozwoju Miasta podlega bezpośrednio Zastępcy Burmistrza. Na czele wydziału w przypadku WRM stoi naczelnik wydziału, który kieruje szczegółową realizacją zadań wydziału z zakresu: gospodarki komunalnej, infrastruktury technicznej i ochrony środowiska, działaniami w zakresie funduszy pomocowych i rozwoju lokalnego oraz marki Kowar i informacji turystycznej, zadaniami związanymi z gospodarką nieruchomościami, geodezją, rolnictwem i gospodarką przestrzenną, prowadzeniem rejestru zamówień publicznych.

WYKRES 18: Struktura organizacyjna Urzędu Miejskiego w Kowarach. Stan na miesiąc grudzień 2020 r.

2.9.2. Jednostki organizacyjne Gminy Miejskiej Kowary.

Zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym, w celu wykonywania zadań gmina może tworzyć jednostki organizacyjne, a także zawierać umowy z innymi podmiotami, w tym z organizacjami pozarządowymi. Do gminnych jednostek organizacyjnych należą:

1. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej (MOPS).
2. Miejski Ośrodek Kultury (MOK).
3. Miejska Biblioteka Publiczna.
4. Przedszkole Publiczne.
5. Szkoła Podstawowa Nr 1.
6. Szkoła podstawowa Nr 3.
7. Zespół Szkół Ogólnokształcących oraz Szkoła Branżowa I Stopnia
8. Zarząd Eksploatacji Zasobów Komunalnych (ZEZK).
9. Miejska Służba Ratownicza.

2.9.3. Udział gminy w spółkach

Karkonoski System Wodociągów i Kanalizacji

Od 2006 roku gminy: Kowary, Mysłakowice, Podgórzyn oraz Szklarska Poręba tworzą Spółkę Karkonoski System Wodociągów i Kanalizacji. W roku 2009 do Spółki przystąpiła Gmina Piechowice. Należy również do niej szósty wspólnik Związek Gmin Karkonoskich.

1) Wielkość udziałów Wspólników w Spółce ilustruje poniższa tabela.

TABELA 44: Wielkość udziałów udziałowców KSWIK.

Gmina	Wartość	Ilość udziałów	Procent udziałów
Gmina Kowary	30.633.000,00	30.633	20,31%
Gmina Mysłakowice	30.942.000,00	30.942	20,51%
Gmina Podgórzyn	27.834.000,00	27.834	18,45%
Gmina Piechowice	27.020.000,00	27.020	17,91%
Gmina Szklarska Poręba	30.004.000,00	30.004	19,89%
Związek Gmin Karkonoskich	4.424.000,00	4.424	2,93%
RAZEM	150.857.000,00	150.857	100%

2) KSWiK – Organy Spółki – stan na 31.12.2019

Zgromadzenie Wspólników

Gmina Kowary reprezentowana przez Burmistrza Kowar - Elżbietę Zakrzewską

Gmina Mysłakowice reprezentowana przez Wójta Mysłakowic - Michała Ormana

Gmina Piechowice reprezentowana przez Burmistrza Piechowic – Jacka Kubielskiego

Gmina Podgórzyn reprezentowana przez Wójta Podgórzyna - Mirosława Kalatę

Gmina Szklarska Poręba reprezentowana przez Burmistrza Szklarskiej Poręby - Mirosława Grafa

Związek Gmin Karkonoskich reprezentowany przez Przewodniczącego Zarządu – Elżbietę Zakrzewską

Władze Spółki - Rada Nadzorcza

Feliks Rosik - Przewodniczący
Anna Julia Król - Z-ca Przewodniczącego
Elżbieta Gac – Sekretarz
Anna Warczak - Członek
Agata Marta Porczyńska - Członek
Zarząd
Dariusz Daraż – Prezes Zarządu

W 2019 roku Gmina Kowary podjęła starania w sprawie polubownego zakończenia sporu prawnego dotyczącego roszczenia spółki o zapłatę ponad 2,4 mln zł plus odsetki w związku z niezatwierdzeniem przez Radę Miejską taryf w latach ubiegłych. W związku z brakiem zgodny ze strony prezesa KSWiK sp. z o.o. na polubowne zakończenia sporu decyzją sądu strony w 2019 zgodziły się na mediację.

2.9.4. Gremia samorządowe

Mieszkańcy gminy podejmują rozstrzygnięcia w głosowaniu powszechnym (poprzez wybory i referendum) lub za pośrednictwem organów gminy. Zgodnie z ustawodawstwem RP (Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym) władzę wykonawczą w Gminie Miejskiej Kowary sprawuje Burmistrz Miasta. Władzę uchwałodawczą, odpowiednik władzy ustawodawczej Sejmu RP, pełni Rada Miejska w Kowarach, składająca się z 15 osób.

W wyniku wyborów samorządowych, które odbyły się jesienią 2018 r., Rada Miejska w Kowarach składa się z 8 mężczyzn i 7 kobiet, które stanowią tym samym 47% ogółu składu Rady. Jest to współczynnik wyższy od przeciętnej ze wszystkich samorządów wchodzących w skład powiatu karkonoskiego oraz województwa dolnośląskiego, odpowiednio 34% oraz 32%.

2.9.5. Współpraca partnerska.

Kowary wchodzą w skład zrzeszenia gmin - „Związek Gmin Karkonoskich”, LGD Partnerstwo Ducha Gór oraz należą do Stowarzyszenia Gmin Polskich „Euroregionu Nysa”. Ponadto są członkiem Dolnośląskiej Organizacji Turystycznej. Najefektywniejsza współpraca przebiega w dwóch organizacjach:

1. Związek Gmin Karkonoskich

Związek powstał w 1992 roku w oparciu o przepisy ustawy o samorządzie gminnym. Utworzyły go karkonoskie gminy Karpacz, Kowary, Mysłakowice i Podgórzyn wykorzystując doświadczenia krajów Unii Europejskiej.

W 1998 roku do Związku przystąpiła Szklarska Poręba, a w 2001 roku Piechowice. Związek Gmin Karkonoskich został zarejestrowany 23 marca 1992 roku przez Urząd Rady Ministrów w rejestrze związków międzygminnych pod pozycją nr 58. Statut Związku Gmin Karkonoskich ogłoszono w Dzienniku Urzędowym Województwa Jeleniogórskiego 14 kwietnia 1992 roku. Do 2012 roku Statut zmieniany był dwukrotnie. Pierwsze Zgromadzenie Związku odbyło się 24 kwietnia 1992 roku.

Zadania Związku przyjęte w Statucie, to:

Podejmowanie wspólnych działań w zakresie:

- ochrony wód, ziemi i powietrza oraz krajobrazu, będących bazą dla rekreacji i turystyki krajowej i zagranicznej,
- ukierunkowania rozwoju gospodarczego tych terenów w oparciu o naturalne walory przyrodnicze.
- wymiana doświadczeń w zakresie realizacji zadań komunalnych.

- reprezentowanie wspólnych interesów gmin w sprawach współpracy z samorządami terytorialnymi innych państw, związkami gmin i euroregionami.
- zgłaszanie inicjatyw w przedmiocie działania Gmin i Związku do przedstawicieli parlamentu i administracji rządowej.
- wspólne realizowanie zadań i inwestycji komunalnych i prowadzenie działalności gospodarczej. Dla realizacji tych celów Związek może tworzyć jednostki organizacyjne w tym przedsiębiorstwa i zakłady. Wykaz jednostek organizacyjnych prowadzi Zarząd Związku.
- podejmowanie innych działań wynikających z uchwał rad gmin.
- prowadzenia działalności o charakterze oświatowo - wychowawczym, sportowej, kulturalnej i innej. W tym celu Związek powołuje placówki oświatowo – wychowawcze.
- prowadzenie działalności wydawniczo – informacyjnej.
- wykonywanie zadań związanych ze składowaniem i utylizacją odpadów komunalnych i ich unieszkodliwianiem.

Najważniejsze przedsięwzięcia Związku to:

- ekologiczne zagospodarowanie wysypiska odpadów w Ścięgnach – Kostrzycy,
- telefonizacja gmin związkowych,
- budowa Zakładu Utylizacji z wprowadzaniem selektywnej zbiórki odpadów,
- edukacja ekologiczna,
- Karkonoski System Wodociągów i Kanalizacji,
- wspólna promocja gmin i całego regionu karkonoskiego.

Zarząd:

Elżbieta Zakrzewska – Burmistrz Miasta Kowary – Przewodniczący Zarządu
Radosław Jęcek – Burmistrz Miasta Karpacz – Z-ca Przewodniczącego Zarządu
Edward Dudek – Wójt Gminy Jeżów Sudecki
Jacek Kubielski – Burmistrz Miasta Piechowice
Tomasz Szewczyk – Zastępca Wójta Gminy Podgórzyn
Michał Orman – Wójt Gminy Mysłakowice
Mirosław Graf – Burmistrz Miasta Szklarska Poręba

Zgromadzenie:

członkowie Zarządu oraz delegaci z gmin:

Tadeusz Cwynar – Delegat Rady Miasta Kowary – Przewodniczący Zgromadzenia
Wacław Lesik – delegat Rady Gminy Jeżów Sudecki – Z-ca Przewodniczącego Zgromadzenia
Jadwiga Chałupka – Delegat Rady Gminy Mysłakowice – Przewodnicząca Komisji Rewizyjnej
Grzegorz Kubik – Delegat Rady Miasta Karpacz
Michał Mogiński – Delegat Rady Gminy Podgórzyn
Mariusz Łojko – Delegat Rady Miasta Piechowice
Janusz Lichocki – Delegat Rady Miasta Szklarska Poręba
Dyrektor Biura – Łukasz Hada

2. LGD Partnerstwo Ducha Gór

Lokalna Grupa Działania Partnerstwo Ducha Gór to lokalna organizacja pozarządowa, ciesząca się dużym zaufaniem społecznym, wprowadzająca innowacje społeczne i gospodarcze; zajmuje się rozwojem obszarów wiejskich i małych miasteczek powiatu jeleniogórskiego, u stóp Karkonoszy. Od 2006 r. wspiera rozwój lokalnej przedsiębiorczości, samorządów, organizacji pozarządowych, lokalnych społeczności. Szczególna dbałość o lokalne tradycje, gospodarkę i usługi, promowanie regionu poprzez lokalne tradycje, kulturę i historię, artystów, rzemieślników, produkty i usługi Karkonoskiej Marki Lokalnej, edukację

ekologiczną, turystykę zieloną, rozproszoną i ekoturystykę, promującą miejsca mniej znane; pod wspólnym szyldem Kraina Ducha Gór i Karkonosze SLOW.

Najważniejsze inicjatywy Partnerstwa to:

KARKONOSKA MARKA LOKALNA „Skarby Ducha Gór”. Praca nad produktami lokalnymi i utworzenie marki produktów, regionu stało się misją. Marka lokalna tworzona poprzez organizację pozarządową to wielka dbałość o wartości, tradycje, autentyczność, jakość oraz zasady sprawiedliwości społecznej. Jest gwarantem lokalnego produktu chronionego prawem, opartego na tradycji lub specyfice miejsc oferujących te produkty. Funkcjonuje od 2015 roku; zrzesza producentów żywności i rzemieślników, zaangażowanych w rozwój regionu, w którym żyją i z którego są dumni. Z pasją i przekonaniem włączyli się w tworzenie marki, określenie jej charakteru. To obecnie 45 produktów/usług/dań. 18 miejsc na obszarze LGD prowadzi NIEPUBLICZNE INFORMACJE TURYSTYCZNE i/lub posiada gabloty z produktami lokalnymi.

GALERIA PRODUKTU LOKALNEGO „Skarbiec Ducha Gór”. W 2012-2019 r. LGD Partnerstwo Ducha Gór prowadziło sklepik z produktami lokalnymi, niepowtarzalnym rękodziełem i pamiątkami, inspirowanymi tradycjami Krainy Ducha Gór, certyfikowanymi Karkonoską Marką Lokalną: <http://skarbiecduchagor.pl/>. Obecnie tylko w sieci: <https://sklepduchagor.pl>.

KRAINA DUCHA GÓR to zespół działań do uprawiania turystyki aktywnej - rowerowej, pieszej, czy konnej oraz edukacyjnej, na które składają się: tablice informacyjne, przewodniki, mapy, memory, kolorowanki, zielnik, paszport itp.... promujące region poprzez lokalne tradycje, artystów, rzemieślników, miejsca mniej znane.

FESTIWAL DUCHA GÓR to nowy sposób promowania regionu oraz włączania mieszkańców, organizacji, samorządów, przedsiębiorców we wspólny cykl działań w określonym czasie. Festiwal ma charakter Krainy Ducha Gór: warsztaty, edukacja, zabawa, wspieranie lokalnych artystów, rzemieślników, wydarzenia, jarmarki.

RADY SENIORÓW. Utworzono 6 gminnych/miejskich Rad Seniorów.

PROGRAM DZIAŁAJ LOKALNIE – LGD stanowi Ośrodek Działaj Lokalnie i wspiera mikrograntami działalność społeczną i ekologiczną, ze środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności oraz Akademii Rozwoju Filantropii w Polsce.

Partnerstwo Ducha Gór to partnerstwo trójsektorowe: osoby/podmioty z sektora publicznego, pozarządowego, prywatnego. Od 2015 r. partnerstwo tworzy 8 gmin/miast: Mysłakowice, Janowice Wielkie, Podgórzyn, Karpacz, Kowary, Szklarska Poręba, Piechowice, Jelenia Góra. LGD zajmuje się rozwojem lokalnym w ramach środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz innych pozyskanych środków. W latach 2009-2020 LGD wsparło 175 projektów, na łączną kwotę ok. 15 mln złotych. Kryteria: ochrony przyrody/krajobrazu, zielonej infrastruktury, ekologii, ochrony środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu są warunkiem przyznania środków finansowych. W kolejnych latach planowana jest kontynuacja działań.

3. Euroregion Nysa

Gmina Kowary należy do Stowarzyszenia Gmin Polskich **Euroregionu Nysa** od początku jego istnienia. Gmina realizuje mikroprojekty z dofinansowaniem z Programu Interreg V-A Republika Czeska – Polska 2014 – 2020 z Fundusz Mikroprojektów, które jest przyznawane i obsługiwane przez Euroregion Nysa. W latach 2014-2020 gmina Kowary otrzymała dofinansowanie na następujące projekty:

- „*Widziane obiektywem, przebyte szlakiem, wspólnie zatańczone a na koniec wyrzeźbione*”
Celem projektu było rozwijanie przez uczniów kowarskich i vrchlabskich szkół umiejętności o nowe umiejętności i kompetencje oraz integracja wszystkich kowarskich szkół (SP1, SP3 i ZSO) ze szkołami partnerskiego miasta Vrchlaby. Całkowita wartość projektu wynosiła: 12 370,33 Euro, dofinansowanie - 90%. Okres realizacji projektu to: 04.2019r. - 03.2020r.

- „*Okrywanie na nowo walorów kulturowych i historycznych Kowar i czesko-polskiego pogranicza*” Partnerem projektu jest miasto Vrchlaby. Całkowita wartość projektu wynosi 25 724,47 Euro, dofinansowanie 90%. Realizacja 01.04.2020 - 30.09.2021 W ramach projektu zagospodarowano teren przy ul. Wiejskiej koło wiaduktu kolejowego. Powstało miejsce przystankowe, położone przy szlakach niebieskim i zielonym, biegnących z centrum Kowar koło Kapliczki św. Anny w kierunku Uroczyska i Wodospadu Piszczaka. Postawiono wyposażenie terenu - elementy betonowe małej architektury; tj. miejsce na grilla, stoły z ławkami, stojak na rowery, kosze śmieci oraz tablice informacyjno-promocyjne dot. historii Kowar i Vrchlaby. W ramach projektu powstaną materiały promocyjne: ulotki, film.

- „*Poszukiwania śladów górnictwa i zaginionych zawodów na czesko-polskim pograniczu*”;

- „*Arka Karkonoszy – wspólna historia i teraźniejszość*”;

- „*Udostępnienie kulturowych i historycznych atrakcji miast Kowary i Vrchlaby*”;

- „*Śladami przodków*”;

- „*Sztuka Józefa Gielniaka przekracza granice*”;

- „*Vrchlaby i Kowary wspierają wysportowane dzieci*”;

- „*Czesko-polski szlak grzbietowy – część zachodnia*”

Szczegółowe informacje o projektach znajdują się na stronie :

<https://turysta.kowary.pl/projekty-unijne/>

4. Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Aglomeracji Jeleniogórskiej

ZIT AJ to instrument rozwoju terytorialnego realizowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020 na podstawie Porozumienia z dnia 6 maja 2015 r. W skład Aglomeracji Jeleniogórskiej wchodzi 18 samorządów: 6 gmin miejskich, 5 gmin miejsko-wiejskich, 6 gmin wiejskich oraz 1 miasto na prawach powiatu.

TABELA 45: Zestawienie członków Aglomeracji Jeleniogórskiej.

Jednostki samorządu terytorialnego – członkowie Aglomeracji Jeleniogórskiej	
Gmina miejska	Karpacz Kowary Piechowice Szklarska Poręba Wojcieszków Złotoryja
Gmina miejsko-wiejska	Gryfów Śląski Lubomierz Mirsk Wleń Świerzawa
Gmina wiejska	Janowice Wielkie Jeżów Sudecki Mysłakowice Podgórzyn Stara Kamienica Pielgrzymka

Miasto na prawach powiatu	Jelenia Góra
---------------------------	--------------

Celem głównym Strategii ZIT Aglomeracji Jeleniogórskiej jest "Integracja obszaru AJ w spójny organizm wzmacniający swoją konkurencyjność poprzez rozwój dostępności komunikacyjnej i innowacyjnej przedsiębiorczości oraz potencjału turystycznego, przyrodniczego i kulturowego dla poprawy życia mieszkańców"

Biorąc pod uwagę powyższe założenie w Strategii ZIT AJ zidentyfikowano cztery wzajemnie ze sobą powiązane priorytety:

- konkurencyjna i innowacyjna gospodarka AJ;
- zintegrowany obszar AJ;
- infrastruktura społeczności AJ;
- aktywna społeczność AJ.

Położenie gmin Aglomeracji Jeleniogórskiej w województwie dolnośląskim

MAPA 6: Dolny Śląsk z zaznaczonymi gminami ZIT AJ. Źródło strona: zitaj.jeleniagora.pl

W Gminie Kowary w ramach współpracy z ZIT Aglomeracji Jeleniogórskiej realizowano następujące projektu :

- „Renowacja części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych Starówki Kowarskiej” Projekt został zrealizowany w okresie 01.2018 – 04.2019 przez Gminę Miejską Kowary. Wartość całego projektu: 1 219 637,00 zł, Dofinansowanie projektu wyniosło 70%. W ramach realizacji projektu wyremontowano 11 budynków:

- **Wspólnota Mieszkaniowej ul. 1 Maja 3**, wykonano remont elewacji budynku, prace termomodernizacyjne: wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, Zarządca – ZEŻK;

- **Wspólnoty Mieszkaniowej ul. 1 Maja 7**, wykonano remont elewacji budynku, wymianę pokrycia dachu, prace termomodernizacyjne: renowację drzwi drewnianych. Zarządca – WZP Jan Osękowski;
 - **Wspólnoty Mieszkaniowej ul. 1 Maja 8**, wykonano remont pokrycia dachu, wymianę drzwi, izolację fundamentu od zaplecza, prace termomodernizacyjne: wykonanie izolacji cieplnej. Zarządca – WZP Jan Osękowski;
 - **Wspólnoty Mieszkaniowej ul. 1 Maja 16**, wykonano remont elewacji w budynku mieszkalno-usługowym w zabudowie pierzejowej, prace termomodernizacyjne: renowację stolarki okiennej i drzwiowej. Zarządca – ZEŻK;
 - **Wspólnoty Mieszkaniowej ul. 1 Maja 20**, dokonano wymianę pokrycia dachu, częściową przebudowę kominów oraz remont klatki schodowej, prace termomodernizacyjne: renowację stolarki okiennej i drzwiowej. Zarządca – WZP Jan Osękowski;
 - **Wspólnoty Mieszkaniowej ul. 1 Maja 22** wykonano remont elewacji, klatki schodowej, wymianę instalacji elektrycznej, prace termomodernizacyjne: renowację stolarki okiennej i drzwiowej. Zarządca – ZEŻK;
 - **Wspólnoty Mieszkaniowej ul. 1 Maja 24** wykonano remont dachu z wymianą pokrycia oraz remont elewacji w budynku mieszkalno-usługowym w zabudowie pierzejowej, prace termomodernizacyjne: renowację stolarki okiennej i drzwiowej. Zarządca – ZEŻK;
 - **Wspólnoty Mieszkaniowej ul. 1 Maja 30** przeprowadzono remont elewacji budynku, prace termomodernizacyjne: renowację stolarki okiennej i drzwiowej. Zarządca – ZEŻK
 - **Budynek Komunalny ul. 1 Maja 33** wykonano remont dachu z wymianą pokrycia oraz remont elewacji z dociepleniem ściany północno-wschodniej, prace termomodernizacyjne: modernizacja i ocieplenie elewacji tylnej oraz renowacja stolarki okiennej i drzwiowej. Zarządca – ZEŻK;
 - **Wspólnoty Mieszkaniowej ul. 1 Maja 52** wykonano remont elewacji w budynku. W ramach zadania zrealizowano również prace termomodernizacyjne: renowację stolarki okiennej i drzwiowej. Zarządca – ZEŻK;
 - **Wspólnoty Mieszkaniowej ul. 1 Maja 71** wykonano remont elewacji budynku mieszkalnego. Zarządca – WZP Jan Osękowski.
- *„Renowacja elewacji budynku Szkoły Podstawowej nr 3 i przebudowa boiska sportowego Szkoły Podstawowej nr 3 oraz przebudowa bieżni i wyposażenie w oświetlenie Stadionu Miejskiego (etap I), oraz przebudowa mostu drogowego nr 5856 przy ul. Waryńskiego (115856D) w Kowarach”*
Przedmiotem projektu była: rewitalizacja zdegradowanej przestrzeni publicznej w mieście Kowary celem nadania jej dawnej świetności i nadania nowych funkcji. W ramach projektu przewidziano realizację następujących zadań rewitalizacyjnych:
 - termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej nr 3,
 - przebudowa boiska sportowego Szkoły Podstawowej nr 3,
 - przebudowa bieżni i wyposażenie w oświetlenie Stadionu Miejskiego (etap I),
 - przebudowa mostu drogowego nr 5856 przy ul. Waryńskiego (115856D) w Kowarach.Termin realizacji projektu przebiegał: 02.2018r. - 04.2020r. Całkowita wartość projektu: 5 099 334,68 zł, dofinansowanie wyniosło 4 427 454,93 zł.

- **„Podniesienie jakości edukacji w kowarskich szkołach”**
Beneficjentem projektu była Fundacja Edukacji Przedszkolnej. Projekt realizowany jest w Szkole Podstawowej Nr 1 oraz w Liceum Ogólnokształcącym. Celem projektu było podniesienie u uczniów kompetencji kluczowych oraz właściwych postaw i umiejętności niezbędnych na rynku pracy oraz rozwinięcie indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi a także podniesienie kwalifikacji nauczycieli. Powyższe zadania realizowane będą przez niniejszy projekt poprzez realizację zajęć edukacyjnych z zakresu języków obcych, matematyczno – przyrodniczych oraz informatycznych. Okres realizacji projektu: od 01.01.2018 do 31.12.2019 r. Całkowita wartość projektu: 941 162,52 zł, kwota dofinansowania: 887 258,52 zł.
- **„Wzrost jakości edukacji w Szkole Podstawowej nr 3 im. Józefa Gielniaka w Kowarach”**
Beneficjentem projektu jest Fundacja Edukacji Przedszkolnej. Zadania: realizacja zajęć edukacyjnych z zakresu języków obcych, matematyczno – przyrodniczych oraz informatycznych. Zajęcia prowadzone metodą eksperymentu pozwolą rozwijać kreatywności i umiejętność uczenia się przez nabywanie świadomości uczenia. W ramach projektu zostanie zakupione wyposażenie: szkoły w sprzęt TIK , sali komputerowej, pracowni geograficznej. Okres realizacji projektu: od 01.01.2019 do 30.06.2021 r. Całkowita wartość projektu: 419 183,97 zł. Kwota dofinansowania: 392 239,97 zł
- **„Dobra pora na aktywne i edukacyjne życie Seniora w Gminie Kowary”**
Beneficjentem projektu jest Gmina Miejska Kowary, realizatorem Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kowarach Cel projektu: zwiększenie dostępności usług społecznych dla 20 osób zagrożonych ubóstwem i/lub wykluczeniem społecznym, potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu Edukacyjnego Klubu Seniora w Kowarach w okresie od 01.12.2019 do 31.12.2022r. Całkowita wartość projektu: 745 710,46 zł. Dofinansowanie projektu: 708 424,92 zł
- **„Nowoczesna edukacja – pomysł na rozwój Gminy Kowary”**
Beneficjentem projektu jest Gmina Miejska Kowary. Projektem objęci są uczniowie i nauczyciele następujących szkół: Szkoły Podstawowej nr 1 w Kowarach, Szkoły Podstawowej nr 3 w Kowarach i Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Kowarach. Poprawa jakości procesu kształcenia, umożliwiającą zwiększenie szans edukacyjnych uczniów poprzez wzrost ich kompetencji oraz wdrożenie przyjętych rozwiązań do praktyki szkół. Termin realizacji projektu: 01.2021 – 12.2022r. Wartość projektu: 1 869 215,90 zł, dotacji: 1 663 190,98 zł

Gmina Miejska Kowary przystąpiła ponownie do porozumienia ZIT AJ na perspektywę finansową 2021-2029 Uchwałą nr XXXIV/215/21 Rady miejskiej w Kowarach z dn. 28-01-2021r.

5. Kowary mają podpisane umowy partnerskie z następującymi gminami:

- Gemeindeverwaltung Schönau-Berzdorf a.d.E.Am Gemeindeamt 3, 02899 Schönau - Berzdorf, Republika Federalna Niemiec;
- Miasto i Gmina Kamień Pomorski, Stary Rynek 1, Polska;
- Město Vrchlabí, Zámek 1, 543 01 Vrchlabí 1, Republika Czeska;
- Obec Malá Úpa, Horní Malá Úpa 100, 542 27 Malá Úpa, Republika Czeska;
- Městys Černý Důl, 543 44 Černý Důl 48, Republika Czeska;
- Město Žacléř, Rýchorské nám. 181, 542 01 Žacléř, Republika Czeska.
- Gmina Wiśniowiec 47313 Тернопільська обл, Збаразький район, смт. Вишнівець, вул. Грушевського, буд. 6 UKRAINA
- Miasto Trembowla 48100 Тернопільська обл., Теребовлянський район, м. Теребовля, вул. Шевченка, 8 UKRAINA

Współpraca z miastami partnerskimi w większości polega na wymianie doświadczeń oraz wspólnej promocji miast. Partnerstwa te owocują również ciekawymi inicjatywami oraz projektami w zakresie poprawy infrastruktury, rozwoju społeczno-kulturalnego, turystycznego, oraz wspólnej promocji miast i państw.

2.10. Organizacje społeczne i polityczne.

Na terenie Gminy Miejskiej Kowary działa wiele organizacji pozarządowych. Większość ze stowarzyszeń i fundacji wpisana jest do Krajowego Rejestru Sądowego. Część z nich stanowią koła, oddziały i miejskie zarządy ogólnopolskich organizacji pozarządowych.

TABELA 46: Wykaz organizacji pozarządowych na terenie Gminy Miejskiej Kowary w 2020 r. Źródło: Opracowanie własne.

Lp.	Nazwa	Cel działania organizacji	Forma prawna
1.	„Kowarski Klub Seniora”, ul. 1 Maja 1 Kowary	Aktywizacja seniorów kowarskich	Wpis w KRS
2.	„Karkonoski Klub Paralotniowy”, ul. Brzozowa 6/60, Kowary	Paralotniarstwo. Zrzesza wszystkich aktywnych paralotniarzy z pobliskich okolic	Wpis w KRS
3.	Fundacja „Slow City”, ul. 1 Maja 1, Kowary	Aktywizacja społeczności lokalnej, wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego	Wpis w KRS
4.	Fundacja „Wsparcie”, ul. 1 Maja 1, Kowary	Podnoszenie jakości zdrowia poprzez zwiększenie aktywności ruchowej oraz świadomości związanej z jej rolą w społeczeństwie	Wpis w KRS
5.	Fundacja „Carita” Życ ze szpiczakiem, ul. 1 Maja 1, Kowary	Wspieranie pacjentów chorych na szpiczaka	Wpis w KRS
6.	Polski Komitet Pomocy Społecznej w Kowarach, ul. 1 Maja 1, Kowary	Pomoc osobom skrajnie ubogim, zorganizowana dystrybucja darów rzeczowych, odzieży i żywności	Zarząd Miejski organizacji ogólnopolskiej
7.	Związek Sybiraków - Koło w Kowarach, ul. 1 Maja 1, Kowary	Świadczenia pomocy swoim członkom takich jak: uzyskiwanie praw do odszkodowań, renty, emerytury, uprawnienia zdrowotne oraz pomoc Polakom zamieszkałym poza granicami Polski	Koło organizacji ogólnopolskiej
8.	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci - Koło Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski ul. 1 Maja 1, Kowary	Pomoc osobom niepełnosprawnym i chorym, działalność wspomagająca rodziny	Koło organizacji ogólnopolskiej
9.	Polski Związek Działkowców „Rodzinny Ogród Działkowy”, ul. 1 Maja 1 Kowary	Ochrona środowiska przyrodniczego, ogrodów miejskich	„Rodzinny Ogród Działkowy” organizacji ogólnopolskiej
10.	Polski Związek Emerytów i Rencistów, ul. 1 Maja 1, Kowary	Pomoc osobom starszym, chorym i niepełnosprawnym	Koło organizacji ogólnopolskiej
11.	Stowarzyszenie „Eurojedynka”, ul. 1 Maja 1, Kowary	Wspieranie Szkoły Podstawowej nr 1 w Kowarach, przygotowanie uczniów do uczestnictwa w życiu Europy. Wsparcie statutowej działalności Szkoły. Promowanie szkoły	Wpis w KRS
12.	Stowarzyszenie Sportowo - Społeczno - Kulturalne „ProKowary”, ul. 1 Maja 1, Kowary	Prowadzenie oraz wspieranie działalności na rzecz rozwoju Miasta Kowary i jego społeczności lokalnej, promowanie walorów turystycznych oraz historii Miasta Kowary	Wpis w KRS
13.	Stowarzyszenie Miłośników Sportu Kowary, ul. 1 Maja 1, Kowary	Stworzenie wszechstronnego oraz harmonijnego rozwoju sprawności fizycznej i strefy osobowości dzieci, młodzieży i dorosłych	Wpis w KRS
14.	Stowarzyszenie Tenisa Ziemnego "Return", ul. 1 Maja 1, Kowary	Propagowanie, rozwijanie umiejętności tenisa ziemnego w Kowarach	Wpis w KRS

15.	Stowarzyszenie Wędkarskie "Alternatywa ", ul. 1 Maja 1, Kowary	Działalność hobbystyczna - wędkarstwo	Wpis w KRS
16.	Miejski Klub Sportowy "Olimpia" Kowary, ul. 1 Maja 1, Kowary	Propagowanie, organizowanie, rozwijanie sportu organizowanie szkoleń sportowych	Wpis w KRS
17.	Polski Związek Hodowców Gołębi Poczтовых - Sekcja Kowary KLUB "DOBRY LOT", ul. Ogrodowa 11, Kowary	Ochrona i opieka nad zwierzętami, zrzeszenie hodowców gołębi pocztowych w Kowarach	Sekcja organizacji ogólnopolskiej
18.	Stowarzyszenie Miłośników Kowar ul. Górnicza 1, Kowary	Propagowanie Miasta Kowar w kraju i poza jego granicami	Wpis w KRS
19.	Liga Obrony Kraju - Koło Kowary ul. 1 Maja 1, Kowary	Działalność koła opiera się na wartościach patriotyczno - obronnych naszego kraju wynikających z założeń statutowych LOK-u. Prowadzi szkolenia w zakresie strzelectwa sportowo-rekreacyjnego	Koło organizacji ogólnopolskiej
20.	Fundacja Światło Życie - Ośrodek Zamiejscowy Kowary, ul. Jagiellońska 2, Kowary	Wychowywanie człowieka wolnego od wszelkich uzależnień, szkodliwych społecznie - alkoholizmu, narkomanii, nikotynizmu; człowieka otwartego na potrzeby innych ludzi; udzielanie pomocy pozbawionym opieki, niepełnosprawnym, kobietom nie mającym warunków do wychowania dzieci	Ośrodek zamiejscowy organizacji ogólnopolskiej
21.	Klub Sportowy FUNAKOSHI SHOTOKAN KARATE, ul. Kopernika 14, Kowary	Popularyzacja kultury fizycznej i sportu	Wpis w ewidencji klubów sportowych Starosty Karkonoskiego
22.	Ochotnicza Straż Pożarna w Kowarach, ul. Zamkowa 2 A, Kowary	Prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z Państwową Strażą Pożarną.	Wpis w KRS
23.	Towarzystwo Polsko - Austriackie, Oddział w Kowarach, ul. Szkolna 2, Kowary	Prowadzenie działalności na rzecz pogłębienia przyjaznych stosunków polsko-austriackich oraz rozwoju współpracy gospodarczej, kulturalnej, naukowej - technicznej, sportowo - turystycznej pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Republiką Austrii.	Oddział organizacji ogólnopolskiej
24.	Stowarzyszenie Romów w Kowarach ul. Waryńskiego 13/4, Kowary	Tworzenie warunków pełniejszego uczestnictwa Romów w życiu społecznym i kulturalnym. Kultywowanie tradycji i kultury Romów.	Wpis w KRS
25.	Stowarzyszenie Przyjazna Trójka 1 Maja 72, Kowary	Prowadzenie działalności edukacyjnej i kulturalnej na rzecz dzieci i młodzieży, a także wspieranie dzieci i młodzieży oraz rodzin w trudnej sytuacji życiowej, pomoc dzieciom szczególnie uzdolnionym, dzieciom niepełnosprawnym i mniejszościom etnicznym.	Wpis w KRS
26.	Lokalna Grupa Działania Partnerstwo Ducha Gór Ul. 1 Maja 9 lok. 2, 58-530 Kowary	Partnerstwo trójsektorowe: podmioty/osoby z sektora publicznego, pozarządowego, prywatnego. Od 2015 r. partnerstwo tworzy 8 gmin/miast: Mysłakowice, Janowice Wielkie, Podgórzyn, Karpacz, Kowary, Szklarska Poręba, Piechowice, Jelenia Góra. LGD zajmuje się rozwojem lokalnym w ramach środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz innych pozyskanych środków. W latach 2009-2020 LGD wsparło 175 projektów, na łączną kwotę ok. 15 mln złotych z zakresu: podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej, niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, kulturalnej i sportowej, wspierania organizacji pozarządowych w projektach społecznych, kulturowych i promujących region	Wpis w KRS

Od lutego 2020r. w budynku ZSO w pomieszczeniach Edukacyjnego Klubu Seniora – funkcjonuje **Centrum Integracji Organizacji Pozarządowych**, które zostało przeniesione z budynku B Urzędu Miejskiego, obecne funkcjonowanie CIOP jest nadzorowane przez dyrektora ZSO.

Od wielu lat współpraca finansowa i pozafinansowa Gminy Miejskiej Kowary z organizacjami pozarządowymi działającymi na terenie Kowar oparta jest na uchwalanych każdego roku przez Radę Miejską Rocznych Programach Współpracy. Współpraca ta może odbywać się poprzez zlecanie organizacjom realizacji zadań na zasadach określonych w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, wzajemnego informowania o planowanych kierunkach działalności oraz współdziałania w celu zharmonizowania tych kierunków oraz promocji działalności organizacji w lokalnych mediach oraz na stronie internetowej Urzędu Miejskiego w Kowarach.

W Kowarach obserwuje się bardzo dużą aktywność społeczną. Wielu mieszkańców naszego miasta chętnie angażuje się w działania organizacji pozarządowych jako jej członkowie lub sympatycy. Działania społeczne skutkują dużą ilością wydarzeń sportowych i kulturalnych ale również aktywizacją mieszkańców wokół ważnych spraw miasta w sferze społecznej, kulturalnej itp.

Gmina Miejska Kowary prowadzi bezpośrednią współpracę z organizacjami pozarządowymi, która w szczególności polega na: przygotowywaniu i prowadzeniu konkursów na finansowe wsparcie realizacji zadań publicznych, współorganizacji imprez ważnych dla mieszkańców gminy, organizacji spotkań z przedstawicielami sektora NGO oraz współdziałaniu w zakresie opracowywania dokumentów prawa miejscowego, dot. współpracy ze stowarzyszeniami. W roku 2021 przewiduje się przeznaczyć na współpracę gminy z kowarskimi organizacjami pozarządowymi kwotę 312 000 zł z budżetu Gminy Miejskiej Kowary. W roku 2020 na tę współpracę zapisano w budżecie gminy 326 800 zł, w 2019 r. – 270 700 zł, w 2018 r. – 258 400 zł, w 2017 r. – 231 800 zł, w 2016 – 264 500 zł a w 2015 r. 206 800 zł.

Romowie – mniejszość etniczna

Gminę Miejską Kowary zamieszkuje jedna mniejszość etniczna - Romowie. Kowarscy Romowie w roku 2019 liczyli 90 osób. Stanowią oni łącznie około 0,8% ogólnej liczby mieszkańców. W gminie posiadają oni jedno formalne zrzeszenie - Stowarzyszenie Romów w Kowarach.

W ramach Programu integracji społeczności romskiej w Polsce na lata 2014-2020 finansowanego z budżetu państwa gmina realizowała następujące projekty:

- Praca za dług czynszowy - celem zadania było zniwelowanie negatywnego wizerunku Romów w kontekście ich możliwości i chęci włączenia się w rynek pracy i tym samym odpracowania przez nich swoich długów z tytułu zajmowanych lokali komunalnych. Osoby uczestniczące w zadaniu wzięły udział w pracach porządkowych na terenie Gminy. W 2019 r. pracowało - 7 osób, w 2018 - 12, w 2017 - 15
- Remont lokali romskich - poprawienie warunków bytowych kowarskich Romów poprzez wykonanie remontów w ich lokalach mieszkaniowych. Dzięki realizacji zadania Romowie uzyskali nowe, wyremontowane, niezbędne do egzystencji pomieszczenia, takie jak np. łazienki, czy instalacje c.o. Wymieniane były podłogi, okna. Udało się również dokonać remontów części wspólnej zamieszkiwanych przez nich domów takich jak dachy czy drzwi wejściowe do budynków.
- Wychowanie przedszkolne - celem zadania integracja dzieci romskich i umożliwienie im uczestniczenia w życiu społecznym rówieśników. Dodatkowe zajęcia prowadzone z dziećmi romskimi mają na celu wspomóc ich rozwój psychomotoryczny i przygotować je do edukacji w szkole podstawowej.
- Wyprawki szkolne - zadanie, którego celem jest wyposażenie dzieci w wyprawki co pozwala na wyrównanie szans edukacji i dalszego rozwoju

Miejska Rada Seniorów

Uchwałą Rady Miejskiej w kowarach nr XVI/256/2018 z dnia 14 czerwca 2018 roku, po raz pierwszy w historii Kowar, powołana została do życia Miejska Rada Seniorów.

Kowarska Rada Seniorów jest organem konsultacyjno-doradczym i inicjatywnym jej zadaniem jest tworzenie warunków do wykorzystania potencjału środowisk senioralnych Miasta Kowary poprzez ich reprezentowanie, wzmacnianie, integrowanie i pobudzanie do aktywności obywatelskiej.

Zadaniem głównym Rady Seniorów jest dbanie o potrzeby i interesy osób starszych, zamieszkujących na terenie Gminy Miejskiej Kowary.

Skład miejskiej rady seniorów kadencji 2018-2022:

Krystyna Ratajska – Przewodnicząca Rady

Jan Wojdan – Wiceprzewodniczący Rady

Mariola Demczur – Sekretarz Rady

Irena Domańska – Członek Rady

Edward Matczuk – Członek Rady

Miejsce urzędowania Miejskiej Rady Seniorów w Kowarach jest Urząd Miejski w Kowarach Budynek B II piętro Pokój nr 24.

Dokumentem regulującym działanie Miejskiej Rady Seniorów jest Statut będący załącznikiem do uchwały powołującej Radę Seniorów.

Celem działań Miejskiej Rady Seniorów jest m.in. rozpoczęcie ogólnej debaty o problemie starzenia się społeczności miejskiej i znalezienie rozwiązania tego problemu. Zadaniem Rady Seniorów jest również współtworzenie sprawnej polityki senioralnej miasta w celu poprawienia jakości życia starszych mieszkańców Kowar.

Rada realizuje cele poprzez:

1. ściśle współpracę z władzami samorządowymi Gminy Miejskiej Kowary przy rozstrzyganiu kwestii istotnych dla seniorów,
2. współpracę z Burmistrzem Miasta Kowary oraz innymi partnerami życia społecznego, kulturalnego i gospodarczego Gminy Miejskiej Kowary,
3. konsultowanie i opiniowanie projektów uchwał Rady Miejskiej i decyzji administracyjnych dotyczących seniorów,
4. wypracowanie i przyjmowanie wspólnych stanowisk odnośnie zagadnień dotyczących osób starszych, w tym również w sprawach konfliktowych dla środowisk seniorskich,
5. udział w tworzeniu programów współpracy i innych dokumentów planistycznych z samorządem Gminy Miejskiej Kowary,
6. dokonywanie wyboru i monitorowanie pracy przedstawicieli Rady w ciałach opiniotwórczo-doradczych, powołanych przez administrację Gminy Miejskiej Kowary,
7. współpracę z mediami w celu budowania pozytywnego wizerunku seniorów,
8. promowanie aktywności w zakresie kultury, rekreacji, turystyki i edukacji,
9. opiniowanie i wnioskowanie w sprawach służących rozwojowi działań na rzecz osób starszych i solidarności między pokoleniowej,
10. współpracę z organizacjami i instytucjami społecznymi w sprawach planowania i podejmowania działań na rzecz osób starszych,
11. upowszechnianie wiedzy o potrzebach, prawach i możliwościach osób starszych.

Partie polityczne

W Kowarach działają partie i organizacje polityczne. Najliczniejszą formacją w mieście jest Sojusz Lewicy Demokratycznej, urzędujący w pomieszczeniach Miejskiego Ośrodka Kultury. W Kowarach prężnie działają również członkowie Platformy Obywatelskiej, Prawa i Sprawiedliwości, Polskiego Stronnictwa Ludowego oraz Unii Pracy. Jednak ogólnopolskie partie nie są w Kowarach specjalnie popularne. Dowodem na to jest fakt, że w ostatnich wyborach samorządowych w 2018 r. w większości kandydaci do Rady Miejskiej oraz na stanowisko Burmistrza startowali z własnych lub lokalnych komitetów wyborczych:

- KWW Zostań w Kowarach
- KWW Elżbiety Zakrzewskiej Wspólnie dla Kowar
- KWW Impuls
- KWW Pawła Pitucha
- KWW Pewna przyszłość dla Kowar
- KWW Razem dla Kowar Krzysztof Łubiński

wyjątek stanowił jeden koalicyjny komitet wyborczy:

- Koalicyjny Komitet Wyborczy SLD Lewica Razem.

Natomiast w tych samych wyborach do Rady Powiatu Karkonoskiego, wówczas jeleniogórskiego, oprócz lokalnych komitetów wyborczych startowały komitety ogólnopolskie: KW Polskie Stronnictwo Ludowe, KW Prawo i Sprawiedliwość, KKW Platforma – Nowoczesna-Koalicja Obywatelska, KKW SLD Lewica Razem, KW Towarzystwa Wspierania Rozwoju Regionalnego „Razem dla Regionu”, z których do Rady Powiatu dostało się trzech mieszkańców Kowar.

3. SFERA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I TURYSTYKI

3.1 Rolnictwo i leśnictwo

W roku 2019 do opodatkowania wg. Kart rolnych zgłoszono 582,33 ha gruntów rolnych. Według danych GUS w Kowarach funkcjonuje obecnie 67 gospodarstw rolnych prowadzonych przez osoby fizyczne natomiast aż ponad 96 osób posiada powyżej 1 ha gruntów rolnych. Dane te pokazują, że jak na małą gminę miejską działalność rolnicza jest wyjątkowo popularna. W Kowarach funkcjonuje jedno gospodarstwo rolne powyżej 100 ha, 2 gospodarstwa o areale powyżej 20 ha, 2 powyżej 10 ha oraz 6 gospodarstw o powierzchni od 1 do 10 ha. Ponadto popularna jest hodowla zwierząt, szczególnie koni. W Kowarach funkcjonuje jedna stadnina oraz 3 stajnie.

TABELA 47: Gmina Kowary - użytkowanie gruntów w 2019 r. w hektarach. Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL (Bank Danych Lokalnych).

Powierzchnia ogólna	Lasy i grunty leśne	Użytki rolne	Pozostałe grunty i nieużytki
3 739	2 436,33	815,85	486,82

Użytki rolne stanowią 21,82% ogólnej powierzchni gminy, lasy i grunty leśne 65,16%, natomiast pozostałe tereny oraz nieużytki 13,02%.

TABELA 48: Gmina Kowary - struktura użytkowania gruntów w % w 2014 r i 2019 r. Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL (Bank Danych Lokalnych) oraz Raportu o stanie miasta za rok 2019.

Powierzchnia ogólna	Lasy i grunty leśne	Użytki rolne	Pozostałe grunty, nieużytki
Gmina Kowary w roku 2014	65,19	20,30	14,51
Gmina Kowary w roku 2019	65,16	21,82	13,02

Z powyższej tabeli wynika, że zarówno w roku 2019 jak i pięć lat wstecz, w Gminie Kowary zdecydowanie dominują lasy i grunty leśne. Natomiast użytków rolnych jest więcej w roku 2019 niż w roku 2014, wzrost o 1,52% w przeciągu 5 ostatnich lat. Tereny określone kategorią pozostałe grunty i nieużytki, w skład których wchodzi m.in. obszary zabudowy mieszkaniowej, tereny przemysłowe, place, ulice, chodniki, skwery, parki itp., w roku 2019 stanowią o 1,49% mniejszy udział w strukturze użytkowania gruntów jak w roku 2014.

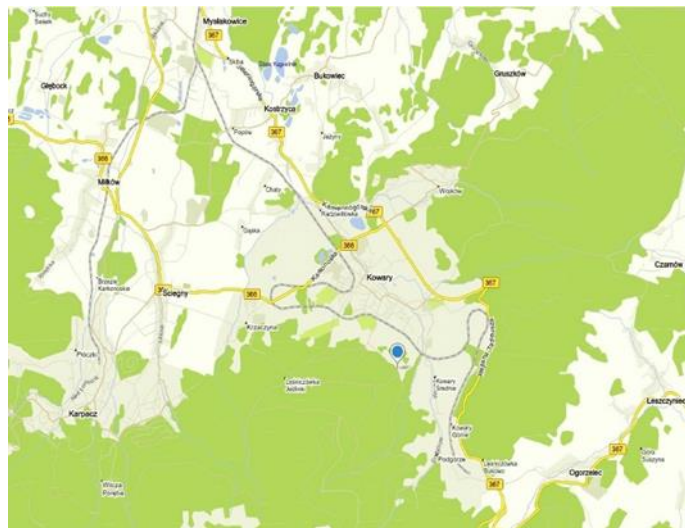
3.1.1. Leśnictwo

Na obszarze Gminy Miejskiej Kowary lasy zajmują 2436,32 ha, to jest 24,4 km². Wskaźnik lesistości gminy osiąga 63,80%. Jest to wartość ponad dwa razy większa od przeciętnej w województwie dolnośląskim i 1,3 razy wyższa od średniej w powiecie karkonoskim. Kowary pod względem lesistości wśród gmin miejskich całego województwa zajmują 3 lokatę, natomiast w porównaniu ze wszystkimi 169 gminami dolnośląskimi pozycję nr 6.

TABELA 49: Gmina Kowary - wskaźnik lesistości w 2019 r. Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL (Bank Danych Lokalnych).

	Gmina Kowary	Powiat Karkonoski	Województwo Dolnośląskie
Lesistość (%)	63,80	48,10	29,80

MAPA 7: Lasy i tereny zielone Kowar. Źródło: www.mapa.tarego.pl

Kowarskie lasy w całości należą do I grupy ochronnej. Zarządza nimi Nadleśnictwo Śnieżka z siedzibą w Kowarach. Swym zasięgiem obejmuje dziewięć gmin. Ma powierzchnię 135,7 km² powierzchni leśnej, z czego w obrębie Kowar 7173,37 ha. Ponadto około 2% z ogólnego areалу lasów w gminie należy do Karkonoskiego Parku Narodowego (134,37 ha). Wśród zbiorowisk leśnych najliczniej reprezentowanym gatunkiem jest świerk. Jego udział powierzchniowy przekracza 74% ogółu ekosystemów. Pozostałe gatunki to buk i brzoza po 6%, modrzew – 5%, sosna i dąb po 3% jawor - 2% oraz inne około 1%. Pod względem wieku

największy areał drzewostanów znajduje się w III klasie wiekowej pomiędzy 40 - 60 lat. Następne miejsca zajmują I i II klasa wieku do 40 lat oraz IV i V klasa wieku 61 – 100 lat. Przeciętna zasobność najstarszych drzewostanów wynosi od 332 do 215 m³ / ha. Powierzchniowy udział siedlisk lasowych na terenie zarówno Rudawskiego Parku Krajobrazowego jak i Karkonoskiego Parku Narodowego zdecydowanie przeważa nad siedliskami borowymi. (63,39% stanowią siedliska lasowe, natomiast 36,53% - siedliska borowe, ok. 1% - olsy). Lasy w znacznej mierze narażone są na szkody spowodowane wiatrem i śniegiem. Szczególnie lite drzewostany świerkowe. Na najmniejsze szkody narażone są lasy mieszane z bukiem modrzewiem oraz jaworem.

Nadrzędnym celem ochrony ekosystemów leśnych jest przywrócenie i odtworzenie ich charakteru, zbliżonego do pierwotnego lub naturalnego. Należy to robić poprzez wprowadzenie drzew liściastych, dla przebudowy istniejącego monolitu świerkowego.

3.2. Przemysł

Rozwój szeroko rozumianych funkcji przemysłowych w Kowarach datuje się na XII wiek, kiedy odkryto pokłady rud żelaza. Do XVII wieku miasto rozwijało się głównie dzięki górnictwu. Następnie rozpoczął się okres intensywnego rozwoju tkactwa. Ponowne zainteresowanie górnictwem obserwowane było w okresie międzywojennym XX wieku, kiedy wydobywano ponownie rudę żelaza potrzebną przemysłowi zbrojeniowemu III Rzeszy oraz do połowy lat 50-tych, co wiązało się z górnictwem rud uranu. Do roku 1989 Kowary, wchodząc w skład Sudeckiego Okręgu Przemysłowego, były silnym ośrodkiem przemysłu maszynowego i włókienniczego. W latach 90-tych XX w. funkcje przemysłowe gminy tracą na ważności. Podobnie jak w całej Polsce oraz w rozwiniętych krajach świata, rośnie odsetek zatrudnionych w III sektorze gospodarki - usługach. Spadek zatrudnienia w miejscowym przemyśle wiąże się głównie z: zamykaniem zakładów, których konkurencyjność jest niska lub nie przeprowadzono procesu udanej restrukturyzacji, redukcją miejsc pracy, przejściem części osób na wcześniejsze emerytury. Obecnie najwięcej podmiotów gospodarczych zgrupowanych jest w sektorze usługowym, znacznie mniej w przemyśle i budownictwie, co obrazuje poniższa tabela.

TABELA 50: Podmioty gospodarki narodowej - stan na 31.12.2019 r. Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL (Bank Danych Lokalnych).

Podmioty gospodarki narodowej	2019r.
Ogółem:	1273
Sekcja A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	19
Sekcja C – przetwórstwo przemysłowe	167
Sekcja D – wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	3
Sekcja E – dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	2
Sekcja F – budownictwo	175
Sekcja G – handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych	201
Sekcja H – transport i gospodarka magazynowa	52
Sekcja I – działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	70
Sekcja J – informacja i komunikacja	15
Sekcja K – działalność finansowa i ubezpieczeniowa	20
Sekcja L – działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	218
Sekcja M – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	52
Sekcja N – usługi administrowania i działalność wspierająca	45
Sekcja O – administracja publiczna i obrona narodowa oraz obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	4
Sekcja P – edukacja	33
Sekcja Q – opieka zdrowotna i pomoc społeczna	89
Sekcja R – działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	19

Sekcje S i T – pozostała działalność usługowa, gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników i produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	89
--	----

W 2019 r. podmioty gospodarki narodowej według rejestru REGON w sektorze przemysłowym stanowiły - 167, a budowlanym - 175 w stosunku do podmiotów usługowych których było aż - 912.

TABELA 51: Podmioty gospodarcze w Kowarach na przestrzeni lat 2015-2019 Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL (Bank Danych Lokalnych).

ROK	Liczba podmiotów ogółem	W tym osoby fizyczne prowadzące działalność	Podmioty prawne
2015	1322	880	442
2016	1290	847	443
2017	1274	840	434
2018	1283	856	427
2019	1274	859	415

Na podstawie powyższej tabeli widoczny jest spadek ilości podmiotów gospodarczych na przestrzeni lat 2015-2019. Zarówno liczba podmiotów ogółem, osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, jak i liczba podmiotów prawnych z każdym rokiem malała.

TABELA 52: Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON Gminy Miejskiej Kowary i powiatu jeleniogórskiego w 2019 r. w przeliczeniu na 10 tys. ludności. Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL (Bank Danych Lokalnych).

2019r.	Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. mieszkańców	Osoby fizyczne prowadzące działalność na 10 tys. mieszkańców
Gmina Kowary	1178	794
Powiat Karkonoski	1821	1041

Powyższa tabela pokazuje, że (przedsiębiorczość) chęć prowadzenia działalności w gminie Kowary kształtuje się na dużo niższym poziomie w stosunku do powiatu karkonoskiego.

Przeciętne zatrudnienie (zatrudnienie ogółem) - jest to średnia wielkość zatrudnienia obliczona dla badanego okresu (np. miesiąca, kwartału, roku) na podstawie ewidencyjnego stanu zatrudnienia. Do wyliczenia przeciętnego zatrudnienia uwzględnia się wszystkie zatrudnione osoby, bez względu na to czy jest to ich główne miejsce pracy, czy kolejne. Przeciętne zatrudnienie oblicza się po uprzednim przeliczeniu osób niepełnozatrudnionych na liczbę pełnozatrudnionych. Przy przeliczeniu osób niepełnozatrudnionych na liczbę osób pełnozatrudnionych stosuje się współczynnik przeliczeniowy, będący stosunkiem liczby godzin pracy osób niepełnozatrudnionych do liczby godzin pracy osób pełnozatrudnionych, czyli do nominalnego czasu pracy. Liczbę pracowników pełnozatrudnionych uzyskujemy w wyniku przemnożenia liczby pracowników niepełnozatrudnionych przez odpowiednie współczynniki przeliczeniowe. Źródło: Zasady metodyczne statystyki rynku pracy i wynagrodzeń, GUS, Warszawa 2008.

TABELA 53: Gmina Kowary - zatrudnienie ogółem w latach 2015-2019. *Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób; bez pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie. Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL (Bank Danych Lokalnych).

Rok	Zatrudnienie ogółem *
2015	1439
2016	1405
2017	1456
2018	1493

2019	1383
------	------

Zatrudnienie ogółem w ostatnich 5 latach w Gminie Kowary kształtuje się w sposób falowy. Pocieszający jest wzrost w 2018 r. zatrudnienia osób ogółem w Gminie Kowary, niestety w roku 2019 nastąpił ogromny spadek zatrudnienia aż o 110 osób w ciągu roku – najniższa liczba zatrudnionych w stosunku do pozostałych lat.

W Kowarach w roku 2019 zarejestrowane były 1273 podmioty gospodarki narodowej. Wśród wszystkich podmiotów gospodarczych w Kowarach aż 67,48% (859) stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Według danych z rejestru REGON wśród podmiotów gospodarczych posiadających osobowość prawną w Kowarach najwięcej – aż 61 stanowią spółki handlowe z czego 14 to spółki handlowe z kapitałem zagranicznym. Wśród wszystkich podmiotów gospodarczych najwięcej jest mikro-przedsiębiorstw – 1239 co stanowi aż 97,34% wszystkich podmiotów działających w Kowarach. Tylko 1,49%, tj. 19 podmiotów jako rodzaj działalności deklarowało rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, jako przemysł i budownictwo swój rodzaj działalności deklarowało 27,26%, czyli 347 podmiotów, a 71,33% - 908 podmiotów w rejestrze zakwalifikowana jest jako pozostała działalność. Wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w Kowarach najczęściej deklarowanymi rodzajami przeważającej działalności są handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle oraz Budownictwo – 175 co daje udział 13,75% oraz przetwórstwo przemysłowe stanowiące – 167 daje udział 13,12%. Obecnie na terenie miasta zlokalizowanych jest 167 przedsiębiorstw o różnym profilu produkcji, które różnią się między sobą wielkością, liczbą pracowników i stanem technicznym. Wg GUS najwięcej jest zakładów zajmujących się produkcją metalowych wyrobów gotowych z wyłączeniem maszyn i urządzeń, kolejną grupę stanowią firmy zajmujące się naprawą i konserwacją metalowych wyrobów gotowych, maszyn i urządzeń oraz przedsiębiorstwa zajmujące się produkcją wyrobów z drewna oraz korka z wyłączeniem mebli a także produkcja wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania.

TABELA 54. Wykaz większych pracodawców (dotyczy przedsiębiorstw w Kowarach, które udostępniły dane dot. stanu zatrudnienia oraz w których liczba pracujących w przeliczeniu na ilość etatów przekracza 9 osób). Stan na październik 2020 r. Opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych od pracodawców.

Nazwa pracodawcy	Adres	Krótki opis działalności	Zatrudnienie w etatach
Jelenia Plast Sp. z o.o. Kowary	ul. Zamkowa 9 58-530 Kowary	Produkcja wyrobów z tworzyw sztucznych	105,00 + 120,00*
KEMPF ZBPS Sp. z o.o. oraz POSTAL Sp. z o.o.	ul. Zamkowa 9 58-530 Kowary	Zakład budowy pojazdów i naczep samochodowych oraz produkcja nadwozi do pojazdów silnikowych	97,00 oraz 75,20 + 34,00*
P.W. Juro-Trans	ul. Dworcowa 12 58-530 Kowary	Produkcja i sprzedaż architektury ogrodowej, opakowań drewnianych, transport międzynarodowy, okręgowa stacja kontroli pojazdów, serwis samochodowy, automyjnia	77,25
Lakfam, Sp.j J. A. Zakrzewski	ul. Główna 1 58-530 Kowary	Produkcja uniwersalnych i automatycznych szlifierek	69,50
C-TECH Sp. z o.o.	ul. Zamkowa 9 58-530 Kowary	Produkcja form wtryskowych i przetwórstwo tworzyw sztucznych	27,25
KSWiK Sp. z o.o. o. Kowary	Jeleniogórska 39 58-530 Kowary	Pobór, oczyszczanie i rozprowadzanie wody	22,25
Viking-Sport	ul. 1 Maja 80 58-530 Kowary	Produkcja odzieży sportowej	19,00
C-FORM Sp. z o.o.	ul. Zamkowa 9 58-530 Kowary	Produkcja form wtryskowych i przetwórstwo tworzyw sztucznych	18,00
Spółdzielnia Mieszkaniowa "Pod Śnieżką"	ul. Leśna 2 58-530 Kowary	Zarządzanie nieruchomościami	16,88
Carrefour o. Kowary Carrefour Polska	ul. Staszica 20 58-530 Kowary	Sprzedaż detaliczna artykułów spożywczych i przemysłowych	15,00
Netto Spółka Sp. z o.o./o. Kowary	ul. Dworcowa 13 58-530 Kowary	Sprzedaż detaliczna artykułów spożywczych i przemysłowych	12,00

Market Dino o. Kowary	Ul. Władysława II Jagiellończyka 1 58-530 Kowary	Sprzedaż detaliczna artykułów spożywczych i przemysłowych	11,00
R.Bilski ZUH Magnum Color	ul. Bielarska 6a 58-530 kowary	Produkcja wyrobów dla budownictwa z tworzyw sztucznych	10,00 + 1*
P.H.U. "MÜLLER"	ul. 1 Maja 82 a 58-530 Kowary	Sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów silnikowych na stacjach paliw	7,50 + 2,00*

* inne formy zatrudnienia

TABELA 55: Zatrudnienie w instytucjach samorządowych: Urząd Miejski w Kowarach, jednostki organizacyjne Gminy Miejskiej Kowary. Stan na koniec 2020 r. Opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych od pracodawców.

Nazwa pracodawcy	Adres pracodawcy	Zatrudnienie (etaty)
Urząd Miejski w Kowarach	ul. 1 Maja, 58-530 Kowary	55,20
Szkoła podstawowa nr 1	ul. Staszica 16, 58-530 Kowary	53,00
Szkoła podstawowa nr 3	ul. 1 Maja 72, 58-530 Kowary	31,90
Przedszkole Publiczne nr 1	ul. Sienkiewicza 9, 58-530 Kowary	26,22
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	ul. Zamkowa 5, 58-530 Kowary	24,88
Zarząd Eksploatacji Zasobów Komunalnych	ul. Dworcowa 11, 58-530 Kowary	19,75
Zespół Szkół Ogólnokształcących*	ul. Szkolna 1, 58-530 Kowary	19,49
Miejska Służba Ratownicza	ul. Zamkowa 9, 58-530 Kowary	7,85
Miejski Ośrodek Kultury	ul. Szkolna 2, 58-530 Kowary	6,00 +1,50 projekt
Miejska Biblioteka Publiczna	ul. Szkolna 2, 58-530 Kowary	3,25

* ZSO - podział kosztów zatrudnienia między gminą i powiatem karkonoskim

TABELA 56: Zatrudnienie w Kowarach - inne podmioty. Stan na koniec 2020 r. Opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych od pracodawców.

Nazwa pracodawcy	Adres pracodawcy	Krótki opis działalności	Zatrudnienie (etaty)
Powiatowe Centrum Zdrowia w Kowarach - Szpital „Bukowiec”	Sanatoryjna 15 58-530 Kowary	Opieka zdrowotna	180,00**
Wojewódzkie Centrum Szpitalne Kotliny Jeleniogórskiej - Szpital „Wysoka Łąka”	ul. Sanatoryjna 27 58-530 Kowary	Opieka zdrowotna	105,00
Nadleśnictwo „Śnieżka”	ul. Leśna 4 58-530 Kowary	Gospodarka leśna	68,00
Dom Pomocy Społecznej	ul. Waryńskiego 38 58-530 Kowary	Pomoc społeczna, usługi instytucjonalne	37,00
Urząd Pocztowy w Kowarach	ul. Pocztowa 11 58-530 Kowary	Usługi przesyłkowe, opłaty rachunków itd.	31,00**
Komisariat Policji w Kowarach	ul. Sienkiewicza 7 58-530 Kowary	Działalność dotycząca porządku i bezpieczeństwa publicznego	27,00
Warsztat Terapii Zajęciowej	ul.1 Maja 1, 58-530 Kowary	Pomoc społeczna, opieka dzienna	8,50
Publiczna Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Kowarach	ul. Zamkowa 5 58-530 Kowary	Pomoc społeczna pozostała bez zakwaterowania, w tym opieka wychowawcza nad dzieckiem	7,85
CUMiPZ „Przedwiośnie” w Kowarach	ul. Górnicza 22 58-530 Kowary	Opieka zdrowotna	1,00 + 5,00*

* inne formy zatrudnienia

**dane z września 2015 r. (nie udostępniono aktualnych danych)

Niekorzystna jest lokalizacja istniejących magazynów, składów oraz tym podobnych obiektów wśród zabudowy mieszkaniowej. Ogółem tereny przemysłowe, na których prowadzona jest działalność gospodarcza, zajmują powierzchnię ponad 50 ha. Miasto dysponuje obiektami i kompleksami budowlanymi oraz terenami przeznaczonymi na cele produkcyjne. Służą temu głównie obecnie niewykorzystane tereny poprzemysłowe i pokopalniane, wymagające rewitalizacji.

Na terenie Gminy Miejskiej Kowary powstała w 2017 r. podstrefa Specjalnej Strefy Ekonomicznej Małej Przedsiębiorczości w Kamiennej Górze, która znajduje się przy ul. Bielańskiej w Kowarach (wielkość 2,1394 ha). Przeznaczenie w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego to teren przemysłowy, baz i składów z uzupełnieniem o usługi, obecnie teren nieużytkowany. W 2019 roku teren ten stał się własnością prywatną.

MAPA 8: Położenie podstrefy w Kowarach. Źródło: www.ssemp.pl

Obecnie na terenie Kowar funkcjonuje kilka zakładów produkcyjnych kontynuujących dawne tradycje przemysłowe miasta.

Wśród obecnych firm na uwagę zasługują:

Kempf Sp. z o.o. Zakład budowy pojazdów samochodowych.

Kempf to także największy zakład produkcyjny w Kowarach. W halach po Fabryce Dywanów produkowane są różnego typu naczepy wraz z podwoziami. Kempf w Kowarach jest rozszerzeniem działalności niemieckiej firmy powstałej w 1950 roku.

Wywrotki Firmy Kempf charakteryzują się niskim ciężarem własnym oraz wysoką ładownością użytkową, którą uzyskuje się dzięki zoptymalizowanej pod względem ciężaru konstrukcji podwozia i zastosowaniu wysokowytrzymałych materiałów. Ponadto inteligentna koncepcja pojazdu i indywidualne detale wyposażenia spełniają oczekiwania najbardziej wymagających klientów. Innowacje, które proponuje Firma Kempf to między innymi: hydraulicznie podnoszona kłapa oraz Coil-mulda jako zastosowanie do transportu stali w kręgach w muldach stalowych i aluminiowych. Firma Kempf od 27 lat rozszerza rynek zbytu w Polsce stając się liderem w produkcji i sprzedaży specjalistycznych naczep.

Rok 2019 był dla firmy kolejnym udanym m.in. ze względu na rozpoczęcia działalności firmy córki – Postal Sp. z o. o., która zajmuje się naprawą i budową naczep stalowych. Zamontowano również jedną z największych w Polsce pras krawędziowych o parametrach: szerokość 12 m oraz nacisku 1200 t. Wciąż rosnąca sprzedaż i intensywny rozwój działalności pozwoliło na zwiększenie zatrudnienia w 2019 roku o 50 nowych pracowników. Kempf zamknął rok 2019 na poziomie 500 sprzedanych naczep.

C-tech Sp. z o. o.

C-tech to firma, której branża została w Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) sklasyfikowana jako: Obróbka metali i nakładanie powłok na metale. Powstała w 2001 roku. Firma zajmuje się usługami i produkcją w zakresie formowania wtryskowego. Zakres działalności obejmuje projektowanie wraz z formowaniem prototypowaniem i wytwarzaniem formy po formowanie wtryskowe oraz usługi dodatkowe: obróbka skrawaniem i montaż. Możliwości produkcyjne uzależnione są od rozmiarów projektu i wahają się od 25 do 100 ton.

Inoris Medical

Firma Inoris Medical jest producentem i dystrybutorem sprzętu medycznego. Firma o szwedzkich korzeniach założona została w 1991 w Malmö. W 2007 roku do Kowar została przeniesiona produkcja sprzętu medycznego jednorazowego i wielorazowego. I tak powstała spółka: Inoris Medical Sp. z o.o.

W ofercie firmy znajdują się między innymi ustniki endoskopowe, mocowania rurek intubacyjnych, wskaźnik do pomiaru ciśnienia w mankiecie rurki intubacyjnej, a także jednorazowa golarka medyczna. Wysoką jakość produktów potwierdza certyfikat ISO 13485. Firma dysponuje bogatym parkiem maszyn i urządzeń.

Jelenia Plast Sp. z o. o.

Firma powstała w 1992 roku. Jest producentem artykułów gospodarstwa domowego oraz artykułów ogrodnich z tworzyw sztucznych, przy użyciu technologii wtrysku i formowania rotacyjnego. Siedziba główna firmy mieści się w Jeleniej Górze, przy ulicy Spółdzielczej 47. Spółka posiada również oddziały produkcyjne przy ulicy K. Miarki w Jeleniej Górze, w Łomnicy oraz w Kowarach. Kowarskie hale produkcyjne zlokalizowane są na terenie przy ul. Zamkowej w dawnych obiektach Fabryki Dywanów.

Wizją firmy jest systematycznie podnoszenie jakości produktów, tak aby spełniać wzrastające wymagania klientów, oraz budowanie silnej kapitałowo firmy na rynku. Jelenia Plast i produkowane przez firmę wyroby znajdują duże uznanie w branży, o czym świadczy obecność produktów w wielu sieciach handlowych w kraju i zagranicą oraz stale rosnący popyt na te produkty. Spółka jest też bardzo dobrze oceniana w kontaktach handlowych o czym świadczy wieloletnie związanie i współpraca z innymi podmiotami gospodarczymi.

Na przestrzeni 24 lat firma zwiększała stale moce produkcyjne oraz rozbudowała zakład, dając zatrudnienie około 700 osobom z regionu jeleniogórskiego. Firma ma opinie bardzo dobrego pracodawcy, o czym świadczy wieloletnie związanie pracowników z firmą oraz duże zainteresowanie podjęciem pracy. Dodatkowym atutem firmy jest możliwość nauki i stałego podnoszenia kwalifikacji przez pracowników.

Firma Jelenia Plast bardzo chętnie uczestniczy w działaniach realizowanych na terenie Kowar przekazując darowizny rzeczowe na potrzeby organizowanych wydarzeń kulturalnych i sportowych ale również w zakresie prac nasadzeniowych przekazując donice, których w Kowarach można zobaczyć coraz więcej w przestrzeni miejskiej.

(zdjęcie FB Zielone Kowary)

P.W. Juro-Trans

Firma P.W. Juro-Trans z siedzibą w Kowarach przy ul. Dworcowej 12 istnieje od 1994 roku. Jest firmą bardzo stabilną i wiarygodną. Wykonuje palety drewniane o zróżnicowanych wymiarach i wymogach konstrukcyjnych. Posiada również Certyfikat IPPC, który daje możliwość suszenia wyrobów drewnianych zgodnie z wymogami fitosanitarnymi. Firma

pracuje bez przestojów w ciągu roku, dlatego też może realizować zamówienia w każdej chwili, a wykonany asortyment na prośbę klienta dostarczany jest własnym transportem ciężarowym. Obecnie firma dysponuje sześcioma ciągnikami siodłowymi wraz z naczepami plandekowymi o ładowności 24 ton.

Od 2003 roku posiada również warsztat samochodowy, który ma w swoim zakresie kompleksową mechanikę, elektrykę, wulkanizację, serwis klimatyzacji, geometrię, diagnostykę komputerową oraz własną stację diagnostyczną. W oddziale firmy w Piechowicach, który powstał w 2005 roku można znaleźć produkowaną również przez zakład ciekawą architekturę ogrodową, zaopatrzyć się w materiały budowlane, a także wykonać impregnację ciśnieniową elementów drewnianych.

Obecnie firma zatrudnia prawie 100 pracowników, zapewniając im i ich rodzinom byt.

Właściciel firmy, oprócz pracy zawodowej, angażuje się w życie społeczne i kulturalne Kowar, sponsorując i wspierając wiele imprez i projektów. Był między innymi współorganizatorem zawodów narciarskich dla dzieci oraz dla dorosłych w Malej Upie. Również od samego początku czynnie uczestniczy w Kolarskim Wjeździe Kowary- Okraj. Bez wątpienia jest pomysłodawcą wielu cennych inicjatyw.

LAKFAM Sp.J. J.Zakrzewski A.Zakrzewski

Główny profil działalności to produkcja konstrukcji stalowych w tym hal przemysłowych, tymczasowych konstrukcji i wiele innych oraz produkcja automatycznych szlifierek do ostrzenia narzędzi oraz uniwersalnych szlifierek narzędziowych NUA-25 Maszyny przeznaczone do ostrzenia pił tarczowych, frezów, noży strugarskich oraz innych.

Firma powstała w 1991 roku jako kontynuator działalności funkcjonującej od 1959 roku w Kowarach fabryki Maszyn. Początkowo działalność firmy Lakfam oparta była na produkcji jedynie konstrukcji stalowych. W roku 1998 przejęła po upadłej Fabryce Maszyn produkcję Uniwersalnych szlifierek narzędziowych NUA-25 oraz automatycznych szlifierek serii ASP-631F. Od lat maszyny te produkowane są w kowarskim zakładzie i poddawane są ciągłemu rozwojowi i modernizacjom.

Dziś firma Lakfam należy do grona największych producentów szlifierek narzędziowych. Firma oferuje szlifierki automatyczne do ostrzenia pił, frezów, głowic, noży, wiertel, uniwersalne szlifierki narzędziowe NUA-25, a także specjalistyczne wersje obrabiarek oraz remonty kapitalne maszyn. Szlifierki cieszą się dużą renomą na całym świecie, poza setkami firm na rynku polskim, trafiają do odbiorców z Rosji, Ukrainy, Litwy, Białorusi, Węgier, Azerbejdżanu Uzbekistanu, USA, Kanady, Skandynawii, Filipin, krajów Europy Zachodniej, RPA, Wietnamu. Główni odbiorcy kowarskich maszyn to liderzy i największe firmy z branży drzewnej (tartaki, stolarnie, firmy meblarskie), Automotive, przemysł ciężki. Do grona klientów firmy Lakfam należą również firmy będące częścią PGZ, Wojsko Polskie oraz Uczelnie.

Ogromnym atutem firmy Lakfam jest wieloletnia tradycja oparta na doświadczeniu Fabryki Maszyn, doświadczony zespół konstruktorów i inżynierów, wykorzystywanie najnowszych technik oraz ciągły rozwój.

Ważnym osiągnięciem i wydarzeniem firmy w 2019 roku było wprowadzenie na rynek 5-osiowego automatycznego centrum do serwisowania pił tarczowych o różnych geometriach zębów jak również zaawansowane prace nad 5-osiowym centrum do ostrzenia frezów, prowadzenie prac badawczo rozwojowych nad nowymi rozwiązanymi oraz modelami maszyn, kolejne unowocześnienia w parku maszynowym oraz wejście z sukcesem na rynek azjatycki.

3.3. Usługi

Zakres tematyczny niniejszego podrozdziału, związanego z usługami rynkowymi obejmuje: handel, gastronomię, zakwaterowanie i pozostałą działalność usługową oraz sektor finansowy.

Charakterystyczny dla krajów rozwiniętych proces rozwoju usług w gospodarce postępuje również w Polsce od 90 lat XX wieku. Rośnie odsetek zatrudnionych w III sektorze gospodarki narodowej. W gminie Kowary, dzięki walorom naturalnym, pożądany staje się rozwój sektora towarzyszącego usługom: turystycznym, sportowo - rekreacyjnym i leczniczym.

TABELA 57: Wybrane usługi wg liczby podmiotów z rejestru REGON w Kowarach w 2019 r. Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL (Bank Danych Lokalnych).

Usługi dominujące w Kowarach							
Handel hurtowy i detaliczny	Obsługa rynku nieruchomości	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	Pozostała działalność usługowa	Usługi turystyczne	Usługi profesjonalne, nauka i technika	Transport i gospodarka magazynowa	Suma inne usługi
201	218	89	89	70	52	52	141

Ogółem w Kowarach w 2019 r. było 912 podmiotów usługowych. Powyższa tabela pokazuje profil usług w Kowarach, najwięcej jest podmiotów handlowych i obsługi rynku nieruchomości.

3.3.1. Handel.

Ogółem na terenie Kowar funkcjonuje aż 201 firm specjalizujących się w handlu hurtowym i detalicznym w tym również pojazdami samochodowymi. W Kowarach funkcjonują 4 supermarkety (Biedronka, Netto, Dino i Carrefour), które zalicza się do grupy sklepów o powierzchni sprzedaży powyżej 300 m². Większość sklepów w Kowarach to placówki małe, o powierzchni sprzedaży nie przekraczającej 40 m². W ścisłym centrum brak jest sklepów z pamiątkami i produktami regionalnymi.

3.3.2. Usługi gastronomiczne, zakwaterowanie i pozostała działalność usługowa.

Walory krajobrazowe gminy pozytywnie rokuje rozwojowi turystyki i usług towarzyszących. Niezbędnym ich elementem są wysokiej klasy placówki gastronomiczne i noclegowe. W 2019 r. było w Kowarach ok. 20 placówek gastronomicznych i 32 obiekty noclegowe posiadające ponad 700 miejsc noclegowych. W Kowarach funkcjonuje jeden obiekt skategoryzowany, pozostałe to inne obiekty noclegowe takie jak: domy wczasowe, apartamenty i kwatery prywatne.

W związku z ogólnym trendem starzenia się społeczeństwa w Kowarach rozwijają się usługi w zakresie opieki zdrowotnej i pomocy społecznej, w 2019 r. funkcjonowało w sumie 89 podmiotów o tym profilu usług i tendencja jest wzrostowa.

W Kowarach funkcjonują 22 podmioty prowadzące działalność, świadczące usługi związane z kulturą, rozrywką i rekreacją.

WNIOSKI:

1. Obecny stan należy uznać za nieadekwatny do ambicji miasta. **Należy rozwinąć sieć obiektów gastronomicznych i noclegowych**, umiejscawiając je głównie w centrum Kowar oraz w pobliżu centrów sportu i rekreacji. Powyższe sugeruje, że na głównej promenadzie Kowar, ulicy 1 Maja, musi dojść do zmiany struktury branżowej usług w kierunku między innymi: gastronomii (restauracje, bary, kawiarnie) oraz innych reprezentacyjnych lokali.
2. **Należy wspierać działalność rzemiosła usługowego i artystycznego** historycznie powiązanego z Kowarami, to jest głównie: kowalstwa, tkactwa, przetwórstwa drewna, wyrobów ze szkła w kierunku wytwarzania pamiątek turystycznych i produktów turystycznych.
3. Aby rozwijały się usługi związane z kulturą, rozrywką i rekreacją i zaspakajały rosnące wymagania mieszkańców i turystów konieczna jest **rozbudowa infrastruktury sportowo-rekreacyjnej**, np.: sale gimnastyczne, fitness, basen kryty, kąpielisko, pumtrack oraz single track i trasy rowerowe połączone z Karpaczem.

3.3.3. Pośrednictwo finansowe.

Na terenie Kowar działalność gospodarczą prowadzi jeden bank: Powszechna Kasa Oszczędności Bank Państwowy SA (PKO BP SA), z siedzibą w Kowarach przy ul. Ogrodowej 54.

Na terenie miasta ulokowane są 3 bankomaty w następujących lokalizacjach:

- ul. Matejki 3 (Supermarket Biedronka),
- ul. 1 Maja 20,
- ul. Ogrodowa 54 (przy Banku PKO BP).

Obecność tylko jednego oddziału banku nie wpływa pozytywnie na prestiż miasta. Zarówno mieszkańcy jak i odwiedzający miasto potencjalni inwestorzy bądź turyści nie mogą korzystać z pełnego wachlarza nowoczesnych usług finansowych. W Kowarach mieszkańcy mają utrudniony dostęp do tak ważnych w nowoczesnej gospodarce rynkowej kredytów konsumpcyjnych lub inwestycyjnych oferowanych tylko przez jeden bank. Brak jest konkurencyjnych ofert innych banków.

Funkcjonowanie 2 kantorów wymiany walut, agentów ubezpieczeń na życie, funduszy emerytalno-rentowych oraz ubezpieczeń rzeczowych (wg danych GUS w 2019 r. były 23 podmioty o tym profilu) zwiększają nasycenie usługami pośrednictwa finansowego w gminie.

3.4. Turystyka

3.4.1. Wstęp.

Walory naturalne oraz historyczne determinują niezwykle atrakcyjność turystyczną Kowar. Miasto w większości okalają Lasy Nadleśnictwa Śnieżka. Na części tych terenów na powierzchni 1099,27 ha zlokalizowany jest Rudawski Park Krajobrazowy, natomiast 2191,29 ha Lasów Nadleśnictwa stanowi otulinę Karkonoskiego Parku Narodowego, 133 ha lasów otuliny pozostaje w zasobach KPN. Kowary należą również do Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000, trzeba też wspomnieć o licznych walorach historyczno-kulturowych związanych z budownictwem i architekturą oraz tradycjami Kowar (np. tradycje górnicze, lecznicze, piwowarskie, tkackie, itp.)

Obecna infrastruktura turystyczna gminy składa się z obiektów noclegowych, lokali gastronomicznych, informacji turystycznej, pieszych, rowerowych, biegowych i konnych znakowanych szlaków oraz szeregu usług i atrakcji towarzyszących, do których zaliczyć można między innymi podziemne trasy turystyczne, Park Miniatur Zabytków Dolnego Śląska, stałe i czasowe ekspozycje stworzone dla turystów odwiedzających Kowary. Dużym potencjałem turystycznym oraz promocyjnym jest unikalność lokalnej tradycji oraz historii, jak również kreatywność mieszkańców pod względem lokalnych produktów i usług dzięki którym tworzymy naszą tożsamość regionalną.

Duże znaczenie ma stworzenie systemu wszechstronnej promocji turystycznej miasta poprzez:

- kontynuowanie współpracy ze starostwem powiatowym w ramach marki Karkonosze,
- kontynuowanie współpracy z LGD Partnerstwo Ducha Gór (Lokalna Grupa Działania) w ramach Karkonoskiej Marki Lokalnej „Skarby Ducha Gór”
- kontynuowanie współpracy z LGD Partnerstwo Ducha Gór w ramach promocji regionu pod hasłem „Kraina Ducha Gór”
- prezentacja np. na targach turystycznych wydanych i dostarczonych przez Gminę Kowary materiałów – DOT,
- wykorzystywanie i upowszechnianie opracowanego logo miasta wraz z dokumentami regulującymi jego stosowanie,
- wykorzystywanie i upowszechnianie znaku Made in Kowary – wykorzystywany przez kowarskie firmy do oznaczenia swoich produktów i usług, jako promocja produktów i usług lokalnych.
- opracowywanie i stosowanie rocznego planu wprowadzenia i prezentacji marki Kowary,
- poprawę estetyki miasta: rewitalizacja kamienic i przestrzeni publicznych, systematyczne prace porządkowe na terenie miasta, systematyczne nasadzenia na terenie miasta oraz poprawa estetyki skwerów i małych terenów zielonych.

3.4.2. Baza noclegowa Kowar

Zgodnie z gminną ewidencją z jesieni 2020 r. baza noclegowa turystyki składała się z 32 obiektów o bardzo różnej wielkości i zróżnicowanym standardzie. Posiadały one łącznie 684 miejsc noclegowych. W ostatnich latach obserwuje się powolny przyrost liczby obiektów noclegowych, szczególnie małych apartamentów oraz zwiększenie oferowanego standardu obsługi. Niestety nadal tylko jeden kowarski obiekt jest skategoryzowany (jako Hotel ****). Obecnie do gminnej ewidencji obiektów noclegowych miasta Kowary wpisane są następujące obiekty:

- Ośrodek WOJKÓW, Kowary ul. Górna 2,
- CUMiPZ PRZEDWIOŚNIE, Kowary ul. Górnicza 22,
- Zajazd VICTORIA, Kowary, ul. Rejtana 10,
- Hotel **** JELENIA STRUGA Medical Spa, Kowary ul. Podgórze 55,
- Rancho POD ŚNIEŻKĄ, Kowary ul. Karpacka 1a,
- DWOREK Kowar-SKI, Kowary ul. Staszica 6b,
- Gościniec NA STARÓWCE, Kowary ul. 1 Maja 23,
- Pokoje 4 PORY ROKU, Kowary ul. 1 Maja 17,
- Pokoje gościnne PODGÓRZE, Kowary ul. Podgórze 38,
- Gospodarstwo ZACISZE, Kowary ul. Rejtana 7,
- Domek JOANNA, Kowary ul. Podgórze 43,
- Domek MAGDALENKA, Kowary ul. Podgórze 42,
- Apartament LENA, Kowary ul. Dworcowa 12,
- Apartament LENA II, Kowary ul. Leśna 18/9,
- Apartament LENA III, Kowary ul. Leśna 3/3,
- Apartament LENA IV, Kowary ul. Leśna 3/4,
- Apartament SKI SUDETY, Kowary ul. Rzemieślnicza 21/1,

- Mieszkanie W GÓRACH, Kowary ul. Leśna 14,
- AMELKOWA Chata, Kowary - Przełęcz Okraj 3,
- Schronisko PTTK na Przełęcz Okraj, Kowary - Przełęcz Okraj 1,
- Apartament KOWARY, Kowary ul. 1 Maja 3 m 4,
- Ośrodek Turystyczny PLATAN, Kowary ul. Nowa 21,
- Apartament NA KOWARSKIEJ STARÓWCE, Kowary ul. 1 Maja 15/2A,
- Apartament NA KOWARSKIEJ STARÓWCE II, Kowary ul. 1 Maja 15/2,
- Apartament POD 13, Kowary ul. Poczтовая 13,
- Apartament wSPANiały, Kowary ul. 1 Maja 84b,
- Apartament NAD JEDLICĄ, Kowary ul. 1 Maja 39/13,
- Apartamenty MALINÓWKA pod Śnieżką, Kowary ul. Karkonoska 34,
- Pokoje NAD ZALEWEM, Kowary, ul. Źródlana 11,
- ROMANÓWKA pod Śnieżką, Kowary ul. Malinowa 22,
- TWIN HOUSE, Kowary Malinowa 16,
- WYSOKIE ŁĄKI, Kowary ul. Sanatoryjna 8a.

Warto zaznaczyć, że kilka większych kowarskich obiektów, w tym Hotelik NAD JEDLICĄ, czy Villa SMYRNA aktualnie nie działają, a były wykazywane w poprzednich badaniach. Przybyło jednak dużo mniejszych obiektów typu „apartament”. Weryfikacja ewidencji obiektów następuje co 2 lata (najbliższą przewidziano na początek 2021 roku), a w międzyczasie Urząd Miejski bazuje na pisemnych oświadczeniach właścicieli obiektów dotyczących stanu obiektu, jego liczby pokoi, łóżek, itp.

WNIOSKI:

1. O ile poza ścisłym sezonem turystycznym liczba obiektów noclegowych jest wystarczająca dla dzisiejszych potrzeb ruchu turystycznego, to w wakacje, zimowe ferie oraz tzw. długie weekendy w Kowarach brakuje wolnych pokoi dla turystów. W Kowarach jest **potrzeba rozwoju bazy noclegowej**. Jednak planując działania zmierzające do zwiększenia liczby miejsc noclegowych należy racjonalnie zaplanować ich wzrost. Rekomenduje się raczej obiekty o niewielkiej lub średniej liczbie miejsc. Dobrym rozwiązaniem byłyby obiekty hotelarskie o wysokim standardzie zapewniające pełną ofertę wraz z basenem, strefą spa czy dodatkowymi atrakcjami i rozrywkami typu kręgielnie, itp. ale ze średnią liczbą miejsc noclegowych. Dobrym rozwiązaniem będą również apartamenty, jednak w celu zachowania charakteru miasta oraz układu przestrzennego, nie należy zabudowywać każdego wolnego miejsca kosztem tzw. zielonych wysp – parków, skwerów itp.
2. Warto również rozważyć **powstawanie campingów**, taki sposób nocowania jest wciąż bardzo popularny zarówno pod miejsca na przyczepy campingowe jak i pola namiotowe. Obecnie trwają przygotowania do utworzenia campingu przy ul. Karkonoskiej.

3.4.3. Baza gastronomiczna Kowar.

Gmina Miejska Kowary posiada bazę gastronomiczną składającą się z restauracji, barów, stołówek, pubów i kawiarni. Takich obiektów jest 19 i mają one bardzo odmienne standardy. Obecnie w skład bazy gastronomicznej w gminie Kowary wchodzi:

- Kawiarnia-Cukiernia, Kowary ul. 1 Maja 34,
- Bar/Restauracja SMAKI NATURY, Kowary ul. 1 Maja 4,
- Zajazd PRZYWODZIE, Kowary ul. Rzemieślnicza 1b,
- Gościniec NA STARÓWCE, Kowary ul. 1 Maja 23,
- Restauracja JELENIA STRUGA Medical SPA, Kowary ul. Podgórze 55,
- Restauracja NIESPODZIANKA, Kowary, ul. 1 Maja 2,

- Bar POD LIPAMI, Kowary ul. Kowalska 12,
- Bar w Schronisku PTTK NA PRZEŁĘCZY OKRAJ, Kowary - Przełęcz Okraj 1,
- Pizzeria GASTROFAZA, Kowary ul. Pocztowa 12,
- Pizzeria CARPE DIEM, Kowary ul. Szkolna 7,
- Bar PARK MINIATUR ZABYTEKÓW DOLNEGO ŚLĄSKA, Kowary ul. Zamkowa 9,
- Kawiarnia PARK MINIATUR ZABYTEKÓW DOLNEGO ŚLĄSKA, Kowary ul. Zamkowa 9,
- Kawiarnia ALCHEMIA, Kowary ul. 1 Maja 54,
- AMERYKA Restobar, Kowary ul. Jeleniogórska 2a,
- BAFRA Kebab, Kowary ul. Jagiellończyka 12,
- The KING Kebab, Kowary ul. 1 Maja 5,
- Lodziarnia LOVE KROVE, Kowary ul. Pocztowa 1,
- Lody MARSJANO, Kowary ul. Jagiellończyka 12,
- Stołówka przy Szkole Podstawowej nr 1, Kowary ul. Staszica 16,
- Stołówka przy Szkole Podstawowej nr 3, Kowary ul. 1 Maja 73.

WNIOSKI:

1. Mimo względnie sporej liczby **obiektów gastronomicznych nie zaspokajają one potrzeb** mieszkańców, a tym bardziej goszczących w Kowarach turystów.
2. Szczególnie dotkliwy jest brak lokali gastronomicznych działających w dni wolne od pracy oraz w dni powszednie po godzinie 18:00.
3. Brakuje również miejsc stosujących składniki, produkty lokalne, brakuje również miejsc oferujących dania lokalne.

3.4.4. Walory uzdrowiskowe Kowar.

Niezwyczajnym bogactwem gminy jest wyjątkowy mikroklimat, który czyni Kowary miejscem przyjaznym dla osób cierpiących na schorzenia górnych dróg oddechowych i układu krążenia. Zauważono to już w drugiej połowie XIX wieku, dzięki temu okolica ta szybko stała się modnym terenem wypoczynkowym. Na przełomie XIX i XX wieku w Kowarach funkcjonowało aż 5 obiektów, w których leczono choroby płuc, co jest samo w sobie ewenementem na skalę Dolnego Śląska i wymaga szczególnego uwypuklenia w kontekście planów uczynienia z Kowar kurortu. W 1899 r. ze środków społecznych Zakład Ubezpieczeń Społecznych z Wrocławia „Śląsk” zakupił od fabrykanta pluszu Gebauera zespół budynków przy obecnej ul. Jeleniogórskiej 14. W rok później przyjęto tam na leczenie 201 kobiet rekonwalescentek po chorobie płuc. Obiekt był użytkowany do początku lat 70-tych XX w. Leczono w nim po I i po II wojnie światowej najcięższe przypadki choroby płuc. W północno-zachodniej części przysanatoryjnego parku funkcjonował od lat 30-tych XX wieku prywatny Pawilon Przeciwgruźliczy „Szarotka”. Na początku XX wieku w najspokojniejszej części miasta - Wojkowie (dawna wieś Hohenwiese) zbudowano stylowe sanatoria przeciwgruźlicze: „Wysoka Łąka” (Hohenwiese) i „Bukowiec” (Buchwald), funkcjonujące do dziś. Szpital „Wysoka Łąka”, jako Jednostka Zamiejscowa Wojewódzkiego Centrum Szpitalnego Kotliny Jeleniogórskiej, do dziś z powodzeniem leczy choroby płuc. W jego skład wchodzi: Oddział Chorób Płuc i Gruźlicy oraz Oddział Rehabilitacji Pulmonologicznej.²

W Powiatowym Centrum Zdrowia - Szpital „Bukowiec” w Kowarach, poza szpitalnymi oddziałami tj.: Chirurgii Ogólnej, Chorób Wewnętrznych, Ginekologiczno-Położniczym, Leczenia Zaburzeń Nerwicznych i Pediatrią, otworzono również Oddział Rehabilitacji mający na celu przywrócenie pełnej lub możliwej do osiągnięcia sprawności fizycznej

² Źródło: <http://www.spzoz.jgora.pl>

i psychicznej pacjentów, ich zdolności do pracy i zarobkowania oraz zdolności do brania czynnego udziału w życiu społecznym.³

W pobliżu centrum Kowar działa Centrum Usług Medycznych i Profilaktyki Zdrowotnej „Przedwiośnie” (dawne Sanatorium Kolejowe z lat 20-tych XX w.) mające w swojej ofercie zabiegi fizjoterapeutyczne tj.: jonoforeza, kąpiel perełkowa, kąpiele wirowe, kinesiology taping, laser wysoko energetyczny, kriotapia, magnetoterapia i magnetoledostymulacja, masaże, zabieg borowinoterapii, drenaż limfatyczny.⁴

W peryferyjnej, ale mającej ogromny potencjał turystyczny, części Kowar - Podgórzu (dawna wieś Ansberg) od ponad 20 lat działa obiekt pn. Jelenia Struga MEDICAL SPA. Jedyne miejsce, gdzie istnieje w Kowarach zakład przyrdo-leczniczy to inhalatorium radonowe w Jeleniej Strudze.

Radon (Rn-222) jest gazem szlachetnym, bezbarwnym, bezwonny, cięższym od powietrza, uwalniany w sztolni w naturalny sposób ze skał i podziemnych wód kopalnianych. Radon wywiera korzystny wpływ na schorzenia układu ruchu, dychawice oskrzelową, a także zwiększa odporność organizmu. Oddziaływanie radonu na ścianę naczyń powoduje ich rozszerzenie, co obniża ciśnienie tętnicze krwi i zwiększa ukrwienie wielu narządów. Leczenie radonem prowadzone jest zgodnie z wymogami speleoterapii. Radon łagodzi kłopoty związane z menopauzą, przywraca właściwe funkcjonowanie systemu nerwowego.⁵

Kolejnym produktem regionalnym związanym z prozdrowotnymi usługami Jeleniej Strugi MEDICAL SPA jest pozyskiwana i butelkowana tam woda o nazwie „Potencjałka”. Od roku 2007 „Potencjałka” stanowi uzupełnienie prowadzonej w Jelenia Struga SPA unikalnej terapii E STR (Skojarzonej Terapii Radonowej).

WNIOSKI:

1. Wskazany jest **rozwój funkcji uzdrowiskowej miasta Kowary**, a szczególnie dzielnicy Wojków, z rosnącym zapotrzebowaniem na usługi klimatyczno-pobytowe i rehabilitacyjne, ze względu na starzejące się społeczeństwo i potrzebę leczenia pacjentów po-covidowych.

3.4.5. Szlaki i trasy turystyczne.

Miasto w większości okalają Lasy Nadleśnictwa Śnieżka. Na części tych terenów na powierzchni 1099,27 ha zlokalizowany jest Rudawski Park Krajobrazowy, natomiast 2191,29 ha Lasów Nadleśnictwa stanowi otulinę Karkonoskiego Parku Narodowego, 133 ha lasów otuliny pozostaje w zasobach KPN. Kowary należą również do Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000. Przez teren gminy prowadzi wiele pieszych tras turystycznych Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego (PTTK). Są to szlaki:

- **niebieski** - z Karpnik do Jarkowic. Na terenie gminy przebiega przez centrum Kowar, Podgórze i Przełęcz Kowarską;
- **zielony** - ze Szklarskiej Poręby do Wałbrzycha, biegnący przez Krzaczyne, Jedlinki, Żółtą Drogę, Kowary, następnie Starym Traktem Kamiennogóskim w stronę Skalnika;
- **żółty** - z Trzcinańska prowadzący grzbietem Rudaw Janowickich, przełęczami Kowarską oraz Okraj do Podgórza;
- **czerwony** - fragment Głównego Szlaku Sudeckiego im. dr Orłowicza ze Świeradowa Zdroju do Paczkowa. Na terenie gminy przebiega pomiędzy Bukową a Parkową Górą;

³ Źródło: <http://kowary.emc-sa.pl>

⁴ Źródło: <http://przedwiosnie.szpitalmsw.net>

⁵ Źródło: <http://www.jeleniastraga.pl>

- **niebieski** - z Karpacza do Wałbrzycha, biegnący przez Kowarski Grzbiet i Przełęcz Okraj;
- **zielony** - z Rozdroża Izerskiego do Lubawki, przez Budniki, Tabaczaną Ścieżkę i Przełęcz Okraj;
- **żółty** - Kowary - Skalny Stół,
- **czarny** – Kowary - Karpacz.

Przez Kowary prowadzą także oznakowane trasy rowerowe relacji:

- Karpacz - Przełęcz Okraj;
- Jelenia Góra - Kamienna Góra;
- Janowice Wielkie – Kowary;
- Kowary – Krzaczyzna – Karpacz – wzdłuż drogi 366.

Ponadto cykliści wykorzystują odcinki pieszych szlaków PTTK, na których istnieje techniczna możliwość przejazdu, zwłaszcza rowerem górskim. Poza tym w Kowarach istnieje kilka szlaków dydaktycznych i przyrodniczych:

- **Szlak Tradycji Górniczych** - szlak, prowadząc po najciekawszych turystycznie zakątkach miasta, w części poza obrębem terenu zabudowanego, ukaże atrakcyjne położenie Kowar, a spacer leśnymi drogami na pewno pozytywnie wpłynie na kondycję i samopoczucie wędrujących. Długość trasy wynosi niewiele ponad 7 km, a czas potrzebny na jej przejście nie jest dłuższy niż 2 i pół godziny w jedną stronę. Ścieżka dydaktyczna „Szlak Tradycji Górniczych” oznakowana jest kolorem czerwonym.
- **Szlak Zielone Karkonosze** - szlak ten to około 5 i pół kilometrowa pętla po ciekawych przyrodniczo zakątkach miasta Kowary oraz jego najbliższej okolicy. Przejście tej całej trasy spacerowej, nawet niewprawnemu turyście zajmie nie więcej niż dwie godziny. Ścieżka przyrodnicza „Szlak Zielone Karkonosze” oznakowana jest kolorem zielonym.
- **Ścieżka edukacyjna „Jedlinki”** - liczy około 3 km długości. Tematyka ścieżki obejmuje rośliny i zwierzęta lasu oraz problematykę leśnej gospodarki. Znajduje się przy niej kilkanaście tablic edukacyjnych, z których można dowiedzieć się o życiu lasu i roli jaką pełnią leśnicy. Odpocząć można na ławeczkach oraz pod czterema drewnianymi wiatami stanowiącymi dla turystów schronienie w razie niepogody. Ścieżkę w większości pokrywa nawierzchnia asfaltowa mogą więc z niej korzystać również osoby niepełnosprawne poruszające się na wózkach inwalidzkich.
- **Kowarskie Trasy dla aktywnych** - szlaki biegowe, spacerowe i nordic walking. Część z nich została oznakowana już w terenie (trasa zielona i niebieska). Początek każdej z tras znajduje się przy ul. Jagiellończyka w Kowarach, przy której znajdują się tablice z mapami tych szlaków.

Przez gminę Kowary prowadzą również oznakowane trasy konne:

- **szlak pomarańczowy** łączący Western City w Ściegnach z Przełęczą Okraj;
- **szlak zielony** przebiegający przez Kowary i okolice Przełęczy Kowarskiej w stronę grzbietu Rudaw Janowickich.

Warto nadmienić, że w Kowarach funkcjonuje duża **stadnina koni „Parkitny”** oferująca m.in. naukę jazdy na koniach oraz przejażdżki bryczkami oraz kilku mniejszych hodowców koni, z których np. **Kingston Ranch** oferuje m.in. naukę jazdy konnej, kucyki na urodziny, obsługę imprez okolicznościowych z końmi u klienta, przejażdżki, wycieczki w teren.

Startowiska dla paralotni:

- **Startowisko na górze Rudnik** znajduje się na wysokości 853 m n.p.m. Jest to popularne miejsce do latania w Rudawach Janowickich nad miastem Kowary. Zdaniem doświadczonych paralotniarzy startowisko jest łatwe, trawiaste. Lądowisko to rozległe łąki w Kowarach
- **Startowisko na Wołowej Górze** położone jest na wysokości 1033 m n.p.m. w Karkonoszach. Według lokalnych miłośników lotów nie należy do najprostszych. Porośnięte jest trawą i borówkami, a start utrudniają nierówności terenu, na które należy zwracać uwagę podczas odrywania się od ziemi. Mimo to, w Karkonoszach jest wielu miłośników tej góry.

Punkty widokowe:

- **Góra Brzeźnik (555 m n.p.m.)** – to góra w Rudawach Janowickich leżąca między Kowarami oraz wioskami: Kostrzyca i Bukowiec. Ten fenomenalny punkt widokowy na Kowary i pasmo Karkonoszy, zauważono już pod koniec XVIII wieku. Brzeźnik, w związku z wycinką drzew dokonaną kilka lat temu przez Nadleśnictwo Śnieżka stał się turystycznym magnesem, na którego szczycie odsłoniła się piękna panorama Kowar i Karkonoszy. Z centrum Kowar na górę Brzeźnik najłatwiej dojdziemy kierując się w stronę ulicy Jeleniogórskiej, a potem Źródlanej, skąd została oznakowana trasa prowadząca do punktu widokowego.
- **Góra Rudnik (853 m n.p.m.)** – to góra niezmiernie ważna dla miasta, na której zaczęła się piękna historia Kowar trwająca już prawie 900 lat. To właśnie na zboczach góry Rudnik legendarny waloński gwarek Laurentius Angelus w 1148 roku odkrył złoża rud żelaza.
Na szczyt tego kowarskiego wzniesienia warto się wdrapać przede wszystkim dla pięknych widoków na miasto. Z centrum Kowar na górę Rudnik najłatwiej dojdziemy kierując się w stronę Przełęczy Kowarskiej, skąd została oznakowana trasa prowadząca do punktu widokowego.
- **Wołowa Góra (1033 m n.p.m.)** – to szczyt w Karkonoszach, poniżej Kowarskiego Grzbietu. Z Wołowej Góry rozciąga się doskonale widoczna panorama na Kowary oraz wnętrze Kotliny Jeleniogórskiej. Wołowa Góra, a w zasadzie jej wylesiony szczyt obecnie wykorzystywany jest jako startowisko paralotniowe. Z centrum Kowar na Wołową Górę proponujemy trasę przez leśną ścieżkę "Jedlinki" w stronę Rozdroża przy Białym Źródle. Następnie kierujemy się w kierunku Tabaczanej Ścieżki, po czym schodzimy w prawo ze szlaku.
- **Kapliczne Wzgórze (511 m n.p.m.)** – niezbyt wysokie wzniesienie w południowo-wschodniej części Kowar nazywanej Kowarami Średnimi. Na szczycie tego wzgórza stoi urokliwa późnobarokowa Kaplica Świętej Anny z 1727 r., którą widać z daleka. Będąc na górze podziwiać można panoramę Kowar na tle Rudaw Janowickich. Aby dojść do kaplicznego wzgórza z centrum Kowar należy kierować się w stronę ulicy św. Anny a stamtąd prosto do kapliczki św. Anny.

WNIOSKI:

1. Przedstawiona powyżej sieć tras pieszych i konnych jest wystarczająca z punktu widzenia potrzeb mieszkańców i turystów. Wymaga jedynie drobnych uzupełnień. Praktycznie każdy obiekt godny zwiedzenia znajduje się na szlaku lub w jego bezpośrednim sąsiedztwie.
2. Wskazane jest **wytyczenie szlaku najkrótszego - czarnego - pieszego** szlaku łączącego Kowary z Karpaczem: Jedlinki - Osiedle Skalne w Karpaczu.

3. **Rozbudowaniu powinna ulec sieć dróg rowerowych**, np. z Kowar przez Krzaczynę do Karpacza (UM Kowary posiada opracowaną koncepcję tej drogi). Takie połączenie rowerowe, z najliczniej odwiedzaną przez turystów miejscowością w regionie, spowodowało by napływ jednodniowych turystów z Karpacza do Kowar.

4. Inną nową atrakcją i przyciągającą turystów do Kowar byłoby zbudowanie singiel track rowerowych wykorzystujących naturalne nachylenie terenu zalesionego pomiędzy Osiedlem Skalnym w Karpaczu a Kowarami Górnymi i Podgórzem z bazą wypadową w centrum Kowar (np. ul. Jagiellończyka). Spowodowałoby to znaczący wzrost ruchu turystycznego.

5. Zasadnicze znaczenie dla podniesienia rangi Kowar jako ośrodka turystycznego ma **integracja systemu szlaków pieszych i tras biegowych, rowerowych (single track) z trasami Republiki Czeskiej**, czemu służyć mogą wspólne projekty łączące atrakcje turystyczne, a co wpłynie na mobilność i wzrost ruchu turystycznego.

3.4.6. Atrakcje turystyczne Kowar

Gmina Kowary posiada następujące atrakcje turystyczne:

- **Park Miniatur Zabytków Dolnego Śląska** powstał na terenie bezpośrednio przylegającym do dawnej fabryki dywanów. Odwiedzający Park mają możliwość zobaczyć obiekty reprezentujące bogactwo architektury Dolnego Śląska, odwzorowane w skali 1:25. Modele pałaców, klasztorów, kościołów i starówek miast dolnośląskich zostały wyeksponowane w naturalnym otoczeniu, wśród kwiatów i zieleni. Z Parku Miniatur do centrum miasta prowadzi wybudowany w 2015r. trakt pieszy prowadzący turystów w stronę Kowarskiej Starówki.
- **Sztolnie Kowary w Kopalni Liczyrzepa** to atrakcyjna podziemna trasa turystyczna, licząca około 1200 m chodników, komór i grot we wnętrzu góry Sulica wznoszącej się nad najwyższym położonym kowarskim osiedlem - Podgórzem. Zgromadzono w niej eksponaty z podziemnego świata legend, tajemnic i historii prawdziwej, związanej przez blisko 700 lat z poszukiwaniami kruszców, minerałów oraz wydobywaniem rudy żelaza i uranowych rud.
- **Kopalnia Podgórze**, czyli podziemna trasa turystyczna usytuowana w sztolniach 19 i 19a. Jest to jeden z najciekawszych i najpiękniejszych obiektów podziemnych zlokalizowanych na terenie Kowar. Sztolnie powstały w latach 1951-1956.
- **Dom Kata**, czyli niezwykła wystawa stworzona w zabytkowym budynku na peryferiach Kowar, zamieszkiwanym przed laty przez ostatniego miejskiego kata. Stworzono tam przedziwną ekspozycję narzędzi i urządzeń pokazującą średniowieczny sposób egzekwowania przestrzegania prawa.
- **Muzeum Sentymentów** otworzono w jednym z budynków dawnej Fabryki Dywanów w Kowarach. Można tu cofnąć się w czasie i przypomnieć sobie przedmioty widziane w kuchni babci, salonie rodziców czy nawet we własnym pokoju. Zgromadzono tu nie tylko artefakty z minionej epoki. Te kilkudziesięcioletnie przedmioty wyprodukowane w kraju to nie tylko muzealne eksponaty, ale też – co warto podkreślić, wspomnienia i sentymenty, których można dotknąć, a nawet wypróbować ich działanie. W muzeum zobaczycie różne pomieszczenia, wśród których znalazła się kuchnia, pokój dziecięco-młodzieżowy, ciemnia fotograficzna a nawet laboratorium z oryginalnym sprzętem z dawnej fabryki dywanów w Kowarach.

- **Kowarska Starówka** obejmująca obszar ścisłego centrum miasta. Składa się z ciągów zabytkowych kamienic, które powstały pod wpływem typowego budownictwa propagowanego na Śląsku na przełomie XVIII i XIX wieku. Najciekawsze i najbardziej stylowe budynki stoją przy ulicy 1 Maja. Choć kilka z nich wciąż zachowało barokowy układ i rokokową fasadę, to większość z nich zbudowano w stylu klasycystycznym. Najciekawsze fragmenty Kowarskiej Starówki zostały wyłączone z ruchu kołowego i stanowią dziś urokliwy deptak miejski, po którym w słoneczny dzień przechadzają się zarówno mieszkańcy Kowar, jak i odpoczywający tu turyści.
- **Kościół Parafialny** pw. Imienia Najświętszej Maryi Panny stojący przy placu Franciszkańskim, jest najstarszym zabytkiem miasta. Pierwsza o nim wzmianka pochodzi z XIII wieku. Kościół jest budowlą w stylu gotyckim, ozdobioną wieżą zwieńczoną blaszanym hełmem. Na uwagę zasługuje późnobarokowy ołtarz i ambona oraz prospekt organowy. Zachwycają polichromie wykonane na drewnianym stropie przez malarza Jana Lorenza i jego braci.
- **Ratusz**, czyli najpiękniejszy budynek Kowarskiej Starówki. Siedziba władz miejskich została wzniesiona według projektu znanego niemieckiego architekta Christiana Schultza w latach 1786-1789. Jego zabytkowe walory i dbałość o architektoniczne detale czynią go jednym z ładniejszych budynków użyteczności publicznej na Dolnym Śląsku. W holu Ratusza podziwiać można interesującą polichromię wraz z herbem Kowar z czasów gdy stały się one dzięki Fryderykowi Wielkiemu wolnym miastem królewskim. Najciekawsze pomieszczenie znajduje się jednak piętro wyżej. Sala Rajców ma nietypowy owalny kształt, a na jej suficie przedstawiono alegoryczne wizje tego, z czego od wieków Kowary słynęły - górnictwa, kowalstwa, tkactwa i turystyki.
- **Sale Tradycji Miasta** w budynku Urzędu Miejskiego przy Ratuszu, gdzie podziwiać można interesującą wystawę opisującą dzieje Kowar, historię przemysłu górniczego, kolejowego i dywanowego oraz eksponaty ze Szpitala „Bukowiec”. Zobaczyć w nich można eksponaty związane z historią miasta od czasów najdawniejszych, po czasy współczesne.
- **Dom Tradycji Miasta** stojący w samym sercu miasta, przy ulicy Górniczej 1. W niepozornej z zewnątrz kamieniczce będącej od kilkunastu lat siedzibą Stowarzyszenia Miłośników Kowar obejrzeć można pokaźny zbiór pocztówek związanych z dziejami miasta oraz okolicznościowe wystawy prac lokalnych artystów. Zainteresowani przeszłością Kowar odnajdą tam również "kącik górniczy", który ukaże wiele faktów i mitów związanych z historią wydobywania w sąsiedztwie rudy żelaza i uranu. W 2020r. w odrestaurowanym ogrodzie powstał za Domem Tradycji „**Magiczny ogród**” – **miejsce spotkań i ekspozycji historii przemysłu kowarskiego**, był to projekt grantowy realizowany poprzez LGD Partnerstwo Ducha Gór w ramach realizacji LSR 2014-2020, dofinansowany z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
- **Galeria Sław Kolarstwa Polskiego na Kowarskiej Starówce, która powstała** by podkreślić wieloletnią tradycję organizacji imprez kolarskich na naszym terenie. Zaangażowanie organizatorów oraz doskonałe walory do uprawiania wszelakich sportów są ważnym czynnikiem kreowania pozytywnego wizerunku Kowar. Od wielu lat Miasto gości i wspiera liczne rowerowe zawody szosowe oraz MTB, a dzięki stworzonej Galerii Sław, co roku 15 sierpnia mieszkańcy oraz wypoczywający w Karkonoszach turyści mają niepowtarzalną szansę spotkać się z legendami polskiego kolarstwa.
- **Pałac Miejski "Smyrna"** stojący przy ulicy Ogrodowej, gdzie mocno wyróżnia się wśród okolicznej zabudowy. Jego wygląd nawiązuje do dolnośląskich "miejskich" pałaców, które tak jak on, powstawały w tym regionie na początku XVIII wieku. Pierwszym właścicielem obiektu był bogaty patrycjusz, którego monogram "E.M." wciąż widnieje na

portalu nad wejściem. W XIX wieku wraz z postępującą industrializacją miasta, budynek zakupił właściciel niezwykle prężnie rozwijającej się kowarskiej Fabryki Dywanów Smyrneńskich. Do dnia dzisiejszego dawny teren fabryczny graniczy z przypałacowym niewielkim ogrodem, w którym odnaleźć można interesujące starodrzewie.

- **Kaplica Świętej Anny** to późnobarokowa kaplica, której historii powstania należałoby szukać w czasach, gdy w górniczej osadzie, jaką Kowary od zawsze były, rodziło się życie religijne. W bliżej nieokreślonym czasie uległa zawaleniu. Remont tego co przetrwało nastąpił dopiero w 1772r. Architektem i budowniczym kaplicy był Kaspar Jentsch. Została założona na planie elipsy. Wieńczy ją ośmioboczna latarnia, przykryta cebulastą kopułką. Kaplica zachowała późnobarokowe wyposażenie wnętrza. Ołtarz główny ufundowano ku czci św. Anny.
- **Skansen Górnictwa Kowarskiego** znajdujący się przy ul. W. Jagiellończyka. Przy pieszej ścieżce dydaktycznej znajduje się ekspozycja starych urządzeń kopalnianych takich jak fragment torowiska, wózek i ładowarka górnicza, obudowa podziemnego chodnika oraz makietę wieży kopalnianej. Zobaczyć tam można także elementy geologiczne - fragmenty skał występujących w Karkonoszach.
- **Kompleks Górniczy z Muszlą koncertową powstał w 2020r.** przy ul. W. Jagiellończyka, na czołe muszli wykonał murala Jakkub Jakubów, poświęconego tradycjom górniczym, obok została postawiona mega ława z herbem Kowar i służąca za stopień rzeźba górnika z latarnią, wykonana przez Wernera Pietrzyka. Ponadto ustawiono tablice-informacyjno-promocyjne i zagospodarowano teren w koło muszli.
- **Dom Kultury** to potężny gmach, o gabarytach rzadko spotykanych w mieście wielkości Kowar, zbudowano na początku lat 50-tych XX wieku w stylu socrealistycznym. Jest pamiątką i pozostałością po latach prosperity związanych z wydobywaniem w kowarskich kopalniach rud uranowych. Dziś stanowi siedzibę Miejskiego Ośrodka Kultury oraz miejskiej biblioteki. W środku, oprócz kina, czytelni, sal wystawowych i pracowni podziwiać można widowiskową aulę, której ściany ozdabiają płaskorzeźby Antoniego Mehla o tematyce górniczej.
- **Obelisk ofiar Obozu Koncentracyjnego Gross Rosen** przy MOK. Obelisk poświęcony jest ofiarom II wojny światowej i poległym za Polskę. Projekt obelisku wykonała mgr Bożena Burgielska w 30 rocznicę zwycięstwa nad faszyzmem w 1975 r. i przy ul. Szkolnej wzniesiono obelisk upamiętniający ofiary Obozu Koncentracyjnego Gross Rosen, filii w Bukowcu k/Kowar. Wykonany jest z granitu, bloki kamienne zostały wykute w Kamieniołomie "Bukowiec" przez jeńców wojennych i więźniów Obozu Koncentracyjnego Gross Rosen, filia "Buchwald" w latach 1939-1945. Planowane jest przez gminę odnowienie obelisku i zagospodarowaniu miejsca pamięci przy obelisku przy ul. Szkolnej w Kowarach z dofinansowaniem ze środków zewnętrznych.
- **Leśny Park Miejski**, który rozciąga się pomiędzy kowarskimi ulicami Matejki, Kwiatową oraz Parkową. Część założenia parkowego z cennymi okazami drzewostanu posadzonymi ręką człowieka łagodnie przechodzi w naturalny podgórski las. Kompleks otaczają łąki i pastwiska, na których w warunkach zbliżonych do naturalnych nierzadko można podziwiać pasące się stado koni szlachetnej półkrwi z kowarskiej stadniny "Parkitny".
- **Szpital „Wysoka Łąka”**, który powstał w latach 1900-1902 według projektu wrocławskiego architekta Karla Grossera. Tworząc go wzorował się na wysokogórskim sanatorium w szwajcarskim Davos. Jest to eklektyczny budynek z licznymi werandami i wieżyczkami. Elewację oraz wnętrza tej secesyjnej perełki ozdobił motywami roślinnymi i zwierzęcymi. Park w którym stoi budynek szpitala zaprojektował architekt

ogrodów Mentzel. Znakomicie wykorzystał otaczający "Wysoką Łąkę" krajobraz. Z tarasu przed głównym wejściem do szpitala roztacza się malowniczy widok na wschodnią część Karkonoszy.

- **Szpital „Bukowiec”**, który zbudowano w latach 1916-1920 jako sanatorium leczące choroby płuc. Klimat panujący w tym spokojnym zakątku Kotliny Jeleniogórskiej nadawał się do tego znakomicie. Funkcje lecznicze "Bukowiec" pełni z resztą do dnia dzisiejszego. Budynek otoczony jest rozległym parkiem, który zachował resztki swojej świetności sprzed prawie wieku.
- **Park Rekreacji Rodzinnej w Kowarach przy ul. Karkonoskiej** znajduje się park rekreacyjny z alejkami spacerowymi z placem edukacyjnym poświęconym tradycjom miasta oraz ochronie przyrody, placem zabaw. Park Rekreacji Rodzinnej z 1825r., został zrewitalizowany w 2019r. z dofinansowaniem ze środków PROW za pośrednictwem LGD Partnerstwo Ducha Gór. Dawny Inselbad i Staw Gebauera, basen ze zjeżdżalnią, pomostami, plażami oraz wyspa z amfiteatrem. Park był zaprojektowany przez ogrodnika Waltera z Bukowca a zarazem wykonawcy takich parków, jak w Mysłakowicach, Stanisławowie i kowarskiej Ciszycy.
- **Kowarska Wyspa.** W bezpośrednim sąsiedztwie Parku Rekreacji Rodzinnej znajduje się Kowarska Wyspa. Powstaje tam teren rekreacyjno-gastronomiczny, pn.: „**WY-SPA**”, będzie to miejsce gdzie znajdować się będzie wypożyczalnia sprzętu wodnego typu (kajaki, rowery wodne) oraz lokale gastronomiczne, a także różnego rodzaju niewielkie atrakcje dla dzieci. Dzięki czemu wraz z Parkiem stworzą teren na którym mieszkańcy oraz turyści będą mogli skorzystać z ciekawej atrakcji turystycznej. Za parkiem powstaje Camping z infrastruktura towarzyszącą.
- **Pałac „Ciszycza” wraz z pozostałością folwarku położony jest** są na południowy zachód od przedmieść Kowar. Są to budynki klasycystyczne, które wybudowano na początku XIX wieku. Ten nieco dziś zapomniany dworek należał przed laty do znamienitych rodów: Radziwiłłów oraz Czartoryskich. Był również sceną miłosnej historii, w którą wpłątany został poza mieszkańcami Ciszycy późniejszy Cesarz Niemiec Wilhelm I Hohenzollern. Kompleks graniczy z małym romantycznym parkiem krajobrazowym z cennymi gatunkami drzew. Nad Pałacem wznosi się wzgórze, na szczycie którego w leśnej gęstwinie odnaleźć można ruiny zamku myśliwskiego z końca XVIII wieku. W 2011 r. rozporządzeniem Prezydenta RP pałace i parki krajobrazowe Kotliny Jeleniogórskiej zostały wciągnięte na listę "pomników historii". Uznano, że zespół jedenastu rezydencji Kotliny Jeleniogórskiej stanowi dziedzictwo kulturowe o szczególnej randze. Wśród nich znalazł się zespół pałacowo-parkowy "Ciszycza".
- **Zespół pałacowo-parkowy "Nowy Dwór"** został zbudowany w 1570 r. przez hrabiego Schaffgotscha. W późniejszych latach był kilkakrotnie przebudowywany. Do dziś posiada jednak niemal wszystkie cechy późnorenansowego dworu śląskiego. Do pałacu przylega XIX-wieczny park z ciekawym drzewostanem. Ostatnim przedwojennym właścicielem "Nowego Dworu" była niemiecka rodzina Reuss. Dziś zabytek stanowi własność prywatną i udostępniany do zwiedzania jest tylko okazjonalnie.
- **Grobowce rodziny von Reuss** to tajemnicze, a zarazem niesamowicie romantyczne **miejsce** kryjące się wśród ogromnych głazów na szczycie niewielkiego zalesionego wzgórza. Dwie bezimiennie kamienne płyty przykrywają szczątki ostatnich mieszkańców pobliskiego "Nowego Dworu": Henryka XXX Reuss i jego małżonki Feodory. Księżniczka Feo pochodziła z najbardziej wpływowych rodzin ówczesnej Europy. Jej przodkami byli m.in. Królowa Wiktorja - Władczyni Zjednoczonego Królestwa oraz kilku kolejnych Cesarzy Niemiec. W tym samym leśnym kompleksie, w odległości kilkudziesięciu

metrów, znaleźć można miejsce pochówku Marii Klementyny Reuss, której grobowiec wyróżnia się piękną liliową dekoracją ozdabiającą wysoki kamienny krzyż.

- **Przełęcz Okraj** to oddalona od centrum Kowar o 12 km karkonoska przełęcz położona na wysokości 1046 m n.p.m. Oddziela Kowarski Grzbiet od Grzbietu Lasockiego. Dawniej przebiegało przez nią najwyższe położone w naszym kraju drogowe przejście graniczne. Dziś ograniczenia w międzynarodowym ruchu to przeszłość, a wjazd do Republiki Czeskiej przez Przełęcz Okraj, dzięki zapierającym dech w piersiach widokom, wynagradza niedogodności związane z jazdą tą krętą górską trasą. Okraj to również ważny węzeł szlaków turystyki pieszej i rowerowej. Udać się można stąd w polskie i czeskie Karkonosze, albo zatrzymać się na dłużej w tutejszym schronisku. Na Przełęczy Okraj znajdują się wyjątkowe warunki do uprawiania narciarstwa biegowego i zjazdowego oraz cyklistyki górskiej. Największą zaletą tej części Karkonoszy jest jednak spokój i czystość środowiska, które doceni każdy gość. Tuż za Przełęczą Okraj odnaleźć można malowniczo położoną miejscowość Mała Upa z typowymi chałupami karkonoskimi, rozrzuconymi po zboczach. Pod koniec roku ta spokojna czeska wioska zamienia się w popularne wśród turystów centrum sportów zimowych.

3.4.7. Produkty Lokalne Kowar i Marka Kowar.

Trendy światowe pokazują, że turyści poszukują tzw. „lokalności”, „lokalnych produktów”, lokalnej specyfiki. Dlatego atrakcyjność turystyczną Kowar tworzą również produkty lokalne pn. Karkonoskiej Marki Lokalnej „Skarby Ducha Gór”:

- Kowarska woda „Potencjałka” AOx (AntyOxydacyjna) – woda czerpana z głębi góry Sulica w masywie Karkonoszy – jedyna woda mineralna oraz AOx w Karkonoszach i Kotlinie Jeleniogórskiej.
- Muzeum Sentymentów - w zakresie ekspozycji odnoszącej się do zasobów dawnej Fabryki Dywanów w Kowarach.
- Liściaki – tomiki wierszy oraz obrazy tworzone z inspiracji lokalną przyrodą – Barbara Sokołowska – mieszkanka Kowar oraz nieżyjąca już lokalna poetka Alina Pawłowska.
- Grafiki, obrazy i kartki o tematyce lokalnej – Karkonosze i okolice – Krystyna Matusiak, mieszkanka Kowar.

Szczegółowe informacje o produktach lokalnych można znaleźć: www.skarbiecduchagor.pl. Produkty lokalne są dostępne na wydarzeniach lokalnych (jarmarki, festyny, itp.) oraz w sklepie internetowym: sklepduchgor.pl.

W celu promocji produktów lokalnych zostało również stworzone pojęcie **Marki Kowar**. Do tego celu dedykowane jest głównie logo w wariantach Made in Kowary – jest to logotyp mający na celu oznaczenie działań lub produktów, które wyróżniają Kowary w regionie a nawet w Polsce. Lokalni producenci lub usługodawcy mogą oznakować swoje produkty lub usługi tym znakiem, aby stworzyć naszą kowarską bazę niepowtarzalnych produktów lokalnych. W celu wykorzystania logo do sprzedaży własnych usług lub produktów należy wystąpić z wnioskiem do Urzędu Miejskiego w Kowarach.

3.4.8. Informacja Turystyczna.

W Kowarach działa Informacja Turystyczna należąca do Urzędu Miejskiego w Kowarach. Informacja ta została certyfikowana przez Polską Organizację Turystyczną oraz Dolnośląską Organizację Turystyczną na 3 gwiazdki (***). Punkt Informacji Turystycznej zlokalizowany w Kowarskim Ratuszu prowadzony jest przez pracownika Urzędu, który obsługuje ruch turystyczny docierający do centrum Kowar, udziela informacji w różnych

językach, w tym w języku angielskim i czeskim, rozdaje materiały promocyjne. Punkt IT czynny jest w dni robocze od poniedziałku do piątku w godz. 9:00 – 16:00. W punkcie można zasięgnąć informacji o atrakcjach turystycznych Kowar oraz zaopatrzyć się w bezpłatne materiały promocyjne miasta Kowary oraz atrakcji Kotliny Jeleniogórskiej i Kamiennogórskiej. W roku 2019 punkt IT odwiedziło 8 217 osób.

Funkcję nieformalnej informacji turystycznej pełnią w Kowarach także Sale Tradycji Miasta, znajdujące się w budynku B Urzędu Miejskiego. Natomiast w soboty oraz w niedzielę (w sezonie turystycznym) Dom Tradycji Miasta, przy ul. Górniczej 1 - będący siedzibą Stowarzyszenia Miłośników Kowar, staje się weekendowym punktem IT. Czynny jest we wszystkie soboty roku oraz w niedziele w miesiącach: czerwiec, lipiec, sierpień, wrzesień w godzinach 11:00 – 15:00. Ponadto w lipcu i sierpniu organizowane były ostatnio w 2019 r. sobotnie spacer po Kowarach z Przewodnikiem. Ze względu na ograniczenia spowodowane pandemią Covid 19 w 2020r. spacer nie był organizowany.

Funkcję nieformalnej informacji turystycznej pełni w Kowarach również LGD Partnerstwo Ducha Gór na starówce ul. 1 Maja 9, 58-530 Kowary. W dni powszednie, w godz. 8-16.00 można otrzymać bezpłatnie materiały: mapy, paszport oraz uzyskać informacje dot. zebrania pieczętek i otrzymania innych materiałów jak: przewodniki, gry, malowanki, kubki, torby, jako nagród w ramach przedsięwzięcia „Kraina Ducha Gór” dot. promocji obszaru LGD Partnerstwo Ducha Gór, w tym Miasta Kowary.

TABELA 58: Liczba odwiedzających Informację Turystyczną w Kowarach w latach 2015-2019. Źródło: dane własne UM Kowary.

Liczba odwiedzających Informację Turystyczną w Kowarach	2015	2016	2017	2018	2019
Odwiedziny przez turystów polskich	5423	6625	6313	6089	7224
Odwiedziny przez turystów zagranicznych	883	564	689	601	993

Rok 2020 był inny niż wszystkie wcześniejsze. Wiosną i jesienią 2020 roku w wyniku ogłoszenia przez Rząd RP tzw. lockdown'u - twardego (na wiosnę), miękkiego (jesienią) – obiekty noclegowe były w zasadzie nieczynne, a gastronomia działała w bardzo okrojonym zakresie (tylko na wynos lub dowóz). Dlatego w okresach od marca do czerwca oraz od października do końca roku 2020 r. ruch turystyczny w wyniku pandemii COVID-19 i obostrzeń związanych z walką z rozprzestrzenianiem się wirusa był niewielki i nieprzystający do lat poprzednich.

WNIOSKI:

1. Wskazaniem byłoby **stworzenie kompleksowej informacji turystycznej**, która profesjonalnie odpowiadała by na zapotrzebowania turystów w zakresie informowania oraz pomocy w odkrywaniu regionu. Stworzenie jednego punktu obsługi turystów jest wskazane również pod względem czasu jego dostępności, wymagane jest utworzenie punktu, który był by dostępny 7 dni w tygodniu. W taki miejscu turysta otrzymał by pełną informację dotyczącą miasta i regionu oraz lokalnych atrakcji ale również z możliwością zakupu lokalnych produktów czy pamiątek itp. Planowane jest utworzenie **Punktu Obsługi Turysty** po wyremontowaniu budynku Dworca kolejowego przy ul. Dworcowej 8, wydierżawionego przez LGD Partnerstwo Ducha Gór.

3.4.9 System Informacji miejskiej, oznakowanie

W ostatnim czasie sporządzono inwentaryzację Systemu Informacji Miejskiej oraz turystycznych tablic Informacyjnych. W wyniku tych prac sporządzono dokładny spis oznakowania wraz z określeniem ich stanu. Obecny system Informacji Miejskiej został zamontowany w roku 2008/2009 wymaga on obecnie nowej szaty graficznej w związku z wprowadzeniem nowej wizualizacji miasta, a także aktualizacji pod względem nowopowstałych atrakcji miasta jak i tych które zostały już zamknięte. Należy również sukcesywnie rozbudowywać oznakowanie, aby ostatecznie w całym mieście można było oznakować ulice oraz atrakcje turystyczne, itp. Należy również zaktualizować tablice informacyjne pod względem aktualnych atrakcji oraz opisów ciekawych miejsc i faktów, itp.

WNIOSKI:

1. Atrakcje krajobrazowe Kowar powinny wpłynąć na rozbudowę oraz **unowocześnienie infrastruktury turystycznej**, szczególnie bazy noclegowo-gastronomicznej. Równie istotne jest stałe zwiększanie standardu istniejących obiektów. Dzięki obiektom tj. Jelenia Struga Medical SPA, który prowadzi unikalne Inhalatorium Radonowe oraz strefę wellness.

2. Centrum Usług Medycznych i Profilaktyki Zdrowotnej „Przedwiośnie” ważna w mieście w najbliższym czasie może stać się **funkcją uzdrowiskowa**. Dla jej utrzymania niezbędna jest rozbudowa oraz podniesienie standardu poprzez remonty i zastosowanie prawidłowych rozwiązań w zakresie dostępności infrastruktury technicznej dla NSP.

3. Rozwój turystyki winien być powiązany z **szeroką promocją walorów gminy na rynkach krajowych i zagranicznych** oraz jednoczesnym zrównoważonym rozwojem innych działów gospodarki.

4. **Tworzone są również nowe atrakcje turystyczne** m.in. centrum rozrywki „**WY-SPA**” oraz zapowiadane przez inwestorów **browary rzemieślnicze** w Starej Gazowni oraz w dawnym Kinie „Orzeł”. Zgodnie z przewidywaniami takim nowym ośrodkiem turystycznym stanie się w najbliższym czasie część miasta w okolicy ul. Dworcowej.

5. W zakresie rozwoju turystyki ważnym wydaje się **aktywizacja większej części miasta w celu tworzenia nowych atrakcyjnych miejsc** - zachęcających do inwestowania w usługi turystyczne. Stwarzanie dogodnych warunków do tworzenia nowych atrakcji turystycznych oraz usług okołoturystycznych poprzez poprawę lub budowę nowej infrastruktury drogowej, parkingi czy ciągłe dbanie o estetykę miasta, czy likwidację zdegradowanych miejsc.

6. Warto rozpocząć **działania na Podgórzu czy Przełęczy Okraj**. Zwłaszcza ta druga przy niewielkich nakładach może stać się ciekawą atrakcją. Najwyżej położone przejście graniczne w Polsce, cel wyścigów rowerowych z cyklu Kowary-Okraj” a zima ciekawa alternatywa dla lubiących aktywny wypoczynek na nartach poprzez bezpośrednie sąsiedztwo z czeską gminą Mała Upa i znajdującym się tam kompleksem narciarskim. Nie wykorzystany jest potencjał Przełęczy Okraj, który boryka się z kilkoma problemami:

- wizerunkowo nawet wśród kowarzan często zapomina się że jest to część Kowar;
- brak inwestowania w infrastrukturę turystyczną;
- brak inwestowania w infrastrukturę drogową – droga jest w zarządzie DSDiK, należy zintensyfikować działania, aby ten odcinek został wyremontowany;
- brak oświetlenia;
- konieczna jest poprawa oznakowania szlaków turystycznych;
- uwzględnienie funkcjonujących tam obiektów noclegowo-gastronomicznych w SIM
- konieczne jest rozważenie organizowania wydarzeń kulturalnych czy sportowych w tamtym rejonie, co pozwoli na promowanie tej części miasta.

7. Należy **wykorzystać przygraniczne położenie Kowar do zacieśniania współpracy z Małą Upą** w budowaniu wspólnej oferty turystycznej oraz otwarciu gminy Kowary na turystów z Czech.

4. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

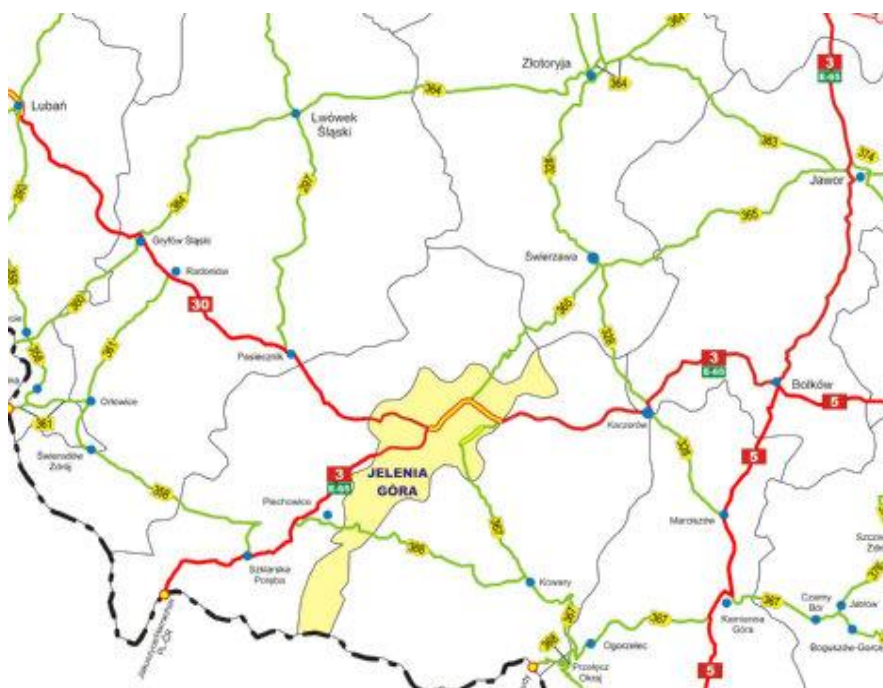
4.1. Komunikacja i drogownictwo

4.1.1. Komunikacja drogowa i kolejowa.

Położenie komunikacyjne Kowar z punktu widzenia połączeń regionalnych i międzynarodowych jest korzystne. Wpływ na to ma podstawowy układ komunikacyjny, który tworzą następujące drogi:

- wojewódzkie:
 - nr 366 Piechowice - Kowary (w granicach administracyjnych Kowar 3,308 km);
 - nr 367 Jelenia Góra - Kowary - Kamienna Góra - Wałbrzych (w granicach administracyjnych Kowar 8,391 km);
 - nr 368 Przełęcz Kowarska - Przełęcz Okraj (granica państwa) (w granicach administracyjnych Kowar 5,438 km);
- powiatowe:
 - ulica Wojska Polskiego - od skrzyżowania z drogą nr 367 do granicy gminy i dalej w kierunku Gruszkowa i Karpnik;
- gminne:
 - w szczególności ciąg ulic Bielarska - Sienkiewicza - Leśna - Wolności - Rejtana, spinające południową część śródmieścia z obwodnicą;

MAPA 9: Układ sieci dróg krajowych i wojewódzkich skomunikowanych z Kowarami. Źródło: DSDiK Wrocław.

Odległość Kowar od najbliższych ważnych węzłów wynosi odpowiednio:

- ok. 12 km z centrum Kowar drogą wojewódzką nr 367 i nr 368 do Przełęczy Okraj graniczącej z Czechami w miejscowości Mała Upa. Dopuszczony jest tu ruch pieszych, rowerzystów, motocykli, samochodów osobowych i busów (o ładowności do 5 ton na drodze nr 368),
- ok. 25 km do drogi krajowej nr 3 w miejscowości Piechowice. Droga krajowa nr 3 przebiegająca południkowo przez województwa: zachodniopomorskie, lubuskie i dolnośląskie, a swój bieg kończy na granicy z Czechami w miejscowości Jakuszyce - przejście drogowe dla samochodów osobowych i ciężarowych,
- ok. 26 km do drogi krajowej nr 5 w miejscowości Lubawka - droga Krajowa nr 5. Przebiega przez województwa: kujawsko-pomorskie, wielkopolskie i dolnośląskie, a swój bieg kończy na granicy z Czechami na przejściu granicznym Lubawka - Kralovec (przejście drogowe dla samochodów osobowych i ciężarowych o ładowności do 6 ton),
- ok. 40 km do węzła budowanego aktualnie odcinka drogi S3 w Bolkowie (odcinek Jawor - Bolków). Droga S3 docelowo będzie łączyła północ z południem (Świnoujście z Pragą),
- ok. 67 km do autostrady A4 przy miejscowości Nowa Wieś Legnicka. Autostrada A4 prowadzi od zachodu (granica z Niemcami w Jędrzychowicach) do wschodu (przejście graniczne na granicy polsko-ukraińskiej Korczowa-Krakowiec).

Sieć dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych w naszym regionie jest dobrze rozbudowana. Są one jednak zdekapitalizowane. Wymagają głębokich modernizacji, przebudowy bądź remontów. Do złego stanu dróg przyczynia się masowy transport towarowy, który powoduje szczególnie degradację licznych mostów i wiaduktów. Ich ochrona przed całkowitym wyłączeniem z ruchu drogowego ogranicza się do ich zawężania i ustawiania znaków ograniczających dopuszczalny tonaż przejazdu do 15 t. Natomiast drogi do centrum Kowar chronione są przed transportem wielkotonażowym znakami ograniczającymi tonaż do 3,5 t ustawionymi na wjazdach do miasta (ograniczenie nie dotyczy kilku większych przedsiębiorców kowarskich). Ponadto drogi położone w terenie górzystym ulegają fizycznym procesom degradacji, związanym z częstszym przechodzeniem przez temperaturę 0 °C.

Obwodnica na drodze nr 367 odciążała ruch tranzytowy z centrum Kowar do Jeleniej Góry i Wałbrzycha. Obecnie zaznacza się wzmożony ruch pojazdów przez Kowary do Karpacza. Istniejący układ dróg wymusza przejazd przez centrum miasta, powodując dyskomfort akustyczny mieszkańców i zanieczyszczenie powietrza spalinami. Jest to problem charakterystyczny dla miejscowości górskich, bogatych tradycjami historycznymi, poprzecinanych siecią wąskich ulic. Zgodnie z propozycjami zawartymi w „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kowary” oraz licząc na wzrost zainteresowania Kowarami turystów należy przewidzieć reorganizację ruchu samochodowego. Istnieje potrzeba budowy dróg lokalnych w nowych przebiegach związanych z rozwojem Stacji Sportów Zimowych na Podgórzu i zbrojeniem nowych terenów pod usługi, drobną wytwórczość i mieszkalnictwo w centrum Kowar.

Ponadto od roku 2023 znacznie zwiększy się ruch drogowy od strony kamiennej Góry w związku z budowaną drogą S3 do Lubawki. Szacuje się że ruch ten zwiększy się o ok. 40% dlatego konieczne są inwestycje poprawiające stan tej drogi oraz rozważenie przebudowy usprawniającej zjazd z drogi 367 do centrum miasta. Dobrym rozwiązaniem była by budowa ronda na skrzyżowaniu drogi 367 z drogą 366 – usprawni to ruch oraz znacząco wpłynie na bezpieczeństwo w tym miejscu.

Gmina Miejska Kowary objęta jest siecią komunikacji autobusowej, obsługiwanej głównie przez PKS TOUR Sp. z o. o. Jelenia Góra, PKS Kamienna Góra oraz przewoźników prywatnych. Dzięki niej można bezpośrednio dotrzeć do takich miejscowości jak: Karpacz i Jelenia Góra (w 2020r. ze względu na ograniczenia Covid 19 spadła drastycznie liczba

kursów autobusów na dobę), Kamienna Góra, Wałbrzych czy Wrocław. Z Kowar raz dziennie komunikacją autobusową można dostać się również do innych większych miast Polski.

Przez gminę przebiega linia kolejowa nr 308 Jelenia Góra - Mysłakowice - Kowary - Ogorzelec - Kamienna Góra. Jest to jednak linia nieczynna, nie mająca znaczenia państwowego, jednotorowa i niezelektryfikowana. Ze względów ekonomicznych nie jest ona eksploatowana przez PKP Polskie Linie Kolejowe SA dla przewozu pasażerów i przewozu towarowego. Linia kolejowa na odcinku Jelenia Góra - Mysłakowice - Kowary i Karpacz jest planowana do przejęcia i rewitalizacji. Ważnym krokiem będzie podpisanie aktu notarialnego, potwierdzającego przeniesienie praw własności do linii ze spółki PKP na samorząd Województwa Dolnośląskiego. Studium wykonalności dla tych linii kolejowych jest w końcowej fazie przygotowania. Ten odcinek linii to część projektu odbudowy kolei na Dolnym Śląsku. Udostępnienie tej linii ułatwi dostęp nie tylko mieszkańcom Kotliny Jeleniogórskiej, ale też wszystkim Dolnoślązakom i turystom, którzy będą mogli łatwiej dojechać do atrakcyjnych turystycznie miejscowości. Szacuje się, że koszty rewitalizacji tej trasy wyniosą około 70 mln – 100 mln zł, w zależności od ostatecznie wybranego wariantu rewitalizacji. Szacuje się, że proces inwestycyjny pozwalający na przywrócenie ruchu pociągów pasażerskich do Kowar i Karpacza potrwa około 2 lat. Oddanie w/w linii pod zarząd samorządu wojewódzkiego i reaktywowanie połączenia za pomocą Kolei Dolnośląskich jest najlepszym rozwiązaniem dla gminy. Ponadto modernizacja i ponowne ożywienie linii o charakterze kolei podmiejskiej i turystycznej jest pożądane z punktu widzenia ekologicznego. Inwestycja umożliwi połączenie z większością ośrodków leżących w Sudetach Zachodnich po polskiej i czeskiej stronie. W dłuższej perspektywie moglibyśmy liczyć na zwiększenie się ruchu turystycznego w okolicach Kowar i rozwój usług okołoturystycznych. W przypadku uruchomienia linii kolejowej przez Kowary konieczne będzie kompleksowe zagospodarowanie terenu wokół dworca na miejsce przystankowo-przesiadkowe i przebudowa dworcowa kolejowego w Kowarach na miejsce turystyczno-usługowe.

WNIOSKI:

1. Fakt istnienia połączeń autobusowych i w dalszej perspektywie **rozwoju połączeń kolejowych oraz budowy tras rowerowych** podniesie prestiż miasta Kowary i będzie stanowić istotny argument, pozwalający stymulować gospodarczy rozwój Kowar.
2. Władze Gminy powinny **zabiegać o reaktywację linii kolejowej 308** Mysłakowice – Kowary – Kamienna Góra

4.1.2. Drogownictwo i piesze ciągi komunikacyjne.

W 2020 r. Gmina Miejska Kowary wydała 166.693,50 zł na wykonanie bieżącej konserwacji nawierzchni dróg, ulic, chodników, placów i parkingów na terenie miasta Kowary, dokonano:

- 1106,9 m² naprawy ubytków w nawierzchni asfaltowej,
- 30,25 m² przebrukowania nawierzchni z kostki betonowej
- 0,72 m² przeburkowania nawierzchni z kostki kamiennej
- 251,9 m² remontu zniszczonej nawierzchni przy zastosowaniu frezowiny

W latach 2021-2030 planuje się dalsze systematyczne naprawy częściowe dróg w celu podniesienia komfortu i bezpieczeństwa użytkowników dróg w Kowarach.

Stan oznakowania drogowego:

Wprowadzono nowe organizacje ruchu na :

- ul. Tkaczy – wprowadzono strefę zamieszkania
- ul. Kowalska – montaż lustra na skrzyżowaniu z ul. Polną,
- ul. Sanatoryjna – montaż progów spowalniających,

- ul. Górnicza, Pocztowa, 1-go Maja – Wyłączenie z ruchu ul. 1-go maja od skrzyżowania z ul. Górniczą do skrzyżowania z ul. Matejki,
- wyłączono z ruchu most pomiędzy ul. Ogrodową a Placem Franciszkańskim.

W 2020 r. Gmina Miejska Kowary wydała 21.940,02 na wymianę oznakowania drogowego, na nowe, czytelne i spełniające obowiązujące wymagania. Wymianę znaków oraz montaż w sposób bezpieczny wykonano w wielu częściach miasta m. in na ul. Ogrodowej, Stanisława Staszica, Ludwika Waryńskiego, 1-go Maja, Jana Matejki, Józefa Bema, Główniej, Nadrzecznej, Nowej, Karkonoskiej, Sanatoryjnej, Polnej, Kowalskiej, Wiejskiej, Al. Wolności, Pocztowej, Górniczej, Leśnej, Dworcowej, Władysława Grabskiego, Łomnickiej oraz Jeleniogórskiej.

W latach 2021-2030 planuje się dalsze systematyczne prace nad istniejącą organizacją ruchu, tak aby było one jak najbezpieczniejsze dla mieszkańców Kowar i turystów. W najbliższych latach w miarę środków budżetowych, planuje się systematyczną wymianę oznakowania na nowe w częściach miasta, w których nie zrobiono tego w 2020 r.

Sporządzone dokumentacje projektowe i plany rozbudowy sieci dróg:

W 2020 r. sporządzono następujące dokumentacje projektowe:

- „Przebudowa ul. Bielarskiej w Kowarach” - nowe oświetlenie drogowe, kanalizacja deszczowa oraz ciąg pieszy;
- „Przebudowa ul. Władysława Grabskiego w Kowarach” - jednym z elementów projektu są 4 przejścia dla pieszych, 2 klasyczne oraz 2 bezpieczne tj. zawierające dodatkowe elementy infrastruktury wpływające na poprawę bezpieczeństwa pieszych. Dodatkowo projektuje się nowe oświetlenie, kanalizację deszczową oraz ciąg pieszy;
- „Opracowanie przebudowy parkingów na ul. Karkonoskiej w Kowarach” - zabezpieczenie nowych miejsc parkingowych oraz ciągu pieszego;
- „Budowa ciągu pieszego pomiędzy ul. Stanisława Staszica a Wichrową Równią” - uregulowanie ciągu pieszego jezdni, budowa odwodnienia powierzchniowego oraz oświetlenia drogowego;
- „Przebudowa parkingu przy ul. Ogrodowej w Kowarach” - zabezpieczenie nowych miejsc parkingowych;
- „Remont drogi pomiędzy ul. Józefa Borusiaka a ul. 1-go Maja”;
- „Remont ul. Izerskiej w Kowarach”;
- Zlecono w porozumieniu z Dolnośląską Służbą Dróg i Kolei we Wrocławiu wykonanie projektu chodnika łączącego centrum miasta Kowary z dzielnicą Wojków. Zadanie pn.: „Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 366 w zakresie chodnika w miejscowości Kowary”;
- Wykonano ekspertyzę wytrzymałościową konstrukcyjno-budowlaną dla potrzeb instalacji fotowoltaicznej na dachach budynków: Zespołu Szkół ogólnokształcących, Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Miejskiego Ośrodka Kultury i Miejskiej Służby Ratowniczej w Kowarach;
- Sporządzono dokumentację techniczną instalacji fotowoltaicznej dla obiektów Zespołu Szkół ogólnokształcących, Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Miejskiego Ośrodka Kultury i Miejskiej Służby Ratowniczej w Kowarach;
- Planowana jest realizacja ronda na skrzyżowaniu dróg wojewódzkich nr 366 i 367 oraz drogi powiatowej nr 2735D w celu poprawy bezpieczeństwa ruchu samochodowego pomiędzy centrum miasta Kowary a dzielnicą Wojków. Planowany termin realizacji - 2022 r.
- Planuje się rozbudowę sieci dróg gminnych o łącznik między ul. Waryńskiego, a drogą wojewódzką nr 367 zgodnie z MPZP.

Wykonane zadania inwestycyjne:

W 2020 r. wykonano następujące zadania inwestycyjne:

- „Przebudowa ciągów komunikacyjnych przy ul. Jana Matejki, wraz z budową kanalizacji deszczowej – etap II, przebudowa ul. Słonecznej odc. od ul. Bielarskiej do garaży przy ul. Słonecznej”. - zadanie przyniosło wiele nowych miejsc parkingowych;
- „Przebudowa drogi dojazdowej do ul. Wiejskiej w Kowarach”. - wybudowano nową kanalizację deszczową oraz uregulowano drogę dojazdową;
- „Wykonanie miejsca wypoczynku i rekreacji przy ul. Wiejskiej w Kowarach”;
- „Przebudowa bieżni i odwodnienie bieżni oraz wykonanie oświetlenia stadionu miejskiego w Kowarach”;
- „Rewitalizacja boiska sportowego przy ul. Jana Matejki”;
- „Budowa przyłącza wodociągowego i kanalizacji sanitarnej do budowanej Muszli Koncertowej przy ul. Władysława Jagiellończyka”;
- „Przebudowa wraz ze zmianą sposobu użytkowania na filie biblioteki miejskiej przy ul. Wojska Polskiego 4”;
- Postawiono nowy punkt oświetlenia przy ul. Malinowej, zasilany energią słoneczną.

Inwentaryzacja mostków i kładek na rzece Jedlicy:

Sporządzono przegląd mostów oraz kładek, będących w zarządzie gminy Kowary, w wyniku którego stwierdzono zły stan techniczny obiektu mostowego pomiędzy ul. Ogrodową a Placem Franciszkańskim oraz kilku kładek znajdujących się nad rzeką Jedlicą. Do czasu remontu przedmiotowe obiekty zostały wyłączone z ruchu. W najbliższych latach planowane jest wykonanie dokumentacji projektowej oraz remontu przedmiotowych obiektów mostowych.

Gmina pozyskała środki na remont 2 kładek (Mostek Młynarza i Mostek Herbowy) w ramach programu INTERREG PI-Cz do Euroregionu Nysa przy współpracy miasta partnerskiego Vrchlabi na projekt, pt. *„Poprzez Wenecję Karkonoszy do Kowarskiego Ratusza”*. Projekt ma na celu udostępnienie nowej ścieżki spacerowo-turystycznej poświęconej rzemiosłu dawnemu w Kowarach. Trasa będzie wiodła wzdłuż rzeki Jedlicy ul. Stanisława Staszica i Ludwika Waryńskiego. Ścieżka będzie rozpoczynać się od Mostka Złotnika (przy ul. Staszica 10) zlokalizowanego za Mostkiem Miłości na wysokości kościoła NMP (za mostem Św. Nepomucena) poprzez Mostek Młynarza (przy ul. Staszica 14), Mostek Herbowy (przy ul. Staszica 16), dalej poprzez Mostek Piwowara (przy ul. Waryńskiego 5) i Mostek Kowala (przy ul. Waryńskiego 16) na wysokości Poczty w Kowarach. Zadania przewidziane w projekcie to: remont schodów wejściowych do Ratusza od strony parkingu, remont Mostka Herbowego i Mostka Młynarza. Całkowity koszt projektu: ok 150 tys. zł., dofinansowanie 90%. Przewidywany termin realizacji : 01.05.2021 – 30.04.2022

Planowany jest remont 4 kolejnych kładek: Mostek Miast Partnerskich przy ul. Ogrodowej 40, Mostek Złotnika przy ul. Staszica 10, Mostek Piwowara przy ul. Waryńskiego 5 i Mostek Kowala przy ul. Waryńskiego 16. Został złożony projekt o dofinansowanie w ramach programu INTERREG PI-Cz do Euroregionu Nysa, pt.: *„Poprzez Mostek Miast Partnerskich i Wenecję Karkonoszy do Kowarskiego Ratusza”* – II etap rozbudowy ścieżki turystycznej poprzez kładki nad Jedlicą w Kowarach.

Niebezpieczne skrzyżowanie:

Skrzyżowanie ul. Jeleniogórskiej z ul. Zamkową jest jednym z najbardziej niebezpiecznych miejsc w Kowarach. Gmina występowała do Zarządcy drogi wojewódzkiej do Dolnośląskiej Służby Dróg i Kolei we Wrocławiu o wsparcie w rozwiązaniu problemu. Gmina zadeklarowała gotowość do współfinansowania inwestycji mającej na celu poprawę bezpieczeństwa na skrzyżowaniu, np. w zakresie wprowadzenia sygnalizacji świetlnej.

Wąskie chodniki:

Wysoce niebezpieczne są również chodniki o małej szerokości. Na ulicach Stanisława Staszica, Ogrodowej, Ludwika Waryńskiego, Jeleniogórskiej są miejsca, w których szerokość chodnika ma około 1,0 m co uniemożliwia swobodne wymijanie się pieszych. Gmina Miejska Kowary w latach 2021-2030 planuje prowadzić szereg modernizacji istniejącej infrastruktury chodnikowej, w celu dostosowania jej do obowiązujących wymogów oraz żeby było, jak najbardziej bezpiecznie i funkcjonalnie dla pieszych.

Najbliższe plany inwestycyjne na lata 2021-2030.

Z uwagi na ograniczone środki budżetowe, gmina nie jest w stanie zaplanować długoterminowego rozwoju sieci dróg. Planuje się do realizacji następujące zadania:

- Przebudowa ulicy Bielarskiej

Przebudowa ulicy Władysława Grabskiego

- Remont ulicy Izerskiej

- Remont łącznika pomiędzy ul. Borusiaka a ul 1 Maja

- Remont mostu pomiędzy Palcem Franciszkańskim a ulicą Ogrodową

- Budowa ciągu pieszego pomiędzy ul. Stanisława Staszica a Wichrową Równią

- Remont ul. Kopernika

- Remont ul. Świerkowej

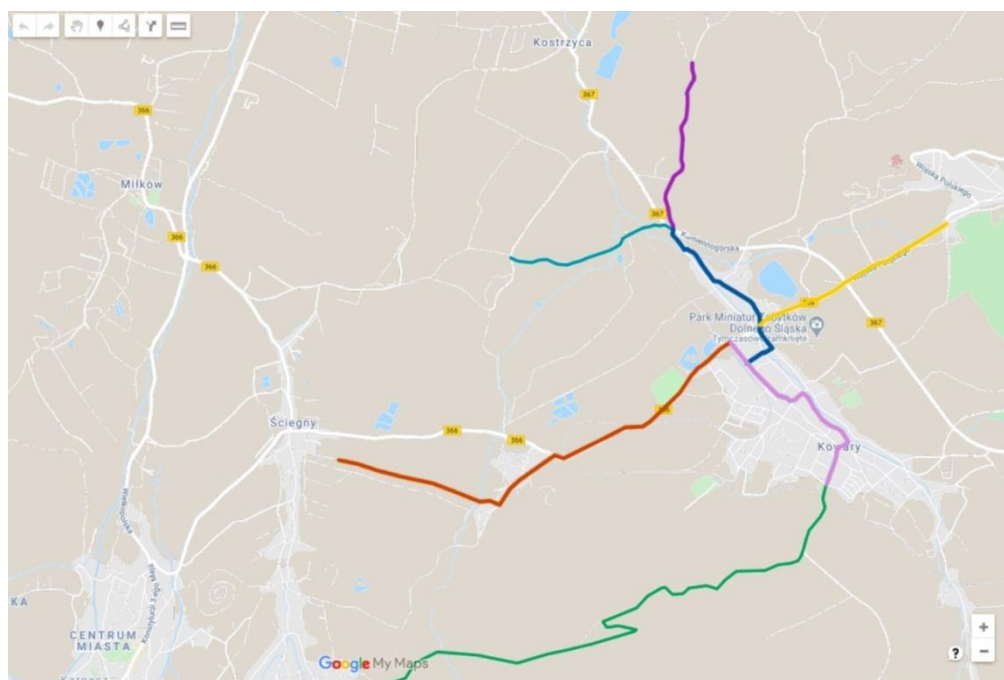
- Budowa drogi dojazdowej do budynku nr 40 przy ul. Wiejskiej w Kowarach

- Przebudowa ul. Głównej w Kowarach

- Remont kładek dla pieszych przy ul. Staszica 14 i Staszica 16

- Budowa 6 km - dwukierunkowych ścieżek pieszo-rowerowych na terenie Gminy Miejskiej Kowary i oznakowanie 13 km - istniejących tras, w sumie 19 km wyznaczonych i oznakowanych tras rowerowych oraz postawienie infrastruktury towarzyszącej wzdłuż całej trasy rowerowej (stojaki na rowery, ławki, tablice, kosze), dostosowanie miejsc odpoczynku dla NSP.

MAPA 10: Planowany przebieg tras i ścieżek rowerowych na terenie Gminy Miejskiej Kowary. Źródła: Opracowanie własne.

WNIOSKI:

1. Konieczne są inwestycje mające na celu **poprawę bezpieczeństwa pieszych**. Konieczne jest poszerzanie chodników, budowa nowych i poprawa już istniejących przejść dla pieszych, budowa lub montaż spowalniaczy w miejscach newralgicznych.
2. Ze względu na sprawną organizację komunikacji w mieście ważne jest również rozważenie **budowy nowych parkingów** z uwzględnieniem miejsc parkingowych dla autokarów. Inwestycje w parkingi są kluczowe również w kwestii rozważania zwiększenia ruchu turystycznego w mieście i przeciwdziałaniu utrudnieniom na drogach gminnych związanych z większą liczbą ich użytkowników.
3. **Budowa łączników** pomiędzy ulicami: Stanisława Staszica, Ludwika Waryńskiego z drogą wojewódzką nr 367.

4.2. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna**4.2.1 Taryfa za wodę i ścieki.**

Decyzją numer WR.RZT.070.106.2019.PK z dnia 10.01.2020 r. Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej we Wrocławiu Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie (tzw. Dyrektor RZGW we Wrocławiu) zatwierdzono ustaloną przez Karkonoski System Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. taryfę dla zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków na terenie Gminy Miejskiej Kowary na okres 3 lat, wprowadzając nowe ceny za dostarczoną wodę i odprowadzone ścieki na terenie Gminy Miejskiej Kowary. Decyzja weszła w życie od dnia 10 stycznia 2020 r. i wprowadziła następującą zmianę cen za dostarczoną wodę i odprowadzone ścieki:

TABELA: 59: Zmiany cen wody. Źródło: Opracowanie własne.

Za wodę	Ceny za wodę w wprowadzone Decyzją numer WR.RZT.070.106.2019.PK z dnia 10 stycznia 2020r. Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej we Wrocławiu Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie (tzw. Dyrektor RZGW we Wrocławiu) w okresie od 1 miesiąca do 12 miesiąca 2020	Ceny za wodę w wprowadzone Decyzją numer WR.RZT.070.106.2019.PK z dnia 10 stycznia 2020r. Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej we Wrocławiu Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie (tzw. Dyrektor RZGW we Wrocławiu) w okresie od 13 miesiąca do 24 miesiąca 2021	Ceny za wodę w wprowadzone Decyzją numer WR.RZT.070.106.2019.PK z dnia 10 stycznia 2020r. Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej we Wrocławiu Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie (tzw. Dyrektor RZGW we Wrocławiu) w okresie od 25 miesiąca do 36 miesiąca 2022
1.Odbiorcy indywidualni (gospodarstwa domowe)	7,95 zł/m3	8,18 zł/m3	8,30 zł/m3
2. Przedsiębiorcy	7,95 zł/m3	8,18 zł/m3	8,30 zł/m3
3.Pozostali odbiorcy	7,95 zł/m3	8,18 zł/m3	8,30 zł/m3
Za ścieki			
1.Odbiorcy indywidualni (gospodarstwa domowe)	17,27 zł/m3	17,29 zł/m3	18,48 zł/m3
2. Przedsiębiorcy	17,27 zł/m3	17,29 zł/m3	18,48 zł/m3
3.Pozostali odbiorcy	17,27 zł/m3	17,29 zł/m3	18,48 zł/m3

Latem 2019 roku Spółka KSWiK z o.o. złożyła wniosek na skrócenie czasu obowiązywania taryfy dla zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków na terenie Kowar. W dniu 18.12.2019 po wielu odwołanych Gminy Miejskiej Kowary została zatwierdzona decyzją numer WR.RZT.070.106.2019.PK Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej we Wrocławiu Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie (tzw. Dyrektor RZGW we Wrocławiu) nowa taryfa, która weszła w życie w styczniu 2020 roku.

4.2.2. Zaopatrzenie w wodę

Gmina może bazować wyłącznie na zasobach wodnych rzeki Jedlicy i jej dopływów. Z uwagi na ukształtowanie fizjograficzne, ekspozycje oraz zalesienie terenów, umożliwiające czasowe retencjonowanie wód z opadów i hamujące procesy parowania bezpośredniego, za zasobną w wodę należy uważać lewobrzeżną i górną część dorzecza rzeki Jedlicy. Szczególnie są to zadrzewione stoki Kowarskiego Grzbietu powyżej wysokości 550 m n.p.m. o północnej ekspozycji oraz zachodnie zbocza Lasockiego Grzbietu i Rudaw Janowickich usytuowane na wysokości ponad 600 m n.p.m.

Zbiorowe zaopatrzenie w wodę w Gminie Kowary następuje z pięciu ujęć wody: Kowary Dolne, Kowary Średnie, Kowary Górne, Kowary Wojków, Kowary Podgórze o łącznej nominalnej i zgodnej z pozwoleniami wodno-prawnymi wydajności wynosi $Q_{sr} = 3781 \text{ m}^3/\text{d}$ oraz $125 \text{ m}^3/\text{d}$ z ujęcia Wysoka Łąka – wody podziemne.

Ujęcia wody posiadają ważne pozwolenia wodno-prawne:

- Ujęcie Podgórze - OŚR.IV-6223/14/07 z dnia 03.07.2007 r. - ważne do 30.12.2026 r.
- Ujęcie Kowary Górne, Kowary Średnie i Kowary Wojków - OŚR-IV. 6341.2.6.2011, OŚR-IV. 6341.2.8.2011, OŚR-IV.6341.2.7.2011 z dnia 17.03.2011 r. - ważne do 01.03.2031 r.
- Ujęcie Kowary Dolne - OŚR-IV6223/31/10 z dnia 13.01.2011 r. - ważne do 31.12.2030 r.

Ujmowana woda z ujęć wód powierzchniowych i ujęć wód podziemnych jest uzdatniana i dezynfekowana. Stopień zwodociągowania Gminy Miejskiej Kowary wynosi 99%. Całkowita długość sieci rozdzielczej wynosi 38,9 km, magistrala przesyłowa 17,4 km.

Sieć wodociągowa w Gminie Miejskiej Kowary wykonana jest z w 90% z żeliwa i stali, 2% z rur polietylenowych (PEHD) oraz z 8% z rur PVCU. Długość sieci wodociągowej wykonanej z żeliwa i ze stali wynosi 35,01 km, a sieci wodociągowej wykonanej z tworzyw sztucznych wynosi 3,89 km.

Mieszkańcy są zaopatrywani w wodę przez sieć wodociagową⁶ o długości 38,9 km z 1348 połączeniami prowadzącymi do budynków mieszkalnych⁷. Korzysta z niej 99,43% ogółu mieszkańców. Ilość odbiorców usług w/g umów wynosi – 3739 szt. na dzień 31.12.2019 r. uwzględniając zmiany sposobu rozliczenia w budynkach wielolokalowych (rozliczenia indywidualne radiowe). W 2019r. zużycie wody z wodociągów przez gospodarstwa domowe wyniosło 293 tys. m^3 , co daje ok. 27 m^3 na 1 mieszkańca Kowar.

TABELA 60: Gmina Miejska Kowary - zużycie wody z sieci wodociągowej w gospodarstwach domowych w 2019 r. Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL (Bank Danych Lokalnych).

Wyszczególnienie	Gmina Kowary	Powiat Karkonoski	Województwo Dolnośląskie
Ludność korzystająca z wodociągu w % ogółu ludności	99,43	84,46	94,97
Zużycie wody z wodociągów na 1 mieszkańca w m^3	26,58	30,3	34,1

⁶ Rozdzielcza; bez połączeń prowadzących do budynków i innych obiektów.

⁷ Łącznie z połączeniami prowadzącymi do budynków zbiorowego zamieszkania.

Z powyższej tabeli wynika, że w Kowarach i w województwie dolnośląskim z sieci wodociągowej korzysta podobny odsetek ludzi, natomiast w powiecie odsetek ten jest niższy. W Gminie Miejskiej Kowary w przeliczeniu na jednego obywatela zużycie wody pobieranej z wodociągów jest niższe niż w województwie i w powiecie.

WNIOSKI:

1. W związku rosnącym zapotrzebowaniem mieszkańców na wodę pitną w Kowarach, istnieje **potrzeba zwiększenia retencji wody i budowy zbiorników wody, budowa nowych ujęć wody i studni głębinowych.**
2. Konieczne jest również **wprowadzenie we wszystkich lokalach indywidualnego opomiarowania wody oraz bieżąca wymiana liczników wody na nowoczesne liczniki wody** umożliwiające radiowe odczytywanie pomiarów.

4.2.3. Kanalizacja

Długość sieci kanalizacyjnej w Kowarach wynosi obecnie 42,5 km, w ilości przepompowni ścieków - 2 szt. Sieć kanalizacyjna w Kowarach wykonana jest z PVC i kamionki. System kanalizacyjny obsługiwany jest głównie przez nowe sieci tj. wybudowane w roku 2010. Sieć ta zbudowana jest z rur PVC. Kanał ogólnospławny jest kanałem deszczowym. Wody opadowe zostały odprowadzone bezpośrednio do rzeki Jedlica z pominięciem oczyszczalni ścieków. Zbiornym punktem systemu kanalizacyjnego Kowar jest Oczyszczalnia Ścieków zlokalizowana przy ul. Jeleniogórskiej 39.

Zdolność oczyszczalni ścieków wynosi $Q_{\text{śrd.}} = 2500 \text{ m}^3/\text{d}$. OŚ Kowary posiada ważne do 03.01.2029 r. pozwolenie wodno-prawne wydane przez Starostę Jeleniogórskiego na szczególne korzystanie z wód. Oczyszczone ścieki komunalne odprowadzone do rzeki Jedlicy spełniają wymogi Dyrektywy Rady 91/271/EEG z dnia 21 maja 1991 r. dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych, a także warunki Rozporządzenia Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 12 lipca 2019 r. w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego oraz warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu do wód lub do ziemi ścieków, a także przy odprowadzaniu wód opadowych lub roztopowych do wód lub do urządzeń wodnych.

Rocznie na oczyszczalni ścieków w Kowarach powstaje około 800 Mg ustabilizowanych komunalnych osadów ściekowych o kodzie 19 08 05. Osad po odwodnieniu zagospodarowany jest przyrodniczo. Zawartość piaskownika wywożona jest na składowisko odpadów

do Karkonoskiego Centrum Gospodarowania Odpadami w Ściegnach-Kostrzycy. Skratki wywożone są do zakładu utylizacji odpadów Izery w Lubomierzu.

Podłączeń kanalizacyjnych do budynków mieszkalnych jest 1161. Korzystają z sieci kanalizacyjnej 10072 osób, to jest 79,52 % ogółu mieszkańców.

W 2019 r. ilość ścieków wytworzonych przez gospodarstwa domowe wyniosła 255,5 tys. m^3 , co daje 23,63 m^3 na 1 mieszkańca Kowar oraz 29,71 m^3 na 1 korzystającego.

TABELA 61: Gmina Miejska Kowary - ilość ścieków odprowadzana siecią kanalizacyjną w 2019 r. Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL (Bank Danych Lokalnych).

Wyszczególnienie	Gmina Kowary	Powiat Karkonoski	Województwo Dolnośląskie
Korzystający z kanalizacji w % ogółu ludności	79,5	64,5	76,9

W Gminie Miejskiej Kowary dane kształtują się na podobnym poziomie do danych charakteryzujących dostępność sieci kanalizacyjnej ludności województwa dolnośląskiego i znacznie lepiej od powiatu.

W wyniku działań inwestycyjnych i remontowych KSWiK w Gminie Miejskiej Kowary do roku 2030 zamierza zrealizować poniższe cele:

1. Budowa nowego ujęcia wody dla Kowar, Ujęcie głębinowe ze zbiornikiem 500 m³/d.
2. Budowa sieci wodociągowej łączącej Podgórze z Kowarami Górnymi.
3. Budowa pośredniej stacji dezynfekcji wody przy ul. Rejtana.
4. Modernizacja rurociągu pomiędzy zbiornikiem Kowary Średnie a zbiornikiem Kowary Dolne.
5. Wymiana rurociągu przesyłowego z ujęcia powierzchniowego Budniki od ujęcia do Leśniczówki.
6. Montaż zestawów do pomiaru ciśnienia on-line w strefach zasilania.
7. Modernizacja Oczyszczalni ścieków dotycząca gospodarki osadowej.
8. Budowa rurociągu tranzytowego Ściegny Krzaczyzna, który pozwoli na przekierowanie części ścieków z Karpacza.
9. Wymiana rurociągu przesyłowego od Leśniczówki do SUW Kowary Średnie.
10. Wymianę wodociągów rur żeliwnych i stalowych o długości około 5000 mb.
11. Zmniejszenie strat wody z 33% w roku 2018 do 22% w roku 2030.
12. Zmniejszenie ścieków przypadkowych z 52% w roku 2018 do 33% w roku 2030.
13. Rozbudowę sieci kanalizacji sanitarnej o około 1500 mb.

4.3. Sieć gazowa

Przez teren gminy biegną dwa gazociągi wysokiego ciśnienia Dn 300. Doprowadzają gaz do dwóch stacji redukcyjnych I stopnia zasilających Kowary: w Krzaczyźnie i przy ulicy Leśnej, oraz stację przesyłową w rejonie ulicy Wiejskiej. W 2019 r. sieć⁸ rozdzielcza miała długość 36 525 m długości czynnego gazociągu ogółem, natomiast długość czynnej sieci ogółem wynosiła 49 743 m a długość czynnej sieci przesyłowej wynosi 13 218 m. Odbiorcami gazu jest 3334 gospodarstw domowych, 9 244 mieszkańców gminy. Zużycie tego medium w 2019 r. wyniosło 19 771,3 MWh w tym zużycie gazu na ogrzewanie mieszkań wyniosło 15 268,3 MWh. Zużycie gazu na 1 mieszkańca wyniosło 1 819,1 MWh a na 1 korzystającego 2 138,8 MWh. Ilość czynnych przyłączy do budynków ogółem (mieszkalnych i niemieszkalnych) 1000 szt. w tym tylko do budynków mieszkalnych 985 szt.

TABELA 62: Gmina Miejska Kowary - korzystający z sieci gazowej w 2019 r. Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL (Bank Danych Lokalnych).

Wyszczególnienie	Gmina Kowary	Powiat Karkonoski	Województwo Dolnośląskie
Korzystający z sieci gazowej w % ogółu ludności	85,5	49,9	61,1

W Gminie Kowary jest stosunkowo dobry dostęp do sieci gazowej, prawie dwa razy więcej mieszkańców korzysta z gazu ziemnego niż w powiecie karkonoskim.

W związku z tym, że gaz jest stosunkowo dostępnym surowcem energetycznym, aprobowanym przez ekologów, w celu ochrony powietrza należy realizować proces podmiiany paliw stałych, zwłaszcza węgla. W związku z zagrożeniem niską emisją wytwarzaną przez spalanie węgla kamiennego przez gospodarstwa domowe, wskazane jest aby ogrzewanie gazowe było promowane wśród mieszkańców i prowadzony był system dotacji do wymiany starych kotłów węglowych na gazowe nowej generacji.

⁸ Bez połączeń prowadzących do budynków mieszkalnych i innych obiektów.

4.4. Energetyka

Energię elektryczną niskiego napięcia pobiera w gminie 4 569 odbiorców. W 2019 r. jej zużycie przez gospodarstwa domowe wyniosło 7394,74 MWh, na jednego korzystającego wynosiło 2138,8 kWh, a na jednego mieszkańca 680,35 kWh. Na obszarze gminy Kowary nie ma oraz nie przewiduje się budowy nowych obiektów elektroenergetycznych krajowej sieci przesyłowej o napięciu 400 kV i 220 kV, której właścicielem jest TAURON Polska Energia SA. Zaspokojenie potrzeb elektroenergetycznych wynikających z rozwoju społeczno-gospodarczego, stanu zagospodarowania przestrzennego oraz poprawienia niezawodności i jakości dostaw energii dla istniejących odbiorców należy realizować poprzez budowę nowych linii napowietrznych 110 kV, a także stacji 110/20 kV.

Ponadto możliwe jest wykorzystanie niekonwencjonalnych źródeł energii. Produkowana może być ona przez elektrownie wodne małej mocy, a także elektrownie wiatrowe i farmy fotowoltaiczne, czemu sprzyjają lokalne warunki klimatyczne. Częściowo energia elektryczna powinna służyć potrzebom grzewczym.

4.5. Ciepłownictwo i Program Gospodarki Niskoemisyjnej.

4.5.1. Ciepłownictwo.

Wiele mieszkań, szczególnie komunalnych ogrzewanych jest jeszcze domowymi piecami na węgiel kamienny, które przyczyniają się do powstawania niskiej emisji (zanieczyszczania powietrza CO₂). Wiele obiektów posiada własny autonomiczny system grzewczy. Zasilany on jest najczęściej gazem. Według planów dotyczących gospodarki ciepłej, w przyszłości nastąpi pełna zamiana paliw stałych na płynne. Celem jest zaopatrzenie w ciepło wytwarzane gazem wszystkich obiektów oraz mieszkań w gminie. W celu stopniowej eliminacji uciążliwych ekologicznie systemów grzewczych stworzono narzędzia prawne dla zmniejszenia niskiej emisji (zmniejszenia zanieczyszczenia powietrza przez CO₂) wytwarzanej przez sektor komunalny i mieszkaniowy - prace nad gminnym programem wymiany kotłów; Wspieranie działań proekologicznych i promocja alternatywnych źródeł energii wśród mieszkańców i inwestorów; modernizacja źródeł energii ciepłej na terenie Gminy Miejskiej Kowary przy udziale funduszy uzyskanych z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej we Wrocławiu w ramach programu priorytetowego „Ograniczenie niskiej emisji na obszarze województwa dolnośląskiego”.

4.5.2. Program Gospodarki Niskoemisyjnej.

"Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Miejskiej Kowary na lata 2015-2020" jest dokumentem strategicznym, który koncentruje się na podniesieniu efektywności energetycznej, zwiększeniu wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz redukcji emisji gazów cieplarnianych. Istotą Planu jest osiągnięcie korzyści ekonomicznych, społecznych i środowiskowych wynikających z działań zmniejszających emisje gazów cieplarnianych.

Konieczne jest sporządzenie nowego Planu Gospodarki Niskoemisyjnej do 2030r. i ujęcie w nim wszystkim planowanych do realizacji zadań gminy Kowary, jednostek organizacyjnych, podmiotów prywatnych, spółdzielni mieszkaniowych, TBS oraz osób fizycznych.

Realizacja programów dotyczących wymiany pieców.

- Dotacja na zmianę systemu ogrzewania na przyjazne środowisku źródła ciepła:

Dotacja na zmianę systemu ogrzewania na przyjazne środowisku źródła ciepła to dotacja celowa na zadania związane z trwałą likwidacją w lokalach mieszkalnych lub nieruchomościach o charakterze mieszkalnym ogrzewania opartego na paliwie stałym.

Celem dotacji jest dofinansowanie zadań służących ochronie powietrza związanymi z trwałą likwidacją w lokalach mieszkalnych lub nieruchomościach o charakterze mieszkalnym ogrzewania opartego na paliwie stałym na przyjazne środowisku źródła ciepła: kotły gazowe, kotły na olej lekki opałowy, piece zasilane prądem elektrycznym, kotły na biomasę o wilgotności poniżej 20%, OZE – pompy ciepła, kolektory słoneczne, ogniwa fotowoltaiczne, przydomowe elektrownie wiatrowe – służące zasileniu źródła ciepła.

Dotacja przysługuje na zadania obejmujące zmianę systemu ogrzewania w nieruchomościach zlokalizowanych na terenie gminy Kowary.

Szczegółowe zasady udzielenia dotacji określa Uchwała Nr XXI/145/20 Rady Miejskiej w Kowarach.

- Wymiana pieców w ramach projektu, pn. „Ograniczenie emisji zanieczyszczeń poprzez modernizację źródeł ciepła na obszarze Aglomeracji Jeleniogórskiej”

Realizowany przez Karkonoską Agencję Rozwoju Regionalnego w ramach środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020 i ramach:

- w I naboru z 50 wniosków o powierzenie grantu złożono 2 wnioski, pozytywnie ocenione na łączną kwotę grantu 24.469,80 zł,
- w II naboru z ponad 410 formularzy wpłynęło 9 zgłoszeń z Kowar, z czego zakwalifikował się 1 wniosek na kwotę grantu 13.600,00 zł,

- W ramach programu priorytetowego pn.: „Ograniczenie niskiej emisji na obszarze województwa dolnośląskiego”

Gmina Miejska Kowary przy wsparciu finansowym Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej we Wrocławiu udzieliła dofinansowania w kwotach:

etap I: 197.250,00 zł na zadanie „Modernizacja źródeł energii cieplnej na terenie Gminy Miejskiej Kowary”

etap II: 137.674,50 zł na zadanie “Modernizacja źródeł energii cieplnej na terenie Gminy Miejskiej Kowary etap II”

Łącznie udzielono dofinansowania w kwocie 334.924,50 zł. W wyniku realizacji zadania zlikwidowanych zostało 58 szt. pieców indywidualnych – kotłów stałopalnych i wymienionych na kotły gazowe głównie na biomasę i elektryczne. W wyniku realizacji zadania emisja CO₂ zmniejszyła się o 75,78 Mg.

Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032

W związku z „Programem Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032” Gmina Miejska Kowary podpisała Porozumienie ze Skarbem Państwa reprezentowanym przez Ministra Rozwoju na dotację celową w kwocie 15.100,00 zł na zadanie: „Aktualizacja inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Kowary”

4.5.3. Ogrzewanie gazem.

Popularnym paliwem do ogrzewania w Kowarach jest gaz. Łączne zużycie gazu na ogrzewanie mieszkań w gminie w roku 2019 wyniosło 15 268,3 MWh. W Kowarach większość budynków zaopatrywana jest w ciepło z kotłowni zarządzanych przez Zarząd Eksploatacji Zasobów Komunalnych (ZEZK).

TABELA 63: Wykaz kotłowni będących w budynkach w Zarządzie Eksploatacji Zasobów Komunalnych w Kowarach lub będących własnością Gminy Miejskiej Kowary.

Adres	Rodzaj kotłowni	Własność pomieszczenia kotłowni	Własność urządzeń w kotłowni	Liczba ogrzewanych budynków	Liczba mieszkańców w ogrzewanych budynkach
1-go Maja 4	Ogrzewanie gazowe	Wspólnota Mieszkaniowa (część wspólna)	Wspólnota Mieszkaniowa (część wspólna)	2	19
1-go Maja 96	Ogrzewanie na opał stały - trociny	Wspólnota Mieszkaniowa (część wspólna)	Obsługa kotłowni	1	17
Dworcowa 11	Ogrzewanie na opał stały - trociny	Gmina Miejska Kowary	Obsługa kotłowni	1	19
Leśna 12a	Ogrzewanie gazowe	Gmina Miejska Kowary	Gmina Miejska Kowary	9 ⁹	360
Jagiellońska 5	Ogrzewanie gazowe	Gmina Miejska Kowary	Gmina Miejska Kowary	3	89
Węzeł ciepły Matejki 12a	Ciepło dostarczane przez PEC Wałbrzych z kotłowni gazowej	Gmina Miejska Kowary	Gmina Miejska Kowary	9 ¹⁰	327
Węzeł ciepły Lipowa 2-4	Ciepło dostarczane przez PEC Wałbrzych z kotłowni gazowej	Gmina Miejska Kowary	Gmina Miejska Kowary	2	130
Węzeł ciepły Lipowa 6	Ciepło dostarczane przez PEC Wałbrzych z kotłowni gazowej	Gmina Miejska Kowary	Gmina Miejska Kowary	1	86
Węzeł ciepły Klonowa 6	Ciepło dostarczane przez PEC Wałbrzych z kotłowni gazowej	Gmina Miejska Kowary	Gmina Miejska Kowary	1	282

Koszty prowadzenia kotłowni przez miasto są duże dlatego warto rozważyć prywatyzację kotłowni prowadzonych przez miasto lub oddanie tych punktów w zarząd wspólnot mieszkaniowych lub komercyjne prowadzenie usług związanych z prowadzeniem kotłowni przez ZEZK tak aby zmniejszyć koszty eksploatacji ponoszonych przez gminę.

4.6. Technologie informacyjno-komunikacyjne

Oferty operatorów sieci telefonicznych, a także dzięki postępowi technologicznemu, stale się powiększa. Nadal jednak istnieją potrzeby dotyczące mniej zamożnej części społeczeństwa,

⁹ Na ilość wskazaną w tabeli składa się: 7 budynków Spółdzielni Mieszkaniowej „Pod Śnieżką”, 1 budynek wspólnoty mieszkaniowej w obcym zarządzie, 1 budynek wspólnoty mieszkaniowej zarządzanej przez Gminę/

¹⁰ Na ilość wskazaną w tabeli składa się: 3 budynki wspólnot mieszkaniowych zarządzanych przez ZEZK, 2 budynki wspólnoty mieszkaniowej w zarządzie obcym, 4 budynki Spółdzielni Mieszkaniowej „Pod Śnieżką”

a zwłaszcza dzieci, młodzieży i seniorów z rodzin ubogich czy zagrożonych ubóstwem, dla których dostęp do nowych technologii jest utrudniony.

TABELA 64: Ilość stanowisk komputerowych w poszczególnych szkołach a liczba uczniów w Kowarach w 2019 r. Opracowanie własne na podstawie rozmów z pracownikami szkół.

	Szkoła Podstawowa nr 1	Szkoła Podstawowa nr 3	Zespół Szkół Ogólnokształcących
Stanowiska komputerowe dostępne dla uczniów	46	23	30
Liczba uczniów korzystających z komputerów z dostępem do Internetu	418	246	161
Liczba uczniów przypadająca na jedno stanowisko komputerowe	9,00	10,70	5,37

W szkołach podstawowych jest podobny rozkład możliwości korzystania przez uczniów z komputerów z dostępem do internetu na poziomie 9-11 uczniów na stanowisko komputerowe, trochę lepiej wygląda sytuacja w Liceum i Szkole Branżowej (ZSO) ponad 5 uczniów na stanowisko komputerowe. Generalnie we wszystkich szkołach wskaźnik ten utrzymuje się w górnym przedziale, charakteryzującym aglomerację jeleniogórską, gdyż zwykle od 5-11 uczniów przypada na 1 komputer z dostępem do internetu. Doposażenie szkół w sprzęt komputerowy wymaga stałych nakładów finansowych.

Cały obszar Gminy Miejskiej Kowary znajduje się w zasięgu działania następujących telefonii komórkowych: Orange, Plus, Play, T-Mobile. Stacje przekątnikowe zlokalizowane są w mieście, wykorzystując między innymi kominy fabryczne oraz dachy najwyższych budynków.

Gmina Miejska Kowary nie posiada na własność żadnych elementów infrastruktury teleinformatycznej pozwalających na dzierżawę czy budynków pozwalających na kolokację usług telekomunikacyjnych. W gminie umiejscowiony jest pasywny węzeł infrastruktury światłowodowej ulokowany w ramach projektu DSS (Dolnośląska Sieć Szkieletowa). Znajduje się na ul. Dworcowej 8A (przy przystanku PKS). Pozwala dostawcom usług telekomunikacyjnych skorzystania (poprzez wydzierżawienie) z łącza będącego częścią sieci światłowodowej rozmieszczonej na terenie całego województwa dolnośląskiego w celu świadczenia usług telekomunikacyjnych mieszkańcom Kowar.

Wg obecnej definicji dostępu szerokopasmowego oznaczającego szybkość pobierania min. 2Mbps, każdy z operatorów komórkowych oferuje taką szybkość na terenie całej gminy.

Wg informacji zamieszczonych przez lokalnych dostawców łącz radiowych dostęp radiowy jest zapewniony na terenie całej gminy. Można założyć, że większość gminy jest w zasięgu dostępu radiowego oferowanego przez przynajmniej jednego dostawcę. Dostęp radiowy wymaga geometrycznej "widoczności" od nadajnika, co powoduje, że niemożliwe jest zapewnienie zasięgu w 100% obszaru gminy.

Część mieszkań w Kowarach jest w zasięgu sieci światłowodowej, zapewniającej obecnie najlepszy dostęp do internetu. Jest to ułamek gminy i głównie dotyczy domów wielorodzinnych oraz główne ulice miasta Kowary. Jeszcze inne medium dostępu oferuje lokalna telewizja kablowa, która dostarcza możliwość dostępu do internetu wszędzie tam, gdzie doprowadzony został sygnał telewizji kablowej. Obejmuje on głównie budynki wielorodzinne oraz duże osiedla na terenie gminy, a także niektóre domy jednorodzinne.

Istnieje również potrzeba inwestycji w rozwój e-usług, ze szczególnym uwzględnieniem usług publicznych. Inwestycje w ICT wpłyną pozytywnie na budowę społeczeństwa informacyjnego w gminie. Aktualnie zasięg bezpłatnej ogólnodostępnej sieci WiFi "KOWARY SPOT" obejmuje ulicę Pocztową i ulicę 1 Maja do Kościoła Parafialnego i służy zarówno mieszkańcom, jak i odwiedzającym miasto turystom.

Gmina posiada jeden Urząd Pocztowy (przy ul. Pocztovej 11), który poza mieszkańcami Kowar obsługuje również część mieszkańców Gminy Mysłakowice. Dodatkowo istnieją

jeszcze pojedyncze placówki pocztowe wykonujące zadania w ramach Poczty Polskiej S.A, grupa InPost czy firmy kurierskie. Miejski charakter Gminy Miejskiej Kowary powoduje, że lokalizacja placówek pocztowych jest bardziej skoncentrowana.

4.7. Gospodarka odpadami

W myśl znowelizowanej ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach od 1 lipca 2013 r. uruchomiony został nowy system gospodarowania odpadami komunalnymi. Od tego czasu podmiotem odpowiedzialnym za organizację funkcjonowania nowego systemu jest Gmina Miejska Kowary. Obowiązek odbioru i zagospodarowania odpadów komunalnych z terenu nieruchomości zamieszkałych i niezamieszkałych przejęła Gmina Miejska Kowary.

PRZYCZYNY WZROSTU OPŁAT ZA ODPADY KOMUNALNE

1. Wzrost produkcji śmieci przez mieszkańców. Dane GUS i Eurostatu pokazują, że na przestrzeni ostatnich 15 lat ilość produkowanych w Polsce śmieci wzrosła o około 40 proc. i trend wzrostowy ma się cały czas utrzymywać. Jednocześnie maksymalny poziom recyklingu, który Polsce udało się osiągnąć, to mniej więcej 26 proc. w skali roku (w przeliczeniu na całą masę śmieci, a nie tylko cztery frakcje

2. System odpadowy powinien się bilansować - jeżeli na danym obszarze mieszka określona liczba osób, to tyle samo powinno zostać wykazanych w deklaracjach śmieciowych. Ukrywanie konkretnej liczby osób w wielu gospodarstwach domowych prowadzi do tego, że reszta musi do nich dopłacić, bo przynajmniej w teorii samorządom nie wolno dopłacać do tych usług ani na nich zarabiać

3. Rosnące z roku na rok koszty paliwa, energii elektrycznej i płacy minimalnej.

4. Wzrasta nie tylko cena, ale także ilość wytwarzanych odpadów przez mieszkańców Kowar. Odkąd w kwietniu 2020 roku gmina wprowadziła obowiązek segregacji z podziałem na pięć frakcji : papier, szkło, metale i tworzywa sztuczne, bio i zmieszane (pozostałe odpady po segregacji) i ustaliła jedną cenę dla wszystkich mieszkańców – 23,00 zł/os – zauważono niewielki spadek w ilości wytwarzanych odpadów zmieszanych, a znaczny wzrost pozostałych frakcji. Świadczy to, iż mieszkańcy mają świadomość zagrożeń jakie niesie za sobą brak segregacji. Wiedzą jak ważne jest to nie tylko dla ludzi zamieszkujących Kowary, ale i dla całej populacji.

5. Opłata marszałkowska za tonę (Mg) odpadów deponowanych na składowiskach tylko w ciągu ostatnich kilku lat wzrosła, przykładowo za tzw. balast - z 74,26 zł do 276,10 zł za 1 tonę odpadów, to znaczy – prawie 400%.

To są prawdziwe przyczyny wzrostu cen, przy czym żadna z tych kwot nie jest w najmniejszym stopniu zależna od samorządu lokalnego, który nie ma żadnego wpływu na ich wysokość i tempo wzrostu.

TABELA 65: Stawki opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi. Źródło: opracowanie własne.

Lp.	Uchwała	Cena za 1 osobę odpady zbierane w sposób selektywny	Cena za 1 osobę odpady zbierane w sposób selektywny przy posiadaniu kompostownika	Cena 1 osobę odpady zbierane w sposób nieselektywny	W przypadku nieruchomości, na której nie zamieszkują mieszkańcy, a powstają odpady komunalne			Domek letniskowy lub inne nieruchomości wykorzystywane na cele rekreacyjno-wypoczynkowe
					pojemnik o pojemności 120 l	pojemnik o pojem. 240 l	pojemnik o pojem. 1100 l	
1	UCHWAŁA NR XXVI/131/16 RADY MIEJSKIEJ W KOWARACH z dnia 15 lipca 2016 roku w sprawie metody ustalenia opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi oraz ustalenia wysokości tej opłaty i stawki opłaty za pojemnik	10,00 zł/mc	-	15,00 zł/mc	odpady zbierane w sposób selektywny			
					10,00 zł/mc	20,00 zł/mc	91,70 zł/mc	60,00 zł/rok
					odpady zbierane w sposób nieselektywny			
					15,00 zł/mc	30,00 zł/mc	137,50 zł/mc	90,00 zł/rok
2	UCHWAŁA NR XI/62/19 RADY MIEJSKIEJ W KOWARACH z dnia 29 sierpnia 2019 r. w sprawie ustalenia wzoru deklaracji o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi oraz warunków i trybu składania deklaracji za pomocą środków komunikacji elektronicznej	15,00 /mc	-	20,00/ mc	odpady zbierane w sposób selektywny			
					15,00 zł/ mc	30,00 zł/mc	137,50 zł/ mc	90,00 zł/rok
					odpady zbierane w sposób nieselektywny			
					20,00 zł/mc	40,00 zł/mc	183,40 zł/mc	120,00 zł/rok
3	UCHWAŁA NR XX/131/20 RADY MIEJSKIEJ W KOWARAC z dnia 27 lutego 2020r. w sprawie metody ustalenia opłaty zagospodarowani e odpadami komunalnymi oraz ustalenia wysokości tej opłaty i stawki opłaty za pojemnik	23,00 zł/mc	22,00 zł/mc	jeżeli właściciel nieruchomości nie wypełnia obowiązku zbierania odpadów komunalnych w sposób selektywny, w dwukrotnej wysokości stawki określonej w ust. 1, tj. 46,00 zł miesięcznie od 1 mieszkańca	odpady zbierane w sposób selektywny			
					5,90 zł /mc	11,80 zł/mc	54,17 zł/mc	169,00 zł/rok
					odpady zbierane w sposób nieselektywny			
					jeżeli właściciel nieruchomości nie wypełnia obowiązku zbierania odpadów komunalnych w sposób selektywny, w dwukrotnej wysokości stawki			
4	UCHWAŁA NR XXXIV/214/21	31,00/mc	27,00/mc	jeżeli właściciel	odpady zbierane w sposób selektywny			

	RADY MIEJSKIEJ W KOWARACH z dnia 28 stycznia 2021 r. w sprawie metody ustalenia opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi oraz ustalenia wysokości tej opłaty i stawki opłaty za pojemni			nieruchomości nie wypełnia obowiązku zbierania odpadów komunalnych w sposób selektywny, w dwukrotnej wysokości stawki określonej w ust. 1, tj. 62,00 zł miesięcznie od 1 mieszkańca.	6,34/mc	12,69/mc	58,20/ mc	181,90 zł/ rok
					odpady zbierane w sposób nieselektywny			
					jeżeli właściciel nieruchomości nie wypełnia obowiązku zbierania odpadów komunalnych w sposób selektywny, w dwukrotnej wysokości stawki miesięcznie			

W ramach systemu gospodarki odpadami, na terenie gminy działa **Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych**, przy ul. Zamkowej 2a, 58-530 Kowary prowadzony przez spółkę odbierającą odpady, gdzie mieszkańcy Kowar mieli możliwość przywiezienia odpadów komunalnych w dniach od poniedziałku do piątku w godzinach od 8.00 do 15.00.

TABELA 66: Rodzaje odpadów przyjmowanych do PSZOK. Źródło: opracowanie własne.

Lp.	Rodzaj odpadów	Kod
1	przeterminowane leki	20 01 32
2	chemikalia (farby, rozpuszczalniki, oleje odpadowe)	20 01 13*, 20 01 14, 20 01 15*, 20 01 19*, 20 01 27*, 20 01 29*
3	zużyte baterie i akumulatory	20 01 34
4	zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny	20 01 23, 20 01 35*, 20 01 36
5	meble i inne odpady wielkogabarytowe (np. domowy sprzęt sanitarny, zużyte lampy i oprawy oświetleniowe, wyposażenie gosp. domowych, elementy stolarki mieszkaniowej i gospodarczej, elementy i urządzenia z tworzyw sztucznych)	20 03 07
6	odpady budowlano-rozbiórkowe (m.in. gruz ceglany, materiały ceramiczne i elementy wyposażenia, styropian, drewno, szkło, itp.)	kody z grupy 17
7	zużyte opony	16 01 03
8	odpady zielone (m.in.: liście, trawa, gałęzie)	20 02 01
9	opakowania ze szkła	15 01 07
10	opakowania z tworzyw sztucznych	15 01 02
11	opakowania z papieru i tektury	15 01 01
12	opakowania wielomateriałowe	15 01 05
13	metal (złom)	20 01 40, 15 01 04
14	lampy fluorescencyjne i inne odpady zawierające rtęć	20 01 21* (m.in. zużyte świetlówki, żarówki energooszczędne, termometry, itp.)

Zorganizowano również odbiór odpadów wielkogabarytowych w ramach mobilnej zbiórki odpadów z terenu nieruchomości cztery razy w roku: w marcu, czerwcu, wrześniu, grudniu, a także „akcję liść” - 2 razy w sezonie i „akcję choinka” w styczniu.

Zgodnie z ustawą z dnia 14 grudnia 2012 roku o odpadach jako przetwarzanie rozumie się procesy odzysku lub unieszkodliwiania, w tym przygotowanie poprzedzające odzysk lub unieszkodliwianie. Możliwości przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych związane są z ich zagospodarowaniem w poszczególnych instalacjach do odzysku (głównie instalacjach do mechaniczno - biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych) lub unieszkodliwiania (głównie składowanie odpadów na składowisku).

Zgodnie z założeniami ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz z Wojewódzkim Planem Gospodarki Odpadami Województwa Dolnośląskiego na lata 2016-2022 przyjętym uchwałą Nr XLIII/1450/17 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 21 grudnia 2017 r., Gmina Kowary wchodzi w skład regionu śródkowo-sudeckiego. Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami określa w regionie dwie Regionalne Instalacje Przetwarzania Odpadów Komunalnych, które spełniają warunki regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych w zakresie mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów zmieszanych (MBP) i przetwarzania selektywnie zebranych odpadów zielonych i bioodpadów. Instalacjami tymi są: Karkonoskie Centrum Gospodarki Odpadami

Sp. z o. o., Bukowiec, ul. Robotnicza 6, 58-533 Mysłakowice i Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej „SANIKOM” Sp. z o. o., ul. Nadbrzeżna 5A, 58-420 Lubawka.

Odebrane od mieszkańców zmieszane odpady komunalne, odpady zielone oraz pozostałości z sortowania i pozostałości z mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych przeznaczonych do składowania przekazywane były w roku 2019 do RIPOK Karkonoskie Centrum Gospodarki Odpadami Sp. z o.o., Bukowiec, ul. Robotnicza 6, 58-533 Mysłakowice.

Z danych uzyskanych od podmiotów odbierających odpady oraz z RIPOK wynika, że w 2019 r. wszystkie zmieszane odpady komunalne pochodzące z terenu gminy zostały skierowane do przetwarzania w regionalnej instalacji. W wyniku sortowania selektywnie zebranych odpadów komunalnych, nie powstały odpady przeznaczone do składowania. Natomiast w wyniku mechaniczno - biologicznego przetwarzania odpadów zmieszanych powstało 575,870 Mg frakcji o kodzie 19 12 12 o wielkości powyżej 80 mm, która została skierowana do składowania.

Moc przerobowa istniejących instalacji do mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych zapewnia przetworzenie całego strumienia zmieszanych odpadów komunalnych (20 03 01) odebranych w gminie, a pojemność składowisk odpadów jest wystarczająca do unieszkodliwienia pozostałości po przetworzeniu zmieszanych odpadów komunalnych w instalacjach MBP oraz pozostałości z sortowania odpadów selektywnie zebranych.

Na podstawie sprawozdań składanych przez podmioty odbierające odpady komunalne z terenu Gminy Miejskiej Kowary oraz przez podmioty prowadzące punkt selektywnego zbierania odpadów komunalnych oraz rocznego sprawozdania z realizacji zadań z zakresu gospodarowania odpadami komunalnymi w roku 2019 odebrano następujące frakcje i ilości odpadów komunalnych:

TABELA 67: Ilość odpadów komunalnych wytwarzanych na terenie Gminy. (Bez odpadów odebranych z Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych w Kowarach, których masa wyniosła 315,84 Mg.)

L. p.	Kod odpadu	Rodzaj odpadów	Masa odebranych odpadów w Mg
1	15 01 02	Opakowania z tworzyw sztucznych	135,7000
2	15 01 07	Opakowania ze szkła	85,0100
3	20 03 07	Odpady wielkogabarytowe	136,5400
4	17 01 01	Odpady betonu oraz gruz z rozbiórek i remontów	17,3200
5	17 01 02	Gruz ceglany	20,5200

6	17 01 07	Zmieszane odpady z betonu, gruzu ceglanego, odpadowych materiałów ceramicznych i elementów wyposażenia inne niż wymienione w 17 01 06	41,0000
7	17 05 04	Gleba, ziemia w tym kamienie	8,7600
8	17 09 04	Zmieszane odpady z budowy, remontów i demontażu inne niż wymienione w 17 09 01, 17 09 02 i 17 09 03	44,4800
9	16 01 03	Zużyte opony	6,0000
10	20 02 03	Inne odpady nie ulegające biodegradacji	55,7200
11	20 03 01	Niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne	2 752,7600
12	20 03 99	Odpady komunalne nie wymienione w innych grupach	45,1800
RAZEM			3348,9900

Ilość niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych i bioodpadów stanowiących odpady komunalne, odbieranych z terenu gminy oraz przeznaczonych do składowania pozostałości z sortowania odpadów komunalnych i pozostałości z procesu mechaniczno-biologicznego przetwarzania niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych.

W 2019 r. na terenie Gminy Miejskiej Kowary zebrano 3348,99 Mg zmieszanych odpadów komunalnych.

Cała zebrana ilość zmieszanych odpadów komunalnych została poddana procesom sortowania oraz trafiła do mechaniczno-biologicznego przetwarzania do Regionalnej Instalacji Przetwarzania Odpadów Komunalnych w Karkonoskim Centrum Gospodarki Odpadów Komunalnych w Ścięgnach-Kostrzycy. Z ilości 3348,99 Mg przetworzonych zmieszanych odpadów komunalnych – 575,87 Mg odpadu o kodzie 19 12 12 (frakcja podsitowa), zostało skierowane do składowania.

Zebrane selektywnie odpady ulegające biodegradacji w tym zielone w ilości 433,20 Mg poddawanych zostało procesom kompostowania w instalacji.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 15 grudnia 2017 r. w sprawie poziomów ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji (Dz.U. z 2017 r. poz. 2412), określa poziomy ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania w stosunku do masy tych odpadów wytworzonych w 1995 r. Dopuszczalny poziom masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania w stosunku do masy tych odpadów wytworzonych w roku 2019 wynosi 40%. W 2019 r. poziom ten został osiągnięty i wyniósł dopuszczalne maximum 40 %.

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 14 grudnia 2016 r. w sprawie *poziomów recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami niektórych frakcji odpadów komunalnych* (Dz.U. z 2016 r. poz. 2167), poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami papieru, metalu, tworzyw sztucznych i szkła dla 2019 roku powinien wynosić 30 %. W 2019 r. procesom ponownego użycia i recyklingu poddanych zostało 249,58 Mg odpadów papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła. Osiągnięty poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła w roku 2019 wyniósł 20,87 % co nie wypełnia narzuconego obowiązku osiągnięcia poziomu w 2019 r. Gmina Miejska Kowary nie osiągnęła wymaganego przepisami poziomu recyklingu, przygotowania do ponownego użycia papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła w roku 2019.

Natomiast poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami odpadów budowlanych i rozbiórkowych w 2019 roku powinien wynieść minimum 50 %. Procesom przygotowania do ponownego użycia i recyklingu poddanych zostało 124,12 Mg. Osiągnięty przez Gminę Kowary poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia w/w frakcji odpadów w 2019 roku wyniósł 63,06 %.

W roku 2019 zauważalne jest zmniejszenie się ilości odpadów niesegregowanych na rzecz odpadów segregowanych. Ilość wszystkich odpadów zebranych z terenu Kowar zmniejszyła się nieznacznie w stosunku do roku poprzedniego. Powodem takiego stanu jest intensywna edukacja ekologiczna prowadzona przez gminę w partnerstwie ze Związkiem Gmin Karkonoskich oraz zwiększeniem świadomości ekologicznej społeczeństwa.

Druga połowa 2019 roku była okresem zintensyfikowanych przygotowań do nałożonego przez nowelizację ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach z dnia 19.07.2019 r. Szczegółowe zasady selektywnej zbiórki odpadów komunalnych określają przepisy Rozporządzenia Ministra Środowiska z 29 grudnia 2019r. (Dz. U. z 4 stycznia 2017r. poz. 19). Na podstawie rozporządzenia został w mieście wprowadzony nowy regulamin utrzymania czystości zgodnie, z którym na terenie Kowar obowiązuje zbiórka z podziałem na **5 głównych frakcji** oznakowanych odpowiednimi kolorami pojemników lub worków:

- papier – kolor niebieski;
- szkło –kolor zielony;
- metale, tworzywa sztuczne i opakowania wielomateriałowe – kolor żółty;
- bioodpady –kolor brązowy;
- zmieszane – kolor czarny.

ZDJĘCIE 2: 5 głównych frakcji oznakowanych odpowiednimi kolorami pojemników.

Zgodnie z nowymi zasadami odpady segregowane oraz zmieszane są odbierane u źródła czyli w miejscu ich wytwarzania. Mieszkańcy są zobligowani do segregacji odpadów chyba, że zadeklarują sposób niesegregowany ale wtedy opłata za odbiór odpadów będzie dużo wyższy. Gmina Miejska Kowary zorganizowała wiele spotkań dla mieszkańców oraz zarządców nieruchomości. Celem spotkań było przedstawienie nowych zasad utrzymania czystości w mieście. W celach informacyjnych przygotowano m.in. ulotkę dotyczącą nowych zasad gospodarowania odpadami komunalnymi. Ulotka był dystrybuowana wśród mieszkańców na wiele sposobów: za pośrednictwem stron internetowych oraz portali społecznościowych miasta, rozdawane mieszkańcom podczas różnych okazji: spotkania, wydarzenia kulturalne itp. ale również jako załącznik w korespondencji kierowanej bezpośrednio do mieszkańców. Poświęcono również trzeci numer wydawanego od 2019 r. Biuletynu Informacyjnego głównie tematyce segregacji. Prace nad stworzeniem nowego regulaminu zgodnego z rozporządzeniem 108 i jednocześnie dostosowanego do naszych lokalnych i społecznych potrzeb trwały prawie cały rok. Władze miasta oraz pracownicy odpowiedzialni za „gospodarkę śmieciową” wraz z radnymi starali się wypracować regulamin, który jest zgodny z przepisami oraz będzie odpowiadał mieszkańcom. Regulamin ten obowiązuje od 1 kwietnia 2020 r. Rok 2020 pokaże jak nowe zasady zostały przyjęte i w jakim stopniu wpłynie to na czystość miasta i środowisko naturalne.

Priorytetowym zadaniem na lata następne dla gminy Kowary będzie głównie uświadamianie mieszkańców gminy w zakresie prawidłowej gospodarki odpadami komunalnymi w celu

zintensyfikowania zbiórki selektywnej odpadów papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła oraz objęcie jak największej liczby mieszkańców segregacją tych frakcji odpadów.

Potrzeby inwestycyjne związane z dalszym przetwarzaniem i zagospodarowaniem odpadów komunalnych wynikają z funkcjonowania Regionalnej Instalacji Przetwarzania Odpadów Komunalnych prowadzonej przez Karkonoskie Centrum Gospodarki Odpadami.

TABELA 68: Koszty poniesione w roku 2019 przez Gminę Miejską Kowary w związku z odbieraniem, odzyskiem, recyklingiem i unieszkodliwianiem odpadów komunalnych. Opracowanie na podstawie: Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Gminy Miejskiej Kowary za rok 2019

Zestawienie kosztów poniesionych przez Gminę Kowary w roku 2019, w związku z wdrożeniem i obsługą nowego systemu gospodarowania odpadami komunalnymi	
Wyszczególnienie	Koszty (zł)
Koszty odbioru i zagospodarowania odpadów komunalnych, w tym prowadzenie Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych	2.124.793,00
Koszty obsługi administracyjnej systemu (wynagrodzenia pracowników, szkolenia, zakup materiałów biurowych, koszty przesyłek pocztowych itp.)	117.655,18
Likwidacja dzikich wysypisk	20.781,12
RAZEM	2.263.229,30

Złożone deklaracje a liczba mieszkańców.

Dokonując analizy na podstawie art. 3 ust. 2 pkt 10 ppkt d ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, należy wziąć pod uwagę liczbę osób zameldowanych na terenie Gminy Miejskiej Kowary oraz liczbę osób ujętych w deklaracjach o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi na terenie Gminy. Na dzień 31 grudnia 2019 r. liczba osób zameldowanych na terenie Gminy Miejskiej Kowary wynosiła 10 240. Natomiast liczba osób zamieszkałych według złożonych deklaracji o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi wynosiła 8 132. Różnica ta najprawdopodobniej wynikała z faktu, że duża część osób zameldowanych na terenie gminy faktycznie zamieszkuje na terenie innej gminy (z powodu nauki, pracy itp.) oraz przebywa lub pracuje na stałe za granicą. W związku z zapisami ustawy u.c.p.g. i podjętą przez Radę Miejską w Kowarach uchwałą dotyczącą sposobu naliczania opłaty za gospodarowanie odpadami - w deklaracji wymienia się osoby faktycznie zamieszkujące daną nieruchomość.

Liczba właścicieli nieruchomości, którzy nie złożyli deklaracji.

Stosownie do zapisów art. 3 ust. 2 pkt 10 ppkt e ustawy u.c.p.g., analizie powinna zostać poddana również liczba właścicieli nieruchomości, którzy nie zawarli umowy, o której mowa w art. 6 ust. 1 ustawy u.c.p.g., w imieniu których gmina powinna podjąć działania, o których mowa w art. 6 ust. 6-12 ustawy u.c.p.g. Na terenie Gminy Miejskiej Kowary zarówno nieruchomości zamieszkałe jak i niezamieszkałe objęte są systemem gospodarowania odpadami komunalnymi. Z wiedzy posiadanej przez Urząd Miejski w Kowarach na stan 31.12.2019 r. wszyscy właściciele nieruchomości objęci są opłatą za gospodarowanie odpadami komunalnymi.

4.8. Cmentarze

W Kowarach funkcjonują 2 cmentarze komunalne. Jeden z nich, położony w centrum (ul. Staszica), o powierzchni 1,5 ha, jest już wypełniony. Obiekt zlokalizowany w zachodniej części miasta (ul. Matejki) zajmuje obszar 4 ha. Istnieje możliwość rozszerzenia jego powierzchni o kolejne 5 ha, co w zupełności zaspokoi gminne potrzeby na okres około 30 lat. Rezerwa zagospodarowania pod cmentarz 5 ha obszaru jest zapisana w obowiązującym miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Ponadto w Kowarach istnieje jeden cmentarz nieczynny, należący do parafii katolickiej (Pl. Franciszkański) oraz pozostałości dawnego cmentarza ewangelickiego (ul. Staszica) - skwer w sąsiedztwie dawnej dzwonnicy. Jeszcze kilkanaście lat temu bez trudu można było odnaleźć także resztki przedwojennego cmentarza w lesie w sąsiedztwie drogi nr 367 niedaleko Źródłka przy ulicy Rejtana.

Dodatkowo w niewielkim zagajniku przy ulicy Zamkowej znajdują się dwa grobowce: jeden podwójny, w którym pochowano Feodorę i Henryka XXX von Reuss oraz drugi, w którym spoczywają szczątki Marii Klementyny von Reuss.

Plany inwestycyjne:

Zarząd Eksploatacji Zasobów Komunalnych jako zarządzający dwoma cmentarzami komunalnymi w Kowarach zamierza w latach 2021-2030 wykonać wiele prac remontowych i inwestycyjnych na cmentarzach przy ul. Staszica oraz ul. Matejki najważniejsze z nich to:

1. Budowa kolumbarium na urny z prochami zmarłych, ta forma pochówku zyskuje coraz więcej zwolenników;
2. Rozbudowa cmentarza przy ul. Matejki o kolejne kwatery, stworzenie alejek;
3. Wykonanie kompletnego oświetlenia wraz z monitoringiem na obydwu cmentarzach komunalnych;
4. Wymiana i modernizacja ogrodzenia obydwu cmentarzy;
5. Wykonanie elewacji i remontu dachu na kaplicy na cmentarzu przy ul. Staszica, wymiana instalacji elektrycznej, zabezpieczenia PPOŻ oraz ogrzewania;
6. Wykonanie elewacji kaplicy przy ul. Matejki.

4.9. Obiekty obrony cywilnej

Dawniej w Kowarach funkcjonowały 2 schrony mieszczące się w piwnicy budynku Urzędu Miejskiego i podziemiach fabryki dywanów. Dziś nie pełnią te pomieszczenia już żadnych funkcji związanych z obroną cywilną. Natomiast na Podgórzu znajduje się zabezpieczona studnia zapasowa do wykorzystania w razie zagrożeń.

5. ZARZĄDZANIE I FINANSE

5.1. Zasady gospodarki finansowej gminy

Zasady gospodarki finansowej gminy są zawarte w Rozdziale 6 Ustawy o samorządzie gminnym. Gmina prowadzi gospodarkę finansową samodzielnie na podstawie budżetu gminy. Gospodarka finansowa jest jawna. Projekt budżetu przygotowuje Burmistrz. Bez zgody Burmistrza Rada Miejska nie może wprowadzić w budżecie zmian powodujących zwiększenie wydatków niezajdujących pokrycia w planowanych dochodach lub zwiększenie

dochodów bez jednoczesnego ustanowienia źródeł tych dochodów. Projekt budżetu wraz z objaśnieniami najpóźniej do 15 listopada roku poprzedzającego rok budżetowy, Burmistrz przedkłada Radzie Miejskiej i Regionalnej Izbie Obrachunkowej, celem zaopiniowania.

Budżet jest uchwalany przez Radę Miejską do końca roku poprzedzającego rok budżetowy. Do czasu uchwalenia budżetu, nie później jednak niż do 31 stycznia roku budżetowego, podstawą gospodarki budżetowej jest projekt budżetu przedłożony Radzie Miejskiej. W przypadku nieuchwalenia budżetu w terminie Regionalna Izba Obrachunkowa ustala budżet miejski w zakresie obowiązkowych zadań własnych oraz zadań zleconych w terminie do końca lutego roku budżetowego. Do dnia ustalenia budżetu przez Regionalną Izbę Obrachunkową podstawą gospodarki budżetowej jest projekt budżetu przedłożony przez Burmistrza radzie miejskiej.

Art. 60 ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym nakłada odpowiedzialność za prawidłową gospodarkę finansową gminy na Burmistrza. Burmistrz zobowiązany jest do niezwłocznego ogłoszenia uchwały budżetowej oraz sprawozdania z jej wykonania w terminie przewidzianym dla aktów prawa miejscowego. Informację o założeniach projektu budżetu, kierunkach polityki społecznej i gospodarczej oraz wykorzystaniu środków budżetowych Burmistrz przedkłada także mieszkańcom gminy. Burmistrzowi przysługuje wyłączne prawo do: zaciągania zobowiązań mających pokrycie w ustalonych w uchwale budżetowej kwotach wydatków,

w ramach upoważnień udzielonych przez radę miejską; emitowania papierów wartościowych, w ramach upoważnień udzielonych przez Radę Miejską; dokonywania wydatków budżetowych; zgłaszania propozycji zmian w budżecie gminy; dysponowania rezerwami budżetu gminy; blokowania środków budżetowych, w przypadkach określonych ustawą.

Dochodami gminy są w szczególności: podatki, opłaty i inne wpływy określone w odrębnych ustawach jako dochody gminy, dochody z majątku gminy, subwencja ogólna z budżetu państwa. Dochodami gminy mogą być: dotacje celowe na realizację zadań zleconych oraz na dofinansowanie zadań własnych, wpływy z samoopodatkowania mieszkańców, spadki, zapisy, darowizny oraz inne dochody. Subwencje ogólne są ustalane dla gmin według zobiektywizowanych kryteriów, które określa odrębna ustawa.

Uchwały i zarządzenia organów gminy dotyczące zobowiązań finansowych wskazują źródła dochodów, z których zobowiązania te zostaną pokryte. Uchwały Rady Miejskiej zapadają bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowego składu Rady.

Kontrolę gospodarki finansowej gminy sprawuje Regionalna Izba Obrachunkowa. Burmistrz przedkłada Regionalnej Izbie Obrachunkowej uchwałę budżetową, uchwałę w sprawie absolutorium oraz inne uchwały Rady Miejskiej i zarządzenia Burmistrza objęte zakresem nadzoru Regionalnej Izby Obrachunkowej.

5.2. Budżet gminy.

TABELA 69: Gmina Miejska Kowary - dochody budżetu w latach 2018 i 2019 (w złotych).
Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL (Bank Danych Lokalnych).

Pozycja	Rok 2018		Rok 2019	
	Plan	Wykonanie	Plan	Wykonanie
Ogółem:	42 016 482,03	42 582 404,14	45 058 851,19	44 333 458,16
w tym:				
zadania zlecone	10 237 958,03	10 104 578,45	11 583 887,19	11 546 094,25
z tego:				
Rolnictwo i łowiectwo	163 844,38	163 844,38	26 889,58	26 889,58
Transport i łączność	892 543,00	895 782,31	7 734,00	7 733,58
Turystyka	326 076,00	167 997,70	161 368,00	125 078,63
Gospodarka mieszkaniowa	1 230 551,00	1 328 302,55	2 006 875,00	1 532 483,54

Działalność usługowa	168 190,00	211 032,05	232 500,00	121 057,92
Administracja publiczna	307 949,00	342 222,66	300 403,00	299 042,73
Urzędy naczelných organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	130 916,00	117 701,00	90 411,00	90 059,89
Obrona narodowa	300,00	300,00	300,00	300,00
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	8 820,00	8 240,42	110 680,00	63 310,37
Wymiar sprawiedliwości	1 872,00	1 872,00	1 980,00	1 980,00
Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej	15 385 484,00	16 173 974,56	17 226 026,00	17 371 227,28
Różne rozliczenia (subwencje)	8 659 470,00	8 659 470,00	8 829 560,00	8 829 560,00
Oświata i wychowanie	1 487 150,65	1 391 404,02	992 321,61	960 771,73
Ochrona zdrowia	7 406,00	7 049,74	16 000,00	15 061,56
Pomoc społeczna	1 810 574,00	1 778 440,08	2 048 426,00	1 981 117,63
Edukacyjna opieka wychowawcza	121 369,00	58 856,69	52 670,00	33 079,82
Rodzina	9 672 186,00	9 562 632,48	11 107 135,00	11 074 657,76
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	1 584 210,00	1 699 004,65	1 832 959,00	1 782 733,61
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	38 071,00	846,04	14 313,00	16 012,53
Kultura fizyczna	19 500,00	13 430,81	300,00	1 300,00

TABELA 70: Gmina Miejska Kowary - dochody budżetu na 1 mieszkańca w latach 2015-2019. Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL (Bank Danych Lokalnych).

Dochody w złotych:	2015	2016	2017	2018	2019
Na 1 mieszkańca	2 873,44	3 542,90	3 612,81	3 868,31	4 078,77

TABELA 71: Gmina Miejska Kowary - wydatki budżetu w latach 2018 i 2019 (w złotych). Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL (Bank Danych Lokalnych).

Pozycja	Rok 2018		Rok 2019	
	Plan	Wykonanie	Plan	Wykonanie
Ogółem:	43 688 462,03	41 983 555,93	46 775 090,19	45 578 231,94
w tym:				
zadania zlecone	10 237 958,03	10 103 765,13	11 583 887,19	11 546 094,25
zadania inwestycyjne	5 125 275,00	4 534 300,65	5 571 045,00	5 375 413,91
z tego:				
Rolnictwo i łowiectwo	202 121,38	199 852,40	30 077,58	30 093,11
Transport i łączność	2 209 063,00	2 130 328,93	927 752,00	881 454,49
Turystyka	718 471,00	701 432,29	87 052,00	76 177,69
Gospodarka mieszkaniowa	1 293 742,00	752 443,68	1 047 866,00	831 204,89
Działalność usługowa	205 370,00	182 992,43	213 000,00	201 945,57
Administracja publiczna	4 063 829,00	3 934 855,59	4 349 517,00	4 166 819,08
Urzędy naczelných organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	130 916,00	117 701,00	90 411,00	90 059,89
Obrona narodowa	300,00	300,00	300,00	300,00
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	779 047,50	768 493,75	974 427,00	916 492,60

	Wymiar sprawiedliwości	1 872,00	1 872,00	1 980,00	1 980,00
	Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej	233 060,00	233 032,29	229 800,00	226 891,18
	Różne rozliczenia (rezerwy)	125 044,50	0,00	123 000,00	0,00
	Oświata i wychowanie	11 883 271,65	11 650 499,34	12 723 288,61	12 540 807,73
	Ochrona zdrowia	201 406,00	189 148,49	214 000,00	162 559,24
	Pomoc społeczna	4 570 026,00	4 521 092,07	5 177 818,00	5 057 147,03
	Edukacyjna opieka wychowawcza	665 937,00	590 653,40	632 103,00	592 728,07
	Rodzina	10 145 501,00	10 033 676,82	11 600 303,00	11 551 276,07
	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	5 009 491,00	4 753 536,95	5 139 501,00	5 077 968,14
	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	670 394,00	654 862,30	1 167 322,00	1 151 900,34
	Kultura fizyczna	579 599,00	566 782,20	2 045 572,00	2 020 426,82

TABELA 72: Gmina Miejska Kowary - wydatki budżetu na 1 mieszkańca w 2019 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL (Bank Danych Lokalnych).

Wydatki w złotych:	Gmina Kowary	Powiat Karkonoski	Województwo Dolnośląskie ¹¹
Na 1 mieszkańca	4 193,42	5 481,60	5 324,26

5.2.1. Dochody.

TABELA 73: Gmina Miejska Kowary - struktura dochodów budżetu w 2019 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL (Bank Danych Lokalnych).

Źródło dochodów	Gmina Kowary (%)
Dochody bieżące, z tego:	96,45
Dochody własne	44,80
Dotacje celowe na zadania bieżące, z tego	31,73
Dotacje celowe w ramach programów finansowanych z udziałem środków UE	1,21
Subwencja ogólna	19,92
Dochody majątkowe, z tego:	3,55
Dotacje celowe na zadania inwestycyjne	0,46
Środki na inwestycje pozyskane z innych źródeł	0,87
Dochody ze sprzedaży majątku	2,23

¹¹ Bez miast na prawach powiatu.

5.2.2. Wydatki.

TABELA 74: Gmina Miejska Kowary - struktura wydatków budżetu w 2018 r. i 2019 r. Opracowanie własne.

Pozycja	Rok 2018		Rok 2019	
	plan (%)	wykonanie (%)	plan (%)	wykonanie (%)
Wydatki razem	100,00	100,00	100,00	100,00
Rolnictwo i łowiectwo	0,46	0,48	0,06	0,07
Transport i łączność	5,06	5,07	1,98	1,93
Turystyka	1,64	1,67	0,19	0,17
Gospodarka mieszkaniowa	2,96	1,79	2,24	1,82
Działalność usługowa	0,47	0,44	0,46	0,44
Administracja publiczna	9,30	9,37	9,30	9,14
Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	0,30	0,28	0,19	0,20
Obrona narodowa	0,00	0,00	0,00	0,00
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	1,78	1,83	2,08	2,01
Wymiar sprawiedliwości	0,00	0,00	0,00	0,00
Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej	0,53	0,56	0,49	0,50
Różne rozliczenia (rezerwy)	0,29	0,00	0,26	0,00
Oświata i wychowanie	27,20	27,75	27,20	27,51
Ochrona zdrowia	0,46	0,45	0,46	0,36
Pomoc społeczna	10,46	10,77	11,07	11,10
Edukacyjna opieka wychowawcza	1,52	1,41	1,35	1,30
Rodzina	23,22	23,90	24,80	25,34
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	11,47	11,32	10,99	11,14
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	1,53	1,56	2,50	2,53
Kultura fizyczna	1,33	1,35	4,37	4,43
Rolnictwo i łowiectwo	0,46	0,48	0,06	0,07

TABELA 75: Gmina Miejska Kowary - struktura wydatków budżetu w 2019 r. Opracowanie własne.

Wydatki na:	Gmina Miejska Kowary (%)
Oświata i wychowanie	27,51
Ochrona zdrowia, pomoc społeczna i rodzina	18,27
Gospodarka komunalna	11,14
Gospodarka mieszkaniowa	1,82
Transport i łączność	1,93
Kultura	2,53
Inne	36,80

5.3. Analiza pozioma budżetu.

W celu zlokalizowania możliwie szerokiego spektrum zmian w dochodach oraz wydatkach budżetu, wykonuje się analizę poziomą. Polega ona na odniesieniu danych z roku analizowanego do parametrów roku poprzedniego.

5.3.1. Dochody.

TABELA 76: Gmina Miejska Kowary - analiza pozioma dochodów budżetu w 2019 r. Pozycje w budżecie w 2018 r. = 100%. Opracowanie własne.

Pozycja w budżecie	Wykonanie w % 2019 / 2018
Dochody razem	104,00
Rolnictwo i łowiectwo	16,00
Transport i łączność	1,00
Turystyka	74,00
Gospodarka mieszkaniowa	115,00
Działalność usługowa	57,00
Administracja publiczna	87,00
Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	77,00
Obrona narodowa	100,00
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	768,00
Wymiar sprawiedliwości	106,00
Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej	107,00
Różne rozliczenia (subwencje)	102,00
Oświata i wychowanie	69,00
Ochrona zdrowia	214,00
Pomoc społeczna	111,00
Edukacyjna opieka wychowawcza	56,00
Rodzina	116,00
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	105,00
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	1 893,00
Kultura fizyczna	10,00

5.3.2. Wydatki.

TABELA 77: Gmina Miejska Kowary - analiza pozioma wydatków budżetu w 2019 r. Pozycje w budżecie w 2018 r. = 100%. Opracowanie własne.

Pozycja w budżecie	Wykonanie w % 2019 / 2018
Dochody razem	109,00
Rolnictwo i łowiectwo	15,00
Transport i łączność	41,00
Turystyka	11,00
Gospodarka mieszkaniowa	110,00
Działalność usługowa	110,00
Administracja publiczna	106,00
Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	77,00
Obrona narodowa	100,00
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	119,00
Wymiar sprawiedliwości	106,00
Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej	97,00
Różne rozliczenia (rezerwy)	x
Oświata i wychowanie	108,00
Ochrona zdrowia	86,00
Pomoc społeczna	112,00
Edukacyjna opieka wychowawcza	100,00
Rodzina	115,00
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	107,00
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	176,00
Kultura fizyczna	356,00

5.4. Bilans.

TABELA 78: Gmina Miejska Kowary - bilans budżetów w latach 2016-2019. Opracowanie własne.

Rok	Dochody w złotych	Wydatki w złotych	Bilans
2016	39.800.980,95	36.068.067,55	3.732.913,40
2017	40.210.621,80	38.848.146,17	1.362.475,63
2018	42.582.404,14	41.983.555,93	598.848,21
2019	44.333.458,16	45.578.231,94	1.244.773,78

TABELA 79: Gmina Miejska Kowary - wykonanie budżetu w stosunku do planu w 2019 r. Opracowanie własne.

Pozycja	Dochody w 2019r. Wykonanie w %	Wydatki w 2019r. Wykonanie w %
Razem	98,39	97,44
Rolnictwo i łowiectwo	100,00	100,05
Transport i łączność	99,99	95,01
Turystyka	77,51	87,51
Gospodarka mieszkaniowa	76,36	79,32
Działalność usługowa	52,07	94,81
Administracja publiczna	99,55	95,80
Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	99,61	99,61
Obrona narodowa	100,00	100,00
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	57,20	94,05
Wymiar sprawiedliwości	100,00	100,00
Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej	100,84	98,73
Różne rozliczenia (subwencje/rezerwy)	100,00	0,00
Oświata i wychowanie	96,82	98,57
Ochrona zdrowia	94,13	75,96
Pomoc społeczna	96,71	97,67
Edukacyjna opieka wychowawcza	62,81	93,77
Rodzina	99,71	99,58
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	97,26	98,80
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	111,87	98,68
Kultura fizyczna	433,33	98,77

5.5. Planowanie strategiczne

Władze Gminy Miejskiej Kowary doceniają wagę dokumentów planowania strategicznego. Są one przygotowane w wielu istotnych dla gminy obszarach, zgodnie z obowiązującymi wytycznymi i przepisami prawa. Efektywne wykorzystanie planowania strategicznego opiera się na spójności opracowań na wszystkich poziomach zarządzania, tj. kraj, województwo, powiat i gmina, pod względem metody sporządzania i struktury problematyki. Opracowany mechanizm umożliwia zachowanie spójności i ciągłości polityki rozwoju, wpisanie ustaleń strategicznych w proces podejmowania decyzji, wprowadzenie zasad zintegrowanego planowania strategicznego oraz stworzenie procesu doskonalenia metod opracowań planistycznych. Do dokumentów tych należą:

- Program Rozwoju Gminy Miejskiej Kowary na lata 2016 -2020
- Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miejskiej Kowary na lata 2016 – 2023
- Plan adaptacji do zmian klimatu Gminy Miejskiej Kowary do roku 2030
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Miejskiej Kowary na lata 2020-2027 (w przygotowaniu)
- Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Miejskiej Kowary na lata 2019-2023
- Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Miejskiej Kowary na lata 2020-2022
- Miejski Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Kowarach na 2020r.
- Aktualizacja Międzygminnego Planu Gospodarki Odpadami dla gmin Związku Gmin Karkonoskich na lata 2009-2012 z perspektywą do roku 2016
- Program opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie Gminy Miejskiej Kowary w roku 2020
- Wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych w Gminie Kowary na lata 2015-2020
- Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Miejskiej Kowary na lata 2021-2025
- Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Miejskiej Kowary na lata 2015-2020
- Wieloletnia Prognoza Finansowa Miasta Kowary na lata 2020-2032
- Studium uwarunkowań kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Miejskiej Kowary
- Miejskowe plany zagospodarowania przestrzennego
- Studium konserwatorskie dla Gminy Miejskiej Kowary i Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Miejskiej Kowary
- Plan Wykorzystania Zasobu Gminy Miejskiej Kowary 2019-2021

Program Rozwoju Gminy Miejskiej Kowary na lata 2021-2030 jest formalnym dokumentem, który określa strategiczne kierunki rozwoju Gminy w perspektywie do 2030 roku. Będzie dokumentem komplementarnym w stosunku do wyżej wymienionych dokumentów i spójnym z zapisami nowych lub aktualizowanych dokumentów o podobnym charakterze. Dokument będzie nadrzędny względem dokumentów sektorowych dotyczących obszaru Gminy Miejskiej Kowary, jednocześnie będzie spójny z dokumentami wyższego rzędu – Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030, Strategią Województwa Dolnośląskiego 2030, Strategią Rozwoju Sudety 2030. Strategia będzie wyznaczała ramy dla planów i programów powstających w Gminie podczas jej obowiązywania.

Program Rozwoju Gminy Miejskiej Kowary na lata 2021-2030 został opracowany na podstawie aktualnych dokumentów planistycznych, sprawozdań oraz danych statystycznych. Ponadto wzięto pod uwagę zapisy poprzedniego Programu Rozwoju. Niniejszy Program Rozwoju zastępuje Program Rozwoju Gminy Miejskiej Kowary na lata 2016-2020.

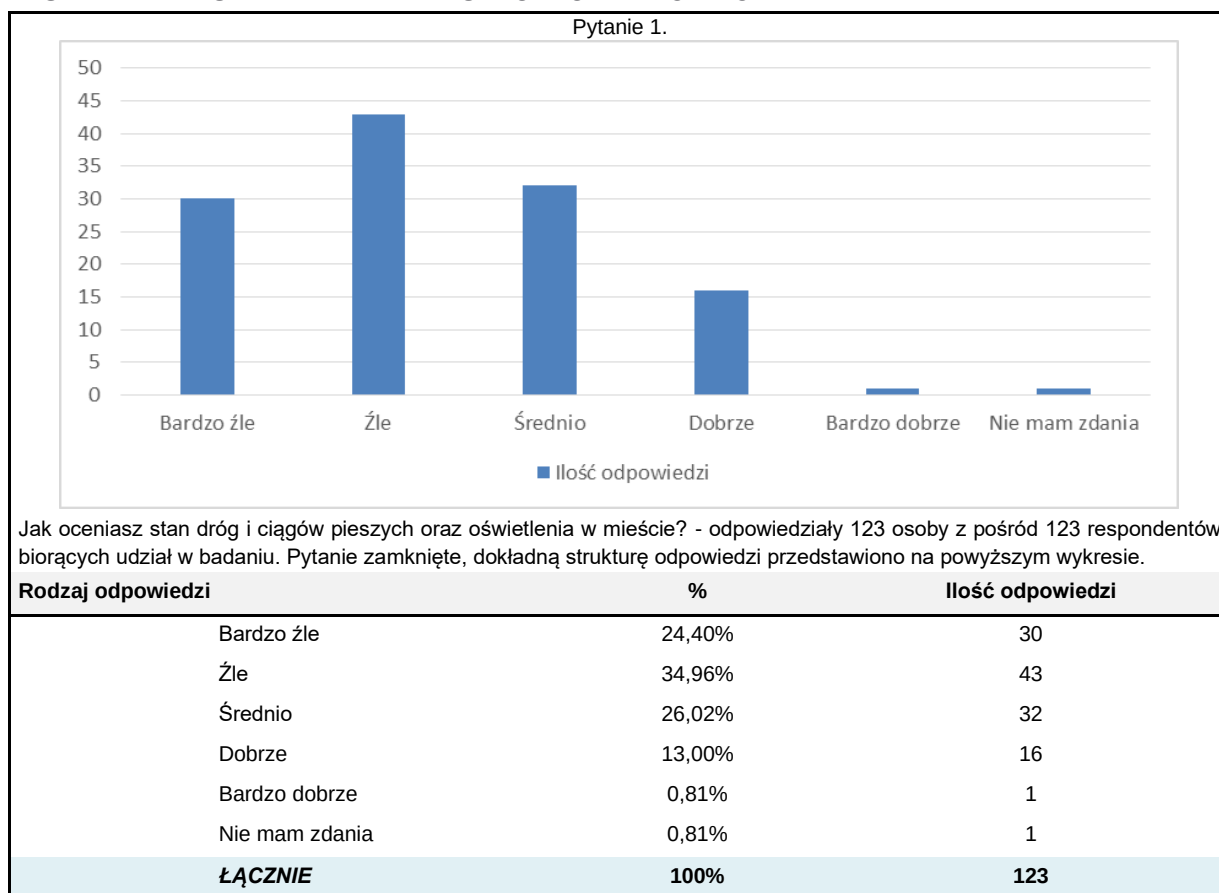
II BADANIA ANKIETOWE

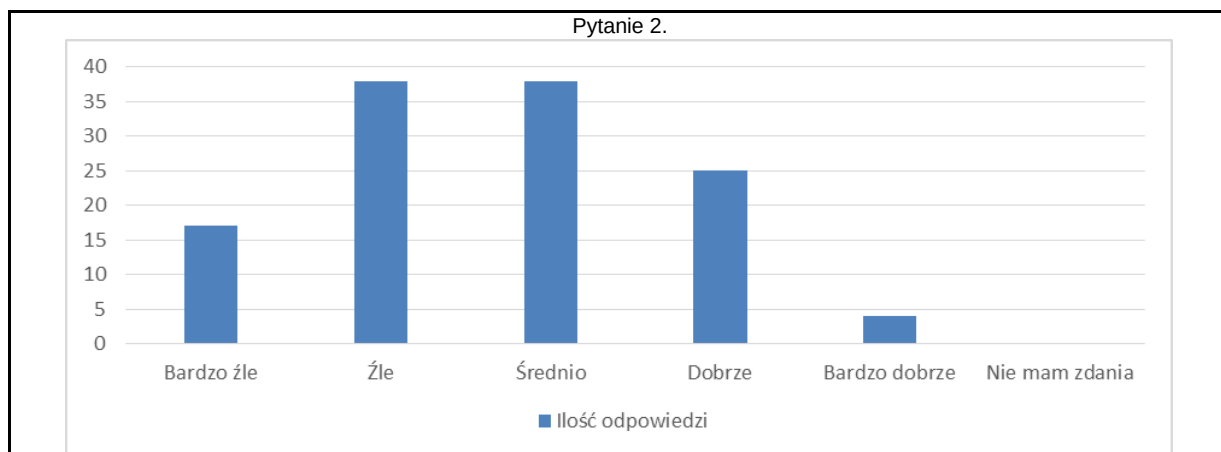
1. Raport z badań ankietowych

Ankiety zostały udostępnione internetowo na stronie Urzędu Miasta w Kowarach www.kowary.pl przez ponad miesiąc od 09.10.2020 r. do 12.11.2020 r. Ankieta dostępna także była w wersji papierowej w Biurze Obsługi Klienta. Ze względu na ograniczenia związane z pandemią Covid-19 nie wpłynęły ankiety w wersji papierowej. W przeprowadzonym badaniu ankietowym wzięło udział 123 respondentów – dane zebrane na podstawie wypełnionych elektronicznie ankiet. Poniżej przedstawiamy wyniki ankiet i uwagi mieszkańców, które zostały uwzględnione przy analizie SWOT.

Na pytanie nr 1: Proszę o wyrażenie opinii na temat wskazanych elementów związanych z funkcjonowaniem Miasta Kowary stawiając znak X w odpowiedniej rubryce. Podana skala oznacza następującą ocenę, gdzie 1 jest oceną najniższą, natomiast 5 jest oceną najwyższą, mieszkańcy odpowiedzieli następująco:

I. SFERA PRZESTRZENNA I INFRASTRUKTURA TECHNICZNA:

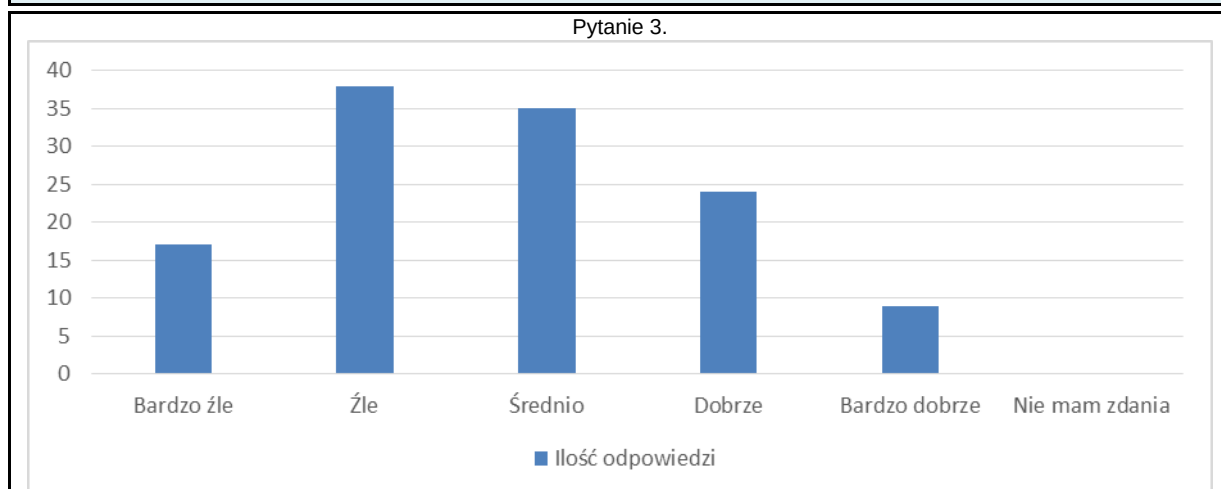

Jak oceniasz stan zagospodarowania małej architektury przestrzeni publicznej w mieście (np. ławki, kosze na śmieci, pojemniki na psie odchody)? - odpowiedziły 122 osoby z pośród 123 respondentów biorących udział w badaniu.

Pytanie zamknięte, dokładną strukturę odpowiedzi przedstawiono na powyższym wykresie.

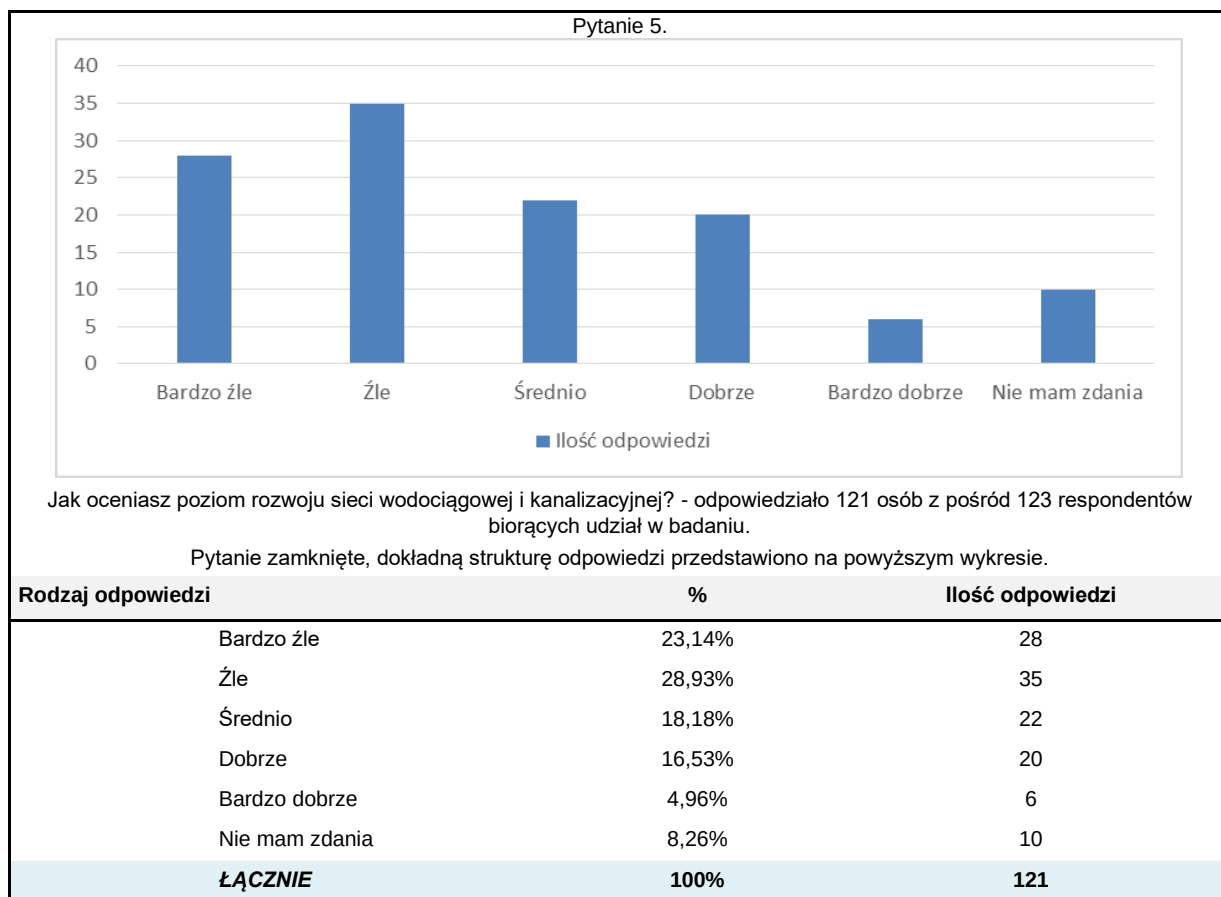
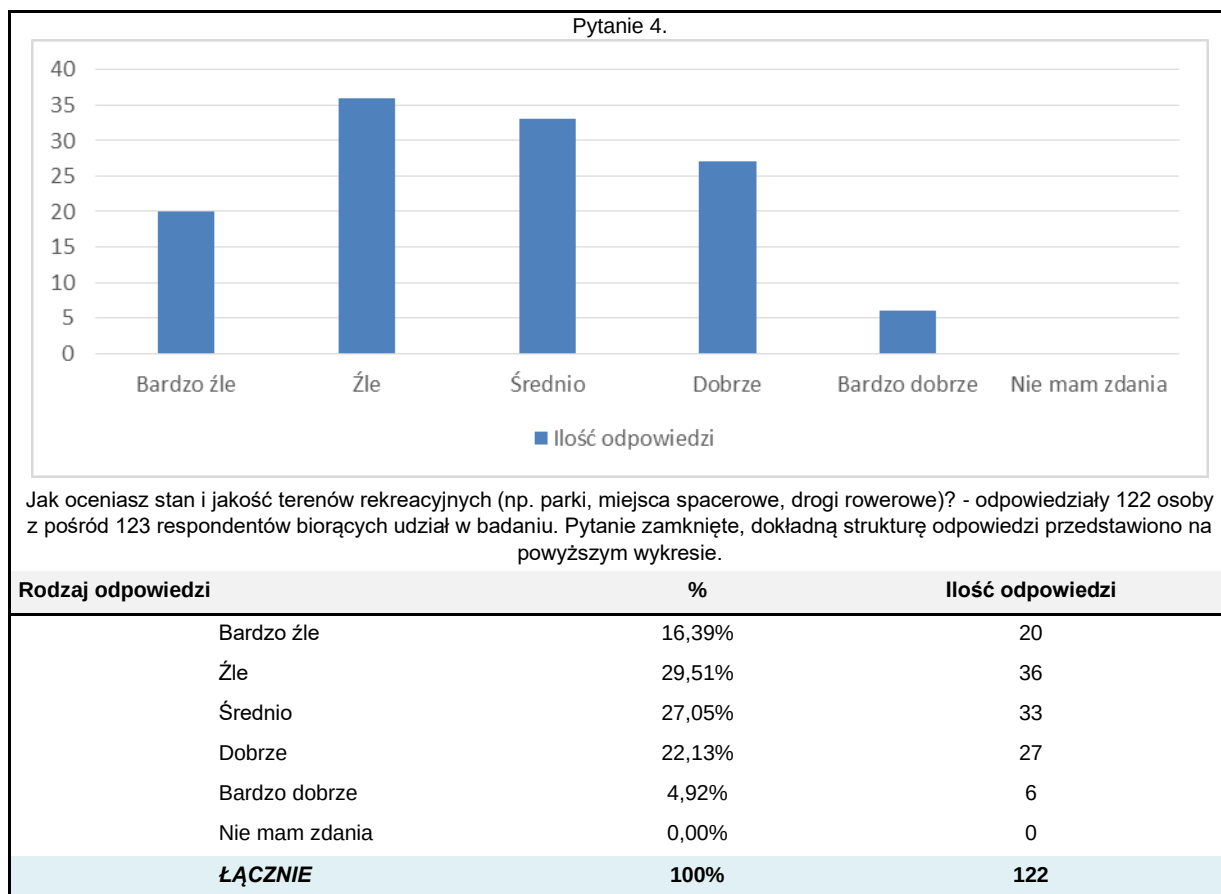
Rodzaj odpowiedzi	%	Ilość odpowiedzi
Bardzo źle	13,93%	17
Żle	31,15%	38
Średnio	31,15%	38
Dobrze	20,49%	25
Bardzo dobrze	3,28%	4
Nie mam zdania	0,00%	0
ŁĄCZNIE	100%	122

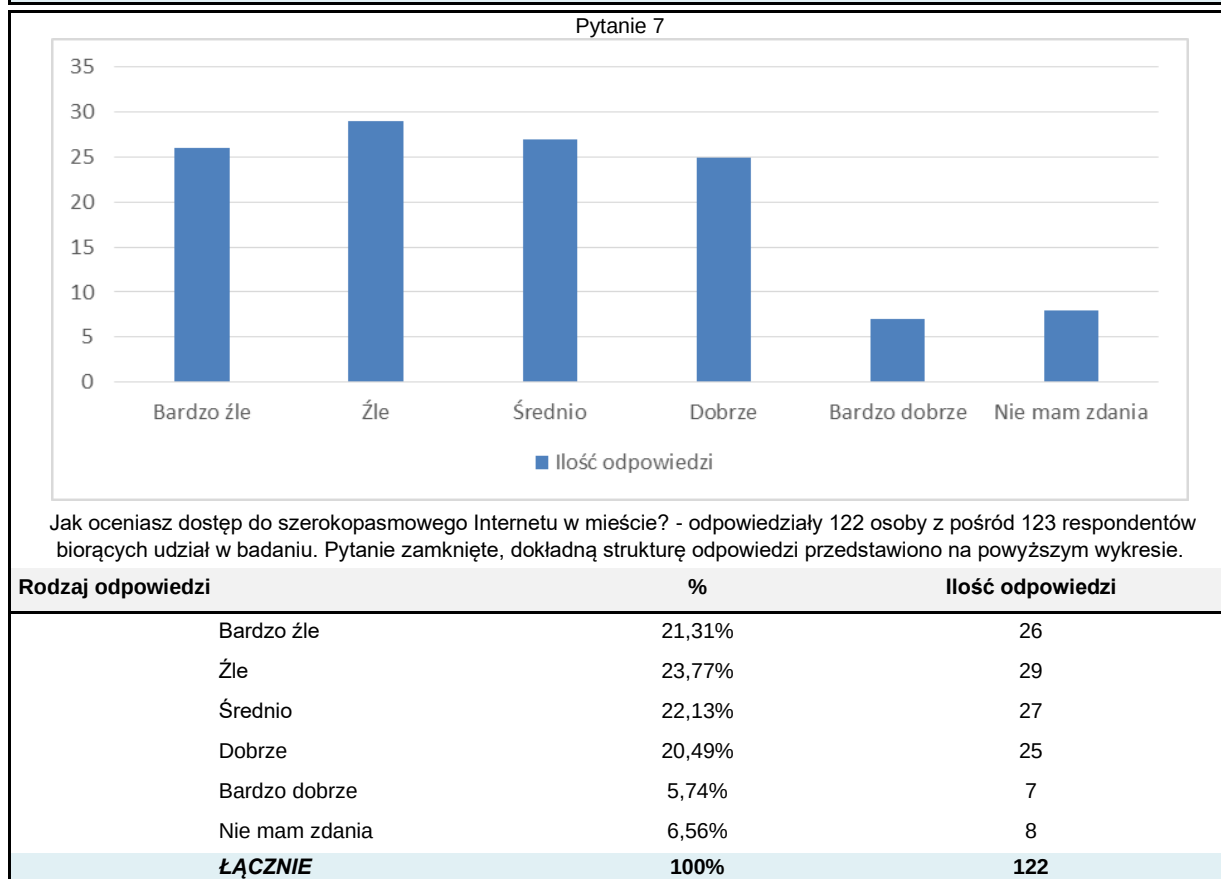
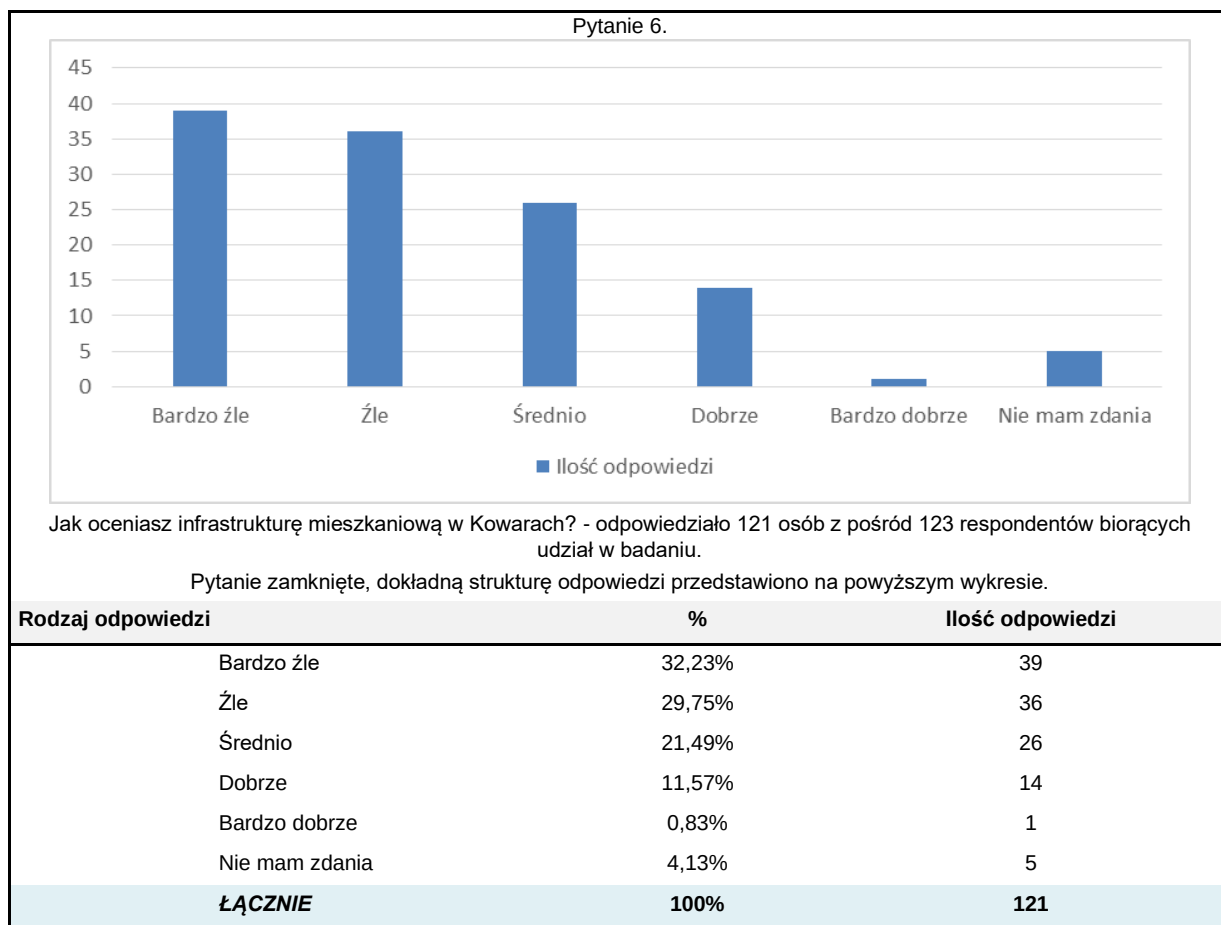

Jak oceniasz estetykę miasta Kowary? - odpowiedziły 123 osoby z pośród 123 respondentów biorących udział w badaniu.

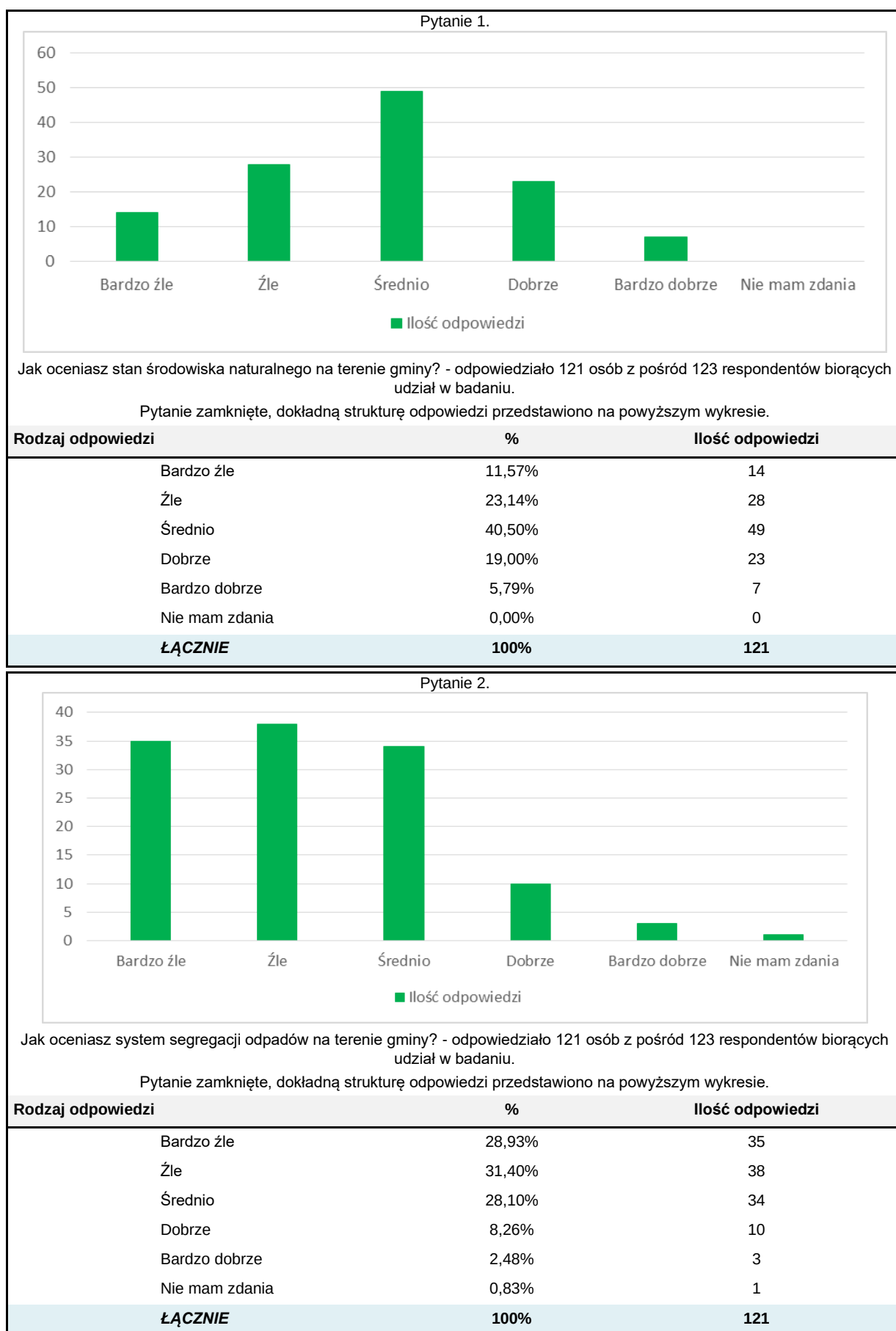
Pytanie zamknięte, dokładną strukturę odpowiedzi przedstawiono na powyższym wykresie.

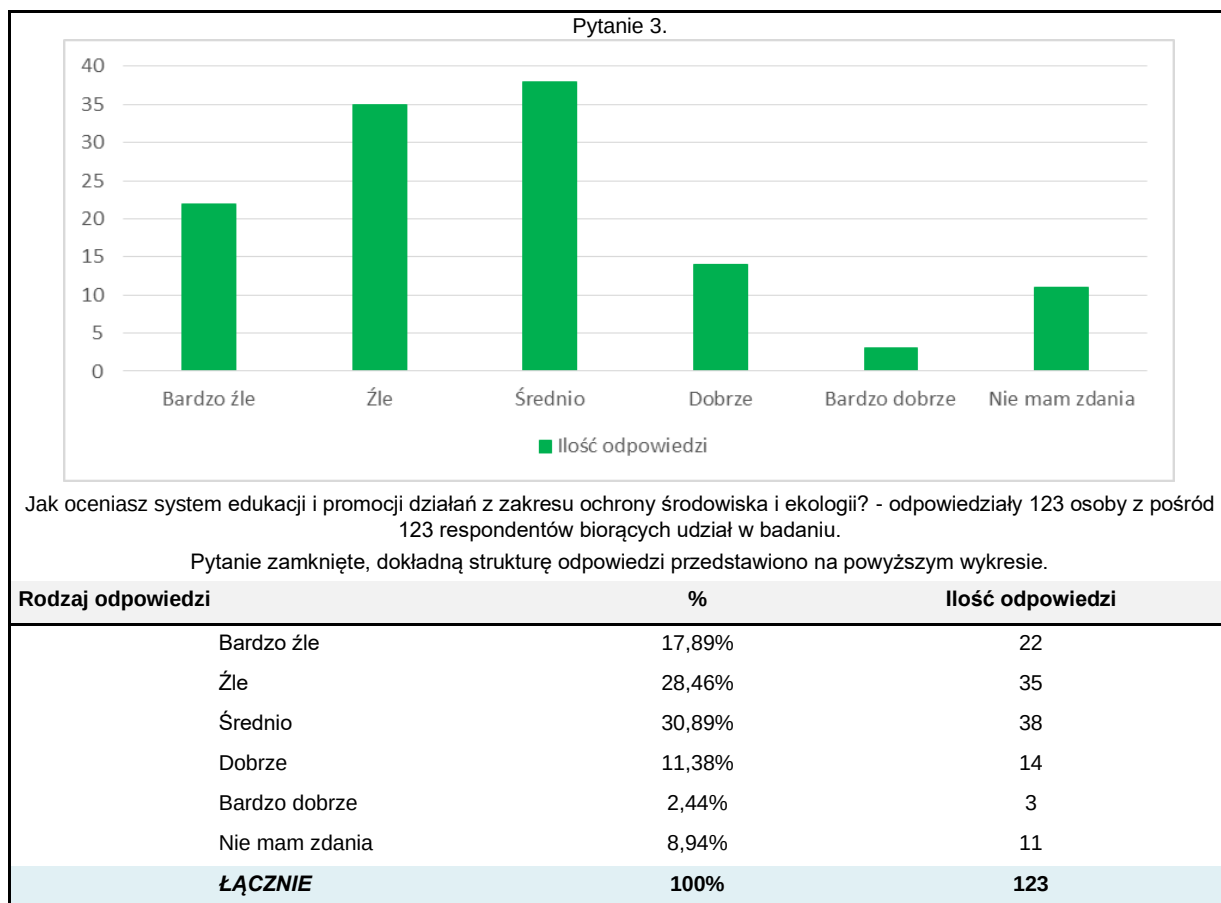
Rodzaj odpowiedzi	%	Ilość odpowiedzi
Bardzo źle	13,82%	17
Żle	30,89%	38
Średnio	28,46%	35
Dobrze	19,51%	24
Bardzo dobrze	7,32%	9
Nie mam zdania	0,00%	0
ŁĄCZNIE	100%	123

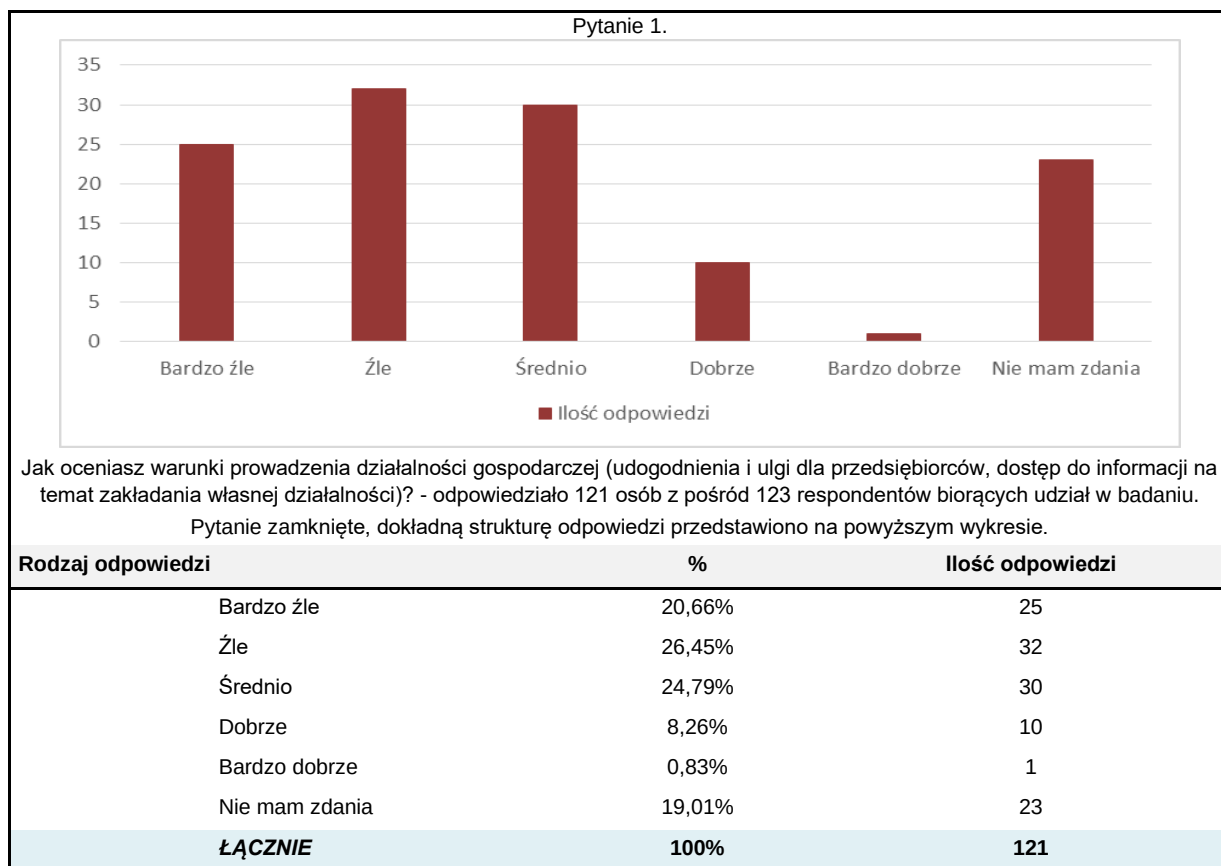

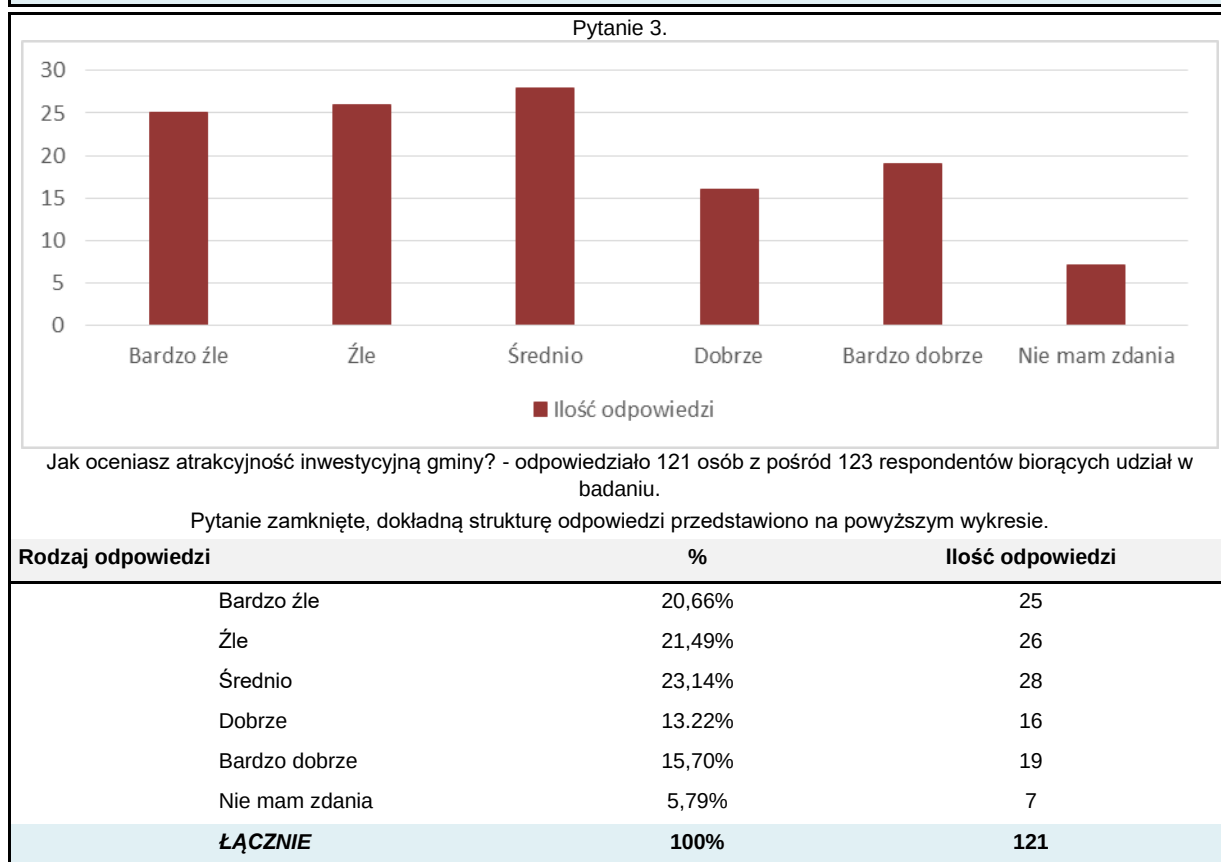
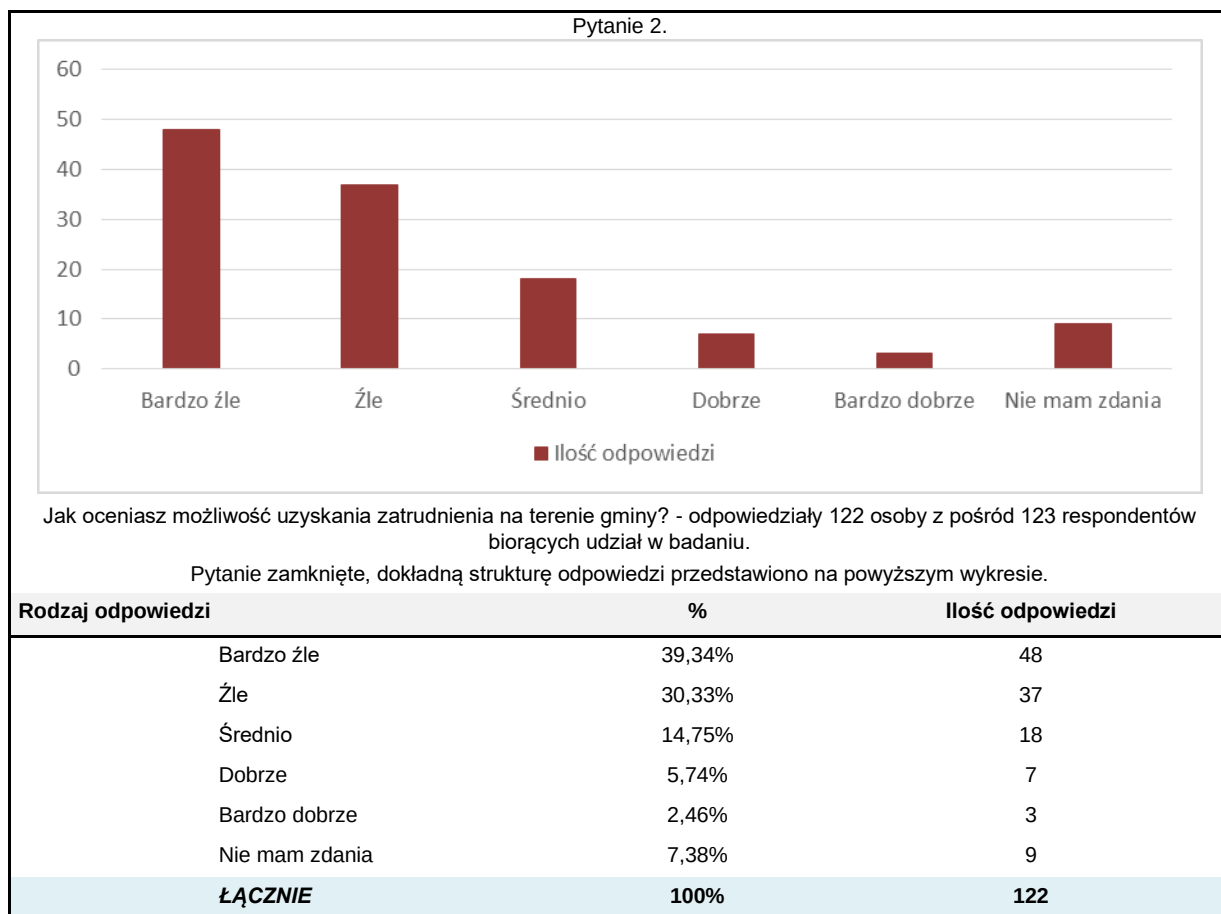
II. OCHRONA ŚRODOWISKA

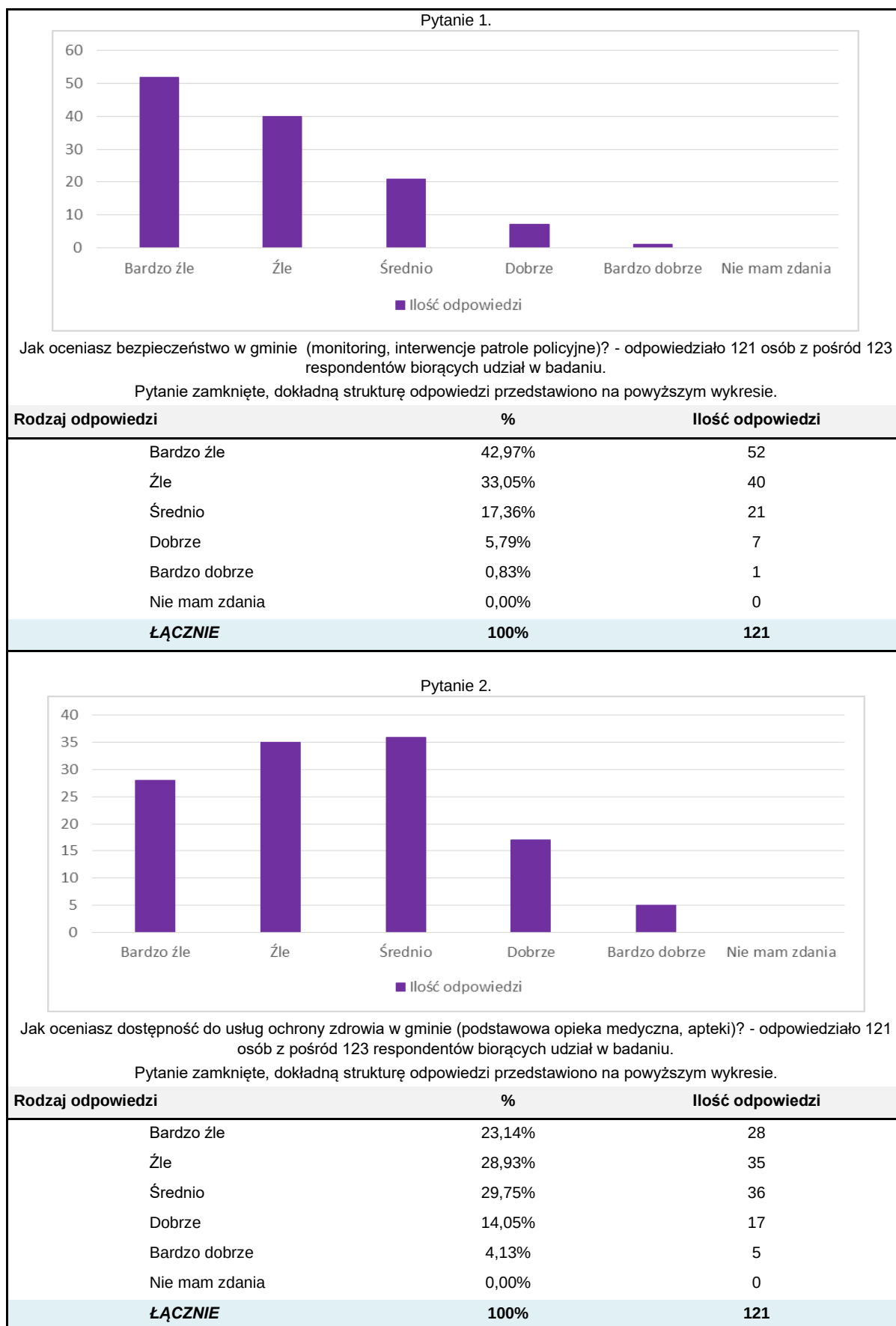

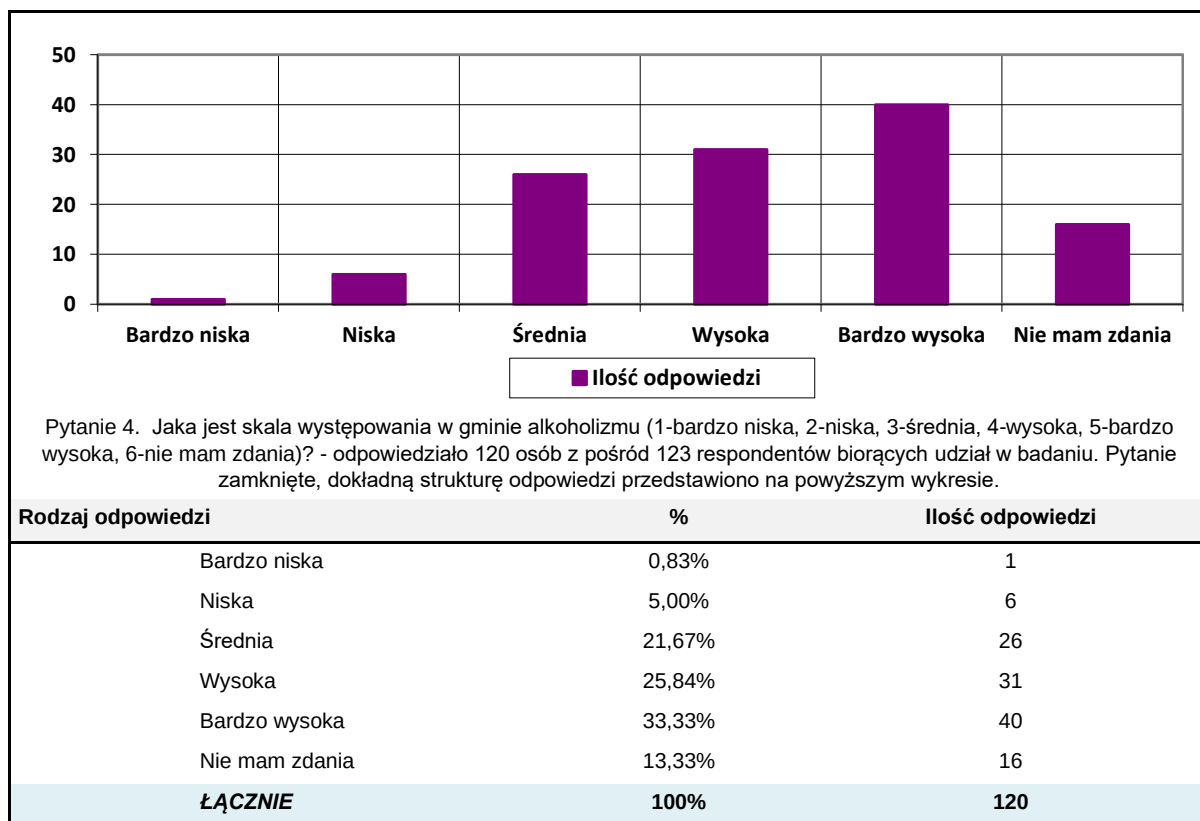
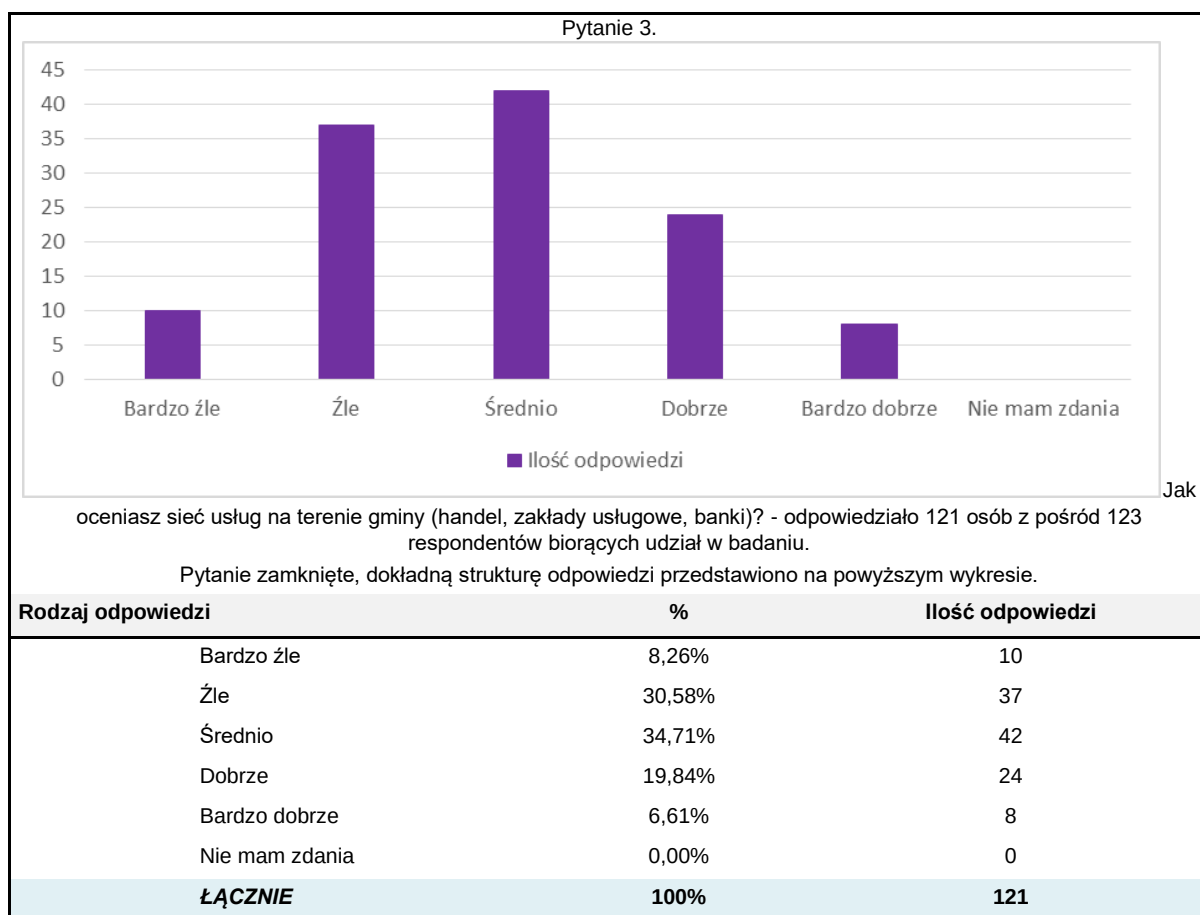
III. GOSPODARKA I RYNEK PRACY

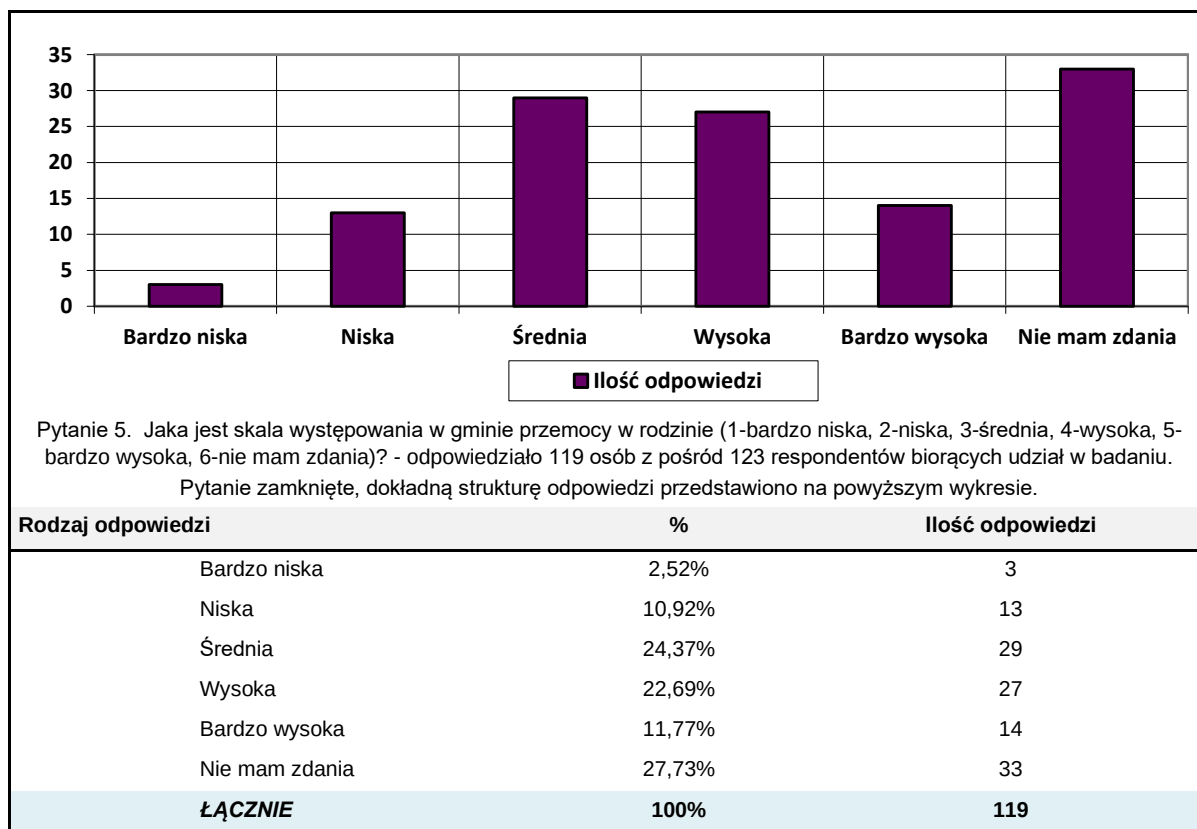

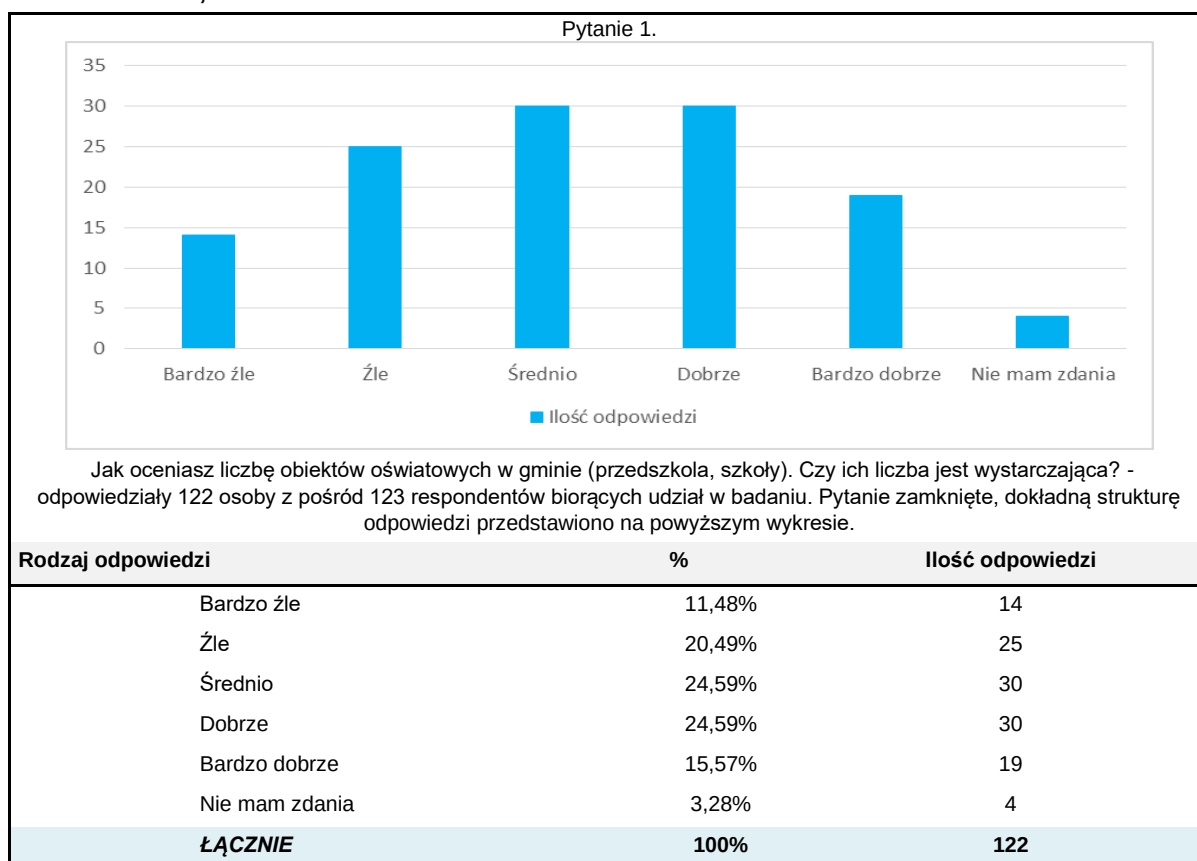
IV. SFERA SPOŁECZNA

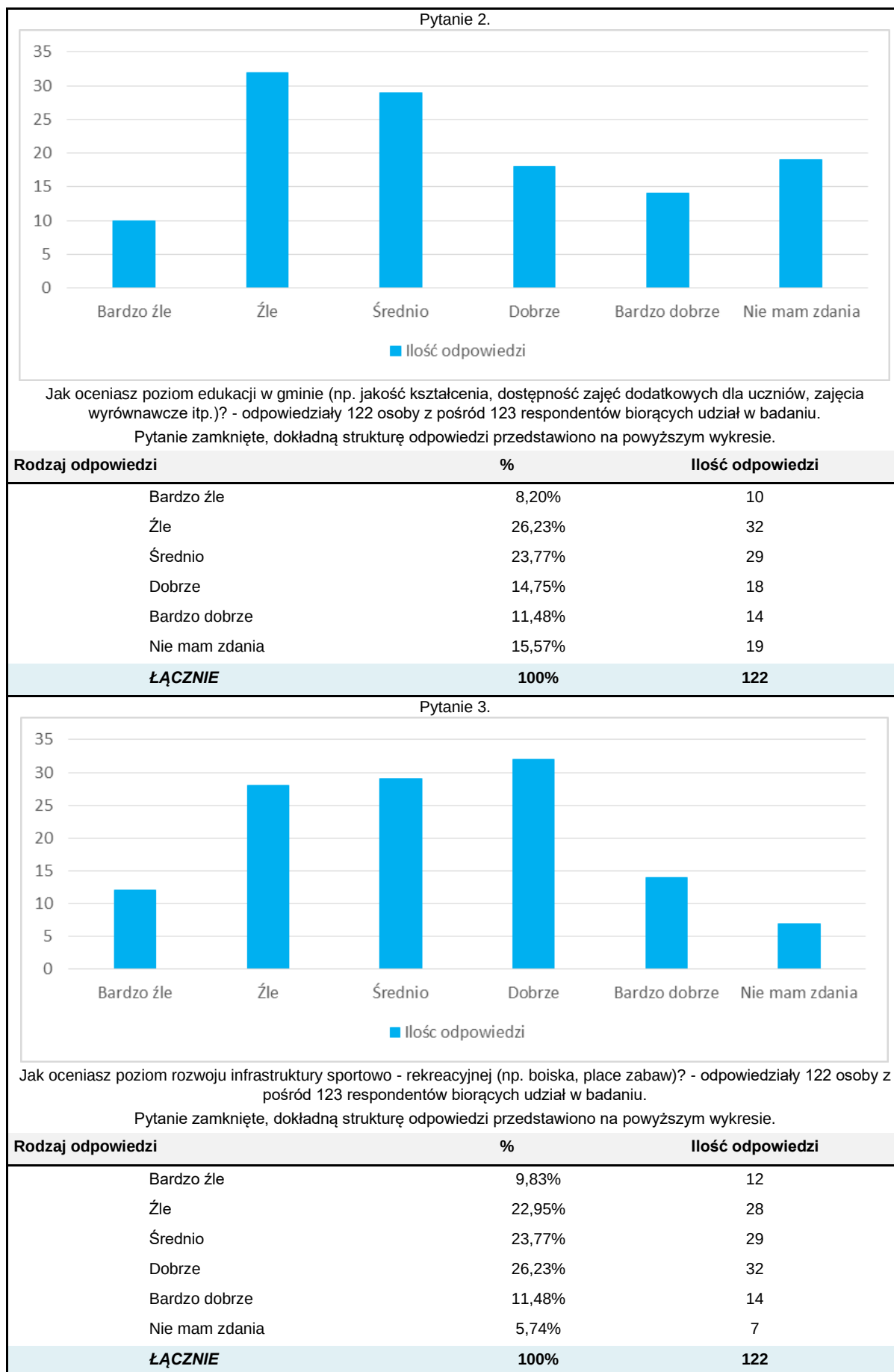

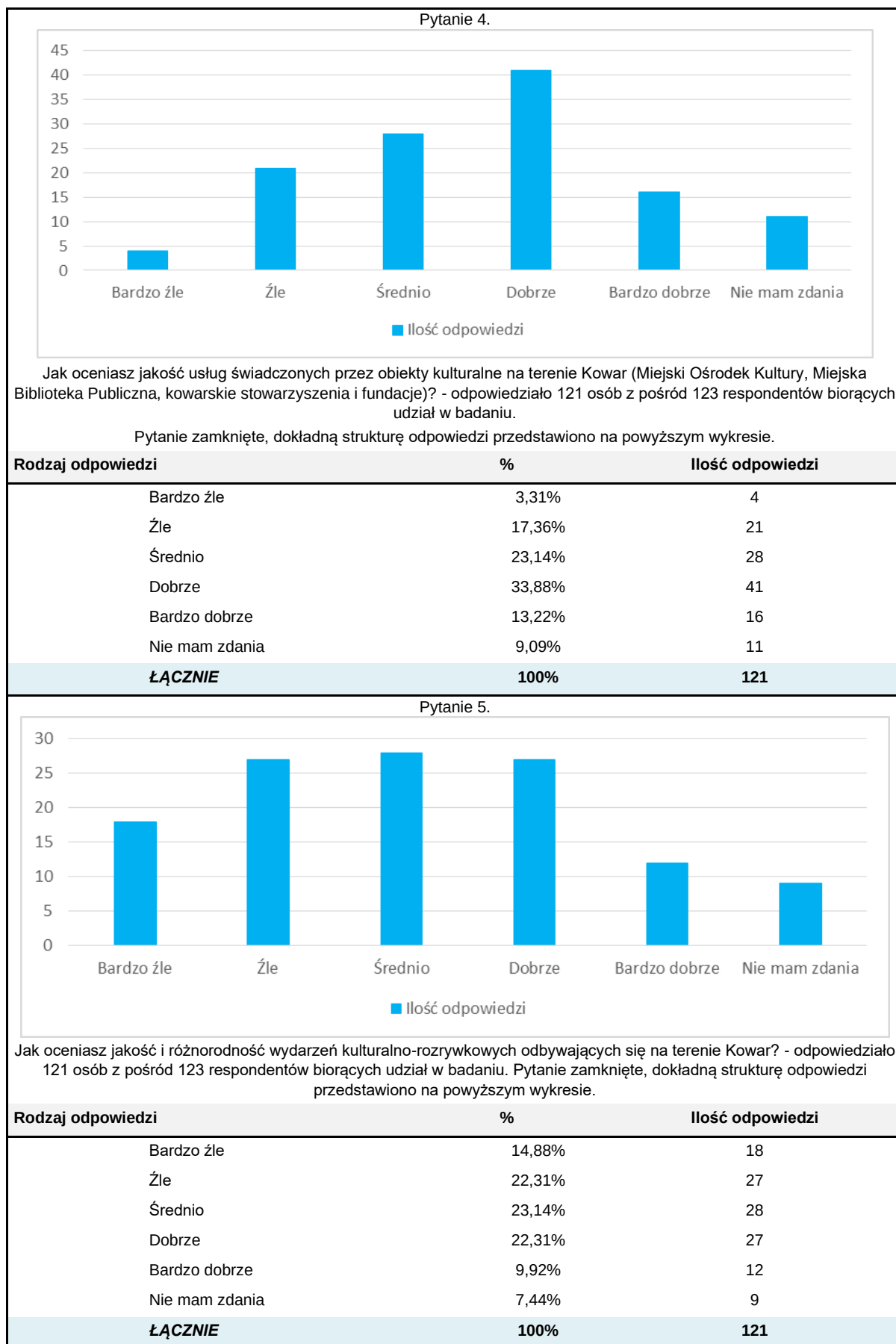

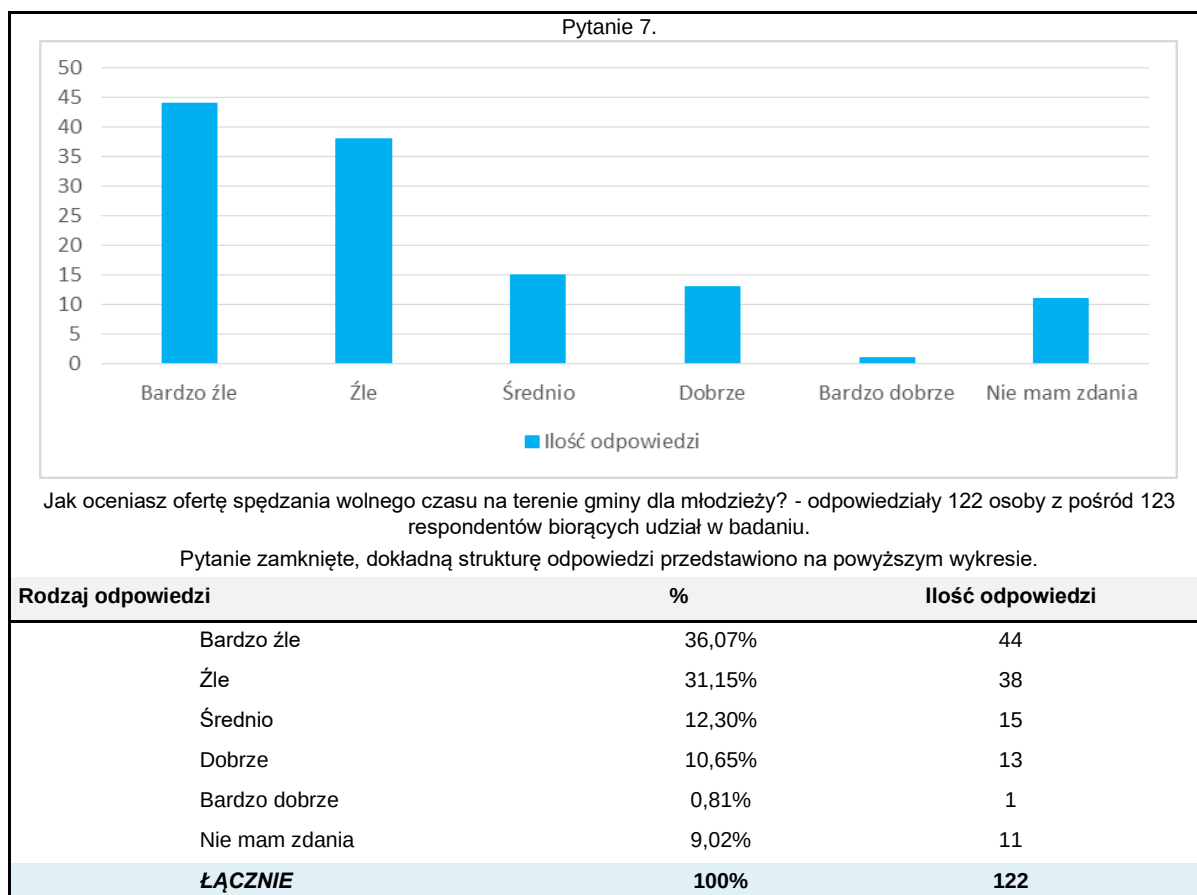
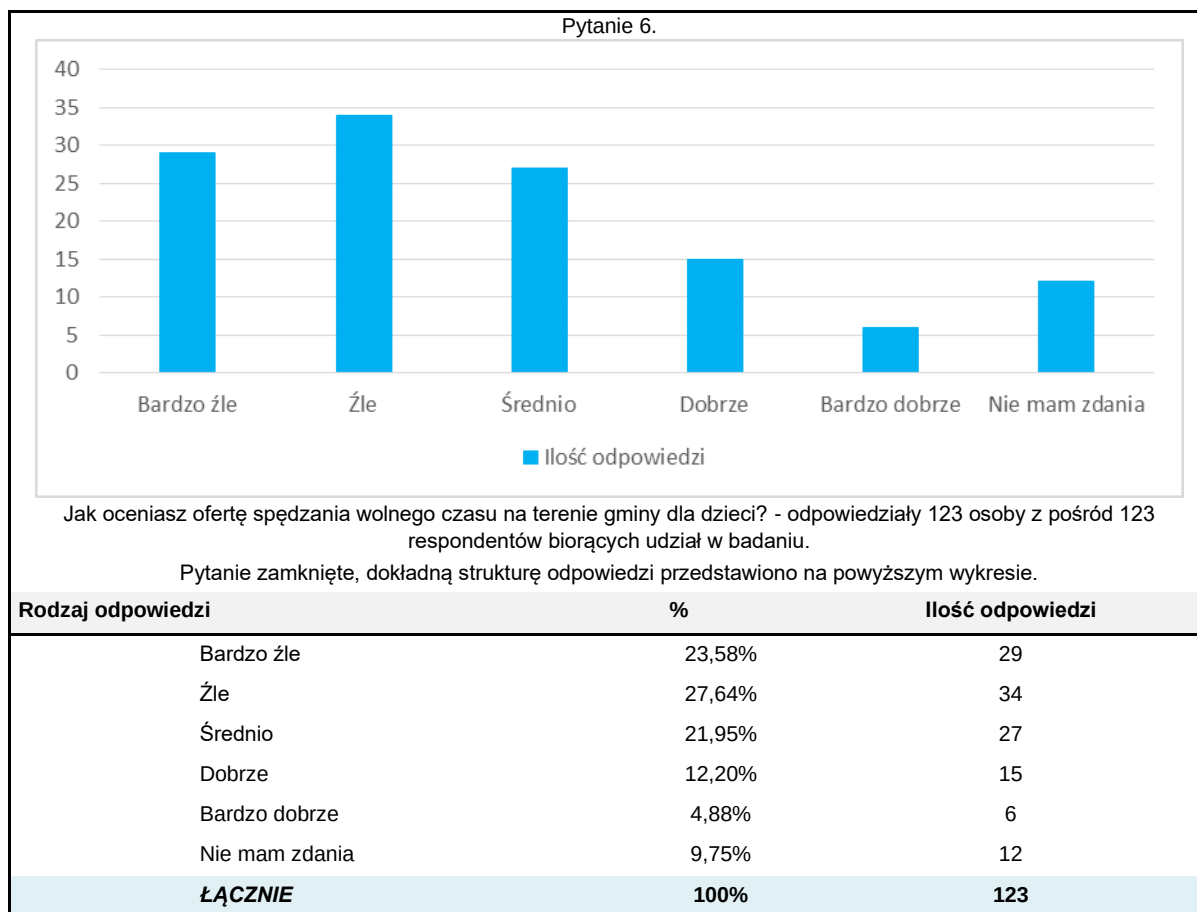

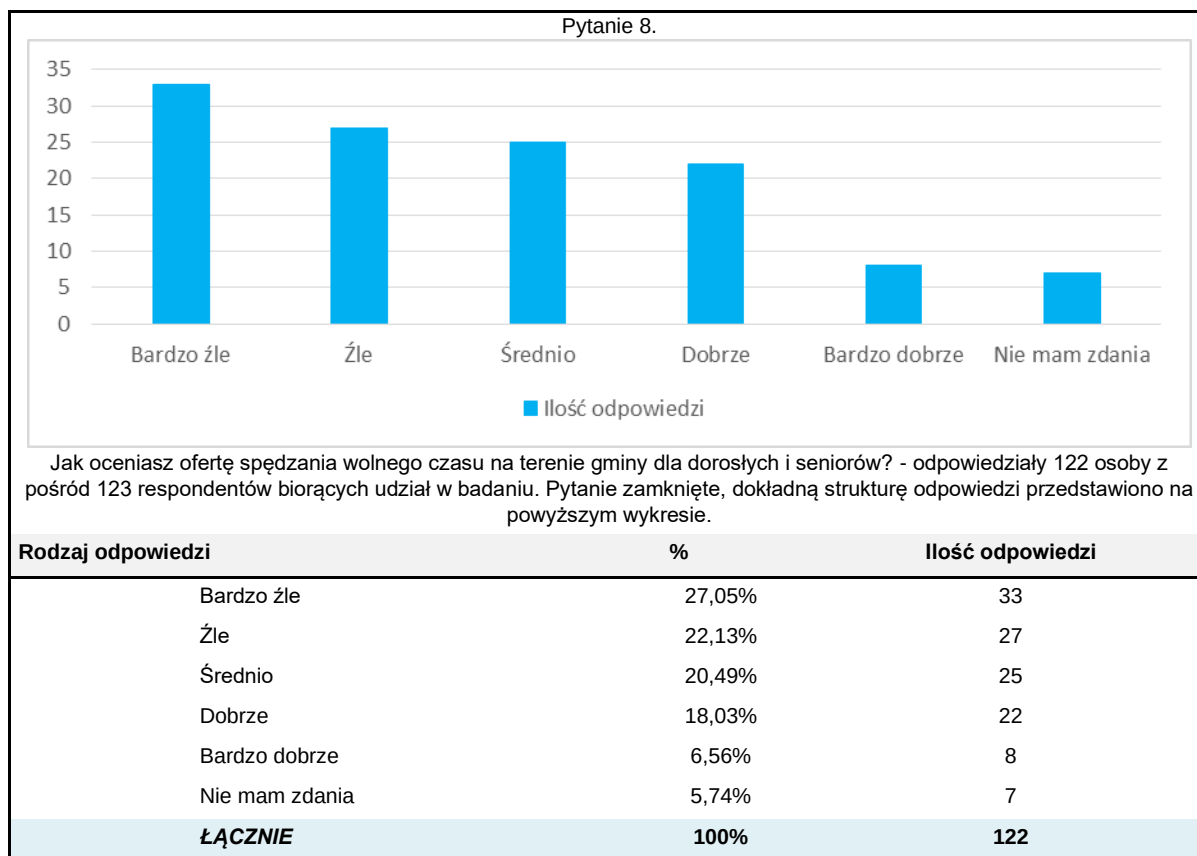
V. EDUKACJA, KULTURA I REKREACJA

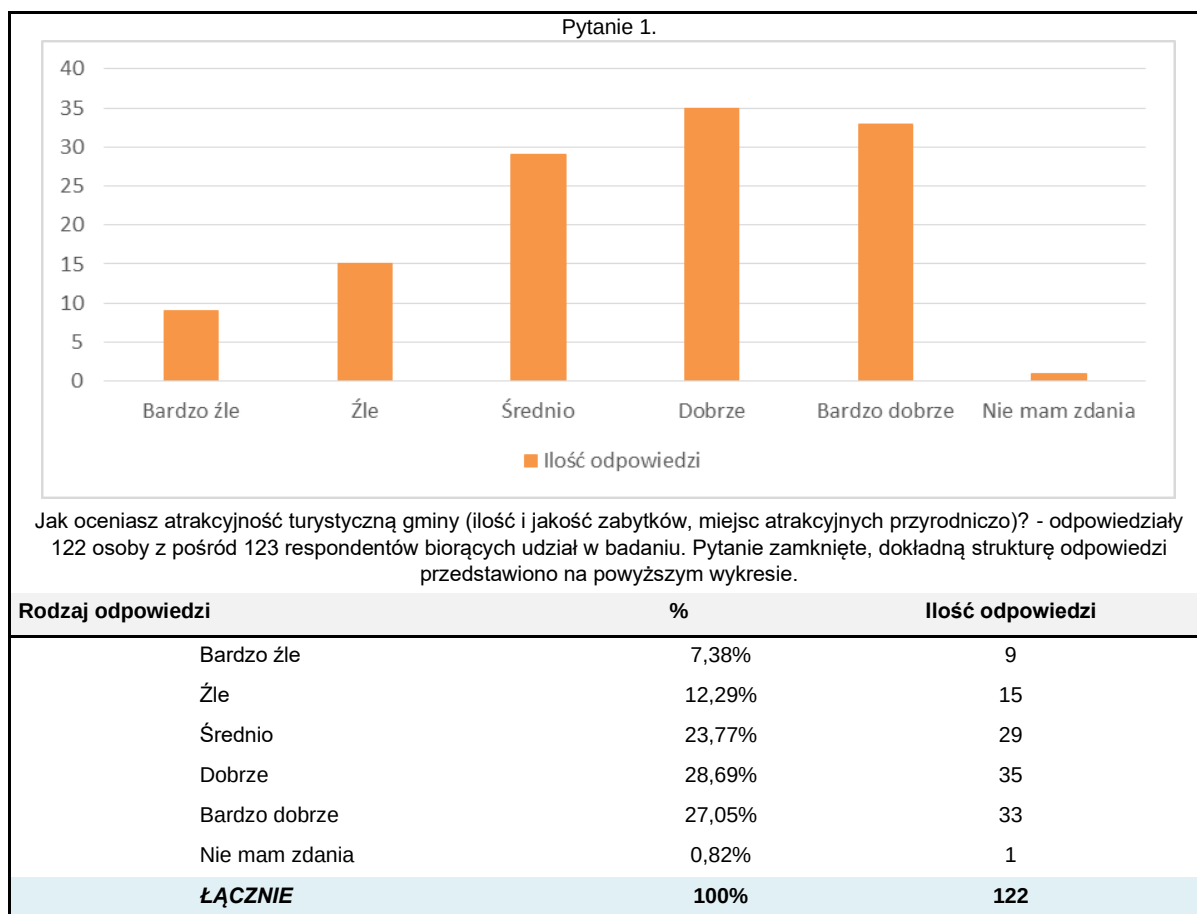

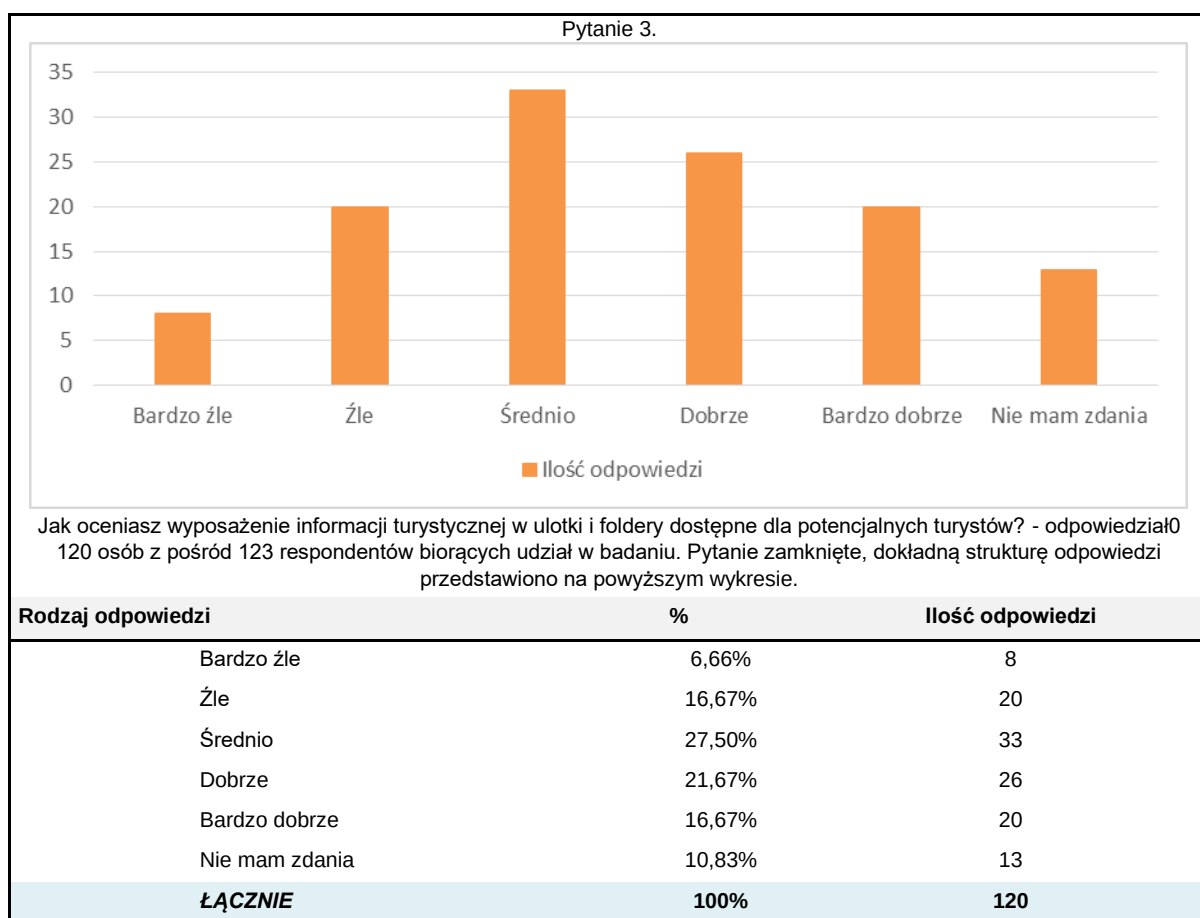
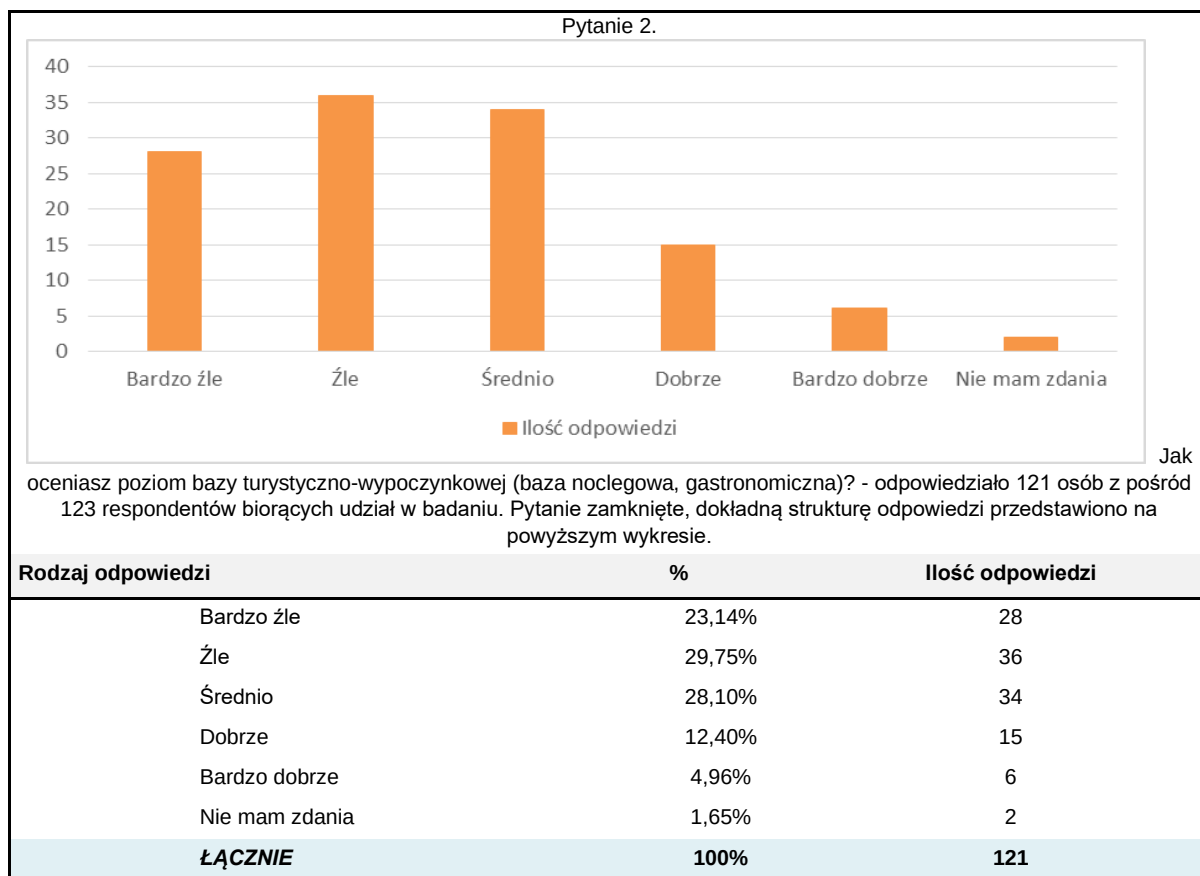

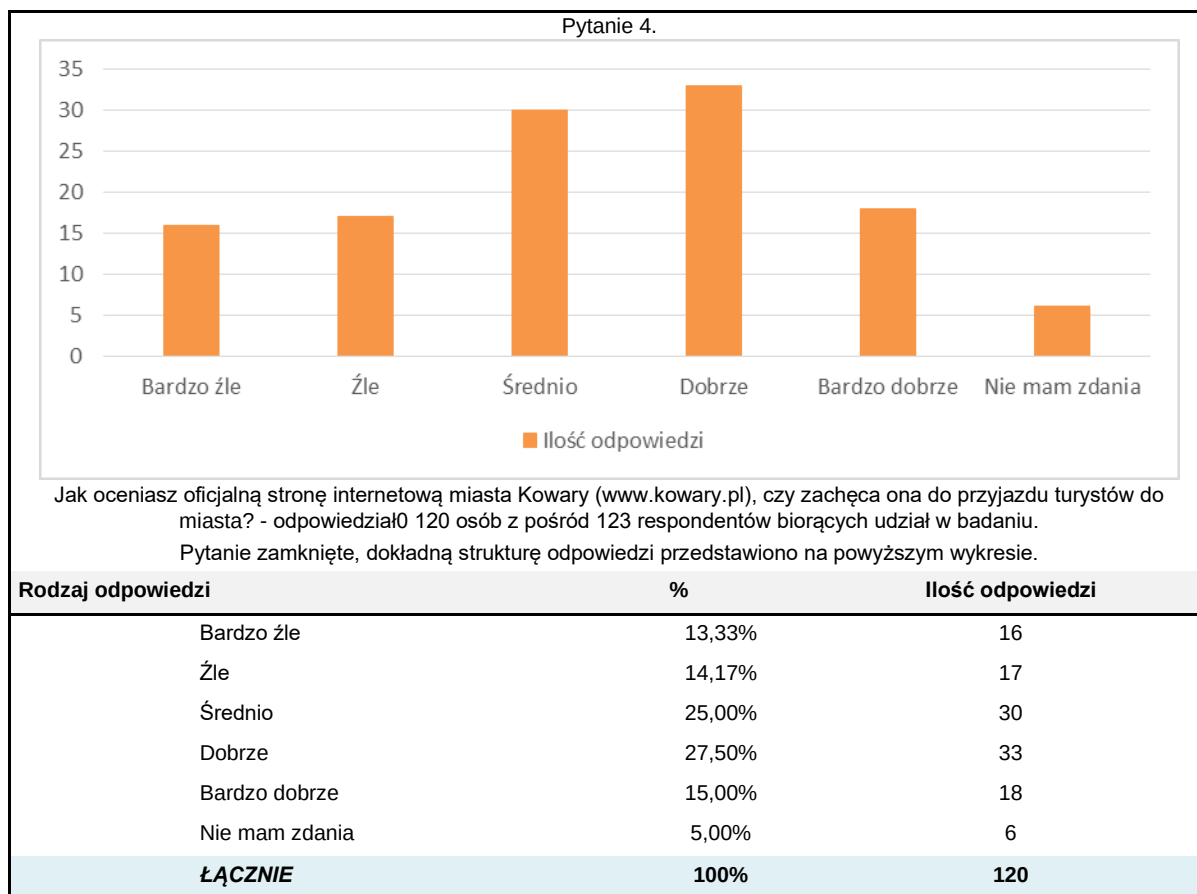

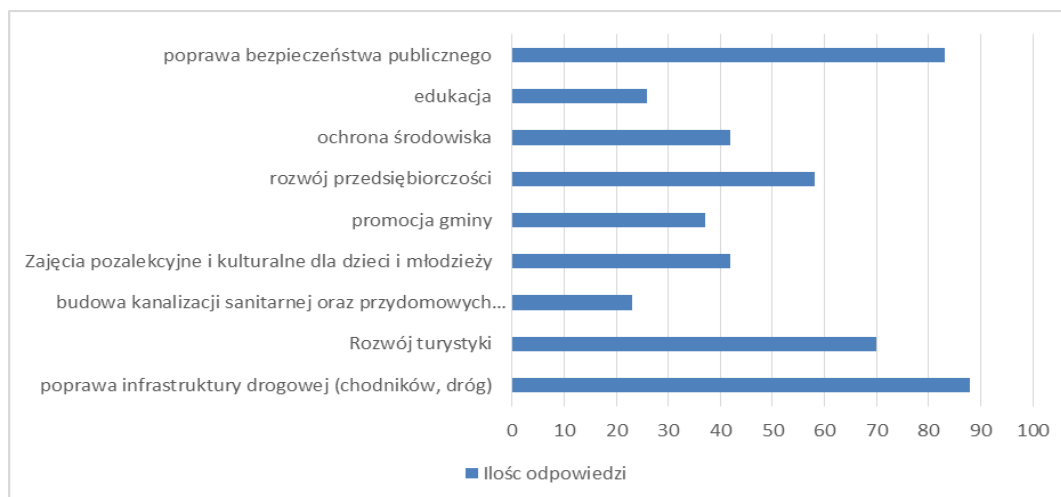
VI. TURYSTYKA

Na pytanie nr 2: Proszę o zaznaczenie 3-5 elementów, które są najpilniejsze do realizacji w Mieście Kowary w najbliższym czasie, uzyskano 122 odpowiedzi. Pytanie zamknięte - wielokrotnego wyboru, dokładną strukturę odpowiedzi przedstawiono na poniższym wykresie.

Na pytanie nr 3: Proszę o podanie **słabych stron - najpoważniejszych problemów związanych obecnie z jakością życia w Mieście Kowary** (czego brak/niedostatek/niewłaściwe funkcjonowanie jest odczuwalne najbardziej).

Odpowiedzi zostały pogrupowane tematycznie na grupy problemowe, poprawione z błędów stylistycznych i ortograficznych, odpowiedzi powtarzające się i wulgarne zostały usunięte. Mieszkańcy podali następujące odpowiedzi:

1. Problem odpływu młodych ludzi z Kowar:

- brak perspektyw dla młodych osób, brak nowych mieszkań na rynku, zły plan zagospodarowania przestrzennego,
- brak miejsc do spędzania wolnego czasu dla młodych ludzi,
- brak atrakcji dla młodych,
- brak rozwiązań wpływających na przyciąganie młodych osób do pozostawiania w Kowarach lub przyjeżdżania do Kowar i rozwijania biznesu (np. dofinansowań, możliwości udziału w projektach, miejsc pracy),
- młodzi ludzie wyjadą, zostaną tylko starsi, którymi nie będzie się miał kto opiekować.
- brak miejsc pracy dla ludzi młodych, perspektyw zawodowych i finansowych,
- dużo ludzi dojeżdża do Karpacza do pracy w turystyce,
- brak inwestorów w turystykę w Kowarach – brak miejsc pracy,

2. Problem złego stanu infrastruktury technicznej i drogowej:

- brak dostępu do szybkiego internetu,
- brak chodników przy ul. Wiejskiej, od ul. Kowalskiej po Wiadukt brak śmietników, mało monitoringu.
- dziury na ul. Ogrodowej,
- fatalny stan dróg, np. ulica Izerska i Kopernika,
- odrzucający wygląd kamienic przy wjeździe z Jeleniej Góry,
- krytyczny stan dróg, obdrapane i zniszczone budynki,
- zły stan dróg, słaba jakość i trwałość napraw dróg, ślalom gigant między pachółkami,
- brak wjazdu na ul. 1 Maja, zamknięte centrum dla ruchu kołowego,
- bardzo zły stan drogi na Przełęcz Kowarska z Podgórze,
- brak oświetlenia w niektórych miejscach,
- rozpadające się kamienice przy głównych drogach,
- brak toalet publicznych, brak chodników do niektórych dzielnic Kowar, brak ścieżek rowerowych.
- brak przyłączy części posesji do sieci kanalizacyjnej (np. Kowary Górne),
- nie obudowane koryto Jedlicy w Kowarach Górnych,
- brak garaży i parkingów strzeżonych i niestrzeżonych na obrzeżach miasta,
- zaniedbana substancja mieszkalna na ul. Kowalskiej i ul. Wiejskiej (mieszkania komunalne),
- zły stan drogi i brak chodnika przy ul. Bielarskiej,
- zły stan ulic powyżej centrum Kowar np. ul. Kowalska: brak oświetlenia, zły stan dróg przejazdowych,
- zły stan dróg i chodników poza centrum miasta,
- zniszczone murki przy rzece na ulicy Wiejskiej,
- zapuszczone groble rzeki Jedlicy w obrębie ulicy Kowalska, Wiejska,
- w wielu miejscach stan chodników jest fatalny,
- wystające lub zapadnięte studzienki, brak chodników oraz oświetlenia w bocznych ulicach,
- brak placów zabaw, ławek czy rabatek z kwiatami, pełno śmieci na Krzaczynie,
- brak placu zabaw na dużym Osiedlu Górniczym.
- nie ma miejsc do uprawiania sportów np. korty tenisowe dla wszystkich, boiska i brak miejsc rozrywki,
- brak placów zabaw dla dzieci/ miejsc gdzie można wyjść na bezpieczny spacer z dziećmi.

3. Problem gospodarowania odpadami:

- notoryczne podrzucanie śmieci,
- niska świadomość segregacji śmieci,
- niska kultura społeczna, zaśmiecanie miasta przez mieszkańców,
- śmieci na ulicach, trawnikach, w lasach,
- niewłaściwa gospodarka odpadami,
- nielegalne wysypiska, walające się śmieci,
- brak śmietników przy drogach, nieczystość lasów (wyrzucanie śmieci),
- dzikie wysypiska śmieci (m.in. hałdy koło sztolni Wulkan, stacja Kowary Średnie),
- segregacja butelek - za rzadko wywożone tworzywa sztuczne,
- brak systematycznego i zgodnego z harmonogramem odbioru odpadów na terenie gminy,
- niedostępny dla osób pracujących - PSZOK czynny od pn. do pt. w godz. od 8.00-14.00.

4. Problem dostępności mieszkań i niewłaściwego planu zagospodarowania przestrzennego:

- brak dostępności mieszkań i domów do zakupu oraz wynajęcia szczególnie dla średniozamożnych osób,
- wyprowadzenia się osób z Kowar często do pobliskich gmin wiejskich, gdzie łatwiej jest wybudować dom;
- obowiązujący na terenie miasta MPZP nie zachęca do podjęcia decyzji o budowie, ze względu na wiele restrykcji, jednocześnie nie chroni przed powstawaniem obiektów negatywnie wpływających na estetykę i ład przestrzenny,
- brak świadomego kierowania rozwojem przestrzennym, w celu zapewnienia możliwości rozwoju budownictwa prywatnego, które nie będzie chaotyczne, lecz dobrze wpisze się w krajobraz z zapewnieniem wysokiej jakości infrastruktury publicznej - drogi, chodniki, oświetlenie, wspólne przestrzenie (parki, skwery),
- brak działań na rzecz rewitalizacji zdegradowanych obszarów, których jest wiele, szczególnie wjazd do Kowar od strony J. Góry, ul. Ogrodowa i Waryńskiego, Kowalska, Wiejska,
- brak terenów pod budownictwo.

5. Problem zamierającego gospodarczo centrum Kowar:

- zanikają handel i usługi, brak łatwo dostępnej i ciekawej oferty handlowej, gastronomicznej i kulturalnej dla mieszkańców i turystów w ścisłym centrum Kowar.
- brak blisko centrum dużego parkingu i dobrze oznaczonego dojścia do najbardziej atrakcyjnych punktów turystycznych,
- brak zakładów usługowych jak szewc, krawiec i restauracji, barów, kawiarni,
- brak zaplecza gastronomicznego i hotelowego,
- brak miejsc, gdzie można napić się kawy i coś zjeść po godz. 17.00,
- brak miejsc gastronomicznych po 18.00.

6. Problem zanieczyszczenia powietrza i degradacji środowiska:

- smog w sezonie grzewczym,
- nadmierne wycinki przez Lasy Państwowe powodują utratę walorów krajobrazowych w okolicach Kowar, co wpływa niekorzystnie na rozwój turystyki,
- brak edukacji ekologicznej,
- zanieczyszczenie powietrza (smog) przez palenie w piecach,

- brud w centrum miasta, w rzece itp.
- smog z kominów, w których pali się śmieciami w tym głównie plastikiem,
- zanieczyszczenie Jedlicy, którą spływa mnóstwo przedmiotów.

7. Problem utrzymania ładu i porządku w mieście:

- problemy z koszeniem/zamiataniem/odśnieżaniem.
- brak działań w celu zachowania w jak najlepszym stanie drzew w mieście, zły stan kasztanowców,
- brak oczyszczania miasta,
- słaba estetyka miasta, zaniedbane kamienice,
- zaśmiecenie szlaków turystycznych, parków, przystanków,
- nadmierna liczba pojazdów parkowanych na osiedlach (bezpośrednio pod blokami),
- brak informacji o miejscach do parkowania oraz sposobie dotarcia do nich dla kierowców spoza miasta.

8. Problemy gospodarcze i systemowe:

- postępująca utrata znaczenia regionu i słabych perspektyw na dobre, zamożne życie większości mieszkańców
- postępujące wyludnianie się i relatywne (w stosunku do mieszkańców innych części kraju) ubożenie i narastanie problemów społecznych,
- droga woda i ścieki,
- brak działań w kierunku zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej i gospodarczej Gminy (brak działek budowlanych, inwestora strategicznego, brak usług),
- brak wsparcia dla małej przedsiębiorczości - wysokie podatki od nieruchomości, opłaty za media itp.,
- brak perspektyw rozwoju,
- brak porozumienia między właścicielami atrakcji turystycznych np. karnety dla osób zwiedzających. wszystkie atrakcje w Kowarach połączone z komunikacją miejską,
- brak dobrego zarządzania miastem, racjonalne gospodarowanie budżetem miasta, zły PR miasta,
- brak pomocy małym przedsiębiorcom,
- brak należytego wsparcia inicjatyw oddolnych dla mieszkańców, którzy działają społecznie,
- mało atrakcji turystycznych,
- brak atrakcji zimowych dla rodzin z dziećmi , np. wyciąg narciarski.

9. Problem szkolnictwa i miejsc kultury:

- mało uczniów szkoły średniej w Kowarach,
- brak pomysłu i zagospodarowania budynku domu kultury,
- biblioteka miejska w złej lokalizacji za daleko od centrum i za mała, brak czytelnik, sali multimedialno - konferencyjnej i na klub czytelnika,
- brak inwestycji w szkołach,
- brak pomysłu na budynek ZSO (np. stworzenie internatu lub miejsc noclegowych, stworzenie na terenie szkoły policealnej typu: opiekun medyczny, opiekun osoby starszej, technik sterylizacji),
- brak kina z prawdziwego zdarzenia,
- brak propozycji zajęć popołudniowych dla osób w przedziale wiekowym 25 - 55 już nie młodzież, jeszcze nie seniorzy,
- brak propozycji dla dzieci i młodzieży na spędzanie wolnego czasu,

- młodzież nie ma gdzie się podziać, brak bezpiecznego miejsca spotkań,
- brak dyskoteki,
- brak miejsca na zorganizowanie dzieciom urodzin, sali zabaw, atrakcji dla dzieci.

10. Problem transportu miejskiego i komunikacji:

- brak transportu miejskiego z Jeleniej do Kowar,
- brak komunikacji ze strony miasta z Kowarzanami, którzy zamieszkują mniej zaludnione tereny miasta,
- brak połączeń komunikacyjnych z Kowar Górnymi w godz. wieczornych i w weekendy,
- brak ścieżek rowerowych,
- brak komunikacji miejskiej (dojazdu do szpitala Bukowiec),
- mało połączeń transportu publicznego,
- brak połączenia kolejowego z Jelenią Górą oraz z Kamienną Górą.

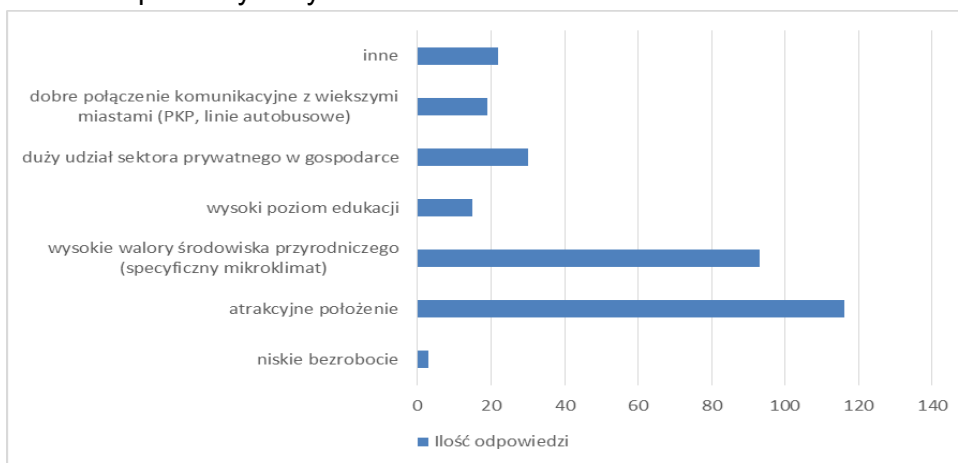
11. Problemy społeczne:

- problem z przystosowaniem części rodzin romskich do życia w społeczności miejskiej,
- niedostosowanie społeczności romskiej i środowisk patologicznych do normalnego życia, płacenia czynszu, pracy a nie korzystanie tylko ze świadczeń socjalnych,
- frustracja społeczeństwa, ludzi normalnie pracujących, płacących wysokie czynsze za mieszkania komunalne,
- alkoholizm,
- narkomania wśród dzieci i młodzieży,
- brak edukacji profilaktycznej dla rodzin osób nadużywających alkoholu oraz Romów
- na niskim poziomie służba zdrowia,
- złe wzorce dla dzieci i młodzieży - bezrobotni rodzice alkoholicy na zasiłku,
- wzrost patologii społecznej,
- spożywanie alkoholu w miejscach publicznych,
- brak dostępu do lekarzy, lekceważenie chorych.

12. Problem bezpieczeństwa publicznego:

- słabe poczucie bezpieczeństwa publicznego,
- słabe poczucie bezpieczeństwa dzieci i młodzieży, brak zagospodarowania ich czasu wolnego,
- ogromny problem z patrolami policji i interwencjami,
- niedostateczna opieka rodziców nad małoletnimi dziećmi,
- niewłaściwe funkcjonowanie policji,
- nieudane interwencje policji,
- brak bezpieczeństwa na ulicy,
- Policja i jej złe działanie jest problemem,
- wysoka przestępczość,
- brak monitoringu w wielu miejscach miasta,
- monitoring miejski na bardzo słabym poziomie,
- regularnie dewastowane miasta przez wandalów,
- mała ilość patroli policji, brak kontroli przestrzegania nakazów i zakazów związanych z koroną wirusem,
- brak straży miejskiej.

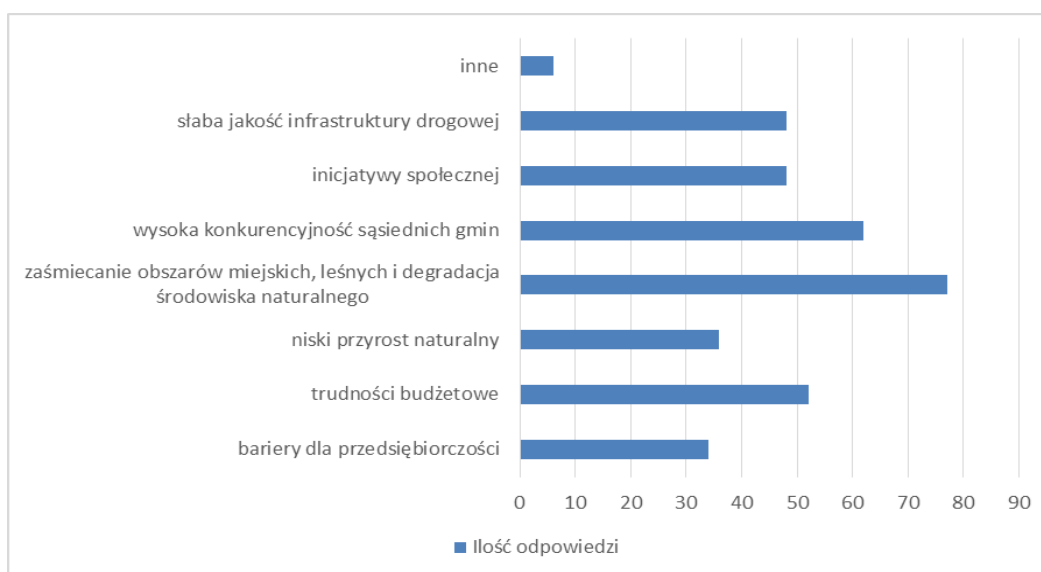
Na pytanie nr 4: Proszę o zaznaczenie 3 mocnych stron Miasta Kowary - uzyskano 121 odpowiedzi. Pytanie zamknięte - wielokrotnego wyboru, dokładną strukturę odpowiedzi przedstawiono na poniższym wykresie.

Odpowiedzi, dot. **mocne strony Kowar**, np.:

- duży potencjał inwestycyjny,
- ciekawi ludzie,
- interesujące zabytki, ciekawe miejsca,
- dużo zieleni i kwiatów na rabatach,
- walory krajobrazowe, góry,
- dziedzictwo kulturowe,
- odpowiednia władza miasta.

Na pytanie nr 5: Proszę o zaznaczenie 3 największych zagrożeń dla rozwoju Miasta Kowary - uzyskano 122 odpowiedzi. Pytanie zamknięte - wielokrotnego wyboru, dokładną strukturę odpowiedzi przedstawiono na poniższym wykresie.

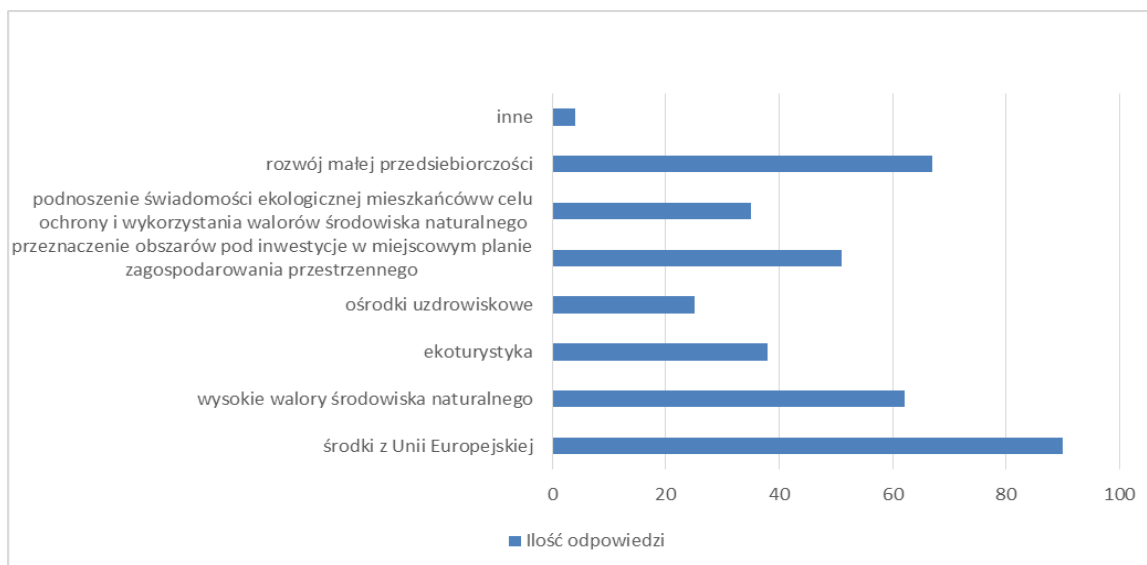

Odpowiedzi, dot. **zagrożenia dla rozwoju Kowar**, np.:

- estetyka miasta – zaniedbane kamienice,

- wycinka drzew przez Lasy Państwowe,
- brak miejsc pracy,
- brak pomysłu na miasto – rozwój miasta,
- wysokie ceny wody, dodatkowo zanieczyszczonej,
- słaba infrastruktura turystyczna.

Na pytanie nr 6: *Proszę o zaznaczenie 3 największych szans dla rozwoju Miasta Kowary* - uzyskano 122 odpowiedzi. Pytanie zamknięte - wielokrotnego wyboru, dokładną strukturę odpowiedzi przedstawiono na poniższym wykresie.

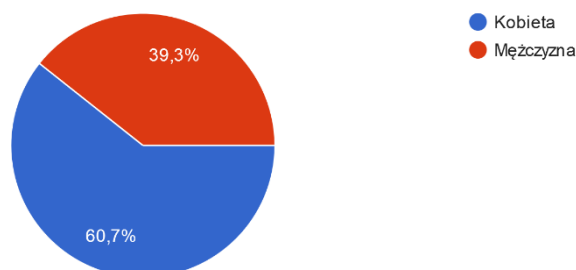
Odpowiedzi, dot. **szanse dla rozwoju Kowar** np.:

- edukacja,
- ograniczenie wycinki drzew przez Lasy Państwowe,
- rozwój agroturystyki,
- ośrodek zimowy.

METRYCZKA

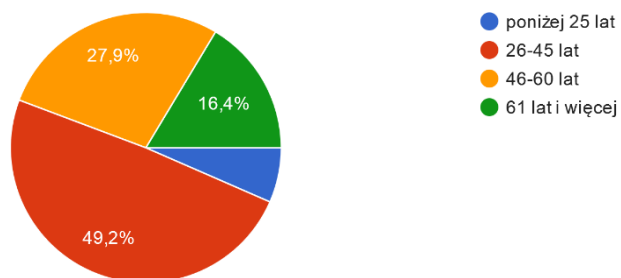
Podział osób badanych ze względu na płeć:

- 75 kobiet
- 48 mężczyzn

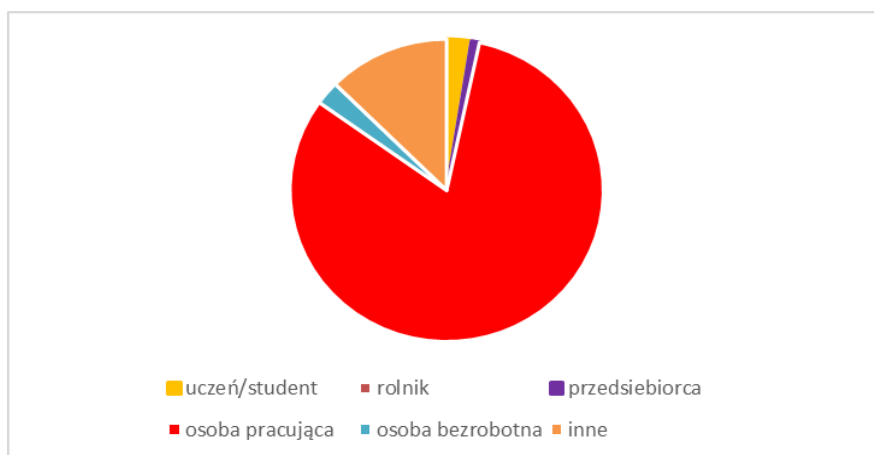
Podział osób badanych ze względu na wiek:

- poniżej 25 lat – 8 osób
- 26-45 lat – 61 osób
- 46-60 lat – 34 osoby
- 61 lat i więcej – 20 osób

Podział osób badanych ze względu na

- uczeń/student – 3 osoby
- rolnik - 0
- przedsiębiorca - 1
- osoba pracująca – 97 osób
- osoba bezrobotna – 3 osoby
- inne: emeryci – 8 osób, renciści – 1 osoba, własna działalność gospodarcza – 2 osoby, pracujący student – 1 osoba

III ANALIZA SWOT

1. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE

Według definicji „Analiza SWOT (Strenghts, Weaknesses, Opportunities, Threats) identyfikuje oraz ocenia mocne i słabe strony społeczności oraz przyszłe szanse i zagrożenia wynikające z wpływu otoczenia i zmian w nim zachodzących” (Kłosowski S., Adamski J., 1999). Poniższe tabele przedstawiają wyniki prac Grupy Liderów Lokalnych ds. Strategii.

Na podstawie wnikliwych studiów i analiz oraz własnych odczuć poprzedzonych warsztatami strategicznymi oraz po zapoznaniu się z Diagnozą jako dokumentem przedstawiającym faktyczne informacje, Liderzy określili:

- silne strony - uwarunkowania, stanowiące mocne strony gminy, elementy przewagi nad innymi, które należy wykorzystać aby osiągnąć zamierzone cele;
- słabe strony - obecnie istniejące problemy i bariery, które należy wyeliminować aby nie utrudniały osiągnięciu misji;
- szanse - czynniki, które mogą być traktowane jako pomocne i przy odpowiednich działaniach wykorzystane jako uwarunkowania sprzyjające rozwojowi gminy;
- zagrożenia - czynniki zagrażające realizacji misji, których wpływ może osłabić podejmowane działania.

2. ANALIZA SWOT GMINY

Analiza SWOT została przeprowadzona na podstawie ankiet skierowanych do mieszkańców Kowar, wniosków i analiz zespołów eksperckich, które były wynikiem prac warsztatowych.

Wnioski wpływające z analizy danych dotyczących stanu miasta oraz tendencji rozwojowych na przestrzeni ostatnich kilku lat zostały ujęte w analizie SWOT dla Gminy Miejskiej Kowary. Stanowi ona syntetyczny zapis diagnozy stanu miasta i jest podstawą do formułowania misji, priorytetów rozwoju i celów strategicznych.

Analizę SWOT przeprowadzono w 3 obszarach interwencji:

I. Przedsiębiorczość, turystyka i promocja

II. Aktywne społeczeństwo

III. Środowisko i infrastruktura

I OBSZAR INTERWENCJI – PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ, TURYSTYKA I PROMOCJA

SILNE STRONY:	SŁABE STRONY:
• Lokalizacja w obrębie strefy przygranicznej, • Bliskość granicy z Czechami i Niemcami, • Wolne tereny inwestycyjne, • Możliwości inwestycyjne na wolnych terenach przemysłowych, • Naturalne warunki rozwoju turystyki,	• Niewykorzystany potencjał (słabe zagospodarowanie i promocja wśród inwestorów) Specjalnej Podstrefy Ekonomicznej w Kowarach, • Wysokie koszty tworzenia miejsc pracy, • Brak rodzimego kapitału inwestycyjnego, • Brak inwestora strategicznego,

- Atrakcyjne położenie geograficzne, atrakcyjne miejsce pod inwestycje turystyczne, sportowo-rekreacyjne, - Organizacja imprez sportowo-rekreacyjnych z dużymi tradycjami: Międzynarodowy Zjazd Saniami Rogatymi, Kolarski Wjazd Kowary-Okraj i Bieg Górski Kowary-Okraj, Międzynarodowe Festiwal Sztuki Włókna - Warsztat Twórczy w Kowarach, Najazd Świętych Mikołajów na Kowary, Kowarski Marsz po zdrowie, Pidżamrun w Kowarach, - Walory kulturowe, historyczne i przyrodnicze, - Potencjał uzdrowiskowo-rehabilitacyjny, - Duży potencjał lokalnych artystów i rzemieślników.	- Ograniczone zasoby środków finansowych miasta i inwestorów, - Brak systemu promocji gospodarczej, - Małe zróżnicowanie świadczonych usług i punktów handlowych w centrum, - Brak wykwalifikowanych pracowników - emigracja zarobkowa młodych ludzi do miast, - Brak sklepu z pamiątkami i produktami regionalnymi, - Brak inwestycji związanych z turystyką, niski poziom usług turystycznych, - Brak wsparcia dla kowarskich artystów i rzemieślników, - Wysoka konkurencyjność sąsiednich miast i gmin, - Brak inicjatyw pro-przedsiębiorczych, - Brak spółdzielni socjalnych, - Ograniczenia transportowe dla pojazdów wielkotonażowych.
SZANSE: - Specjalna Podstrefa ekonomiczna na terenie Kowar, - Współpraca miast i gmin przygranicznych, - Współpraca z kontrahentami zagranicznymi, - Rozwój turystyki, bazy gastronomicznej i hotelowej, - Stworzenie odpowiednich ulg inwestycyjnych oraz wspieranie tworzenia miejsc pracy, - Promocja Gminy Miejskiej Kowary, - Fundusze z UE, - Wykorzystanie budynków z likwidowanych zakładów, - Wykorzystanie komunikacji kolejowej, - Budowa drogi ekspresowej S3 (Szczecin - Lubawka), - Rozwój rzemiosła i drobnego przemysłu, - Zmiany w strukturze handlu zagranicznego - szansa na nowe rynki zbytu, - Ulgi podatkowe dla przedsiębiorców, zwolnienia z podatków.	ZAGROŻENIA: - Likwidacja istniejących zakładów pracy, - Bezrobocie, - Zmniejszający się rynek zbytu towarów, - Stagnacja gospodarcza, - Odpływ wykształconych ludzi, - Wzrost stawek podatkowych ograniczających rozwój gospodarczy, - Małe zróżnicowanie charakteru usług, - Zubożenie społeczeństwa, - Niskie kwalifikacje społeczeństwa, - Utrata inwestorów na rzecz sąsiednich gmin, - Wzrost kosztów produkcji, - Rozwój turystyki w gminach przyległych, - Rozwój gospodarki może zahamować rozwój turystyki, - Negatywny wpływ gospodarki na środowisko, - Duża konkurencja o środki UE, - Duża atrakcyjność pobliskich miejscowości.

II OBSZAR INTERWENCJI – AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO

SILNE STRONY: - Wystarczająca ilość miejsc w szkołach, - Szkoły mają coraz lepsze wyposażenie i zaplecze sportowe, - Duża ilość kółek zainteresowań dla dzieci i młodzieży w szkołach, - Zwiększa się liczba ludzi młodych podejmujących studia wyższe,	SŁABE STRONY: - Bezrobocie strukturalne, - Największy udział długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych, - Brak nowych miejsc pracy, - Wysoka skala występowania alkoholizmu, - Brak widocznych pieszych patroli policyjnych, słabe zaangażowanie policji, - Brak monitoringu wizyjnego na ulicach i w
--	--

• Sąsiedztwo z ośrodkiem akademickim, (Jelenia Góra), • Lokalne imprezy i festyny integrujące mieszkańców, • Dostęp do kultury: Kino za Rogiem, Teatr Amatorski 55, koncerty muzyczne • Płatne i bezpłatne formy aktywności dla dzieci przedszkolnych i szkolnych np. rytmika, hip hop, nauka gry na gitarze itp., • Płatne i bezpłatne formy aktywności dla dorosłych np. zumba, tenis stołowy, • Akcje Urzędu Miejskiego przeciwdziałające alkoholizmowi, narkomanii, przemocy w rodzinie, • Prozdrowotne akcje UM typu: „Ratujmy dzieciom wzrok”, • Prozdrowotne akcje innych podmiotów i stowarzyszeń np. „Marsz po zdrowie” (Stowarzyszenie Eurojedynka), zwalczanie cukrzycy (CWPZ Przedwiośnie w Kowarach), • Na terenie Kowar działa Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej i Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, • Działający Dom Pomocy Społecznej na terenie Kowar, • W Kowarach działają 2 szpitale, 1 - Powiatowe Centrum Zdrowia w Kowarach Szpital Bukowiec - szpital ogólnodostępny, oraz 2 - Wojewódzkie Centrum Szpitalne Kottliny Jeleniogórskiej Szpital Wysoka Łąka - oddział Chorób Płuc i Gruźlicy w Kowarach, • Centrum Profilaktyki i Terapii Uzależnień, • Hospicjum, Zakład Opiekuńczo-Lecniczy, • Organizacja dojazdu do szkół podstawowych i gimnazjum, • Koło Związku Emerytów i Rencistów, Klub Seniora, • OHP Centrum, • Stadion piłki nożnej, nowa bieżnia lekkoatletyczna • Działania na rzecz społeczności romskiej.	pobliżu szkół, • Wzrost przestępczości, • Brak zaangażowania mieszkańców i inicjatyw społecznych, • Brak integracji społeczeństwa i utożsamiania się z miastem, • Niski poziom edukacji społecznej, • Wysoki procent emerytów i rencistów (młodzi ludzie wyjeżdżają z Kowar za pracą), • Niewystarczająca ilość działań promocyjnych aktywizujących bezrobotnych, • Mała dostępność do lekarzy specjalistów, • Brak apteki całodobowej, • W mieście jest tylko 1 bank i 3 bankomaty, • Zbyt mała ilość restauracji, barów, kawiarni, • Brak szewca, • Niewystarczająca ilość miejsc w przedszkolach, • Brak żłobka publicznego, • Zbyt mały wybór szkół ponadpodstawowych, brak szkół technicznych, • Brak miejsc rekreacyjnych tj. basenu krytego, kręgielni, itp. • Zły stan placów zabaw, boisk osiedlowych, dzieci i młodzież nie mają gdzie spędzać wolnego czasu, • Brak oferty dla młodzieży w czasie wolnym po szkole, • Brak organizacji młodzieżowych, • Niewystarczająca ilość zajęć aktywizujących młodzież, a także osoby dorosłe i seniorów , • Niewystarczająca promocja i wspieranie działań twórczych i artystycznych mieszkańców, • Niezintegrowana z mieszkańcami społeczność romska, • Występowanie rodzin patologicznych, • Zbyt mała ilość toalet miejskich w centrum miasta.
SZANSE: • Poprawa bezpieczeństwa w mieście - monitoring wizyjny, • Ścisła współpraca władz miasta z policją, • Częste patrole policji i szybkie interwencje - zwiększenie skuteczności działania policji, • Przeciwdziałanie alkoholizmowi, narkomanii i przestępczości, przemocy w rodzinie, • Działania uwrażliwiające mieszkańców na estetykę np. więcej działań typu „sprzątanie świata”, akcje ekologiczne dot. czystości w lasach itp., • Komunikacja Urzędu Miejskiego i radnych z mieszkańcami, • Zmiany i przemysłana polityka	ZAGROŻENIA: • Przestępczość, alkoholizm i narkomania, przemoc w rodzinie (mała skuteczność narzędzi prawnych), • Ubóstwo społeczeństwa, • Bezrobocie, • Słaba opieka socjalna, • Starzejące się społeczeństwo, • Ucieczka ludzi młodych i wykształconych z Kowar, • Niski poziom świadomości integracji społeczności lokalnej, • Brak utożsamiania się mieszkańców z miastem, • Niezadowolenie mieszkańców z życia w Kowarach,

mieszkaniowa, likwidacja pustostanów, szybsze przydzielanie mieszkań mieszkańcom, • Budowa nowych i remont starych mieszkań i budynków dostosowanych dla osób niepełnosprawnych, • Zamiana mieszkań komunalnych na socjalne, • Odpowiednia polityka mieszkaniowa wspierająca rodziny wielodzietne, • Promowanie karty dużej rodziny, • Rozwijanie świadomości społecznej, tożsamości z miastem oraz aktywizacja mieszkańców do działań na rzecz miasta, • Powstawanie nowych organizacji pozarządowych wspierających miasto np. w opiece nad zabytkami, aktywizacji mieszkańców itp., • Stwarzanie dogodnych warunków ekonomicznych rozwijających zakładanie działalności gospodarczych np. obniżenie czynszów gminnych lokali usługowych, • Tworzenie warunków dla nowych miejsc pracy, • Uatrakcyjnienie miasta, poprawa estetyki, rozwój turystyki, • Wykorzystanie potencjału lokalnego tj. wyrobów lokalnych np. miód oraz twórców i artystów kowarskich, • Zmiany w zachowaniu społeczności romskiej • Zmiany w zachowaniu i mentalności innych mieszkańców tj. dbałość o estetykę miasta i miejsca zamieszkania, • Programy unijne aktywizujące mieszkańców • Bezpłatne poradnictwo prawne dla osób zagrożonych bezrobociem i objętych systemem pomocy społecznej,	• Brak inwestycji i tworzenia nowych miejsc pracy, • Brak rozwoju lokalnego miasta, • Niska estetyka miasta spowodowana także przez mieszkańców, • Brak programu przyciągania potencjalnych pracodawców.
---	---

OBSZAR III - ŚRODOWISKO I INFRASTRUKTURA

SILNE STRONY: • Atrakcyjne położenie geograficzne i bogata historia, • Wysokie walory środowiska przyrodniczego, • Dużo terenów zielonych, • Występowanie źródeł radoczących, • Zasobne wody gruntowe, • Bliskość granicy z Czechami i Niemcami, • Dobre połączenia z drogami krajowymi, powiatowymi i wojewódzkimi, • Drogi gminne doprowadzone niemalże do każdej posesji, • Nowoczesna oczyszczalnia ścieków, • Dobra komunikacja z sąsiednimi gminami, • Obszerna sieć szlaków pieszych i	SŁABE STRONY: • Słabe zagospodarowanie zieleni i wód retencyjnych w mieście, • Niski poziom świadomości społecznej dot. ochrony środowiska, • Niska estetyka miasta, • Niewłaściwe utrzymanie porządku i czystości w mieście, • Niewłaściwy system informowania mieszkańców o zbiórkach śmieci, • Niewystarczająca ochrona środowiska naturalnego, • Zanieczyszczenie środowiska naturalnego przez mieszkańców, • Niewystarczająca oferta edukacji ekologicznej dla mieszkańców,
---	---

- turystycznych, - Duży zasób terenów przeznaczonych pod inwestycje, - Dogodne warunki do rozwoju turystyki letniej np.: nordic-walking, paralotniarstwo, jazda konna, biegi górskie, a w przyszłości single trak, itp., - Dogodne warunki rozwoju turystyki zimowej np. szlaki ski-tourowe, a w przyszłości stoki narciarskie, zjazdy na nartach, snowboard, itp., - Istnienie obwodnicy dla ruchu tranzytowego, - Dogodne warunki aby utworzyć strefę uzdrowiskową.	- Występowanie dzikich, nielegalnych wysypisk, - Niewłaściwe funkcjonowanie gospodarowania wodą i ściekami, - Zbyt droga woda w Kowarach, - Niewystarczająca ilość koszy i ławek w mieście, - Brak koszy i worków na psie odchody, - Niedostatecznie oznakowane i oświetlone miasto, - Zły stan techniczny dróg, chodników, mostów i oświetlenia w mieście, - Brak parkingów i chodników w niektórych częściach miasta, - Brak terenów pod budownictwo uzbrojonych w media, - Odrapane elewacje na Starówce i w mieście, - Ograniczenia dojazdu do Kowar pojazdów wielkotonażowych, - Brak komunikacji kolejowej, - Brak komunikacji miejskiej, - Bardzo słaby rozwój budownictwa mieszkaniowego, - Obiekty mieszkalne wymagające remontów, niskie nakłady na te cele, - Dużo pustostanów komunalnych, - Brak ścieżek spacerowo-rowerowych, - Brak dobrej infrastruktury rekreacyjnej: place zabaw, siłownie pod chmurką, boiska, basen, kąpielisko, campingi, - Niedostateczna ilość lokali gastronomicznych i kawiarni, - Obszary chronione ograniczają możliwości inwestowania, - Zaniedbanie w gospodarce leśnej, po wycince drzew jest duży bałagan, - Brak darmowego WI-FI poza centrum miasta.
SZANSE: - Przeciwdziałanie zmianom klimatycznym poprzez dbanie o zielen i zwiększenie retencji wód opadowych, - Promocja walorów przyrodniczych Kowar i okolic, - Środki finansowe z UE, - Poprawa estetyki miasta - renowacja zabytkowych kamienic w całym mieście, bieżące sprzątanie całego miasta, - Zmiany w sposobie utrzymania porządku i czystości w mieście, - Zwiększenie liczby kontenerów na śmieci i tzw. dzwonów do segregacji odpadów, - Zwiększenie częstotliwości wywozu odpadów - Edukacja ekologiczna wśród mieszkańców i dzieci szkolnych, - Likwidacja dzikich wysypisk, - Częste akcje sprzątania miasta i lasów, - Rozbudowa i poprawa infrastruktury miejskiej: budowa parkingów, poprawa i rozbudowa dróg, chodników, mostów, oświetlenia, ścieżek rowerowo-piesznych, - Rozbudowa infrastruktury rekreacyjnej: stoki	ZAGROŻENIA: - Zmiany klimatyczne – długie okresy suszy i nagłe ulewne opady (anomalie pogodowe), - Zanieczyszczanie obszarów miejskich i leśnych oraz dalsza degradacja środowiska naturalnego, - Zaniedbanie działań dotyczących ochrony środowiska i estetyki miasta, - Brudne ulice, odrapane elewacje (wizerunek Kowar jako brudnego i zaniedbanego miasta), - Powstające na terenie Kowar dzikie wysypiska, - Odprowadzanie przez mieszkańców ścieków do wód gruntowych i powierzchniowych, - Niska świadomość społeczności w zakresie ochrony środowiska, - Brak zainteresowania lokalnej społeczności czystością w mieście, - Słaba jakość infrastruktury drogowej, - Bardzo słaba infrastruktura rekreacyjna, - Warunki klimatyczne: ocieplenie klimatu, silne wiatry, susza, powodzie itp., - Dewastacja infrastruktury rekreacyjnej, sportowej i turystycznej, - Niedostatek działań inwestycyjnych

zjazdowe, basen kryty, kąpielisko, campingi, place zabaw, siłownie pod chmurką, boiska osiedlowe, szlaki turystyczne, punkty widokowe, single track, itp., • Odnowa i rewitalizacja dawnych, historycznych parków miejskich, • Promocja walorów przyrodniczych wśród inwestorów, mieszkańców i turystów, • Inwestycje w kierunku rozszerzenia niewielkiej (wręcz marnej w stosunku do miast sąsiednich) bazy hotelowej, gastronomicznej, sklepików z pamiątkami regionalnymi, • Wykorzystanie warunków środowiskowych do celów uzdrowiskowych, • Inwestowanie w budownictwo mieszkaniowe i odnowa zdewastowanych kamienic, • Współpraca międzygminna w celu realizacji wspólnych przedsięwzięć, • Odbudowa trasy kolejowej razem z samorządem województwa, • Ukierunkowanie Nadleśnictwa Śnieżka i Karkonoskiego Parku Narodowego na rozbudowę małej architektury rekreacyjnej, nowych szlaków tematycznych, punktów widokowych na terenie Kowar, • Zmiana sposobu zalesienia i niezalesianie punktów osi widokowych, • Inwestycje miasta w kierunku rozwoju sieci kanalizacyjno-wodnej, tak aby wszyscy mieszkańcy byli podłączeni do kanalizacji.	ukierunkowanych na rozwój turystyki, • Niewystarczająca baza gastronomiczna i hotelarska, • Trudności budżetowe miasta, • Brak poważnego inwestora, • Ograniczenie dojazdu do Kowar pojazdów wielkotonażowych (np. do strefy ekonomicznej), • Brak środków finansowych na poprawę stanu technicznego obiektów sportowych i rekreacyjnych, • Nieodpowiednia gospodarka komunalna - mieszkaniowa i lokalowa, • Degradacja zasobów mieszkaniowych i lokalowych, • Wysokie ceny czynszów lokali użytkowych i mieszkań, • Duża konkurencja o środki UE.
---	---

IV. PROGRAM ROZWOJU GMINY

1. ANALIZA POTRZEB I UWARUNKOWAŃ ROZWOJOWYCH - WNIOSKI.

Stworzenie Programu Rozwoju Gminy Miejskiej Kowary na lata 2021-2030 wymagało ustalenia na jakim etapie znajduje się ona obecnie oraz jakie były źródła/kierunki przemian, które doprowadziły do aktualnej sytuacji. W tym celu został sporządzony raport na temat stanu istniejącego, pogłębiony o wybrane analizy historyczne (zwykle krótko lub średnioterminowe), który następnie podsumowano analizą SWOT.

W ten sposób zidentyfikowano silne strony gminy, które należy nieustająco wzmacniać i wykorzystywać, oraz słabe strony, odzwierciedlające najważniejsze problemy, z którymi należy się jak najszybciej uporać dążąc do ich rozwiązania. Działania wzmacniające silne strony i poprawiające sytuację w obszarach, w których występują główne problemy powinny być prowadzone w kontekście pojawiających się szans i zagrożeń dla rozwoju gminy. Pozwoli to efektywnie wykorzystać sprzyjające uwarunkowania zewnętrzne. Z drugiej strony stworzy warunki do tego by możliwie jak najlepiej przygotować się do ewentualnych konsekwencji rozpoznanych zagrożeń, na które gmina niejednokrotnie nie ma znaczącego wpływu.

Analiza obecnego stanu dokonana w oparciu o dane statystyczne i materiały źródłowe została uzupełniona wynikami konsultacji społecznych, w tym badań ankietowych. Wyciągnięte z nich wnioski pozwoliły na rozpoznanie potrzeb i oczekiwań mieszkańców, oraz uszczegółowienie diagnozy. Pokazały też, jak mieszkańcy gminy widzą obecny stan jej rozwoju oraz jakie kierunki i narzędzia rozwiązywania problemów są postrzegane przez nich jako najbardziej pożądane.

Połączenie obiektywnej diagnozy z wynikami konsultacji społecznych dało spójny i wyczerpujący obraz aktualnego poziomu życia i pozwoliło na wytyczenie najistotniejszych obszarów, na których władze lokalne powinny się skoncentrować, tak by skutecznie zapewnić dalszy rozwój Gminy Kowary. Rozwój ten powinien być oparty o możliwie jak najpełniejsze wykorzystanie potencjału gminy i sprzyjających uwarunkowań zewnętrznych, a jednocześnie powinien uwzględniać oczekiwania i aspiracje mieszkańców.

Główne obszary interwencji wymagające szczególnej aktywności Gminy Kowary w okresie 2021-2030 to:

- I Przedsiębiorczość, turystyka i promocja
- II Aktywne społeczeństwo
- III Środowisko i infrastruktura

I OBSZAR INTERWENCJI – PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ, TURYSTYKA I PROMOCJA

WNIOSKI

1. Miasto dysponuje obiektami i kompleksami budowlanymi oraz terenami przeznaczonymi na cele produkcyjne, należy **zintensyfikować sprzedaż obiektów pod działalność gospodarczą**. W rękach prywatnych są tereny poprzemysłowe i pokopalniane wymagające inwestycji i rewitalizacji.

2. Gmina poprzez zwiększenie funkcjonalności - udostępnienie komunikacyjne i infrastrukturalne (doprowadzenie mediów) do terenów przeznaczonych na cele produkcyjno-usługowe wpłynie na **zwiększenie zainteresowania prywatnych inwestorów tymi terenami**.

3. **Brak systemu kompleksowej obsługi przedsiębiorcy**, wsparcia dla MŚP i inwestorów, odczuwalny jest także brak merytorycznego wsparcia dla osób rozpoczynających działalność gospodarczą.

4. Ruch tranzytowy przez miasto prowadzony jest obwodnicą od wielu lat. Spowodowało to **odizolowanie centrum handlowego Kowar**, gdzie spadek obrotów negatywnie wpływa na utrzymanie istniejących placówek handlowych i gastronomicznych. Należy doprowadzić do ożywienia ścisłego centrum, poprzez **stworzenie systemu zachęty w celu ożywienia działalności gospodarczej w kierunku rozwijającego się ruchu turystycznego**, np. dla nowych punktów handlowych, jak: sklepy z pamiątkami, produktami regionalnymi i usługowych jak bary, kawiarnie, itp.

5. Walory krajobrazowe gminy pozytywnie rokują rozwojowi turystyki i usług towarzyszących. Niezbędnym ich elementem jest zachęta, np. **ulgi w podatkach dla inwestorów** do tworzenia placówek gastronomicznych i noclegowych o różnym standardzie jakości od standardowych do wysokiej klasy.

6. Obecna ilość obiektów gastronomicznych i noclegowych jest za mała jak na miejscowość, która ma ambicje być gminą turystyczną. Należy **rozwinąć sieć obiektów gastronomicznych i noclegowych**, umiejscawiając je głównie w centrum Kowar oraz w pobliżu centrów sportu i rekreacji. Powyższe sugeruje, że na głównej promenadzie Kowar, ulicy 1 Maja, musi dojść do zmiany struktury branżowej usług w kierunku między innymi: gastronomii (restauracje, bary, kawiarnie) oraz innych reprezentacyjnych lokali. Szansą na rozwój bazy noclegowej i gastronomicznej jest pozyskanie inwestorów prywatnych oraz na zasadzie partnerstwa publiczno-prywatnego.

7. Należy **wspierać działalność rzemiosła usługowego i artystycznego** historycznie powiązanego z Kowarami, to jest głównie: kowalstwa, tkactwa, przetwórstwa drewna, wyrobów ze szkła w kierunku wytwarzania pamiątek turystycznych i produktów turystycznych.

8. W związku z ogólnym trendem starzenia się społeczeństwa w Kowarach **rozwijają się usługi w zakresie opieki zdrowotnej i pomocy społecznej**, należy to wykorzystać i ukierunkować rozwój Kowar w kierunku funkcji uzdrowiskowo-rehabilitacyjnej.

9. W Kowarach funkcjonuje coraz więcej firm świadczących usługi o charakterze sportowo-rekreacyjnym. Aby tego typu usługi rozwijały się i zaspakajały rosnące wymagania mieszkańców i turystów konieczna jest **rozbudowa infrastruktury sportowo-rekreacyjnej**, np.: basen kryty, park wodnej rozrywki, kąpielisko i ośrodek sportów wodnych - miejsce rekreacji rodzinnej z kajakami i rowerami wodnymi., pumpen track, single track i baza wypadowa, startowiska dla paralotniarstwa, parki i skwery, campingi, place zabaw, siłownie pod chmurką, skatepark dla młodzieży, sale fitness, itp.

10. Obecność tylko jednego oddziału banku nie wpływa pozytywnie na prestiż miasta. Zarówno mieszkańcy jak i odwiedzający miasto potencjalni inwestorzy bądź turyści nie mogą korzystać z pełnego wachlarza nowoczesnych usług finansowych. Poprzez rozwój Kowar nastąpi automatyczny **napływ jednostek sektora finansowego**.

11. Niezwykłym bogactwem gminy jest wyjątkowy mikroklimat, terapie radonowe, które czynią Kowary miejscem przyjaznym dla osób cierpiących na schorzenia górnych dróg oddechowych i układu krążenia. **Wskazana jest promocja Kowar i wykreowanie jako miejsca uzdrowskowo-rehabilitacyjnego, szczególnie w dzielnicach Kowar: Wojków i Podgórze.** Dla rozwoju funkcji uzdrowskowej miasta jest konieczne tworzenie warunków przyjaznych do: powstawania nowych obiektów uzdrowskowo-rehabilitacyjnych i noclegowo-klimatycznych oraz remontowania dawnych obiektów hotelarskich i gastronomicznych z zastosowaniem prawidłowych rozwiązań technicznych dla osób niepełnosprawnych. Gmina musi również przeznaczać regularnie środki na **dostosowanie infrastruktury technicznej i budynków użyteczności publicznej dla osób niepełnosprawnych (NSP)** w mieście, co pozwoli na rozwój turystyki uzdrowskowo-rehabilitacyjnej.

12. Ponieważ Kowary okalają tereny leśne należące głównie do Nadleśnictwa Śnieżka (1099,27 ha to lasy zlokalizowane w Rudawskim Parku Krajobrazowym i 2191,29 ha stanowiące otulinę Karkonoskiego Parku Narodowego) przez teren gminy przebiega wiele szlaków turystycznych pieszych, tras rowerowych i konnych. Należy wykorzystać ten potencjał poprzez **systematyczną modernizację oznakowania tras turystycznych i małej architektury oraz systemu informacji miejskiej (SIM).** Konieczne jest przeznaczanie środków na tworzenie nowych atrakcji typu single track i miejsca wypadowe dla amatorów sportów rowerowych.

13. Szansą na rozwój turystyki miejskiej jest **powstanie klastra turystycznego i tworzenie nowych atrakcyjnych turystycznie obszarów** miasta zarówno poprzez inwestycje miejskie jak i z wykorzystaniem kapitału prywatnego oraz poprzez partnerstwo-publiczno-prywatne.

14. Wciąż nie jest wykorzystany potencjał kulturowy i bogactwo **zabytków, wymagających rewitalizacji**, aby Kowary stały się atrakcyjnym celem turystycznym Dolnego Śląska.

15. Zasadnicze znaczenie dla podniesienia rangi Kowar jako ośrodka turystycznego ma **integracja systemu szlaków pieszych i tras biegowych, rowerowych (single track) z trasami Republiki Czeskiej**, czemu służyć mogą wspólne projekty łączące atrakcje turystyczne i organizacja wydarzeń na Przełęczy Okraj, co wpłynie pozytywnie na mobilność i wzrost ruchu turystycznego.

16. Zapowiadana od lat budowa Stacji Sportów Zimowych pomimo starań prywatnych inwestorów nie dojdzie do skutku. Najprawdopodobniej tereny te zostaną wykorzystane w inny sposób.

17. Rozwój turystyki winien być powiązany z szeroką **promocją walorów gminy na rynkach krajowych i zagranicznych** oraz jednoczesnym zrównoważonym rozwojem innych działów gospodarki.

18. Dla efektywniejszego wykorzystania obiektów sportowych wskazane jest **rozważenie przez gminę utworzenia jednostki, która zajmowałaby się koordynowaniem funkcjonowania istniejącej bazy sportowo-rekreacyjnej** i bieżącymi naprawami eksploatacji oraz ich remontami i rozbudową.

19. **Inwestycje związane z infrastrukturą sportowo-rekreacyjną** będą miały z pewnością duży wpływ na zrównoważony rozwój miasta, przyciągną inwestorów, zwiększą ilość odwiedzin potencjalnych turystów.

20. Wskazane jest w celu zwiększenia napływu turystów do Kowar z sąsiednich miejscowości turystycznych - **budowa sieci ścieżek rowerowych i odbudowa turystycznej linii kolejowej** wspólnie z okolicznymi gminami i ze wsparciem samorządu województwa oraz **tworzenie nowych punktów informacji turystycznych** w miejscu przecinania się szlaków komunikacyjnych, jak Starówka Kowarska, Dworzec Kolejowy.

21. Wskazane jest **kompleksowe zagospodarowanie terenu wokół dworca i przebudowa dworcowa kolejowego** w Kowarach na centrum turystyczno-integracyjne i **utworzenie Centrum Informacji Turystycznej** (rewitalizacja pokolejowych terenów w koło dworca na parkingi, miejsce przystankowe z ławeczkami i miejscem do ładowania komórek, tablicami informującymi o historii przemysłu kowarskiego oraz przebudowa budynku dworca PKP na nową atrakcję turystyczną – wystawy dawnego przemysłu kowarskiego i ginących zawodów z salami do prowadzenia warsztatów rzemieślniczych, edukacji historycznej dla mieszkańców i turystów, integrujących pokolenia mieszkańców) przez LGD Partnerstwo Ducha Gór, który jest dzierżawcą tego terenu.

22. Szansą na rozwój mobilności i rozwój ruchu turystycznego jest **utrzymanie stałego transportu osobowego** (publicznego lub prywatnego) **z Kowar do sąsiedniej Małej Upy**.

23. Kluczem do postrzegania miasta jako miejsca atrakcyjnego turystycznie i przyciągającego turystów jest **prowadzenie skoordynowanych działań promocyjnych i marketingowych ukierunkowanych na rozwój turystyczny miasta**.

II OBSZAR INTERWENCJI – AKTYWNE SPOŁECZNEŃSTWO

WNIOSKI

1. Malejący potencjał demograficzny czyli **ujemny przyrost naturalny** w powiązaniu z utrzymującą się **migracją o charakterze zarobkowym**, może stać się w kolejnych latach istotną barierą rozwoju miasta. Należy podjąć **działania systemowe, dot. np. rozwoju miejsc pracy, rozwoju mieszkalnictwa i rozwoju miejsc rekreacyjno-wypoczynkowych**.

2. W związku z dynamicznym rozwojem technologii informacyjnych szczególnego znaczenia nabiera edukacja informatyczna społeczeństwa oraz budowa platform elektronicznego przekazu informacji. Należy podjąć **działania edukacyjne, dot. przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu osób starszych**.

3. **Rozwój różnych form kształcenia zawodowego** ma ogromne znaczenie dla wzmocnienia potencjału ludzkiego miasta, czyli rozwój szkół branżowych w mieście. Dalszy rozwój zasobów ludzkich stanowi jeden z najważniejszych czynników rozwoju miasta.

4. Jednym z najważniejszych działań w zakresie poprawy warunków życia mieszkańców Kowar jest **rozbudowa zasobów mieszkań komunalnych**, a także **rewitalizacja substancji mieszkaniowej** oraz pozostałych obiektów na obszarach zdegradowanych. Konieczne jest podjęcie kompleksowych działań, które spowodują ożywienie społeczno-gospodarcze tych obszarów i przywrócenie bądź nadanie im nowych funkcji społecznych i ekonomicznych. Działania te zostały ujęte i powinny być realizowane w ramach Lokalnego Planu Rewitalizacji Gminy Miejskiej Kowary na lata 2016-2023.

5. Mamy **niedostatecznie wykorzystywany potencjał infrastruktury budynku MOK i ZSO**, tj. budynek MOK wymaga modernizacji i dostosowania do potrzeb osób

niepełnosprawnych, natomiast **Biblioteka Publiczna powinna zostać przeniesiona** do budynku ZSO i również udostępniona dla NSP lub do innego budynku użyteczności publicznej.

6. Powinno się położyć maksymalny nacisk na **pozyskiwanie środków z UE na przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i aktywizacji lokalnej społeczności**, a realizacji projektów współfinansowanych ze środków europejskich powinna towarzyszyć intensywna akcja informacyjna dla społeczności lokalnej o celach i efektach projektów.

7. **Atrakcyjny wizerunek Kowar** powinien powstawać **z aktywnym udziałem wszystkich mieszkańców i organizacji** działających w mieście. Wśród priorytetowych działań w tym zakresie winno być podnoszenie estetyki ulic, parków, skwerów, uporządkowanie terenów wzdłuż Jedlicy i zagospodarowanie kładek pieszych na rzece oraz stworzenie klimatycznej ścieżki wzdłuż rzeki, np. promenady poświęconej Józefowi Gielniakowi.

8. Należy **utrzymać tendencję spadkową bezrobocia i stworzyć warunki przyjazne dla tworzenia nowych miejsc pracy przez pracodawców**.

9. Należy **utrzymać tendencję spadkową liczby zagrożonych wykluczeniem i rodzin objętych pomocą społeczną poprzez wzmocnienie roli asystentów rodzin i rozwój usługi wytchnieniowej** dla osób opiekujących się obłożnie chorymi i niepełnosprawnymi w domu.

10. Kowarskie szkoły podstawowe: SP1 i SP3 zapewniają bogatą ofertę edukacyjną i zajęć dodatkowych dla dzieci, należy dalej utrzymywać duży wachlarz i wysoki poziom zajęć szkolnych i pozaszkolnych. Tendencje w demografii i uwarunkowania ekonomiczne są powodem do podjęcia decyzji o **budowie nowej szkoły** w niedalekiej perspektywie czasowej.

11. Niedostateczna oferta edukacyjna szkół ponadpodstawowych, niedostosowana do zmian i potrzeb zachodzących na rynku pracy. **Wskazany jest dalszy rozwój Szkoły Branżowej I Stopnia w Kowarach**.

12. Konieczna jest **budowa systemu monitoringu wizyjnego miejsc publicznych** ze względu na liczne akty wandalizmu w mieście. Poprawa bezpieczeństwa w mieście wymaga większego zaangażowania i współdziałania służb prewencyjnych i ratowniczych.

13. Należy rozwijać system usług służby zdrowia, ze względu na starzejące się społeczeństwo. Należy rozwijać profil usług opieki medycznej w kierunku rehabilitacyjnym w związku z skutkami pandemii Covid -19.

14. Wskazane jest **przyciągnięcie inwestorów do budowy domów opieki dla osób starszych i niepełnosprawnych**.

15. Pozyskiwanie i realizacja projektów z finansowaniem zewnętrznym, dot. **zapewnienia funkcjonowania Klubu Seniora** i projektów, dot. współpracy seniorów polskich i czeskich.

16. Należy **podnosić kwalifikacje i jakość pracy kadry Urzędu Miejskiego i jednostek podległych**.

III OBSZAR INTERWENCJI - ŚRODOWISKO I INFRASTRUKTURA

WNIOSKI

Dot. środowiska:

1. Gmina Kowary jest **atrakcyjnie położona geograficznie** w regionie, blisko granicy z Czechami i Niemcami, wymagana jest modernizacja drogi wojewódzkiej prowadzącej na przejście graniczne na Przełęcz Okraj.
2. Kowary mają urozmaiconą rzeźbę terenu, która stwarza **warunki do rozwoju turystyki**, rekreacji oraz sportów letnich i zimowych, ale wymaga to nakładów finansowych na tego typu inwestycje.
3. Gmina ma bogaty **potencjał istniejących tras turystycznych** do wykorzystania na: trasy nordic walking, rowerowe i single tracki, turystykę konną, trasy dla biegów górskich, ale wymaga to **nakładów finansowych na tego typu inwestycje**.
4. **Wykorzystanie przestrzeni górzystej na punkty widokowe**, miejsca startu dla sportów lotniarskich, ale **wymaga to nakładów finansowych na tego typu inwestycje**.
5. Gmina Kowary ma **unikalne walory przyrodnicze i kulturowe**: Lasy Nadleśnictwa Śnieżka obejmujące w dużej mierze obszary znajdujące się w Rudawskim Parku Krajobrazowym oraz w otulinie Karkonoskiego Parku Narodowego, obszary Natura 2000 oraz Park Kulturowy Kotliny Jeleniogórskiej. Należy prowadzić ścisłą **współpracę z Nadleśnictwem Śnieżka i Karkonoskim Parkiem Narodowym w celu wspólnych inwestycji**.
6. Gmina Kowary posiada **bogatą i interesującą historię** (tradycje kowalskie, górnicze, lecznicze i zielarskie, tkackie, piwowarskie), należy **pozyskiwać i realizować projekty z finansowaniem zewnętrznym, dot. promocji tych walorów**.
7. Na terenie całej gminy występują **atrakcyjne i podlegające ścisłej ochronie zabytki architektury**, wymagające w większości przypadków rewitalizacji (Gminna Ewidencja Zabytków).
8. Ważna dla Kowar jest **promocja walorów przyrodniczych i uzdrowiskowych wśród turystów i potencjalnych inwestorów**.
9. Dla Gminy Kowary istotne znaczenie ma **ochrona zasobów środowiska naturalnego i rozwój terenów zielonych**.
10. **Istnieje zagrożenie niską emisją** (zanieczyszczenie powietrza CO₂) z sektora komunalnego i mieszkaniowego (szczególnie w sezonie grzewczym) oraz ze względu na rosnący ruch samochodowy. **Wskazane jest ograniczanie niskiej emisji poprzez wymianę pieców węglowych na ekologiczne**.
11. Wzrasta ilość zmieszanych odpadów komunalnych, a także odpadów niebezpiecznych, co wymaga **zwiększenia nakładów finansowych na gospodarkę odpadami**.

12. Dla poprawy bezpieczeństwa publicznego ważne jest eliminowanie potencjalnych zagrożeń powodziowych, przeciwpożarowych, zmian klimatycznych, pandemii i rozwój monitoringu miejskiego.

13. Istnieje potrzeba uświadamiania i **edukacji mieszkańców oraz promocja pro-ekologicznych postaw** (więcej akcji typu „Zielono-niebieskie Kowary”, „Czyste Kowary”, „Czyste lasy”, „Czyste Karkonosze”).

Dot. infrastruktury:

1. Większość budynków użyteczności publicznej **wymaga remontu i termomodernizacji Urzędu Miejskiego i jednostek organizacyjnych: MOK, MOPS, MSR, ZSO, SP1, SP3, ZEŻK, Przedszkola Publicznego oraz** pozyskiwania i realizacji projektów na te inwestycje z finansowaniem zewnętrznym.

2. **Poprawa stanu infrastruktury drogowej** o znaczeniu lokalnym i regionalnym i **chodników, parkingów.**

3. Ruch kołowy w kierunku Karpacza, zwłaszcza w godzinach szczytu, jest intensywny i stanowi utrudnienie dla mieszkańców, **infrastruktura drogowa wymaga rozbudowy.**

4. Dla zwiększenia przepustowości ruchu na trasie Podgórze - centrum Kowar - konieczna jest modernizacja układu komunikacyjnego i budowa alternatywnej dla drogi wojewódzkiej 367 - drogi z Przełęczy Kowarskiej przez Podgórze do centrum Kowar.

5. Wskazana jest **poprawa infrastruktury drogowo-mostowej** i umożliwienie pojazdom wielkotonażowym wjazdu do miasta.

6. Występują nadmierne problemy z ruchem kołowym w centrum miasta - istnieje **potrzeba reorganizacji ruchu w mieście oraz utrzymania zakaz wjazdu pojazdów na Kowarską Starówkę.**

7. Wskazany jest **rozwój komunikacji miejskiej łączącej centrum Kowar z Wojkowem, Krzaczną i Podgórzem.**

8. Utrzymanie stałych połączeń osobowych pomiędzy Kowarami a czeską gminą Mała Upa.

9. **Rozwój miejsc parkingowych, chodników i oświetlenia ulic**, szczególnie w miejscach atrakcyjnych turystycznie, jak Kowarska Starówka, Kościół Parafialny, Park Miniatur czy sztolnie i kopalnie.

10. **Konieczna jest budowa ścieżek pieszo-rowerowych łączących Wojków i Krzaczną z centrum Kowar oraz z okolicznymi gminami.**

11. **Należy dążyć do uruchomienia połączeń kolejowych**, ponieważ infrastruktura uległa w dużym stopniu dekapitalizacji i dewastacji po wyłączeniu linii kolejowej z eksploatacji. Istnieje potencjał w postaci szlaku kolejowego – istotne jest lobbowanie odbudowy turystycznej linii kolejowej - razem z samorządem województwa i okolicznymi gminami.

12. Wskazany jest dalszy **rozwój sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz budowa nowych ujęć wody pitnej i studni głębinowych.**

13. W związku z dynamicznym rozwojem technologii informacyjnych szczególnego znaczenia nabiera **edukacja informatyczna społeczeństwa** oraz budowa platform elektronicznego przekazu informacji oraz ułatwienie dostępu do darmowego Wi-Fi.

14. **Poprawy wymaga estetyka miasta: renowacja kamienic, stworzenie Promenady Gielniakowskiej wzdłuż rzeki wraz z rewitalizacją kładek na rzece Jedlicy, poprawa stanu i ilości małej architektury** (ławki, kosze, itp.) poprzez pozyskiwanie i realizację projektów na te inwestycje z finansowaniem zewnętrznym.

Aktywność gminy w wytyczonych obszarach będzie wymagała działań skoncentrowanych na głównych celach oraz podjęcia wysiłku inwestycyjnego. Ze względu na ograniczone możliwości lokalnego budżetu szczególnie ważne jest, aby skoncentrować się na inwestycjach służących realizacji celów strategicznych, to znaczy, że każdą planowaną inwestycję należy rozpatrywać pod kątem jej zgodności ze Programem Rozwoju, w myśl zasady „najpierw rzeczy najważniejsze”. Konsekwentna realizacja zapisów dokumentu stworzy bowiem możliwości dla prowadzenia kolejnych inwestycji w innych obszarach. Rozwój gospodarczy i rozwój turystyki przyczynią się od wzrostu dochodów gminy i jej mieszkańców, a w konsekwencji ograniczenia wydatków w zakresie pomocy społecznej. To z kolei pozwoli w kolejnych etapach wygenerować dodatkowe środki finansowe zwiększające możliwości inwestycyjne gminy np. w obszarze edukacji, bezpieczeństwa czy ochrony środowiska.

2. MISJA I WIZJA MIASTA

2.1. Misja Miasta

Misja Miasta Kowary (Gminy) stanowi ideę jej rozwoju, nadaje ogólny kierunek działań, oraz określa pośrednio dziedziny, którymi władze powinny się zajmować w planowanym okresie. Misja gminy z jednej strony jest przesłaniem i obietnicą skierowaną do jej mieszkańców. Dzięki niej cele działalności władz powinny być lepiej zrozumiałe dla wszystkich obywateli. Z drugiej zaś strony definiuje sposób, w jaki chce by gmina była postrzegana przez jej otoczenie. Określenie misji jest więc publiczną częścią planu strategicznego. Formułując misję Gminy Kowary opierano się przede wszystkim na wynikach warsztatów z zakresu analizy SWOT oraz głównych potrzebach wynikających z części diagnostycznej dokumentu i wskazanych w przeprowadzonych ankietach. Misja Gminy Kowary jest jej indywidualnym, generalnym planem ukształtowania mocnej pozycji wśród pozostałych jednostek samorządowych województwa dolnośląskiego.

MISJA

„Zapewnienie warunków do podniesienia poziomu życia mieszkańców Miasta Kowary z zaakcentowaniem odpowiedniej opieki nad młodzieżą i seniorami poprzez rozwój infrastruktury, edukacji, gospodarki a szczególnie turystyki opartej na walorach przyrodniczych, klimatycznych, kulturowych, rekreacyjnych i ich kompleksowa promocja.”

Zaproponowane w misji kierunki rozwoju wynikają z dotychczasowej aktywności władz gminy, a jednocześnie odpowiadają na bieżące potrzeby lokalnej społeczności. Rozwój gospodarczy jest możliwy dzięki pełniejszemu wykorzystaniu potencjału położenia i przygotowaniu nowych ofert inwestycyjnych. Równolegle z poprawą sytuacji gospodarczej powinno następować wielopłaszczyznowe wzbogacanie oferty dotyczącej jakości życia. Stworzą się nowe możliwości zatrudnienia, co przyczyni się do wzbogacenia społeczeństwa, a w efekcie poprawy warunków życia. Poszerzy się też między innymi oferta kulturalna i sportowo-rekreacyjna, poprawi ogólnodostępna infrastruktura i estetyka otoczenia. To z kolei poprawi postrzeganie gminy jako obszaru atrakcyjnego do stałego zamieszkania i zahamuje niekorzystne zjawisko migracji, które dotyka zwłaszcza młodą część lokalnej społeczności. Podjęte działania wymagać będą dużej aktywności lokalnych władz nie tylko na polu inwestycji infrastrukturalnych.

2.2. Wizja Miasta.

Wizja gminy jest spojrzeniem w jej przyszłość, odzwierciedla oczekiwania i aspiracje jej mieszkańców i władz. Wskazuje miejsce na ścieżce rozwoju, w jakim Gmina Kowary pragnie i może się znaleźć w perspektywie roku 2030. Rysuje się przy tym jej obraz w sytuacji wypełnienia sformułowanej misji i osiągnięcia wyznaczonych celów strategicznych. Musi być to obraz ambitny, ale nie przekolorowany, do którego osiągnięcia należy dążyć w każdym z jego elementów. Stopień w jakim zostanie on osiągnięty będzie zależał przede wszystkim od władz miasta, choć bez wątplenia wśród uwarunkowań w jakim Program Rozwoju będzie wdrażany znajdą się też i takie, na które gmina nie ma, lub ma bardzo ograniczony wpływ. Nie może to jednak zwalniać z obowiązku konsekwentnej realizacji wyznaczonych zadań.

WIZJA

„Kowary - znane i przyjazne miasto przygraniczne Dolnego Śląska, z zadbanym środowiskiem naturalnym i zapobiegające zmianom klimatycznym, atrakcyjne jako ośrodek o zrównoważonych funkcjach gospodarczych, szczególnie turystycznych, sportowo-rekreacyjnych i uzdrowiskowych, z oryginalnymi walorami wzbogacającymi ofertę regionu karkonoskiego, pielęgnujące bogactwo tradycji, miasto zadbane i bezpieczne dla wszystkich pokoleń mieszkańców”

Określenie pożądanego wizerunku gminy w perspektywie czasowej ujętej w Programie stanowi podstawę do formułowania szczegółowych celów i działań zmierzających do realizacji nakreślonej wizji.

3. PRIORYTETY, CELE STRATEGICZNE, ZADANIA I KOORDYNACJA

W celu osiągnięcia celów strategicznych i celów pośrednich, realizowane będą zadania ze wsparciem z zewnętrznych źródeł finansowania. Zestawienie działań i ich koordynatorów przedstawiono poniżej.

TABELA 80: Zestawienie działań i ich koordynatorów na lata 2021-2030. Opracowanie własne.

I OBSZAR INTERWENCJI – PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ, TURYSTYKA I PROMOCJA

1. Cel strategiczny: Kowary liczącym się ośrodkiem gospodarczym, turystycznym i uzdrowiskowym.		
1.1. Cel operacyjny: Stworzenie atrakcyjnych warunków dla rozwoju gospodarki i turystyki oraz współpracy lokalnej i transgranicznej.		
Zadania		Koordynatorzy
1.	Budowanie pozytywnego wizerunku Kowar jako miasta ludzi aktywnych z wykorzystaniem naturalnych i uzdrowiskowych walorów miasta zgodnie ze Strategią Budowy Marki Kowar.	- WRM, St. ds. marki Kowar i informacji turystycznej - Zastępca Burmistrza
2.	Promocja lokalnych produktów i wspieranie lokalnej wytwórczości i usług.	- WRM, St. ds. marki Kowar i informacji turystycznej - Zastępca Burmistrza
3.	Realizacja regionalnych i transgranicznych projektów dla rozwoju sportu, uprawiania turystyki i rekreacji oraz rehabilitacji zdrowotnej. Wprowadzenie wspólnego kalendarza imprez z czeskim miastem partnerskim Mala Upa.	- WRM,
4.	Rozwój infrastruktury rekreacyjno-sportowej (parki i skwery, kąpielisko, campingi, place zabaw, siłownie pod chmurką, osiedlowe boiska).	- WRM,
5.	Rozwój infrastruktury turystycznej: szlaki turystyczne i ścieżki nordic walking, punkty widokowe, ścieżki rowerowo-piesze, trasy rowerowe: „single track”, pumptrak.	- WRM,
1.2 Cel operacyjny: Wsparcie przedsiębiorców i stwarzanie warunków do powstawania nowych miejsc pracy, zwłaszcza dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.		
Zadania		Koordynatorzy
1.	Zagospodarowanie przestrzeni publicznej i stworzenie oferty inwestycyjnej gminy oraz udostępnienie informacji o walorach krajobrazowo-klimatycznych i możliwościach inwestycyjnych dla pozyskiwania inwestorów o profilu turystycznym i uzdrowiskowo-rekreacyjnym. Rozpoczęcie prac nad powstaniem uzdrowiska w dzielnicach Podgórze i Wojków.	- Burmistrz - WRM, ds. Gospodarki Nieruchomościami, Rolnictwa i Gospodarki Przestrzennej
2.	Stworzenie systemu ulg i zachęt dla przedsiębiorców, tworzących nowe miejsca pracy, zwłaszcza zatrudniających osoby zagrożone wykluczeniem społecznym.	- Burmistrz - Skarbnik
3.	Wsparcie merytoryczne dla osób rozpoczynających działalność gospodarczą.	- WSS (Wydział Spraw Społecznych)
4.	Zachęcanie i pomoc w tworzeniu klubów pracy, KIS - klubów integracji społecznej, spółdzielni socjalnych.	- WRM - Burmistrz

II OBSZAR INTERWENCJI - AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO

2. Cel strategiczny: Kowary atrakcyjnym miejscem do zamieszkania, założenia rodziny i rozwoju osobistego.		
2.1. Cel operacyjny: Stwarzanie warunków do pozostawania w gminie na stałe ludzi młodych i do dodatniej migracji ludności.		
Zadania		Koordynatorzy
1.	Stworzenie programu zahamowania migracji zarobkowej ludzi młodych i wykształconych opartego na współpracy: biznes-NGO-samorząd oraz stwarzanie warunków do dodatniej migracji ludności.	- WSS - Burmistrz
2.	Dostosowanie oferty edukacyjnej szkół ponadpodstawowych do potrzeb rynku pracy.	- WSS - Burmistrz

3.	Stworzenie warunków sprzyjających budowaniu lokalnej sieci bezpieczeństwa socjalnego, przeciwdziałaniu ubóstwu i wykluczeniu społecznemu. Realizacja programów wspierających integrację społeczności romskiej.	- WSS - MOPS
----	--	-----------------

2.2. Cel operacyjny: Poprawa bezpieczeństwa i komfortu zamieszkania na terenie Gminy

Zadania		Koordynatorzy
1.	Budowa systemu monitoringu wizyjnego miejsc publicznych.	- WRM
2.	Systematyczna poprawa wyposażenia i współdziałania służb prewencyjnych i ratowniczych.	- Miejska Służba Ratownicza - WRM
3.	Inicjowanie działań w kierunku rozszerzenia oferty usług dla osób starszych i niepełnosprawnych w tym również wzbogacanie oferty Edukacyjnego Klubu Seniora.	- WSS - MOPS
4.	Modernizacja istniejącej bazy placówek oświaty i wychowania przedszkolnego oraz dostosowanie ich do wyzwań demograficznych w perspektywie 2030 roku.	- WSS - SP1 i SP3 - Przedszkola - Zespół Szkół Ogólnokształcących
5.	Dostosowanie infrastruktury kulturalnej MOK i MBP dla potrzeb osób z NSP i wzbogacenie oferty programowej imprez kulturalnych i oferty zajęć edukacyjno-kulturalnych dla młodzieży, dorosłych i seniorów. Wprowadzenie nowych technologii umożliwiających korzystania z dostępu do kultury on-line.	- WRM - MOK - MBP

2.3. Cel operacyjny: Aktywizacja i budowa tożsamości regionalnej mieszkańców

Zadania		Koordynatorzy
1.	Budowa tożsamości regionalnej mieszkańców oraz integracja społeczna wokół ważnych problemów społecznych w oparciu o istniejące i planowane centra aktywności : Wojków, Podgórze, Krzaczyzna.	- Burmistrz
2.	Budowa budżetu partycypacyjnego (obywatelskiego) – inicjatyw oddolnych	- Burmistrz - Skarbnik
3.	Współpraca z organizacjami pozarządowymi i grupami nieformalnymi przy realizacji projektów z wykorzystaniem środków krajowych i UE	- WSS - WRM

2.4 Cel operacyjny: Poprawa jakości zarządzania miastem zgodnie z potrzebami mieszkańców

Zadania		Koordynatorzy
1.	Informatyzacja i popularyzacja wśród mieszkańców usług e-urząd	- WOK (Wydział Organizacyjny i Kadr)
2.	Podnoszenie jakości pracy kadry UM i jednostek organizacyjnych poprzez rozwój zasobów ludzkich	- WOK
3.	Opracowanie programu i wdrażanie działań naprawczych finansów Gminy w celu zwiększenia zdolności do aplikowania o środki zewnętrzne na przyszłe inwestycje. Wprowadzenie systemu monitoringu i kontroli wpływów z tytułu podatków i opłat w celu zwiększenia dochodów budżetu miasta.	- Skarbnik

III OBSZAR INTERWENCJI - ŚRODOWISKO I INFRASTRUKTURA

3. Cel strategiczny: Tworzenie warunków dla rozwoju infrastruktury z poszanowaniem środowiska naturalnego		
3.1. Cel operacyjny: Bezpieczeństwo, ochrona środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu		
Zadania		Koordynatorzy
1.	Wdrażanie „Planu adaptacji do zmian klimatu Gminy Miejskiej Kowary do roku 2030”- zintegrowanego systemu zagospodarowania zieleni i wód retencyjnych w mieście.	- WRM

2.	Wdrażanie Programu Gospodarki Niskoemisyjnej GMK - wymiana uciążliwych systemów grzewczych na ekologiczne źródła ciepła i rozwój fotowoltaiki, termomodernizacja budynków użyteczności publicznej i mieszkaniowych.	- WRM - Miejska Służba Ratownicza
3.	Wdrażanie planu zarządzania kryzysowego klimatycznego i zdrowotnego na wypadek pandemii.	- WRM - Miejska Służba Ratownicza
4.	Modernizacja oczyszczalni ścieków i zagospodarowania osadów, rozbudowa sieci kanalizacyjnej i budowa nowych ujęć wody pitnej w mieście oraz studni głębinowych.	- WRM - KSWIK
5.	Likwidacja dzikich wysypisk śmieci i dbanie o czystość miasta.	- WRM - Miejska Służba Ratownicza
6.	Edukacja i promocja pro-ekologicznych postaw wśród mieszkańców, propagowanie OZE.	- WRM - Miejska Służba Ratownicza

3.2. Cel operacyjny: Sprawny i przyjazny dla środowiska system komunikacyjny

Zadania		Koordynatorzy
1.	Zwiększenie dostępności i funkcjonalności infrastruktury komunikacyjnej w mieście z wykorzystaniem środków krajowych i UE.	- WRM
2.	Ekologiczna komunikacja w mieście - budowa ścieżek pieszo-rowerowych i rowerowych, parkingów intermodalnych, centrum przystankowo-przesiadkowego, ograniczenie ruchu kołowego, modernizacja oświetlenia drogowego z wykorzystaniem OZE, tworzenie nowoczesnych i bezpiecznych przejść dla pieszych.	- WRM
3.	Współpraca z samorządem województwa na rzecz odbudowy połączeń kolejowych.	- Burmistrz - WRM
4.	Rozbudowa sieci informatycznej i przeciwdziałanie wykluczeniu informatycznemu w mieście.	- WOK - WRM

3.3. Cel operacyjny: Poprawa stanu budynków i przestrzeni publicznej oraz rozwój mieszkalnictwa

Zadania		Koordynatorzy
1.	Realizacja Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Miejskiej Kowary na lata 2016-2023 (m.in. poprawa estetyki miasta: rewitalizacja kamienic i przestrzeni publicznych, stworzenie Promenady Gielniakowskiej wraz z rewitalizacją kładek na rzece Jedlicy, kompleksowe zagospodarowanie terenu wokół dworca kolejowego i przebudowa dworca na nową atrakcję turystyczną oraz utworzenie Centrum Informacji Turystycznej).	- WRM, - WRM, ds. Gospodarki Nieruchomościami, Rolnictwa i Gospodarki Przestrzennej - ZEJK - MOPS
2.	Opracowanie programu budownictwa komunalnego i socjalnego oraz jego realizacja	- WRM - ZEJK - MOPS
3.	Pozyskiwanie inwestorów i partnerów biznesowych do poprawy zasobów mieszkaniowych w mieście	- WRM, ds. Gospodarki Nieruchomościami, Rolnictwa i Gospodarki Przestrzennej - Burmistrz
4.	Racjonalizacja procesu prywatyzacji mieszkaniowego zasobu gminy	- WRM, ds. Gospodarki Nieruchomościami, Rolnictwa i Gospodarki Przestrzennej - ZEJK

4. ZGODNOŚĆ WIZJI I KIERUNKÓW ROZWOJU Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI SZCZEBŁA REGIONALNEGO I KRAJOWEGO

Niektórych ważnych celów Gmina Miejska Kowary z przyczyn obiektywnych nie będzie w stanie zrealizować samodzielnie, dlatego istotne jest rozwijanie współpracy z sąsiednimi gminami i partnerami w regionie. Należy również w możliwie najwyższym stopniu wykorzystać efekt synergii płynący z korelacji Programu Rozwoju Gminy Miejskiej Kowary

z analogicznymi dokumentami opracowanymi dla jednostek wyższego rzędu, przede wszystkim na poziomie regionalnym. Przygotowana „Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030” wskazuje na potrzebę harmonijnego rozwoju Dolnego Śląska i wysokiej jakości życia dolnośląskiej społeczności.

Wizja Dolnego Śląska 2030 to region równomiernego rozwoju, region przyjazny, nowoczesny i konkurencyjny oparty na dynamicznym rozwoju przemysłu opartego na najnowocześniejszych technologiach oraz nowoczesnych usługach, skupionych wokół istniejących i projektowanych ciągów komunikacyjnych oraz odpowiednio wykorzystujący zasoby i chroniący naturalny obszar o wybitnych wartościach przyrodniczych, uzdrowiskowych i kulturowych.

Widać więc pełną korelację między obszarami strategicznymi wskazanymi zarówno w skali całego regionu jak i na poziomie lokalnym. Oba modele na bazie rozwoju przemysłu i turystyki widzą możliwość i konieczność budowania dostatniego i aktywnego społeczeństwa obywatelskiego. Tym samym nakreślona w Programie Rozwoju Gminy Miejskiej Kowary ścieżka rozwoju wpisuje się w misję województwa zawartą w haśle: „Otwarcie na siebie – otwarcie na świat”. Gmina Kowary to integralna część wspólnoty regionalnej, konsekwentnie budująca swoją konkurencyjną pozycję, a przy tym otwarta na potrzeby mieszkańców, gości i partnerów. Spójny obraz regionu i gminy stanowią istotny atut rozwojowy.

Zgodność wizji i kierunków Programu Rozwoju Gminy Miejskiej Kowary i Strategii Województwa Dolnośląskiego wynikają również z faktu, że oba dokumenty zostały opracowane zgodnie z propozycjami zawartymi w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030. Zakładają np. optymalne wykorzystanie potencjałów endogenicznych poszczególnych terytoriów i osiągnięcie większej efektywności działań przez skoncentrowanie interwencji na wybranych obszarach tematycznych i przestrzennych. W przypadku obu dokumentów mamy więc wyznaczenie obszarów nowoczesnej gospodarki i turystyki jako fundamentów rozwoju regionalnego warunkujących możliwość podnoszenia jakości życia mieszkańców.

Program Rozwoju Gminy Miejskiej Kowary jest również zgodny z celami i kierunkami rozwoju Strategii Rozwoju Sudety 2030, która jest strategią rozwoju społeczno-gospodarczego południowej i zachodniej części województwa dolnośląskiego na lata 2020–2030 obejmująca swoim zasięgiem subregiony Wałbrzyski i Jeleniogórski (NUTS 3). Tak więc jest widoczna spójność kierunków rozwoju Gminy Miejskiej Kowary z innymi dokumentami strategicznymi na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym. Programu Rozwoju Gminy Miejskiej Kowary zachowuje spójność obszarów oraz celów operacyjnych z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu o randze krajowej i wojewódzkiej

Program Rozwoju Gminy Miejskiej Kowary zachowuje spójność obszarów oraz celów operacyjnych z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu o randze krajowej i wojewódzkiej. Jest zgodna z niżej wymienionymi dokumentami w następujących zakresach:

1) Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030, która określa między innymi następujące cele i kierunki:

- CEL 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.

o Cel szczegółowy 1.5. Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów.

- Kierunek 1.5.1. Infrastruktura transportowa, 1.5.2. Infrastruktura komunalna, oraz 1.5.4. Infrastruktura łączności elektronicznej – z którymi spójne są cele gminne: 3.2. *Cel operacyjny: Sprawny i przyjazny dla środowiska system komunikacyjny*, oraz 3.3. *Cel operacyjny: Poprawa stanu budynków i przestrzeni publicznej oraz rozwój mieszkalnictwa*.

- Kierunek 1.5.3. Infrastruktura społeczna – z którym spójne są cele gminne: 2.1. *Cel operacyjny: Stwarzanie warunków do pozostawania w gminie na stałe ludzi młodych i do dodatniej migracji ludności*, 2.2. *Cel operacyjny: Poprawa bezpieczeństwa i komfortu zamieszkania na terenie Gminy*.

- CEL 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych.

- o Cel szczegółowy 2.1. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego.

- Kierunek 2.1.2. Kształcenie ustawiczne – z którym zgodny jest cel gminny 2.4 *Cel operacyjny: Poprawa jakości zarządzania miastem zgodnie z potrzebami mieszkańców*.

- Kierunek 2.1.3. Zwiększanie zasobów rynku pracy i rozwój kapitału społecznego – z którym zgodny jest cel gminny 1.2 *Cel operacyjny: Wsparcie przedsiębiorców i stwarzanie warunków do powstawania nowych miejsc pracy, zwłaszcza dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym*.

- o Cel szczegółowy 2.2. Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym.

- Kierunek 2.2.2. Wsparcie dla biznesu – z którym zgodny jest gminny cel 1.1. *Cel operacyjny: Stworzenie atrakcyjnych warunków dla rozwoju gospodarki i turystyki oraz współpracy lokalnej i transgranicznej*.

- Kierunek 2.2.3. Wsparcie dla lokalizacji inwestycji zewnętrznych – z którym zgodny jest cel gminny 1.2 *Cel operacyjny: Wsparcie przedsiębiorców i stwarzanie warunków do powstawania nowych miejsc pracy, zwłaszcza dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym*.

- Cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie.

- o Cel szczegółowy 3.2 Wzmacnianie współpracy i zintegrowanego podejścia do rozwoju na poziomie lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym – z którym zgodny jest cel gminny 1.1. *Cel operacyjny: Stworzenie atrakcyjnych warunków dla rozwoju gospodarki i turystyki oraz współpracy lokalnej i transgranicznej*.

2) Strategią Województwa Dolnośląskiego 2030, która zakłada, m. in:

- Cel 1. Efektywne wykorzystanie gospodarczego potencjału regionu

- o 1.2 Wzmocnienie krajowej i europejskiej konkurencyjności regionu i jego marki – z którym spójne są cele gminne: 1. *Cel strategiczny: Kowary liczącym się ośrodkiem gospodarczym, turystycznym i uzdrowiskowym* 2. *Cel strategiczny: Kowary atrakcyjnym miejscem do zamieszkania, założenia rodziny i rozwoju osobistego*, 3. *Cel strategiczny: Tworzenie warunków dla rozwoju infrastruktury z poszanowaniem środowiska naturalnego*.

- Cel 2. Poprawa jakości i dostępności usług publicznych

- o 2.1 Poprawa stanu i dostępności regionalnej infrastruktury technicznej – z którym zgodny jest cel gminny: 3. *Cel strategiczny: Tworzenie warunków dla rozwoju infrastruktury z poszanowaniem środowiska naturalnego*.

- o 2.3 Rozwój i doskonalenie usług publicznych – z którym zgodny jest gminny cel 2.4 *Cel operacyjny: Poprawa jakości zarządzania miastem zgodnie z potrzebami mieszkańców*, 2.2. *Cel operacyjny: Poprawa bezpieczeństwa i komfortu zamieszkania na terenie Gminy*.

- Cel 3. Wzmocnienie regionalnego kapitału ludzkiego i społecznego

- o 3.1 Kształtowanie postaw obywatelskich oraz 3.2 Wzrost społecznej integracji – z którymi zgodny jest cel gminny 2.3. *Cel operacyjny: Aktywizacja i budowa tożsamości regionalnej mieszkańców.*

- o 3.3 Doskonalenie regionalnego i lokalnych rynków pracy – z którym zgodny jest cel gminny 1.2 *Cel operacyjny: Wsparcie przedsiębiorców i stwarzanie warunków do powstawania nowych miejsc pracy, zwłaszcza dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.*

- o 3.4 Poprawa efektywności kształcenia – z którym spójny jest gminny cel 2.4 *Cel operacyjny: Poprawa jakości zarządzania miastem zgodnie z potrzebami mieszkańców.*

- Cel 4. Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego o 4.1 Poprawa stanu środowiska, oraz 4.3 Ochrona przed klęskami żywiołowymi – z którymi zgodny jest cel gminny 3.1. *Cel operacyjny: Bezpieczeństwo, ochrona środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu.*

- Cel 5. Wzmocnienie przestrzennej spójności regionu o 5.3 Wspieranie współpracy międzyregionalnej i transgranicznej – z którym zgodny jest cel gminny 1.1. *Cel operacyjny: Stworzenie atrakcyjnych warunków dla rozwoju gospodarki i turystyki oraz współpracy lokalnej i transgranicznej.*

3) Strategią Rozwoju Sudety 2030, która jest strategią rozwoju społeczno-gospodarczego południowej i zachodniej części województwa dolnośląskiego na lata 2020–2030, obejmująca swoim zasięgiem subregiony Wałbrzyski i Jeleniogórski (NUTS 3) i określa m.in. następujące cele i priorytety:

- Cel strategiczny 1. Konkurencyjna gospodarka

- o Priorytet 1.4 Tworzenie atrakcyjnych warunków dla inwestycji – z którym zgodne są cele gminne: 3. *Cel strategiczny: Tworzenie warunków dla rozwoju infrastruktury z poszanowaniem środowiska naturalnego, 1.2 Cel operacyjny: Wsparcie przedsiębiorców i stwarzanie warunków do powstawania nowych miejsc pracy, zwłaszcza dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.*

- Cel strategiczny 2. Zintegrowane, aktywne społeczeństwo

- o Priorytet 2.1 Podnoszenie jakości infrastruktury społecznej i mieszkaniowej – z którym zgodne są cele gminne: 2.1. *Cel operacyjny: Stwarzanie warunków do pozostawania w gminie na stałe ludzi młodych i do dodatniej migracji ludności, 2.2. Cel operacyjny: Poprawa bezpieczeństwa i komfortu zamieszkania na terenie Gminy, 1.1. Cel operacyjny: Stworzenie atrakcyjnych warunków dla rozwoju gospodarki i turystyki oraz współpracy lokalnej i transgranicznej.*

- o Priorytet 2.2 Podwyższenie poziomu edukacji dzieci i młodzieży oraz dostosowanie do potrzeb rynku – z którym spójny jest gminny 2.1. *Cel operacyjny: Stwarzanie warunków do pozostawania w gminie na stałe ludzi młodych i do dodatniej migracji ludności.*

- o Priorytet 2.3 Rozwój infrastruktury i usług „srebrnego sektora” (dla osób starszych) – z którym zgodny jest gminny cel 2.2. *Cel operacyjny: Poprawa bezpieczeństwa i komfortu zamieszkania na terenie Gminy.*

- Cel strategiczny 3. Infrastruktura komunikacyjna
o Priorytet 3.3 Upowszechnienie dostępu do Internetu wysokich prędkości, oraz 3.4 Rozwój transportu publicznego (aglomeracyjnego, integrującego region) – z którymi zgodny jest cel gminny 3.2. *Cel operacyjny: Sprawny i przyjazny dla środowiska system komunikacyjny.*
- Cel strategiczny 4. Zdrowie, wypoczynek, rekreacja
o Priorytet 4.1. Ochrona i rewitalizacja walorów kulturowych i przyrodniczych oraz 4.3 Rozwój infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i uzdrowiskowej – z którymi zgodne są cele gminne: 1.1. *Cel operacyjny: Stworzenie atrakcyjnych warunków dla rozwoju gospodarki i turystyki oraz współpracy lokalnej i transgranicznej,* 2.2. *Cel operacyjny: Poprawa bezpieczeństwa i komfortu zamieszkania na terenie Gminy,* 3.1. *Cel operacyjny: Bezpieczeństwo, ochrona środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu.*

5. SYSTEM WDRAŻANIA I MONITOROWANIA PROGRAMU

5.1. Harmonogram przygotowania Programu

I. ETAP - DIAGNOZA I STRATEGIA

1. Zespół Roboczy ds. Programu Rozwoju Gminy Miejskiej Kowary został powołany zarządzeniem nr 140/2020 z 01.10.2020r Burmistrza Miasta Kowary do opracowania Programu Rozwoju Gminy Miejskiej Kowary na lata 2021-2030:

Zespół Roboczy ds. Programu Rozwoju Gminy Miejskiej Kowary:

- Anna Pyzik - Koordynator, *Zastępca Naczelnika Wydziału Rozwoju Miasta ds. funduszy pomocowych i rozwoju*
- Roksana Czerwińska - Zastępca Koordynatora, WRM, *St. ds. marki Kowar i informacji turystycznej*
- Anna Hordyniak-Mielcarek - Sekretarz, WRM, *St. ds. funduszy pomocowych i rozwoju*
- Ryszard Rzepczyński, *Zastępca Burmistrza Miasta Kowary*
- Agata Młodawska, *Skarbnik Miasta Kowary*
- Dorota Czyżak, *Sekretarz Miasta*
- Radosław Burchacki, *Naczelnik Wydziału Rozwoju Miasta*
- Ewelina Młotkowska, *Zastępca Naczelnika WRM ds. gospodarki nieruchomościami, rolnictwa i gospodarki przestrzennej*
- Aniela Woźniak, *Naczelnik Wydziału Spraw Społecznych*
- Andrzej Weinke, WRM, *St. ds. marki Kowar i informacji turystycznej*

2. Powołanie trzy Zespoły Ekspertskie ds. Programu rozwoju do dnia 15.10.2020r.:

A. Zespół Ekspertski, dot. sfery środowiskowo-infrastrukturalnej:

- ***Podzespół ds. przestrzeni i infrastruktury technicznej:***
- Ryszard Rzepczyński – Przewodniczący, *Zastępca Burmistrza Miasta Kowary,*
- Radosław Burchacki, *Naczelnik Wydziału Rozwoju Miasta (WRM)*
- Ewelina Młotkowska – *Zastępca Naczelnika WRM ds. gospodarki nieruchomościami, rolnictwa i gospodarki przestrzennej*

- Maciej Janas, *St. Główny Informatyk UM Kowary*
- Jerzy Wateha, *Dyrektor Zarządu Eksploatacji Zasobów Komunalnych*
- Andrzej Wingert - *Prezes Spółdzielni Mieszkaniowej „Śnieżka” w Kowarach*
- Mariusz Kubiak, *Zarządca Nieruchomości w Kowarach*
- Wojciech Chwałko, *Dyrektor Karkonoskiego Systemu Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Kowarach*
- Małgorzata Staręga – *Radna, Przewodnicząca Komisji Budżetowo-Gospodarczej*
- Michał Urbański, *HomeARCH Pracownia Projektowa*
- Karol Przybylak, *Radny Rady Miejskiej w Kowarach*

➤ **Podzespół ds. ochrony środowiska:**

- Radosław Burchacki - *Przewodniczący, Naczelnik Wydziału Rozwoju Miasta*
- Ada Bartuś, *stanowisko ds. ochrony środowiska i gospodarki odpadami UM Kowary*
- Kamila Pietraszek - *Radna, Przewodniczący Komisji Rewizyjnej*
- Dagmara Rodowicz - *Radna, Zastępca Przewodniczący Komisji Rewizyjnej*
- Marta Jaworska, *Nadleśnictwo Śnieżka, zagospodarowanie turystyczne, utrzymanie czystości, edukacja*
- Radosław Adamowicz, *Radny Rady Miejskiej w Kowarach*
- Małgorzata Staręga – *Radna, Przewodnicząca Komisji Budżetowo-Gospodarczej*

B. Zespół Ekspercki, dot. sfery przedsiębiorczości i gospodarki:

➤ **Podzespół ds. przedsiębiorczości i rynku pracy:**

- Radosław Burchacki - *Przewodniczący, Naczelnik Wydziału Rozwoju Miasta*
- Maciej Michella, *Przewodniczący Rady Miejskiej w Kowarach, Prezes KEMPF Sp. z o. o. Kowary*
- Jerzy Gadomski, *Juro Trans Kowary*
- Andrzej Machnica, *Radny Rady Miejskiej w Kowarach,*
- Karol Przybylak, *Radny Rady Miejskiej w Kowarach,*
- Jan Ziemianek, *Hagemann J.Ziemianek, R.Ziemianek, Sp. J. , Kowary*
- Beata Espenschild, *Wiceprzewodnicząca Rady Miejskiej w Kowarach*

➤ **Podzespół ds. turystyki, sportu i rekreacji:**

- Andrzej Weinke - *Przewodniczący, WRM, St. ds. marki Kowar i informacji turystycznej*
- Roksana Czerwińska, *WRM, St. ds. marki Kowar i informacji turystycznej*
- Marian Piasecki, *Park Miniatur Zabytków Dolnego Śląska*
- Marek Jankowski, *Sztolnie Kowary*
- Ewa Pędziwiatr, *radna, Przewodnicząca Komisji Oświaty, Sportu i Turystyki*
- Bernard Utrata, *Kowarski Miłośnik Turystyki, Miejski Przewodnik,*
- Marta Jaworska, *Nadleśnictwo Śnieżka, zagospodarowanie turystyczne, utrzymanie czystości na terenach leśnych, edukacja*
- Gabriela Kolaszt, *Przewodnicząca Stowarzyszenia Miłośników Kowar*
- Karol Przybylak, *Radny Rady Miejskiej w Kowarach*
- Adam Bierowski, *Radny Rady Miejskiej w Kowarach*

C. Zespół Ekspertski, dot. sfery społecznej

➤ Podzespół ds. sfery społecznej:

- Aniela Woźniak - Przewodnicząca, Naczelnik Wydziału Spraw Społecznych (WSS)
- Włodzimierz Chmiel, Komendant Komisarzatu Policji w Kowarach
- Ewa Hamziuk, Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kowarach
- Bożena Kolasińska, WSS St. ds. mniejszości narodowych i etnicznych rozwiązywania problemów alkoholowych
- Krystyna Konieczna, PKPS w Kowarach
- Marta Ogrodowczyk, WSS St. ds. oświaty UM Kowary,
- Tadeusz Cwynar, Radny Rady Miejskiej w Kowarach

➤ Podzespół ds. edukacji i kultury:

- Aniela Woźniak - Przewodnicząca, Naczelnik Wydziału Spraw Społecznych (WSS)
- Małgorzata Krysiak, Dyrektor SP1 w Kowarach
- Henryk Maniecki, Dyrektor SP3 w Kowarach
- Sylwia Ciszek, dyrektor Zespół Szkół Ogólnokształcących w Kowarach
- Dariusz Kaliński, dyrektor Miejskiego Ośrodka Kultury w Kowarach
- Ewa Pędziwiatr, Radna, Przewodnicząca Komisji Oświaty, Sportu i Turystyki
- Ewa Król, Dyrektor Przedszkola Krokodyl Schnappi
- Zofia Olszewska, dyrektor Przedszkola Publicznego
- Tomasz Stasiak, Prezes Stowarzyszenie „Eurojedynka”
- Dagmara Rodowicz, Radna Rady Miejskiej w Kowarach
- Anna Klepacz, Radna Rady Miejskiej w Kowarach

3. Przeprowadzono wywiady grupowe i spotkania w 4 grupach sektorowych do 12.11.2020 r.:

- badanie ankietowe opinii publicznej – od 09.10.2020 do 12.11.2020,
- spotkanie z grupą reprezentującą samorząd:
Radni Gminy Miejskiej Kowary – 01.10.2020 r.
Naczelnicy Wydziałów Urzędu Miejskiego – 05.10.2020 r.,
Kierownicy Jednostek Organizacyjnych – ze względu na pandemię Covid 19 rozesłano do uzupełnienia i aktualizacji materiały robocze pocztą elektroniczną.

Ze względu na pandemię Covid 19 nie odbyło się:

- spotkanie z grupą reprezentującą przedsiębiorców
- spotkanie z grupą reprezentującą organizacje pozarządowe
- spotkanie z grupą reprezentującą mieszkańców.

4. Praca i spotkania Zespołu Roboczego i Zespołu Ekspertskiego nad Programem: do 30.11.2020 r.

- analiza ankiet i budowa diagnozy stanu rozwoju Miasta (analiza SWOT),
- dyskusja nad wizją Kowar i wypracowanie kierunków rozwoju, celów i zadań strategicznych rozwoju miasta,
- opracowanie potencjalnych źródeł finansowania zadań,
- dyskusja nad wieloletnim planem inwestycyjnym i zasadami monitoringu,
- przygotowanie całego dokumentu Programu Rozwoju.

II. ETAP - KONSULTACJE SPOŁECZNE PROGRAMU ROZWOJU

1. Debata, dot. konsultacji całego dokumentu Strategii do 31 stycznia 2021r.

- Spotkanie ze wszystkimi grupami sektorowymi (samorządowcy, NGO, przedsiębiorcy, mieszkańcy),
- Zgłaszanie opinii i uwag na formularzu uwag do **Programu Rozwoju**.

III. ETAP – ZATWIERDZENIE PROGRAMU ROZWOJU GMINY MIEJSKIEJ KOWARY

1. Przygotowanie końcowego dokumentu po konsultacjach społecznych do 12.02.2021r.

- praca Zespołu Roboczego nad ostatecznym kształtem Strategii.

2. Zatwierdzenie Programu Rozwoju PR GMK na lata 2021-2030 do dnia 25.02.2021 r.

- zapoznanie się z ostatecznym kształtem PR GMK na lata 2021-2030 komisji Rady Miejskiej w Kowarach;
- uchwała Rady Miejskiej Kowary, w sprawie przyjęcia PR GMK na lata 2021-2030;
- powołanie Zespołu Monitorującego PR GMK na lata 2021-2030.

5.2. System przygotowania, realizacji i monitorowania Programu

Systematycznie przeprowadzany monitoring Programu pozwoli na uniknięcie ewentualnych błędów przy realizacji założonych celów, jak również określi aktualny stopień wdrażania dokumentu. Zapewni także zgodność efektów z wcześniej zatwierdzonymi założeniami. Bardzo często zaniechanie w zakresie kontroli realizacji planu strategicznego skutkuje spadkiem skuteczności i efektywności procesu wdrożeniowego.

Program Rozwoju jest dokumentem własnym władzy lokalnej, dlatego też informacje o stopniu jego realizacji powinny przede wszystkim stanowić materiał do analiz dla pracowników Urzędu Miejskiego w Kowarach i Radnych Rady Miejskiej i jednostek organizacyjnych gminy. Świadomość poczynionych postępów lub ewentualnych braków w tym zakresie, pozwoli na efektywniejsze planowanie bieżących działań i egzekwowanie osiąganych rezultatów. Bezpośredni nadzór nad wdrażaniem Programu będzie należał do Burmistrza Miasta Kowary. Jako najwyższy organ władzy wykonawczej podstawowego szczebla samorządowego odpowiada on za kreowanie programu rozwoju, realizację polityki gminy oraz monitorowanie jej wyników. Do wypełnienia tych zadań powinny zostać zaangażowane wszystkie podległe mu służby, w szczególności działające w ramach struktur organizacyjnych Urzędu Miejskiego i gminnych jednostek organizacyjnych.

Dla potrzeb Programu opracowano także listę wskaźników służących ocenie procesu jej wdrażania. Odnoszą się one do poszczególnych celów strategicznych wyznaczonych w ramach wszystkich kluczowych obszarów. Poziom wskaźników oraz korzystne lub niekorzystne tendencje zmian ich wartości będą bezpośrednim lub pośrednim skutkiem realizacji programu. Tabela zawiera również wykaz źródeł informacji, z których można pozyskiwać dane niezbędne do ustalenia aktualnej wartości wskaźników. Wskaźniki zostały dobrane w sposób umożliwiający jednoznaczną i obiektywną ocenę poziomu ich osiągnięcia. Nie wyznaczono dla nich wartości docelowej. Punktem odniesienia będzie więc wartość bazowa, a postęp we wdrażaniu Programu będzie mierzony postępem w stosunku do stanu pierwotnego. Pierwszy pomiar i identyfikacja poziomu bazowego, powinna objąć okres bezpośrednio poprzedzający wdrażanie dokumentu, a więc koniec roku 2019.

Uzyskany w oparciu o analizę wytypowanych wskaźników obraz można każdorazowo poddać weryfikacji pod kątem odbioru społecznego. Można to zrobić w oparciu o badania ankietowe prowadzone wśród mieszkańców lub w drodze analizy opinii zebranych wśród właściwych kompetencyjnie wydziałów Urzędu Miejskiego i gminnych jednostek organizacyjnych oraz jednostek, z którymi miasto współpracuje.

Monitoringowe funkcje realizowane będą także przez Radę Miejską w Kowarach. Zakłada się, że raz w roku (po zebraniu danych w zakresie stopnia osiągnięcia wskaźników monitoringu) Burmistrz lub wyznaczona przez niego osoba przygotuje raport w sprawie postępów we wdrażaniu Programu. Dane te będą ujęte w Raporcie o stanie miasta Kowary za dany rok. Dokument ten będzie przedmiotem dyskusji na sesji tematycznej Rady Miejskiej w Kowarach. Na bieżąco prowadzona będzie zatem weryfikacja ustaleń Programu, a w razie potrzeby także jej aktualizacja.

TABELA 81: Wskaźniki służące ocenie poziomu wdrażania Programu Rozwoju Gminy Miejskiej Kowary na lata 2021-2030. Opracowanie własne.

Cel szczegółowy/cele operacyjne		Wskaźnik	Jednostka miary	Źródło informacji
PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ, TURYSTYKA I PROMOCJA	1. Cel strategiczny: Kowary liczącym się ośrodkiem gospodarczym, turystycznym i uzdrowiskowym			
	1.1 Stworzenie atrakcyjnych warunków dla rozwoju gospodarki i turystyki oraz współpracy lokalnej i transgranicznej	Budowa i rozbudowa infrastruktury turystycznej i sportowo-rekreacyjnej	Szt.	UM
	1.2 Cel operacyjny: Wsparcie przedsiębiorców i stwarzanie warunków do powstawania nowych miejsc pracy, zwłaszcza dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	Ilość działań ukierunkowanych na wzrost liczby inwestycji na terenie Kowar	Szt.	UM
AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO	2. Cel strategiczny: Kowary atrakcyjnym miejscem do zamieszkania, założenia rodziny i rozwoju osobistego.			
	2.1. Cel operacyjny: Stwarzanie warunków do pozostawania w gminie na stałe ludzi młodych i do dodatniej migracji ludności	Wzrost liczby programów opartych na współpracy biznes-NGO-samorząd ukierunkowanych na zahamowanie migracji ludzi młodych oraz dodatniej migracji ludności	Szt.	UM, NGO Przedsiębiorcy
	2.2. Cel operacyjny: Poprawa bezpieczeństwa i komfortu zamieszkania na terenie Gminy	Ilość działań ukierunkowanych na poprawę bezpieczeństwa publicznego, socjalnego i zdrowotnego	Szt.	UM, ZEKK
	2.3. Cel operacyjny: Aktywizacja i budowa tożsamości regionalnej mieszkańców	Ilość działań ukierunkowanych na integrację społeczeństwa i budowę społeczeństwa obywatelskiego	Szt.	UM, MOPS
	2.4 Cel operacyjny: Poprawa jakości zarządzania miastem zgodnie z potrzebami mieszkańców	Ilość działań podnoszących kwalifikacje pracowników UM i jednostek organizacyjnych Gminy Kowary	Szt.	MOK, UM, Szkoły, NGO
ŚRODOWISKO I INFRASTRUKTURA	3. Cel strategiczny: Tworzenie warunków dla rozwoju infrastruktury z poszanowaniem środowiska naturalnego			
	3.1. Cel operacyjny: Bezpieczeństwo, ochrona środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu	Ilość działań ukierunkowanych na działania proekologiczne i przeciwdziałania zmianom klimatu	Szt.	UM, ZEKK
	3.2. Cel operacyjny: Sprawny i przyjazny dla środowiska system komunikacyjny	Ilość działań ukierunkowanych na poprawę infrastruktury komunikacyjnej w Kowarach	Szt.	UM
	3.3. Cel operacyjny: Poprawa stanu budynków i przestrzeni publicznej oraz rozwój mieszkalnictwa	Ilość projektów poprawiających stan budynków i przestrzeni publicznych Kowar	Szt.	UM, Szkoły, Nadleśnictwo, KPN, NGO

6. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA I PLAN FINANSOWY

6.1. Źródła finansowania

Realizacja większości zadań wymaga nakładów finansowych często przekraczających możliwości budżetu Gminy Kowary, dlatego niezbędne jest poszukiwanie zewnętrznych źródeł finansowania. Szanse na to stwarzają, np. różnego rodzaju krajowe i międzynarodowe programy związane między innymi z rozpoczynającą się właśnie nową perspektywą finansową funduszy europejskich. Dlatego istotne jest ich staranne monitorowanie w zakresie pojawiających się możliwości, a następnie bardzo skuteczne aplikowanie o wsparcie. Środki te powinny być wykorzystywane w jeszcze większym niż do tej pory stopniu, ponieważ ich dostępność w przyszłości może być znacznie mniejsza.

Ograniczeniem na jakie Miasto Kowary napotka z całą pewnością, będzie zdolność gminy do zapewnienia wkładu własnego. Dlatego pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania inwestycji rozwojowych nie może ograniczać się do aplikowania o środki pochodzące z programów Unii Europejskiej, ale musi uwzględniać też angażowanie kapitału prywatnego, czy optymalizację dotychczasowego zadłużenia i gospodarowania majątkiem.

Program Rozwoju Gminy Miejskiej Kowary realizowany będzie w kontekście założeń nakreślonych dla całego województwa dolnośląskiego i kraju. Dlatego jego spójność z dokumentami strategicznymi dla tych obszarów jest nie tylko naturalna, ale wręcz konieczna. Zapewni ona bowiem możliwość korzystania ze wsparcia finansowego w ramach programów krajowych oraz programów finansowych z funduszy Unii Europejskiej. Perspektywa czasowa aktualnego dokumentu nie przypadkowo jest całkowicie zbieżna z nową perspektywą finansową funduszy europejskich. Stanowią one bowiem powinny bardzo istotny element finansowania znacznej części działań podejmowanych przy jego realizacji. Dlatego niezwykle ważne jest racjonalne wykorzystanie środków finansowych możliwych do pozyskania w ramach unijnej polityki rozwoju. Zbudowanie przy ich wykorzystaniu trwałych podstaw rozwoju gospodarczego i społecznego będzie miało kluczowe znaczenie dla dalszego rozwoju gminy.

Założenia Umowy Partnerstwa na lata 2021-2027 (ZUP) są elementem prac nad Umową Partnerstwa na lata 2021-2027 (UP). W Założeniach Umowy Partnerstwa wzięto pod uwagę zapisy unijnych i krajowych dokumentów strategicznych oraz dotychczasowe doświadczenia związane z wdrażaniem perspektywy 2004-2006, 2007-2013 i 2014-2020.

Zakres interwencji, wskazany w celach polityki wynika z kilku źródeł. Pierwszym są cele szczegółowe określone w projektach rozporządzeń dotyczących Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Funduszu Spójności (FS) oraz Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS).

W okresie programowania 2021-2027 w ramach Polityki Spójności możliwe będzie finansowanie przedsięwzięć ze środków EFRR, EFS+, FS.

Przewidziana jest możliwość łączenia obszarów wsparcia, w tym takich, które są finansowane z różnych funduszy, jak również podział interwencji, zaproponowany przez Komisję Europejską w ramach **pięciu celów polityki spójności**:

Cel strategiczny 1: *Bardziej inteligentna Europa - innowacyjna i inteligentna transformacja gospodarcza.*

Cel strategiczny 2: *Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa – czysta i sprawiedliwa transformacja energetyki, zielone i niebieskie inwestycje, gospodarka o obiegu zamkniętym, przystosowanie się do zmiany klimatu oraz zapobieganie ryzyku.*

Cel strategiczny 3: *Lepiej połączona Europa – mobilność oraz regionalne sieci informacyjne i komunikacyjne (ICT).*

Cel strategiczny 4: *Europa o silniejszym wymiarze społecznym – wdrożenie Europejskiego filaru praw socjalnych.*

Cel strategiczny 5: *Europa bliżej obywateli dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich, wiejskich i przybrzeżnych w ramach inicjatyw lokalnych.*

W odniesieniu do zadań inwestycyjnych i tzw. „projektów miękkich” realizowanych bezpośrednio przez Gminę Miejską Kowary ważnymi źródłami współfinansowania będą: Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego 2021-2027, Program Interreg V-A Republika Czeska - Polska 2021-2027, Program Współpracy INTERREG Polska - Saksonia 2021-2027, Program Współpracy Transnarodowej Interreg Europa Środkowa 2021-2027, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2021-2027 oraz Program Wiedza Edukacja Rozwój 2021-2027. Baczną uwagę należy zwracać też na możliwość wsparcia finansowego wynikającą z realizacji licznych programów sektorowych wdrażanych przez poszczególne ministerstwa np. w obszarze kultury, edukacji, infrastruktury, ochrony środowiska.

6.2. Plan finansowy

Polityka regionalna kraju postuluje, aby polityki sektorowe uwzględniały wymiar terytorialny. W Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 zostały wyodrębnione obszary, które dla pełnego wykorzystania ich potencjałów rozwojowych wymagają zewnętrznej interwencji. Obszary te nazwano Obszarami Strategicznej Interwencji (OSI) i wyznaczane są zarówno w skali kraju, jak i regionu, na podstawie zidentyfikowanych obszarów problemowych, po to, aby właśnie tam mogła być kierowana adekwatna interwencja publiczna. W ramach krajowej polityki przestrzennej wyznaczane zostały również obszary szczególne, zwane obszarami funkcjonalnymi. Część z nich jest tożsama z obszarami problemowymi w rozumieniu polityki regionalnej. Działając w zgodzie z wytycznymi polityki regionalnej i polityki przestrzennej kraju, a także uznając fakt, że problemy rozwojowe grupują się obszarowo, przekraczając granice administracyjne, Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030 proponuje terytorialne odniesienie wskazanych działań. Polega ono na określeniu obszarów integracji oraz obszarów interwencji i przypisanie im odpowiednich celów. Aglomeracja Jeleniogórska w Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030 sklasyfikowana została jako obszar wymagający interwencji, czyli obszar, gdzie powinny być skierowane większe środki finansowe. Zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030 obszar Aglomeracji Jeleniogórskiej, w tym: obszar Gminy Miejskiej Kowary, bazuje na bogatych tradycjach subregionu i łączy aspiracje centrum turystycznego i wypoczynkowego oraz aglomeracji skupiającej nowoczesną gospodarkę. W tym celu wymagane są zdecydowane działania ukierunkowane na rozwój turystyki w mieście, budowę nowoczesnej infrastruktury turystycznej i sportowo-rekreacyjnej, rozwój funkcji uzdrowiskowej Kowar, stworzenie atrakcyjnych warunków dla przedsiębiorców i nowoczesny system wspierania przedsiębiorczości. Uwagi wymaga także sfera społeczna zagrożona migracją młodych do większych miast, niskim stanem bezpieczeństwa publicznego, socjalnego i zdrowotnego.

Należy także zwrócić uwagę na obszar interwencji środowisko i infrastruktura, w szczególności na eliminację uciążliwych ekologicznie systemów grzewczych, docelowo sprawny i przyjazny dla środowiska system komunikacyjny, systematyczną poprawę stanu i ochrony środowiska oraz bezpieczeństwa klimatycznego. Warto dodać, że samorząd dysponuje narzędziami, które mogą wspomóc rozwój regionalny. Są wśród nich kontrakty terytorialne, będące umową między stroną rządową i samorządową. Dzięki nim możliwe jest realizowanie programów operacyjnych współfinansowanych ze środków krajowych i

wspólnotowych. Kolejnym narzędziem jest możliwość wykorzystywania partnerstwa publiczno-prywatnego, umożliwiającego prywatne finansowanie w sferze publicznej. Innym i odrębnym narzędziem podejścia terytorialnego wskazywanym w Umowie Partnerstwa jest Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS), (ang. CLLD). Zastąpił Program LEADER, który Komisja Europejska realizowała od 1991 r. do 2013 tj. tj. od 22 lat. Podejście LEADER powstało w odpowiedzi na niezdolność tradycyjnej, odgórnej polityki do rozwiązywania problemów trapiących liczne obszary wiejskie Europy. Obiecujące rezultaty doprowadziły do rozszerzenia zastosowania metody w ramach LEADER + (2000–2006) na wszystkie rodzaje obszarów wiejskich. Podejście zostało włączone do głównego nurtu w czwartym okresie programowania (2007–2013) jako integralna część polityki rozwoju obszarów wiejskich UE i jest stosowane, wręcz rekomendowane nadal. Stało się obowiązkowym elementem wszystkich programów rozwoju obszarów wiejskich, otrzymując przydział budżetu na ten cel. W Polsce miasteczka do 20 tys. mieszkańców zaliczane są do „obszarów wiejskich”, zatem Kowary mogą korzystać z programów dotyczących rozwoju obszarów wiejskich. Ustawa o Rozwoju Lokalnym określa lokalne grupy działania oraz lokalne strategii rozwoju jako metodę rozwoju ODDLNEGO obszarów wiejskich. Kowary współtworzą Lokalną Grupę Działania Partnerstwo Ducha Gór (wraz z innymi 7 gminami obszaru) w celu realizacji założeń RLKS.

Wypracowana, w niniejszym opracowaniu wysokość środków finansowych niezbędnych do realizacji wyznaczonych zadań wynosi **102 021 000,00 PLN**. Oczywiście jest to kwota jaką Gmina Kowary nie jest w stanie zdobyć na ich realizację. Niemniej jednak wskazuje na skalę potrzeb finansowych. Program Miasta Kowary na lata 2021-2030 jest wyrazem rzeczowych potrzeb samorządu, niemniej jednak realizacja poszczególnych zadań wymagać będzie nakładów finansowych, które znacznie przekraczają możliwości finansowe gminy. Poniżej tabela przedstawiająca plan potrzeb finansowych na zadania, które pozwolą zrealizować wyznaczone cele operacyjne.

TABELA 82: Plan finansowy na realizację programu na lata 2021-2030. Opracowanie własne.

Sfera	Cel strategiczny	Cel operacyjny	Przewidywany budżet w PLN						Źródła finansowania/ Udział wsparcia zewn. w %
			2021	2022	2023-24	2025-26	2027-28	2029-30	
PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ, TURYSTYKA I PROMOCJA	1. Cel strategiczny: Kowary liczącym się ośrodkiem gospodarczym, turystycznym i uzdrowiskowym	1.1 Stworzenie atrakcyjnych warunków dla rozwoju gospodarki i turystyki oraz współpracy lokalnej i transgranicznej	500 000,00	500 000,00	1 000 000,00	1 000 000,00	1 000 000,00	1 000 000,00	1) Regionalny Program Operacyjny WD 2021-2027; 2) Program Infrastruktura i Środowisko 3) Interreg V-A Republika Czeska - Polska 4) Program Współpracy INTERREG Polska - Saksonia
		1.2 Wsparcie przedsiębiorców i stwarzanie warunków do powstawania nowych miejsc pracy, zwłaszcza dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	---	---	---	---	---	---	5) Program Współpracy Transnarodowej Interreg Europa Środkowa 6) Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 7) Programy NFOŚiGW 8) Fundusze norweskie 9) Budżet Gminy Kowary* / 60%-85%
		SUMA: 5 000 000,00	500 000,00	500 000,00	1 000 000,00	1 000 000,00	1 000 000,00	1 000 000,00	

Sfera	Cel strategiczny	Cel operacyjny	Przewidywany budżet w PLN						Źródła finansowania/ Udział wsparcia zewn. w %
			2021	2022	2023-24	2025-26	2027-28	2029-30	
AKTYWNE SPOŁECZYSTWO	2. Cel strategiczny: Kowary atrakcyjnym miejscem do zamieszkania, założenia rodziny i rozwoju osobistego.	2.1. Stwarzanie warunków do pozostawania w gminie na stałe ludzi młodych i do dodatkowej migracji ludności	900 000,00	1 400 000,00	500 000,00	— *	— *	— *	1) Regionalny Program Operacyjny WD 2014-2020 3) Program Operacyjny Polska Cyfrowa 4) Program Wiedza Edukacja Rozwój 5) Budżet Gminy Kowary* / 60%-85%
		2.2. Poprawa bezpieczeństwa i komfortu zamieszkania na terenie Gminy	780 000,00	280 000,00	560 000,00	560 000,00	560 000,00	560 000,00	
		2.3. Aktywizacja i budowa tożsamości regionalnej mieszkańców	100 000,00	120 000,00	240 000,00	240 000,00	300 000,00	300 000,00	
		2.4 Cel operacyjny: Poprawa jakości zarządzania miastem zgodnie z potrzebami mieszkańców	— *	— *	— *	— *	— *	— *	
	SUMA: 7 400 000,00		1 780 000,00	1 800 000,00	1 300 000,00	800 000,00	860 000,00	860 000,00	

Sfera	Cel strategiczny	Cel pośredni	Przewidywany budżet w PLN						Źródła finansowania/Udział wsparcia zewn. w %
			2021	2022	2023-24	2025-26	2027-28	2029-30	
ŚRODOWISKO I INFRASTRUKTURA	3. Cel strategiczny: Tworzenie warunków dla rozwoju infrastruktury z poszanowaniem środowiska naturalnego	3.1. Bezpieczeństwo, ochrona środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu	6 833 000,00	8 529 000,00	6 893 000,00	2 566 000,00	280 000,00	280 000,00	1) Regionalny Program Operacyjny WD 2021-2027; 2) Program Infrastruktura i Środowisko 3) Interreg V-A Republika Czeska - Polska 4) Program Współpracy INTERREG Polska - Saksonia 5) Program Współpracy Transnarodowej Interreg Europa Środkowa 6) Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 7) Programy NFOŚiGW 8) Fundusze norweskie 9) Budżet Gminy Kowary* / 60%-85%
		3.2. Sprawy i przyjazny dla środowiska system komunikacyjny	9 300 000,00	500 000,00	7 250 000,00	7 250 000,00	— *	— *	
		3.3. Poprawa stanu budynków i przestrzeni publicznej oraz rozwój mieszkalnictwa	— *	— *	20 000 000,00	20 000 000,00	— *	— *	
		SUMA: 89 621 000,00	16 133 000,00	9 029 600,00	34 143 000,00	29 756 000,00	280 000,00	280 000,00	

Przewidywana kwota środków finansowych na realizację wszystkich zadań wynosi: **5 000 000,00 PLN** w zakresie przedsiębiorczości, turystyki i promocji, **7 400 000,00 PLN** w zakresie aktywnego społeczeństwa oraz **89 621 000,00 PLN** w zakresie środowiska i infrastruktury, co razem stanowi kwotę: **102 021 000,00 PLN.**

7. RAPORT Z KONSULTACJI SPOŁECZNYCH PROGRAMU

Konsultacje społeczne Programu Rozwoju Gminy Miejskiej Kowary na lata 2021 - 2030 prowadzone były w dniach od 17 grudnia 2020r. do 31 stycznia 2021 roku. Informacja o konsultacjach społecznych była zawieszona na stronie internetowej Urzędu Miejskiego Kowary, do pobrania były: Program Rozwoju plik pdf oraz Formularz Konsultacji plik word. Równolegle odbyły się e-mailowe konsultacje Programu wśród członków zespołu Ekspertskiego.

W dniach 11, 12 i 14 stycznia 2021 r. odbyły się on-line spotkania dyskusyjne w Sali Rajców Urzędu Miejskiego w Kowarach nad Programem Rozwoju Gminy Miejskiej Kowary na lata 2021-2030, którym przewodniczyła pani Elżbieta Zakrzewska Burmistrz Miasta Kowary.

Pierwsze spotkanie, dot. diagnozy sfery społecznej Kowar czyli problemów związanych z demografią, rynkiem pracy, ochroną zdrowia i pomocą społeczną, oświatą i kulturą oraz sportem i rekreacją. Drugie spotkanie było poświęcone sferze przedsiębiorczości i turystyki, min. zagospodarowaniu Dworca Kolejowego i terenów przyległych oraz problemom w gospodarce mieszkaniowej i bezpieczeństwie publicznym miasta. Pomimo konsultacji z sferą biznesową miasta wpłynęło mało uwag od przedsiębiorców. Spowodowane to było skupieniem się kowarskich przedsiębiorców na walce ze skutkami pandemii covid, spowodowanych licznymi obostrzeniami rządowymi w sferze gospodarki.

Na trzecim spotkaniu została omówiona infrastruktura techniczna w tym możliwości rozwoju: sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, inwestycji drogowych i w ścieżki pieszo- rowerowe oraz parkingów typu „parkuj i jedź”, rozbudowy cmentarzy oraz problemom związanym z gospodarką odpadami i czystością w mieście.

W sumie w wyniku konsultacji i spotkań on-line wpłynęły 22 formularze z opiniami i uwagami od instytucji publicznych i mieszkańców gminy.

Dziękujemy wszystkim tym, którzy uczestniczyli czynnie w Konsultacje społeczne Programu. Uwagi przekazane w ramach konsultacji społecznych zostały poddane analizie pod względem ich zasadności oraz możliwości uwzględnienia w tekście końcowym Programu. Wszelkie uzasadnione uwagi i postulaty zostały uwzględnione w ostatecznej wersji dokumentu. Część uwag z racji stopnia szczegółowości nie została uwzględniona. Wynika to ze strategicznego charakteru dokumentu, który nie powinien wykraczać poza przyjęty w tego rodzaju dokumentach poziom szczegółowości.

ZDJĘCIE 3: Konsultacje on-line styczeń 2021r. Źródło: Zasoby UM Kowary.

UZASADNIENIE

W „Programie Rozwoju Gminy Miejskiej Kowary na lata 2021 – 2030” sformułowano priorytety i kierunki rozwoju, stanowiące podstawę realizacji polityki rozwoju miasta. Dokument został opracowany na podstawie wyników prac Zespołu Roboczego ds. Programu i prac warsztatowych Zespołu Ekspertskiego, diagnozy społeczno-gospodarczej Gminy Kowary, raportu z badań ankietowych oraz konsultacji społecznych. Konieczność stworzenia nowego Programu Rozwoju Gminy Miejskiej Kowary na lata 2021-2030 wynika z kilku powodów. Dobiegł końca zakres czasowy obowiązywania Strategii Rozwoju Miasta Kowary na lata 2016-2020, zatwierdzonej uchwałą Rady Miejskiej w Kowarach nr XXI/98/16 z dn. 18 lutego 2016r. Program został dostosowany i jest spójny z zapisami obecnie obowiązujących dokumentów krajowych i regionalnych oraz uwzględnienia najnowsze uregulowania zawarte w dokumentach unijnych, określających priorytety polityki spójności i polityki regionalnej Unii Europejskiej oraz możliwości współfinansowania planowanych do realizacji przedsięwzięć na perspektywę finansową 2021 - 2030.

Program jest narzędziem i motorem przyszłych zmian, planowania przedsięwzięć. Od czasu uchwalenia poprzedniej aktualizacji Strategii minęło 5 lat. W tym okresie zaszły zmiany w sytuacji społeczno-ekonomicznej miasta, jak i funkcjonowaniu całego jego otoczenia. Zmiany te wynikają m. in. z szeregu inwestycji, które zostały zrealizowane w mieście, sfinansowanych z budżetu gminy jak i ze środków krajowych i Unii Europejskiej, a także z powodu zachodzących przemian demograficznych, jak np. ujemny przyrost naturalny, starzenie się społeczeństwa, migracje zarobkowe.

Zaangażowanie lokalnej społeczności w powstawanie strategicznych planów rozwoju prowadzi do istotnych zmian w funkcjonowaniu organizmu, jakim jest Gmina Miejska Kowary. Rodzi się poczucie identyfikacji lokalnych instytucji, zrzeszeń, firm i poszczególnych obywateli z celami rozwoju oraz motywacją do współudziału w realizacji zadań nakreślonych w Programie. Odpowiedzialność za wszechstronny rozwój Gminy podejmuje nie tylko administracja samorządowa, lecz również szerokie spektrum innych podmiotów, dzięki czemu wzrastają możliwości poprawy jakości życia. Wyzwalanie się nowych inicjatyw ma swoisty efekt łańcuchowy: społeczność, która sama potrafi zagospodarować własny potencjał rozwojowy swojego miasta, może też coraz skuteczniej zabiegać o pozyskanie wsparcia z zewnętrznych źródeł finansowania.